

Sancti

3/6

44

Cheltenham College Library.

TIME ALLOWED FOR READING ____
DAYS.

It is particularly requested that no books may be defaced or injured.

Any accidental injury done to a book, while in circulation, is to be reported to the Librarian, by the boy having the book out, who will be held responsible for its safety.

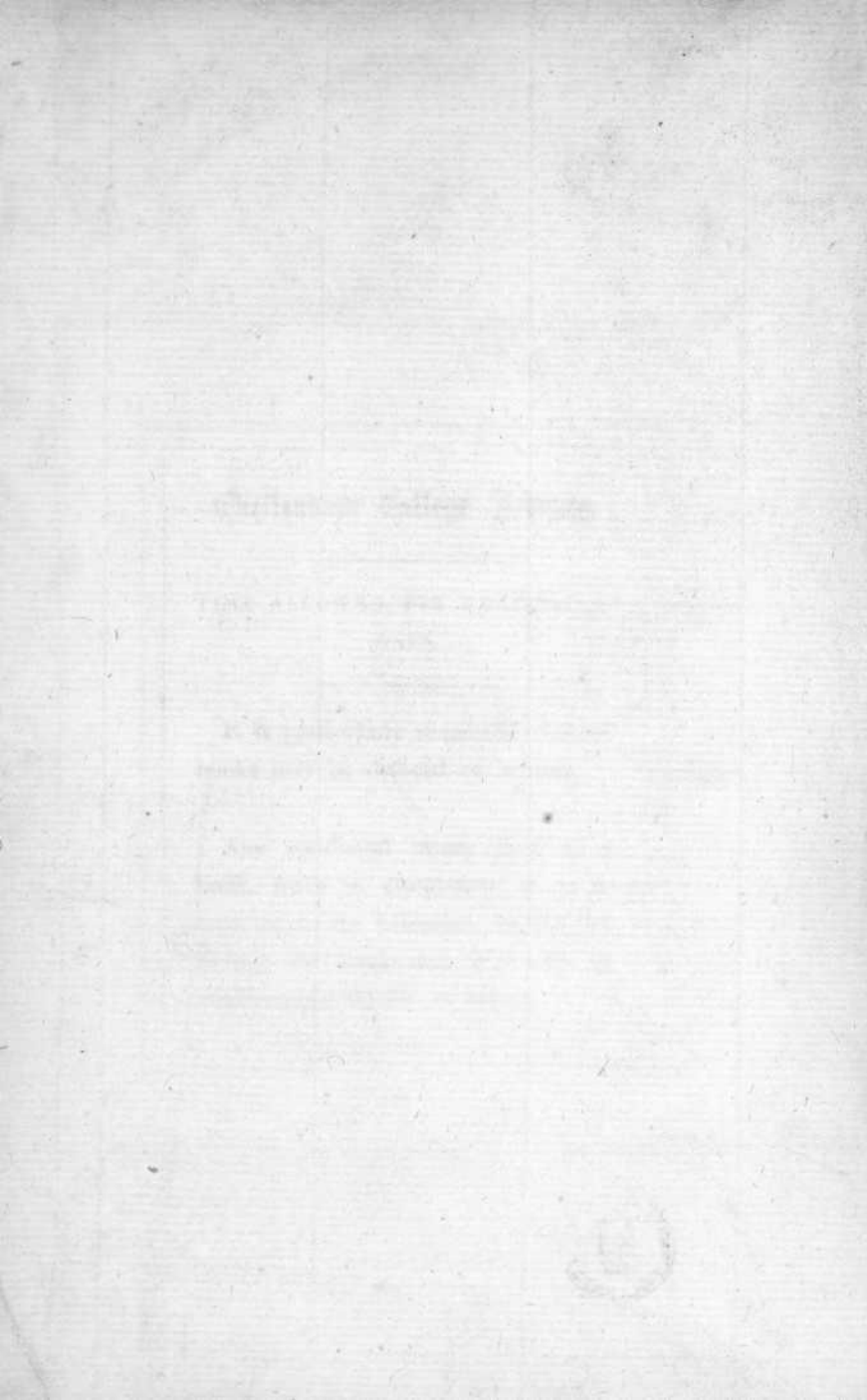
G.E:

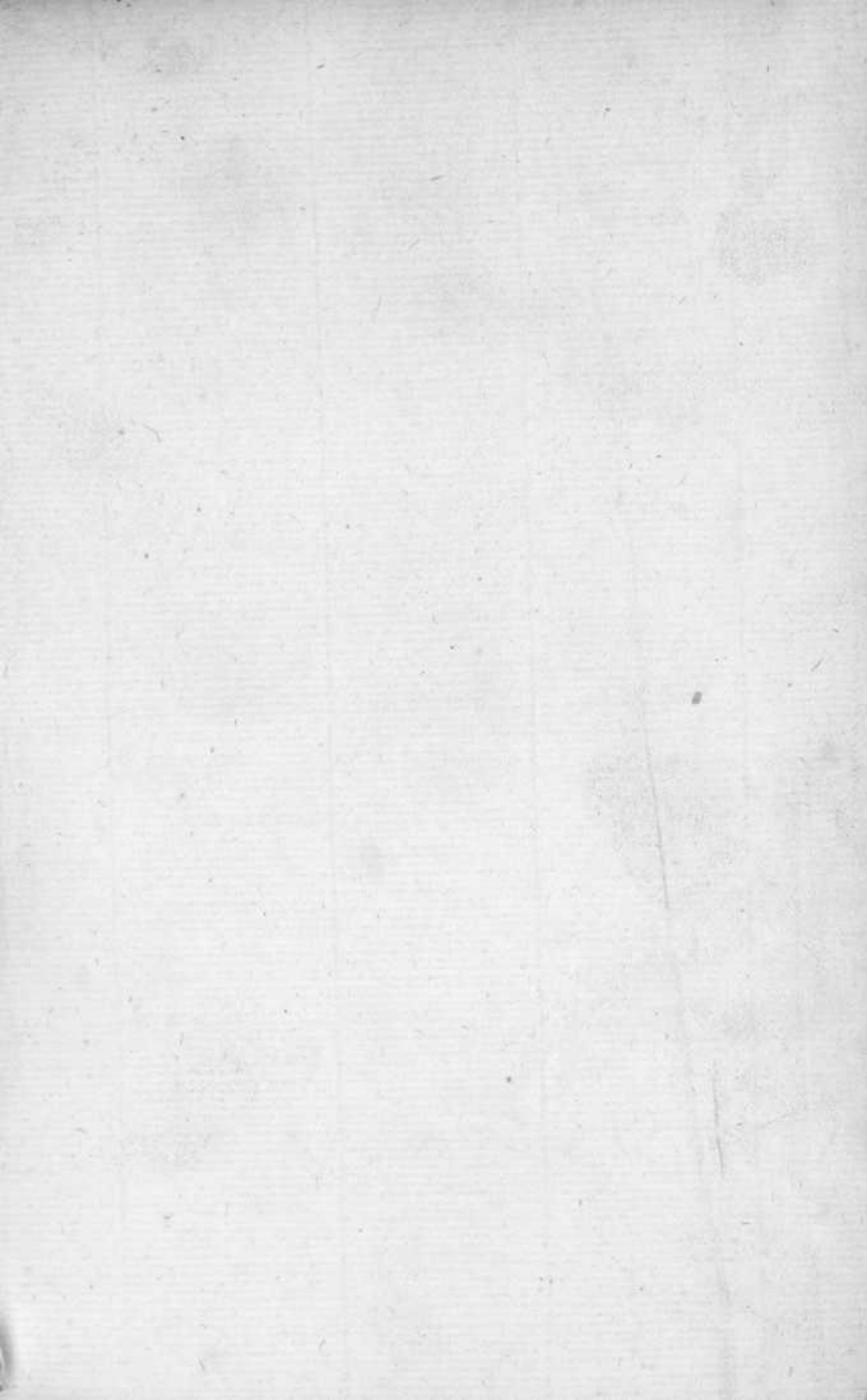
~~DGCL~~
A

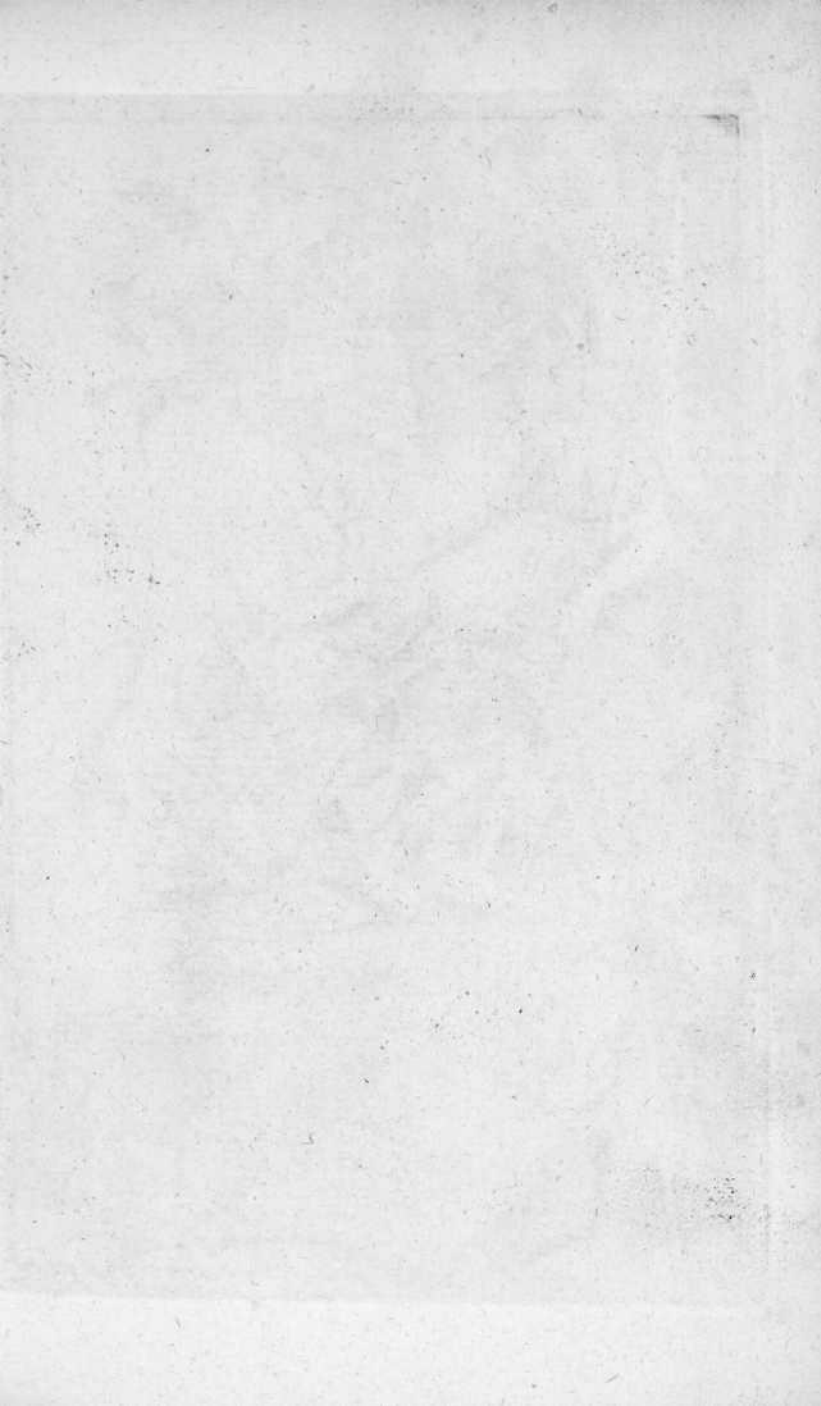
R.102823 CB

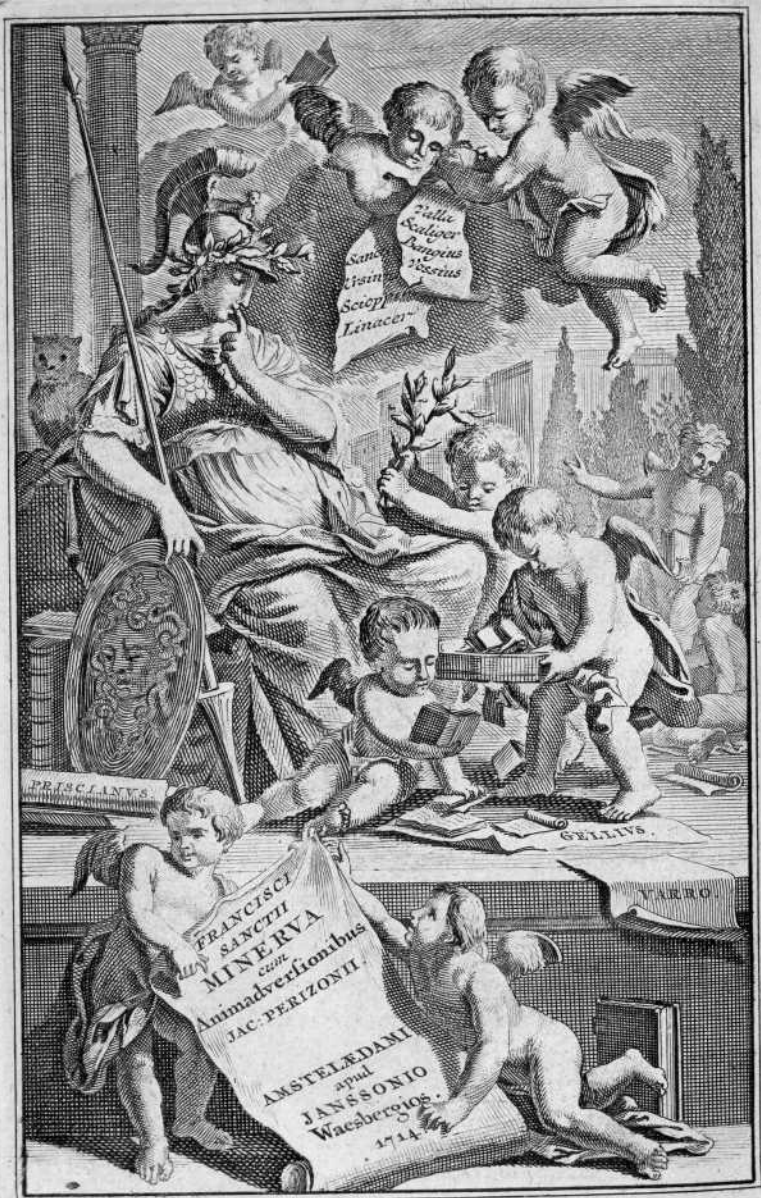
L-135841

FRANCISCI
SANCTI
MINERVA
cum
Animadversionibus
JAC. PERIZONII

AMSTELÆDAMI
apud
JANSSONIO
Waesbergios
1714

Julie
Scaliger
Angelus
Scaliger
Linacius

PRISCIANVS

GELLIVS

VARRO

FRANC. SANCTII,
BROCENSIS,

In Inclyta Salmanticensi Academia Primarii
Rhetorices & Graecae Linguae Doctoris,

MINERVA,

SEU

DE CAUSIS LINGVAE

LATINAE

COMMENTARIUS,

Cui inserta sunt, uncis inclusa,
quæ addidit

GASP. SCIOPPIUS,

Et subiectae suis paginis Notae

JAC. PERIZONII.

*Editio Quinta, prioribus longe correctior
atque emendatior.*

AMSTELÆDAMI,

Apud JANSSONIO-WAESBERGIOS.

MDCCLXXXIII.

CUM GRATIA ET PRIVILEGIO POTENT.
REG. POLON. ET ELECT. SAXON.

FRANCIS SAKNOTT

BROCKWELL

In the High School of the University of London
Rector of the University of London

MILNER V. A.

1850

DE CAUSIS LINGUAE

L. A. T. I. N. A. E.

COMPARATIVE

Grammatica

et

Grammatica

et

Grammatica

et

AMSTERDAM

AMSTERDAM

MCCCLXXII

AMSTERDAM

GENEROSISSIMO

ATQUE

EXCELLENTISSIMO

VIRO

SICCONI à GOSLINGA,

FRANEQUERANI AGRI PRAEFECTO,
ACADEMIAE FRISIORUM CURATORI,
ET CUM MAXIME ILLUSTRUM FRI-
SIAE ORDINUM DELEGATO NOVEN-
VIRO, NUPER A FOEDERATA SEPTEM
POPULORUM REP. AESTIVIS SUPERIO-
RIS BELLICONSILIO ET AUCTORITA-
TE GUBERNANDIS SAEPIUS ADHIBI-
TO, NOVISSIME AD PACEM PANGEN-
DAM ULTRAJECTUM PLENACUM PO-
TESTATE MISSE, JAMQUE AD POTEN-
TISSIMUM GALLIAE TOTIUS REGEM
LEGATO EXTRAORDINARIO, ETC.
ETC.

S. P. D.

JAC. PERIZONIUS.

Nscripsi ante Hos Viginti &
Sex jam annos Nomini
Tuo primum, VIR IL-
LUSTRISSIME, Sanctia-
nam hanc Minervam,
meis Notis & Animadversionibus passim
explicitam, quando Tibi ex Academiis
* 2 etiam-

etiamdum recenti, & ex peregrinatione per Britanniam & Galliam mox instituta tantum quod reduci, gratulabar prima Honorum initia, quae ultro ad Te in ipso aetatis ineuntis flore ipsa detulerat Frisia, quam Patriam habes, dum amplum illud & decorum sane adspiciendarum curandarumque publicarum Rationum munus Tibi mandarat, quoddam quasi Honorum Tibi ab se destinatum, & sustinendae deinceps abs Te dignitatis, rudimentum. Praesagiebam jam tunc liquido plane augurio, longe majora, Tuis Natalibus, & maxime Tuis animi Dotibus, ut debita, ita certo eventura quondam ab ipsa vestra Rep. quae suae quoque de Te expectationis atque opinionis veluti argumentum quoddam & pignus, primum hunc Honoris in Te collati gradum esse voluerat. Iteratis dein hujus *Minervae* editionibus, maxima jam Fortunae & Dignitatis Tuae incrementa faustissimis sum ominibus ac votis prosecutus. Nunc quartum illa prodit in publicum, multis sane & novis Notarum accessionibus

bus locupletata. Ita vero aucta jam & ex-
 culta, ut nunquam videatur per aetatis
 ingravescentis causam meas iterum subi-
 tura manus, mirifice se denuo Tibi, VIR
 EXCELLENTISSIME, offerre gestit,
 qui & ipse in illud jam Auctoritatis Di-
 gnitatisque Fastigium escendisti, ut nihil
 habeas in foederata hac Rep. amplius, quo
 enitaris. Gratulatur videlicet non Tibi
 tantum, sed & sibi, quod pari quasi fato
 & passu in hanc speciem ac molem, una
 cum Glorïae & Fortunae tuae ornamentis,
 excreverit simul. Ego certe voluptatem
 nunc percipio sane ingentem ex eo, quod
 quae olim opinione mea augurabar de a-
 dolescentis tunc Dignitatis Tuae incre-
 mentis; ea in hoc Tuae aetatis robore vi-
 deam luculentissimo eventu probata. Ne-
 que tamen ea in solis posita Honoribus
 duco, qui in Te deinceps collati sunt
 complures & amplissimi, verum in iis
 ita publico bono gerendis, ut omnium
 merearis, & jam dudum habueris, laudem,
 ut praecipuam Tibi apud populares tuos
 auctoritatem, praeclaram etiam apud u-

niversam Foederatorum Remp. existimationem & gloriam abunde jam comparaveris; ut non tantum Patriae Tuae, ejusque publicis ac privatis rationibus singulari semper contulas studio, sed eidem etiam ornamento sis & decori apud Socios, quod inprimis commemorent & laudibus efferant nominatim, quotiescunque Frisiacae Nobilitatis incidit mentio: ut admirentur denique & praedicent palam in te omnes generosum illud Honesti & Decoris studium, egregiamque Animi Liberalitatem, non illam, quae in splendido, sed damnofo, luxu, aut inconsulta profusione, cui ratio non constat, & quae nihil minus, quam *Liberalitas* est dicenda, consistere vulgo creditur, sed eam, quae, non intenta suis unice rationibus, bene de publico, bene de quibusvis, Patriae & Bonarum Artium studiosis, mereri contendit, quae non addicta vulgarium factionum partibus, quas Magni vere Animi, ut infra se positas, despiciere solent, ipsam Virtutem & praeclaras mentis atque ingenii dotes fovet, colit,

colit, ornat, in quocunque eas repere-
rit Homine. Haec demum genuina est
Liberalitas, qua Te maxime delectari scio,
ut omnes solent altae & erectae indolis Vi-
ri. His artibus vera comparatur Digni-
tas, cujus summum tenes cum maxime
gradum titulo simul ac re ipsa, dum non
modo iterum in Amplissimo Delegato-
rum Ordinum Collegio Frisiorum Remp.
secunda prorsus fama, & constanti om-
nium applausu, administras: sed & a com-
muni Sociorum, arctissimo & aeterno, ut
augurari vel certe precari fas est, Foede-
ris nexu in Unum ferme Populum coa-
lescentium, Concilio ad gravissima quae-
que & luculentissima cum paucis Aliis pa-
rili ferme Loci & Dignitatis Viris geren-
da maximo publico bono fuisti identi-
dem admotus. Quid enim gravius Vi-
ro, Nobilissimo quidem, sed qui domi so-
litus est communem curare Patriam, in
castris quoque Reip. personam agere, at-
que ipsa consilio suo gubernare arma,
quae tibi Provincia superiore in Bello sae-
pius est Frisiae tuae nomine demandata.

D E D I C A T I O.

Quid rursus magis arduum & simul magis gloriosum, quam post res militiae & foris praeclare administratas, tantum tamque diutinum pracliorum atque obsidionum strepitum, per totam pene Europam diffusum, ad suavissima blandae Pacis otia revocare, & omnia ex terribili illo tumultu placidam in quietem redigere, quod Tibi itidem, ea gratia Ultrajectum misso *plena* ut dicitur, cum auctoritate, curandum, prudentissimi delegarunt Patriae Patres. Quid jam superesse Tibi poterat ad summum splendoris & amplitudinis gradum? nisi unum hoc, ut pace tandem facta ad Potentissimum Galliae totius Regem, Amicitiae quoque instaurandae, vel potius confirmandae causa, extra ordinem Legatus proficisceris. Neque vero aliter censuerunt Nobilissimi Reip. nostrae Proceres, quippe qui Te Frisiae habenas in praecipuo istic Delegatorum Ordinum Concilio tractantem, jamque rebus Patriae tuae intentum atque incumbentem unice, saepius tamen coram & per literas serio sollicitatum, ut illustrem hanc Legationem una cum Ex-
cel-

cellentissimo Viro, WILHELMO BUSIO, capefferes, tandem expugnarunt, & Frisiae tuae ad tempus extorserunt. Nolebas scilicet ejus commoda Tuae ipsius posthabere Gloriam, sed neque sustinebas tantis Foederatae Reip. desiderijs pertinacius Te tuamque negare operam, quo minus debitum omnium iudicio colophonem rebus praeclare adeo abs Te domi forisque jam gestis imponeres. Ita ergo in Galliam nunc contendes, multo honorum praetexto jam illustris, ubi tanquam in splendidissimo Orbis terrarum theatro, ut copiosam denuo, Tuam animi Magnitudinem ac Virtutem exserendi, atque Exteris aequae ac Civibus Tuis approbandi reperiesset materiam, ita uteris ea, sat scio, ac fruëris quam studiosissime, unde & maximus prioribus Tuis in publicam rem meritis accedet cumulus. Haec autem omnia voluptatis meae, ut dixi, praecipuam nunc faciunt partem, quum rebus ipsis comperior, haud vanum me olim de futura tunc Dignitatis tuae Amplitudine fuisse Vatem. Quapropter sicuti tunc per

occasionem edendae primum hujus *Minervæ* faustis sum ominibus Tuæ Laudis
 initia profecutus, ita nunc, quum illa
 quartum meis cum animadversionibus ex
 Amstelaedamensi jam prodit officina, de
 corroborata jam prorsus & florentissima
 tua Auctoritate ac Honorum Splendo-
 re laetus ac lubens Tibi ac Reip. nostrae
 gratulor, majoremque in modum simul
 Te rogo, ut Grammaticam hanc San-
 ctianae & Meae quoque curae *Miner-
 vam*, sicuti olim comiter accepisti, ita nunc
 in hoc Dignitatis Tuæ fastigio ne respuas
 aut repudies. Ausus est quondam, (ut cum
 alios, tum maxime Aelium Antonium
 Nebrissensem taceam, qui suam *Artem*
 Isabellae Hispanorum Reginae dedicavit)
 Eximius ille Gerh. Joh. Vossius suos *de*
Arte Grammatica Commentarios mitte-
 re ad Serenissimum Britanniae Principem,
 Caroli Primi Filium natu maximum.
 Quod si Regiam in Aulam & Familiam,
 aditum sibi patefacere, ac penetrare po-
 tuerunt ejus generis & argumenti opera,
 nihil est, quod sequius quidquam mihi au-
 gurer

gurer de tua Humanitate simul & egregio illo liberalium disciplinarum Amore, quo minus hanc *Minervam*, publice satis bene acceptam dudum, Tu quoque facilis admittas. Deum Opt. Max. supplex veneror, ut salvus & incolumis in Galliam pervenias, atque inde mox, extinctis penitus omnibus Belli reliquiis, & confirmata prorsus in posteritatem seram Pace ac Voluntate mutua in Patriam maxima cum gloria, & secunda omnium existimatione revertaris, utque Vitae Tibi usum & fructum Ille proroget in tempus quam longissimum, atque ita ipse diu non Frisiae modo, sed & Foederatorum omnium Reip. consilio curaue Tua adsis ac praefis. Vale, & annum, quem perendina die inibimus, multosque alios deinceps, feliciter decurre & exige.

Lugduni in Batavis, ad III. Kal. Januarias CIO IO CCXIIII.

PRAEFATIO

A D

LECTOREM.

Ranciscus Sanctius, patria Brocensis, natione Hispanus, Professor seu *Doctor* exeunte sæculo XVI. fuit *Rhetorices Græcaeque Linguae* in Academia Salmanticensi *Primarius*; ut ipse se describit in Præfatione, quam huic *Minervæ* præfixit, & quam Ego ex Salmanticensi Editione, vitiose licet istic expressam, hic iterum exhibui, ab aliis prætermisam. Varia etiam scripsit, quæ in *Bibliotheca Scriptorum Hispaniæ* videas ordine exposita: Sed quibus miror *Origines Sanctii*, ab ipso in hac *Minerva* IV. 16. pag. 841. laudatas, non adnumerari, nisi si credendum sit, coeptas eas & paratas forsan, at nunquam editas. Inter illa vero etiam Libellum *Paradoxôn*, memoratum hic quoque III. 3. pag. 298. Antverpiæ typis Plantinianis anno 1582. in publicum emisit, quem tamen ferme integrum in hanc *Minervam* deinde collatum reperio. Ipsa enim demum an 1587. non Madriti, ut in primæ, quæ Amstelædami fuit facta, editionis prælatione traditur, sed Salmanticæ prodiit, & magno cum applausu ab omnibus statim est excepta. Mox etiam in exteras perlata regiones, & tandem ab Duce Alcalæo, Hispanici Regis Legato, Romanam

R R Æ F A T I O.

mam deportata, in Gasp. Scioppii pervenit
 manus, qui eam multis ornatam laudibus; no-
 tulusque suis auctam, Patavino iterum prelo
 subjecit. Hujus Editionis exemplar Marq. Gu-
 dius, Vir Clarissimus, ex Italia ad Amstelæda-
 mensem detulit Bibliopolam, cujus in officina
 illud denuo excusum an. 1664. in dias Batavæ
 quoque lucis auras exiit. Quum vero a Doctis-
 simis quibusque Viris hic locorum, & merito
 quidem suo, commendaretur omnibus, qui
 Linguae Latinae rationes investigare, ejusque
 clariorem intellectum & facultatem sibi com-
 parare vellent, sic evenit, ut brevi *Minerva* hæc
 librariis in Tabernis iterum desideraretur, ut-
 que Bibliopola Franequeranus tandem anno
 1687. in officinam remittere eam decerneret,
 & mecum sedulo ageret, ut, si quid haberem,
 quod ad eam quacunque accessione locuple-
 tandam pertineret, tuæ, quam parabat, editioni
 adderem Non abhorrebam ab hac cura, liqui-
 dem in mundo mihi esse arbitrabar, quæ ad il-
 lustrandam, veletiam castigandam alicubi, fa-
 cere videbantur. Etenim Eruditissimorum Vi-
 rorum, quos adolescens audivi, auctoritate ex-
 citatus, magna olim diligentia libellum evolve-
 ram, & pro modulo judicii, quod illa ferebat
 ætas, maximo probaveram opere; quo luben-
 tius istas suscipiebam partes: & ita *Minervam*
 hanc Sanctii, copiosis animadversionibus ac
 disputationibus a me instructam, tunc primum
 edidi eo cum successu, ut idem Bibliopola mox
 an. 1693. me ignaro, & ex Frisiaca in Batavam
 jam

P R Æ F A T I O.

jam Academiam profecto, secundam illius fecerit editionem, ejusque exemplaribus iterum brevi divenditis, obnixè me rogaverit, ut tertium edendam ipse jam recognoscerem Quod tamen negotium aliis tunc districtus occupationibus aliquantisper distuli, tanto magis, quoniam multa habebam, quæ adderem prioribus Notis, aut, ut soleo mea ipse, ubi opus est, vineta lubens cædere, substituerem. Serius ergo, sed mea magis quam Librarii culpa, prodiit illa Tertia, & demum exeunte jam anno 1702. Idem de hac Quartâ fateri me ipsa veri vis cogit. Nam quum jam ante quatuor annos denuo paucissima superessent hujus opusculi exemplaria, de nova ejus editione agere mecum coepit Amstelædamensis, Franequerano fatis suis defuncto, Bibliopola; verum & tunc, ut ferme fit in laboriosa hac statione, & quia *Originibus* insuper *Babylonicis* atque *Ægyptiis* conscribendis atque edendis eram occupatus, rejicere ejus desideria oportunius in tempus debui, in primis quum comperissem jam, Virum Doctissimum, Georg. Henricum Ursinum, publicatis dudum *Institutionibus Latinæ Linguae* meas in Sanctium observationes ad examen revocasse, multa in iis suo firmasse assensu, alia rejecisse, quæ idcirco disertius mihi videbantur & liquidius probanda. Sed valde doleo Virum Clarissimum non vidisse tunc Tertiam meam editionem. Multa enim istic reperisset castigata, alia omissa, quæ non satis certa aut plane verisimilia erant, complura denique addita, aut clarius demonstrata.

P R Æ F A T I O

strata. Sed videre eam non potuerat, quum istæ *Institutiones* plus anno ante in publicam exissent jam lucem. Ego vero illas aliquot annis, post demum quum invenissem Amstelædami solo libri indice, & Auctoris nomine, inductus, argumenti ceteroquin ignarus plane, mihi comparavi. Ceterum fuit sane Urfinus iste Vir Doctissimus, & diligenter excussit Grammaticorum, ac Recentiorum maxime, J. C. Scaligeri, Aug. Saturnii, Franc. Sanctii, Gasp. Scioppii, Gerh. Joh. Vossii, aliorumque opera. Indolis porro videtur fuisse, quantum ex scriptis ejus colligere mihi licet, (nam ipsum nunquam vidi) liberæ, candidæ, apertæ, simplicis, quod postremum a me non vitio, sed laudi, ducitur. Verum quum cura hæc in infinitas sit sparsa particulas, easque minutas valde, nihil sane mirum, non æque semper intentum ac limatum rebus singulis adhibuisse judicium, quod certe sæpiuscule in eo desideravi. Unde & factum, ut non modo in ipsis Grammatici argumenti controversiis, sed & in factis Historicis, temere quid sæpe affirmaverit, quod tamen plane aliter se habebat. Veluti, quando Me dicit Præceptorem habuisse Virum sane Magnum, Joh. Frid. Gronovium, sed quem Ego nunquam docentem vidi aut audiui, mortuum quippe, quum Ultrajecti agerem, in disciplinam tunc Viri Egrégii, Joh. Georgii Grævii, a Patre meo traditus; quum Andream Borrichium V. C. sæpius appellat Olai Borrichii Filium, quod certe non fuit; quum Vallam dicit Popularem Sanctii, quorum tamen ille Ita-

P R Æ F A T I O.

lus, immo Romanus, fuit, hic Hispanus. Similia sunt alia, quæ certe pronam ad affirmandum res non satis consideratas indolem declarant. Huc refero vel maxime, quod Vossium notat Sect. V. cap. 7. pag. 602. ut cui *aliud agenti exciderit*, (Analog. III. 17.) sicuti antiquissima *Futura Activa, quæ per Esse vel Fuisse circumloquimur, eadem voce VARIATA jungi cujuscvis Generis ac Numeri nominibus, ita idem in Participiis Futuri infiniti Passivis, longe usitatus fieri*. Et addit, *adferre eum istic exempla tantum de Futuris infinitivi passivi non Variatis*. Debuisset utique ex eo collegisse, si maxime ita apud Vossium legeretur, id ex Typographi errore ortum, non excidisse Viro Summo, quum exempla contrarium liquido doceant, & ipse Vossius alibi non *emendaverit* illud, ut ait Ursinus, sed quod hic, etiam ibi tradiderit. At vero quî jam illud exciderit ipsi Ursino, valde miror, quum utique non in posteriore modo, sed etiam in priore Vossianæ Analogiæ editione, ab ipso Vossio curata, legatur d. l. diserte *INVARIATA*, ut sensus & nexus rerum requirebat, & Ursinus volebat. Sed & deprehendisse in Viro Clarissimo videor, quod in compluribus reperitur Senibus, ut quod ab ineunte ætate didicerunt ac dein docuerunt ipsi jam alios, difficilime id postea dimittant. Certe in plerisque, in quibus pro recepta sententia & Veteribus Grammaticis disputavi, licet aliter paulo, quam antea fieri solebat, contra Sanctium, reperi mihi prorsus suffragantem, at in quibus dissentio ab iis, refragantem,

P R Æ F A T I O.

tēm, etiam quando nullis id rationibus vel in speciem refellere posset. Verum hæc non impediunt, quo minus opera ejus, quam rei Grammaticæ navavit, fuerit utilissima, & ipse pro Viro valde Docto haberi vel sic debeat. Nec enim ejus unquam fui sententiæ aut animi, ut discrepantes a nobis, si eleganter & modeste id faciant, durius idcirco excipiendos, & omnem eorum operam continuo damnandam prorsus, censeam, quæ iniquissima multorum est agendi ratio. Tu vero miraberis forsân, Lector, quod tantum studii & temporis impendere quidem his rebus voluerim, quod aliis publici magis saporis, & secundæ magis famæ, devovere potuissem. Nam qui vilius & abjectius nunc inter eos etiam, qui se doctos putant, habetur, quam *Grammatici* nomen? Unde & solent istius generis hominēs, pro opprobrio eos, quos contemni volunt, *Grammaticos* appellare, licet ipsi Grammaticam interpretandi rationem in Sacris quoque libris vel maxime exigant, & vetustiores, quos *Patres* vulgo dicimus, æque ac recentiores Interpretes, qui eam neglexerint, acriter increpent. Sed vere *inelegantes*, ut mitissime cum Gronovio Patre, in lib. de Pec. Veteri, loquar, sunt *homines, qui hoc nomine in contumeliam utuntur*. Nec enim utilius quidquam præstari potest omnibus scientiis ex antiquitate repetendis, quam earum Linguarum, quibus conscriptæ sunt olim, Grammaticam rationem & usum declarare, quod unicum est & certissimum Vetustos Auctores interpretandi fundamen-

tum. Nec absurde idcirco, si Politice rem consideremus, Tridentini Theologi, ut Scripturam S. suis arbitriis & decretis penitus subicerent, Grammaticos ab ea interpretanda excludendos censebant, quum viderent, eos, si admitterentur, longe aliter illam exposituros plerumque, quam ipsi vellent, qui desiderabant, non verum verborum sensum, sed unice suis dogmatibus accommodatum. Quocirca quum non auderent palam ipsam Sacrorum Codicum auctoritatem rejicere & extinguere, rectam tamen eorum interpretationem, Grammatica ratione faciendam, volebant abolitam, ne, ut ipsi dicebant, Grammatici, aut quiqui ea methodo Scripturam explicabant, facile confutarent Théologos, solis Decretis ac Versionibus in Ecclesia receptis subnixos. Tantum illis metus incutiebat Grammatica interpretandi ratio: tantam ea vim habet ad veram Veterum Scriptorum sententiam investigandam & declarandam, falsamque refellendam funditus. Neque ergo abs re aut à Professione nostra alienum existimavi, hanc Latinae Grammaticae liquido, quantum potest, constituendae provinciam in me suscipere, quum insuper ante me complures jam Viri, sanequam Egregii, & omnis Eruditionis laud; cumulatissimi, eam sibi quoque cepissent quos inter familiam suo jure ducunt, ut ex Veteribus ipse C. Julius Cæsar, qui prima Romanae Monarchiae jecit fundamenta, & M. Terentius Varro, reip. gerendae itidem admotus, qui pariter *de Analogia* Linguae Latinae scripserunt;

runt; ita ex Recentioribus Laurentius Valla, Jul. Cæsar Scaliger, hic ipse Sanctius, tum Gasp. Scioppius, & præclarum illud consummatae in hoc genere eruditionis & stupendæ industriæ exemplar, Gerh. Joh. Vossius; denique Anonymus Gallico sermone Scriptor *Novæ Methodi* Græcæ Latinæque Linguae facilius feliciusque addiscendæ. Horum multorumque insuper aliorum, quos sciens prætereo, vestigia legere, & exemplum sequi, quid aliud mihi, quam decorum esse queat? Sed nec e re nostra existimabam, invalescere illam opinionem, qua, qui singularium rerum locorumque Observationes, Animadversiones, sæpe & Emendationes, ut vocant, Criticas, sibi inter legendum antiquos Auctores natas, edere & publicare malunt, quam repetita toties jam omnibus in disciplinis Systemata, nunquam aliis, eandem licet studiorum sectam amplexis, placita, aut placitura, qua illi, inquam, traduntur ideo per ora hominum, & proscribuntur, tanquam ab omni systematica doctrina alieni, vel quod eam fastidiant, vel potius, quia vix credibile est, quenquam in docendis artibus & disciplinis eam ex animi sui sententia prorsus averfari & repudiare, quod angusto eam pectore capere nequeant, atque ita sua sibi jubeant habere, vulpeculæ in modum, quæ suis quod percipere non valebat viribus, verbis elevabat. Neque tamen nos Systema aliquod heic damus, ne pro eo obtrudere me censeas hanc operam; sed damus tamen perpetuas pene observationes ad Librum, quo

P R Æ F A T I O.

ipse ejus Auctor suam Grammatices Latinæ Epitomen, Minervæ huic idcirco nostris in Edd. additam, uberius explicuit, causas Linguae investigavit, & omnia multis rationibus confirmare studuit. Atque adeo Systematica, maximam certe partem, sint oportet, quæ hic ab ipso illo Auctore, quæque ad eum in Notis disputantur, Grammaticam rerum locutionumque naturam & causas indagantia. Rectius forte fecissem, si ex meis ipse Annotationibus, qualescunque illæ sint, unum aliquod construxissem corpus, à quo supervacua omnia & aliena abessent. Sed aliter res rationesque meæ tulerunt. Nam cum primum ad dandam hanc Minervæ Sanctianæ operam invitarer, non licuit sane per varias occupationes integram & per omnes suas partes simul eam explorare, priusquam manus commentando jam admoverem: neque arbitrabar tunc, toties me ab ejus Auctore, singulis sub examen maturioris jam judicii revocatis, in alia omnia abiturum. Præterea sic semper existimavi, consultius esse literis & studiis omnibus, quæ jam copia potius, & multitudine librorum, quam inopia laborant, si bene à prioribus edolata iterum incudi reddantur, & adpersis hinc inde animadversionibus expoliantur, quam si nova ejusdem argumenti opera identidem in publicum protrudantur, quæ plerumque, quicquid habent adfabre factum aut dictum, alienæ seu priorum debent dolabræ, sed quorum hac ratione memoriam prorsus, contra quam oportebat, intercipiunt. Verum, ut fit, quum
in

P R Æ F A T I O.

in rem præsentem venissem, & singula per partes suas considerare, usu ipso deprehendimus, nimium quantum in plerisque ab antiquioribus Grammaticis secessisse Sanctium, rejiciendo, quæ jam inveterata usu, & satis commode olim inventa mihi quidem videbantur: immo sæpe Eum insolenter nimis illos exagitare, quippe quos sine exceptione *Carnifices* ait *Linguae Latinae*, IV. 15. pag. 793. *caligare in omnibus*, IV. 16. init. adeo stupidos, ut Ablativi Absoluti *altioris sint considerationis, quam quo Grammaticorum ingenium possit ascendere*, II. 7. pag. 192. idque facere etiam, ubi ipse tamen errat satis manifeste, illi autem erroris sunt immunes, in quo inclementer adeo increpantur: Veluti, de Superlativis & Voce *Proximus*, II. 11. pag. 232. 233. de Passivorum constructione III. 4. init. de Gerundiis in *DI & DO*, III. 8. pag. 449. immo nominatim etiam & acriter invehi in Aug. Saturnium de Impersonalibus, quæ ipse temere prorsus explodit, III. 1. pag. 266. sed maxime in Laur. Vallam III. 10. init. III. 17. init. & alibi passim, etiam in præfatione, etiam ubi ipse, non consideratis diligenter satis Vallæ verbis, quæ carpit, turpiter se dedit. Vide sis II. 10. pag. 215. & confer Vallæ de Reciproc. caput VII. & VIII. Ex hoc enim Capite Sanctius illum, qui dixerat alibi (*Elegantiarum* I. 13.) Comparativum ad Duo semper referri, quod verum esse ostendimus pag. 215. refutare annititur suis ipsius verbis, eo quod dicto Capite scribat Valla, *Posterior, quæ eadem quarta est causa*, quasi ille *posterior* istic de re

P R Æ F A T I O.

quarti loci seu ordinis adhibuisset, & ita Comparativum ipse retulisset ad plura quam *Duo*; quum Valla quatuor istas erroris in Reciprocorum usu causas dividat in duas unius, & duas alterius generis, harumque *Priorem*, quam & *Tertiam* vocat, exponat Capite VII, at *Posteriorem* scil. harum duarum, quæ eadem *Quarta* est, scil. omnium Causarum, cap. VIII. Adde his etiam, quæ notavi ad IV, 7. pag. 697. seq. & maxime quæ ad IV, 15: pag. 765. Vellem sane, prudentius in his & modestius egisset Sanctius, nec ita studiose ac temere multa abjecisset, quæ ad discernendas explicandasque constructiones Verborum, *Neutrorum*, *Impersonalium*, &c. bene in Artem Grammaticam ab ipsis jam Veteribus erant inducta. Quod tamen non ita accipi velim, ac si vitio id illi vel cuiquam vertam, quod non mordicus tenuerit superiorum præcepta, seu quod ea ad Genium & Usus Linguae Latinæ cum cura exegerit, aliasque, quam illi dederant, rationes causasque locutionum exquisiverit, & inveni-erit. Qui hoc ingenio sunt, præclare illi plerumque studiis & disciplinis, quas pertractant, mea quoque sententia, consulunt. Neque vero conveniret, me insimulare alium ejus culpæ, cujus ipse me ad finem, si qua ea esset, fateri deberem, aut si id gravarer, præsentibus documentis argui possem. Nam multa sine dubio nove, uti nunc sunt, & forsan etiam paradoxe, disputata hic à me & tradita reperies, sed quæ pleraque putem probata, ut vix hæsitati-
oni locus superesse ullus queat. De

P R Æ F A T I O.

Participiis, ut veris *Nominibus*, atque ideo *Accusativum* Casum per se neutiquam regentibus in Lingua Latina, si quis refragetur, minime id mihi mirum, aut præter omnem expectationem accidet, quum in vernaculis Linguis aliter sane se res habere videatur, h. e. Active illa, æque ac ipsa Verba, istic adhibeantur, & facile crediderim, ipsos Græcæ Latinæque antiquos Scriptores, non animadversa constructionis Participiorum cum Accusativo prorsus frequentissimæ natura, sicuti id eos sæpe & alias non fecisse variis exemplis clarissime, ni fallor, docui, non aliter ergo illos existimasse, quam ab istis Participiis proxime hunc casum flagitari; atque idcirco & ipse eam σύνταξιν magis magisque illo animi sensu frequentasse. At nos hic primigeniam singularum constructionum naturam, & sic frequentati deinceps Usus, licet sæpe in Abusum degenerantis, originem ex Linguae genio primisque initiis erueri pro virili, & protrahere studuimus, sicuti id vere nostri esse muneris, susceptis hisce partibus, judicabamus. Ea vero gratia rationem ipsam usu vetustissimorum, Plauti, Terentii, Lucretii, Aliorumque, subnixam maxime adhibuimus, nostraque Adversaria seu scrinia nostro modo & jure compilavimus. Ceterum effugere in his studui, quantum potest, omnem ταυτολογία, & supervacuum verborum copiam, idque adeo, ut etiam, quando, ut à Sanctio dissentirem, aut ejus quacunque de re sententiam refutarem,

P R Æ F A T I O.

visum fuit faciendum, vix unquam tamen omnia æque Auctorum loca ab eo secundum istam sententiam male explicita, vel simul ad partes unâ dissertatione vocaverim, vel per singulas paginas aliter exponenda monuerim, sed reliquerim potius pleraque Lectorum arbitrio, qui mea istic cum Sanctianis comparare sustinuerint. Verum ita, quamvis sæpe sic satis prolixæ evaserint Animadversiones nostræ, vereor tamen, ne nimis aliquando in verbis, & variis rationibus accumulandis, brevitati studuerim, & sic dum brevis esse laboro, obscurior alicubi sim factus. Quod tamen si quando evenit, evenit certe præter meam voluntatem & opinionem, ut qui ipse aliis in scribendo nihil antiquius aut studiosius commendare soleam, quam ut primam dent operam perspicuitati. Atque ideo neque in his sperem aut rear, quenquam attentum satis Lectorem facile usquam prorsus adhæsurum. Vale Benevole Lector, & quartam hanc Minervæ Sanctianæ meis cum Notis editionem superioribus longe locupletiolem, ac alicubi emendatorem, benigne accipe.

JACOBUM PERIZONIUM,

Humaniorum literarum Professore.

Cum Sanctii Minervam, notis & Animadversionibus
auctam, Franequeræ primum ederet.

Iuno, Minerva, Venus, quarum regit altera terras,
Altera mortales non finit esse rudes.
Tertia divinis humana calefcere flammis
Pectora, naturâ corda movente, jubet.
Arbitrium peterent quando æmula Numina formæ,
Debuerat iudex justior esse Paris.
Magne PERIZONI, quo Franica nostra superbit,
Franica Doctorem non habitura parem,
Æquior hanc litem sententia vestra diremit,
Et victrix merita est palma tributa Deæ.
Arbitrii jurisque tui Natura reliquit,
Quam Tibi Divarum demeruisse velis.
At bene posthabitis, quarum Venus arbitra, formis,
Et quas innumeras altera jactat opes,
Judice Te, nostræ cessit victoria Divæ,
Et superat binas una Minerva Deas.
Hanc colis, Hanc ornas, Hæc Te cultore renascens,
Altius Augustum tollit in astra caput.
Redditus est Latiae tandem, Te vindice, linguae,
Quem prope delebant barbara secla, nitor.
Reddita majestas, modò deplorata, Minervæ est,
Quam vix monstrarat Sanctius esse Deam.
Sermonis Veneres Tibi se debere fatentur,
Et puræ antiqui divitiæ eloquii.
Nec tantum victrix plaudit Tibi Diva, sed ipsa
Judicio accedunt Numina victa tuo.

Sublatisque odiis, olim altâ mente repostis,
 Jungunt, Te, faciles, conciliante, manus.
 Promittuntque Tibi vel dant tot munera Divæ,
 Quot data Priamida, pactave, fama negat.
 Inferior tantum poterat tua caussa videri,
 Numina quod iudex viderit ipsa Paris:
 Hoc oculis etiam vel plus, tua numina vestris,
 Si quid habet veri nostra Camæna, dabunt.
 Tres ergo ut spectes humano in corpore Divas,
 Et referas meritis præmia digna tuis,
 Dii faciant, jungenda Tibi sit femina, dote,
 Ingenio, formâ, Juno, Minerva, Venus,

CORNELIUS van ECK
 J. U. D. & Professor, tunc Franeque-
 ranus, nunc Ultrajectinus.

INCLITÆ SALMANTICENSIS
ACADEMIÆ,

Matri Piiſſimæ,

FRANCISCUS SANCTIUS BROCEſIS,

Primarius Rhetorices Græcæque
Linguae Doctor,

Gaudere & bene rem gerere.

L Ngrati animi nota quæ poſſem liberari, Mater Academia, omnium quot ſunt, quotque fuerunt, Præſtantiffima, ſi ego hic altus & educatus, ac per annos quadraginta tuis artibus & diſciplinis exornatus, tibi nutricationis præmium non perſolviffem? Sed quænam præmia tantæ altrici ſolviſſe queam? Exigua ſane, ſi digna tanta majeſtate munera velim offerre. At vero, quod poſſumus, libenter offerimus: Ea porro, nec me animus fallit, offerimus, quibus nullus alius aut majora aut neceſſaria magis obtulit. Dolui etenim ſemper, & non ſine lacrymis ſæpe ſum teſtatus, quum tu ſemper in cæteris diſciplinis magiſtros habueris præſtantiffimos, Grammaticam, quæ omnium ali-

P R Æ F A T I O.

aliarum fundamentum est, ita depositam jacuisse, ut nulla medicina sublevari potuisse videretur. Et quum pestis Barbariei pene totum orbem occupaverit, tu sola hac nota inureris, & innocens apud exteros accusaris: quasi ullam possimus Academiam reperire, ubi vera, puræque Latinitatis indagatrix, Grammatica doceatur. Quotus enim quisque est Grammatices Præceptor, qui Laurentium Vallam, & eum sequutos non laudet, veneretur, exosculetur? Hinc licebit conjectari, quales fuisse oporteat rivulos, qui ex tam cænofo turbidoque fonte defluxerunt. Nunc tu, Mater, huic tanto malo facile mederi poteris, si è cathedris tuis primariis, Laurentio deturbato, Minervam, quæ tibi offertur, patiaris pro illo pueris explicari. Hæc veræ Latinitatis normam tradit. Hac duce puer potuerit Poëtarum & Oratorum virentia prata secure perambulare: hinc Dialecticæ, quæ itidem perturbata est, vera principia expiscari. Nunc igitur hoc præcipue, o Mater, est inter tua, quoniam inter omnes Princeps appellaris, ut literarum omnium fundamenta firma & verissima, te prima instituyente, jaciantur. Nihil omnino hic novi afferimus: stulti vulgi ride sermonem: sed antiquitatem, quæ Barbarorum (Mammotretos dico. Catholicones, & Pastranas) sævitia jacuerat, sublevamus, & in gradum reponimus. Hi enim quum contra Ciceronem & reliquos Latinos acerrimum bellavissent bellum, bonas literas longe lateque pessum dederunt. Facebant itaque bonæ literæ, quum abhinc annis centum Antonius Nebrissenfis hos rebelles conatus est castigare. Sed adeo malum hoc

P R Æ F A T I O.

hoc radices egerat altas, ut innumeris monstris debellatis multo plura debellanda remanserint. Quod si ille iterum aut sæpius rediret, non dubito (quæ erat illius solertia) quin omnia facillimè composuisset. Ars enim (ut præclare differit D. Thomas) mutari debet, quoties intellectui melius aliquid occurrit. Itaque quod ille non potuit tunc perficere, mihi forsitan perficiendum delegavit. Qui pote? inquis. Quia dum ille in patria mea Brocis, ubi Dictionarium & Artem adornabat, febricitans decumberet domi Marcelli Nebrissen- sis, Filii, cruce Alcantarensis ordinis insigniti, subinde suspirans, (ut Patrem meum sæpe dicere audiui) conquerebatur, Artem sibi & Dictionarium imperfecta relinqui. Quid si illud interim Virgilianum occinebat?

*Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,
Qui face Barbatos, ferroque sequare Perotos.*

*Ego certe, quasi ille hoc mihi munus injunxisset, simul ut tibi, Matri Venerandæ, aliquo modo gratificarer, totis viribus in hanc operam incubui, ut Grammaticam addiscentibus via brevior, planior, & fidelissima sterneretur. Hanc methodum ante annos aliquot non sine præclaris experimentis divulgatam huic operi subjunxi. Quia Minerva tota in hoc est, ut regulas illas tum veras, tum facillimas, esse perdoceat. Invidiam vero, quum semper contemnere potius, quam deprecari studuerim, neque placare contendo, neque cupio. Imo vero illi nunc bellum indico facioque. Qua invita & re-
nuente,*

P R Æ F A T I O.

*nuente, Lector attentus & diligens hic tum Ve-
terum tum Recentiorum supra tria millia erro-
rum expiscabitur. Sunt hic innumera sublata,
quæ frustra erant: prava multa correctæ: pluri-
ma adducta necessaria: ac demum quæ collapsa,
& propriis sedibus erant expulsa, restituntur.
Vale.*

A P P R O B A T I O.

Regii Senatus Supremi jussu Minervam
Francisci Sanctii Brocensis, quæ Latini Ser-
monis causas verissime & eruditissime perse-
quitur, diligenter perlegi, & dignissimam
judico, quæ in lucem quamprimum prodeat.
Est enim opus, unde hujus ætatis Gramma-
tici, (si tandem aliquando serio sapere ve-
lint) vera, brevia, claraque præcepta disce-
re possunt. Madriti in Gymnasio, ubi La-
tina Lingua publice docetur. Pridie Kalend.
Junii. 1585.

*El Licenciado Luys de la
Cruz Vasco.*

FRAN-

FRANCISCI SANCTII MINERVA,

Sive de Proprietate sermonis Latini,

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

ARGUMENTUM.

Minerva munera. Causæ Latini sermonis investigandæ. Nomina rebus imposita consilio, non casu. Prima Lingua verba significabant naturam rerum. Aliarum Linguarum verba habent aliquam rationem. Ratio a Linguis minime excludenda.

MINERVAM narrat Homerus, poetarum princeps, inter bellantium turmas Diomedæ apparuisse, oculorumque caliginem, ut bellantes Deos ab hominibus posset discernere, discussisse. Quod figmentum Plato in *Alcibiade secundo*, pag. 150. Tom. II. nihil aliud interpretatur quam Rationem ipsam, quæ discussa caligine, qua quisque tenetur, animum facibus purgat, ut mala bonave possit propius contemplari. Quin & ipse Plato in *Cratylo*, pag. 406. 407. Tom. I. quum *Pallados* etymon scrutatur, *λόγῳ τοῦ πάλλειν καὶ πάλλεσθαι*, id est, ab agitatione & saltatione, quod sese, vel aliud quippiam, a terra in altum tollat, dictam existimavit: Idem

A

codem

eodem loco Ἀθηναῖν, quam nos *Minervam* dicimus,¹ Mentem agitationemque esse declarat. Hæc tam præclara Minervæ munera, ut ad Homerum revertamur, non cuivis revelantur, sed Diomedæ tantum, qui Διὸς μῆ-
 ⓈⓈ, id est, *Jovis cura* sive *consilium*, aut *deliberatio*, dici potest. Bonarum enim artium scientia² humani ingenii inventum non est, sed ex Jovis cerebro, unde nata Minerva dicitur, in humanum usum delapsa divinitus. Itaque nisi te totum inquisitioni tradideris, nisi artis tuæ, quam tractas, causas rationesque probe fueris perscrutatus, crede te alienis oculis videre, alienisque auribus audire. At invasit multos perversa quædam opinio, seu barbaries potius, in Grammatica & sermone Latino nullas esse causas, nullamque penitus inquirendam esse rationem: quo figmento nihil quicquam vidi ineptius, nihilque potest excogitari puidius. An homo rationis particeps quicquam agat, dicet, machinabitur, sine consilio & ratione? Audi Philosophos, qui nihil fieri sine causa obnixè testantur; audi Platonem ipsum, qui nomina & verba natura constare affirmat, qui sermonem esse a natura, non ab arte, contendit. Scio Aristoteleos aliter sentire; sed nemo diffitebitur, nomina esse vel
 ut

1. *Mentem agitationemque &c.*] Nempe Platoni Ἀθωῶν, quasi ἡ θεονῆ, *mens divina*, vel ἡ θονῆ, *cogitatio morum*, dicta, & inde nomen hoc suum, sed in concinniores dein sonum deflectum, accepisse, videtur. At sine dubio Ἀθωῶν nihil aliud, si originem vocis spectes, notavit, quam propriam Urbis, quæ Ἀθωῶν dicebatur, Deam. Hinc ergo Æliano V. H. XII. 28. Urbs illa Πόλις & Ἀθωῶν appellatur, & passim apud Homerum ipsa Dea conjunctim dicitur Πάλλας, Ἀθωῶν, h. e. *Pallas*

Atheniensis. Nimirum & Urbs & Dea nomen habent a Terra *Attica*, dicta olim Ἀκτικὴ ab Ἀκτὴ, littus, quo ipso nomine tota etiam regio designatur. Vide me ad Ælian. V. H. VI. I. 14.

2. *Humani ingenii inventum non est &c.*] Revera est, sed non ita, ut omnes homines ex natura sua eam teneant, verum ut ratione, tum sedula investigatione, denique experientia ipsa eam invenerint primi, ac reliqui dein discendo comparatam habeant.

ut instrumenta rerum & notam ; instrumentum autem cujuslibet artis ita illi arti accommodatur, ut ad alia omnia ineptum esse videatur ; sic terebro terebramus, & ferra scindimus lignum, at lapides cuneis discindimus, & cunei gravissimis malleis adiguntur. Qui igitur primi nomina rebus imposuere, credibile est illos adhibito consilio id fecisse, & id crediderim Aristotelem intellexisse, quum dixit, ad placitum nomina significare. ³ Nam qui nomina casu facta contendunt, audacissimi sunt, nimirum illi, qui universi mundi seriem & fabricam fortuito ac temere ortam persuadere conabantur. Nomina certe & verba, rerum naturam significare cum Platone assererem libentissime, si hoc ille tantum de primæva omnium linguarum asseverasset : ut in Genesi cap. 2. legimus : *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea : omne enim, quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus ; appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cæli, & omnes bestias terræ.* Vides in illo primo sermone, quicumque ille fuit, nomina & etymologias rerum ab ipsa natura fuisse depromptas. Sed ut hoc in cæteris idiomaticis asseverare non possum, ita mihi facile persuaferim, in omni idiomate cujuslibet nomenclaturæ reddi posse rationem : quæ si in multis est obscura, non tamen propterea non investiganda. Mul-

ta

3. Nam qui nomina casu &c.] Sine dubio verum est, quod Auctor mox ait, *cujuslibet nomenclaturæ in omni idiomate reddi posse rationem* aliquam, licet nobis nunc plerumque ignotam. Sed tamen illa ipsa ratio sæpe fita est in casu & fortuito arbitrio hominum vulgarium, ne-

que igitur naturam rerum, quæ vocabulis significantur, nec aliquod prudentium Consilium imponendo rebus suo nomine, declarat aut præfert, sed commune Vulgi aut Civitatis placitum tacite & paulatim ortum. Plura vide infra lib. IV. ad initium Capitis XIV. de Homonymiis.

ta latuerunt Philosophos, quæ Plato eruit in lucem; multa post eum invenit Aristoteles; multa ignoravit ille, quæ nunc sunt passim obvia: latet enim veritas: sed nihil pretiosius veritate. Sed dices, quî potest fieri, ut vera sit nominis etymologia, si una eademque res variis nominibus per orbem terrarum appellatur? Dico ejusdem rei diversas esse causas, quarum illi hanc, nos aliam contemplamur: sic Græci ἀνεμὸν, Latini *ventum* appellavere; illi ab spirando, hi a *veniendo*. Fenestram τὸν δὲ φάλυξ deduxit Latinus,

4. Hi a *veniendo*] Mallem a *Vehendo*, ut ita notet proprie flatum vehementiorem, *vehentem* & propellentem res, quas affequitur. Certe Germanos facile quis crediderit formasse ex eo suum *wehen*, pro quo Belgæ *weyen*, vel, ut nunc scribimus, *wacien*. Unde *wind* vel *wend*, quasi *Wehende*. Sed forsitan horum æque ac *Venti* origo non ex Latino sermone, sed Græco petenda est, ut fecit Angelus Caninius, & primitus quidem ab eodem vocabulo, unde ἀνεμὸν deducitur, h. e. ab ἀω, *spiro*. Hinc etiam Particip. ἀέις, ἀέντ, & dein ἀήτης & ἀήτη, *spiritus*, *ventus*. Hesiod. Epy. v. 645.

Εἰς ἀνεμοὶ γε κακὰς ἀπέχων
ἀήτας.

Si venti abstinerunt noxios flatūs. & v. 675. νότοιο δαναὶ ἀήται. Noti graves flatūs. Atque ita Maleventum, pro quo postea dixerunt ἐμφυλάς gratia Beneventum. formarunt Latini ex Græco Μαλότης, μαλόεντ. Vide Salmasium ad Solinum, p. 64. b. Forsan ab eadem origine repetendus etiam *Venter*, ut in quo la-

xius sumpto fit, vel certe sentitur maxime, respiratio. Nam quæ ab ἐν & ἔντερον, unde ceteroqui speciose prorsus Viri Docti derivant *ventrem*, acceperunt Latini, in iis τὸ E mutatur in I. Eν, In, ἐντός, *intus*, ἔντερον, *intestina*: nisi si quæ vel integra, vel serius, in Linguam Latinam sunt recepta, veluti *dysenteria*, *exenterare*. In quibus ipsis nullum tamen reperitur vestigium *Ventris* ab ἔντερον formati. Nam si hoc *Ventris* nomen esset proprie idem, quod ἔντερον, & ex eo formatum, dixissent Latini etiam *eventrare* pro *exenterare*. Ceterum in hoc etymologia *venti*, & forsitan *ventris*, præciditur per Apocopen litera A. ut sæpe fit in derivationibus. Vide Vossium de *permutatione Literarum*. Et ita prius fuisset *Aventus*, litera V, ut solet, inter duas vocales interposita, unde forsitan *Aventinus* mons, quasi vento expositus, nisi ab *Avente* fluvio, ut vult Varro apud Servium, vel ab *Avibus*, aut *Avere*, quis malit eum derivare, quia istic auspiciis operam dabant. Nam quod ab *A-*
ventino

tinus: *ventana* a nostris dicitur, Lusitanis *janella*, quasi parva janua. Præterea multa traxit Latinus a Græcis, quorum Græci reddent rationem: ridendi enim sunt, qui in suo idiomate alieni nominis rationem scrutantur; ut qui *petram*, quod pedibus teratur, aut pedem terat; & *lapidem* a labando, sive a pede lædendo deducunt; quum utrumque sit a Græcis πέτρα & λᾶς. Non igitur dubium est, quin rerum omnium, etiam vocum, reddenda sit ratio: quam si ignoraverimus rogati, fateamur potius nos nescire, quam nullam esse constanter affirmemus. Scio Cæsarem Scaligerum de Causis linguæ Latinæ cap. 67. &c. aliter sentire; sed hæc vera ratio est. Hæc tam multa invitus concessi contra morosos quosdam, qui, quum

ventino Rege deducitur hoc Nomen, id vero fabulosum mihi certe videtur.

5. Ut qui *petram* &c.] Apprime his conveniunt, quæ ex Varone A. Gellius adfert Noct. Att. l. 18. In quo, ait Varro, L. Ælius noster literis ornatissimus memoria nostra erravit aliquoties. Nam aliquot verborum antiquorum Græcorum, proinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim Leporem dicimus, ut ait, quod est levipes, sed quod est vocabulum antiquum Græcum. Multa enim vetera illorum ignorantur, quod pro iis, aliis nunc vocabulis utantur: & illorum esse plerique ignorent Græcum, quod nunc nominant Ἐλλῆνα: puteum, quod vocant Φρέαξ: leporem, quod λαγῶν dicunt. Ridiculus hic est Phil. ille Carolus, qui hoc loco existimatum esse queritur, leporem δὲ πὶ λαγῶν potius, quam a levitate pedum no-

men invenisse: eaque occasione invehitur in *heresin literatorum quorundam, qui opinantur Latina pleraque vocabula Græcis accepta referenda*. Atqui hoc ipsum voluit utique Varro, & verissimum est, sicuti contra ineptissimum est, quod tuetur Carolus, leporem a levitate pedum dictum: sed & inscitum prorsus, quod hoc loco vel Varronem, vel quemcunque alium, leporem δὲ πὶ λαγῶν derivare ait, quum is nihil aliud dicat, quam hanc causam esse, quare leporis etymon non quæsierit Ælius in Græca lingua, quod Græci non amplius uterentur antiquo illo vocabulo, unde suum sumserunt Latini, sed pro eo tunc jam λαγῶν dicerent. Antiquum autem illud, quo priores Græci, & maxime Æoles, sunt usi, λέπρεον fuisse tradit lib. III. de Re Rust.

quum in Grammatica rationem explodant, testimonia tantum Doctorum efflagitant. An non legerunt Quintilianum, lib. I. cap. 6. init. qui *sermonem constare ratione, vetustate, autoritate, consuetudine*, scripsit? Ille igitur non Rationem excludit, sed in præcipuis enumerat; quasi vero Laurentius, & alii Grammatici, suarum etiam ineptiarum non statim conentur adhibere rationes, quales quales ipsæ sint. ⁶ Usus porro si-
ne

6. *Usus porro etc.*] Sæpe tamen Usus ab Analogia & omni Ratione recedere deprehenditur, quoniam antiquissimis temporibus Romani Grammaticam rationem suæ linguæ ignorabant, Usus autem sæpe forte fortuna, & ex inconsiderata vulgi libidine oriebatur, atque ita Rationi prævalebat. Quando Comici dicunt *Nemo homo*, a ratione illud certe est alienum, siquidem in *ipso* *Nemo* jam expressum est *pro* *Homo*. Sic quum *deorsum* dici credatur brevius pro *deorsum*, parum accurate Cl. Quadrigarius apud Gellium IX. 1. *Deorsum versus mitti* ait. Denique cum quis *gratulari* amico dicitur de re, quæ ei prospere evenit, non alia est ejus locutionis & syntaxeos ratio ac significatio, quam, pro amico & propter amicum gratias agere Diis. Non ergo huic rationi attendunt, sed usui, qui ipsos *Deos gratulantes* inducunt. Veluti Phædr. fab. 69. dum *Herculem calo receptum per salutassem* memorat *gratulantes Deos*. Auctor *Biblioth. Univers.* Joh. Clericus, qui Anno 1687. quo primum meis cum Notis hæc *Sandæi Minerva* prodiiit, eam quoque re-

censuit, tria hæc exempla usus ab analogia deflecentis commemorat, sed postremum in controversiam vocat hac ratione, quod *gratulari amico* nihil aliud notet, quam *dicere amico, gratum seu jucundum sibi esse, quod ipsi evenit*; eam autem significationem non probat, sed ait suo more tantum, *nihil eam habere, quod non sit plane consonum analogiæ & rationi*. At vero quum Analogia significationis nihil sit aliud, quam similitudo quædam inter significationem secundariam & primitivam, ex qua illa, recta & commoda quadam translatione, sit orta, sequitur Analogiam hanc constitui non posse, nisi prius eruta & probata sit primitiva vocis significatio. Atque ideo debuisset ille probasse, *Gratulari* primitus & proprie notare, *dicere aliquid sibi gratum esse*, & porro ostendisse, ex hac significatione deduci posse iusta analogia omnes dein alias ejusdem Verbi. Quod quum non fecerit, concidat necesse est omnis illius oppositio. Adde jam, falsum etiam esse, quod ita simpliciter affirmat. Si quidem *Gratari & Gratulari* proprie notat *grates agere*, ut jam ostend-

ne ratione non movetur; alioqui abusus, non usus, dicendus erit: auctoritas vero ab usu sumpsit incrementum; nam si ab usu recedat, auctoritas nulla est: unde Cicero Caelium & M. Antonium reprehendit, qui suo arbitrato, non ex usu, loquerentur: *Nihil autem potest esse diuturnum*, ut inquit Curtius lib. IV. *cui non subest ratio.* Reliquum est igitur, ut omnium

ostendit dudum Vir Summus in arte critica, Joh. Fred. Gronovius *Observat.* II. 19. qui etiam inde repetit omnes alias hujus Verbi significationes. Atque ita, præter loca antiquissimorum Scriptorum ex Nonio & aliunde ab illo istic allata, etiam Scipio Afric. prior apud Gellium *Noct. Att.* IV. 18. *Eamus Jovi O. M. gratulatum.* Hinc *Gratulationes*: Cicero *Verr.* V. *Quod in precibus ac gratulationibus non solum id* (simulacrum Herculis) *venerari, sed & osculari solent*, h. e. quando aliquid rogabant Herculem, vel ei gratias agebant. Sed & *κατ' ἑξοχῆν* ea Vox notat Sacra, quibus gratiæ publicæ Diis agebantur ob rem bene gestam. Cicero *Famil.* XI. 18. *Gratulationem tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus.* Catil. IV. 10. *Ceteris bene gesta, mihi uni conservata Reip. gratulationem decrevistis*, scil. Diis faciendam. Hæc ergo primitiva est Verbi significatio. Et hinc jam reliquæ deduci debent, ac possunt commodissime. Sic enim absolute *Gratulari* apud Sueton. *Tiber.* 60. *Gratulanti inter pœnam, quod non & locustam obtulisset*, h. e. Diis gratias agenti. Et sic passim. Hinc jam *gratulari sibi*, Cic. *Famil.* III. 11.

& IV. 11. est, non *dicere sibi, gratum hoc sibi esse*, sed *gratias agere Diis suo ipsius nomine.* Et *gratulari Amico*, gratias agere diis *Amici nomine.* Dicet quis forsan, quando *gratulamur alteri*, tunc tamen revera dicimus ei, nobis gratam & jucundam accidere ipsius bonam fortunam: at vero recidit quidem eo sensus locutionis, quæ & causa istius abusus apud Phædrum, sed non proprie & directe illud notat, quæ probe, in indaganda significationis analogia, sunt distinguenda. Sic ex. gr. nemo est, quin intelligat ex Usu Linguae sensum *ŕ Refert, id mea minime refert, magni refert*; at paucissimi, qui eorum rationem & veram ac proximam significationem norint. Nec enim proxime id significant, quo breviter ea interpretari solemus, licet is tamen sit sensus. Vide me infra ad III. 5. *de Verbis Substantivis.* Ceterum de Usu in Abusum degenerante per causam non animadversæ Analogiæ, sæpius & pluribus egi infra. Vide *indicem* in V. *Usus.* Recte tamen Sanctius omnium rationem etiam in lingua, præsertim Latina, censuit indagandam, id quod & præclare præstitit.

mnium rerum ratio primum adhibeatur, tum deinde, si fieri poterit, accedant testimonia, ut res ex optima fiat illustrior. Quæ causa fuit, ut has nostras vigilias, *Minerva*, seu de causis linguæ Latine, inscriberemus; quia cujuslibet quæstionis causas & vera principia eruere conamur; improbantes cum Cicerone II. de nat. Deorum, Pythagoricum illud, *Ipse dixit*. At de linguæ Latine causis jam scripserat Cæsar Scaliger; quem quia in multis sequor, nonnunquam tamen ab eo dissentiens, titulum non abjiciendum putavi. Et Augustinus Saturnius suas acurissimas dissertationes in Grammatica *Mercurium* vocavit; quem quia minus aliquando probamus, Minervam illi fidum monitorem adhibemus.

CAP. II.

Grammaticorum sue ratione nullam esse auctoritatem. Grammaticam non dividi in Historicen & Methodicen: illam non esse partem Grammaticæ. Quis sit perfectus Grammaticus. Nec dividi Grammaticam in Orthographiam, Prosodiam, Etymologiam, Syntaxin. Hanc esse Finem Grammaticæ. Grammaticæ definitio. Artes sermonem perficientes. Partes orationis enumerantur. Pronomen, & Interjectio excluduntur.

QUONIAM res, de qua agimus, ratione primum, deinde testimoniis & usu, est comprobanda, nemo mirari debet, si magnos interdum viros non sequamur; nam quantacunque auctoritate mihi Grammaticus polleat, nisi ratione propositisque exemplis, quod dixerit, confirmaverit, nullam in re præsertim grammatica fidem faciet. *Grammatici* enim, ut inquit Seneca Epist. 95. *sermonis Latini custodes sunt*, non auctores. Neque lexcentorum Grammaticorum auctoritas

I. Neque sexcentorum etc.] etia, non auctoritate Grammaticorum, sed ratione & usu, seu
Prorsus assentior Doctiss. San-

fortitas mihi persuadebit, (Vide infra lib. III. cap. 3. in

seu propositis exemplis, probandam esse Latinam dictionem. Sciendum tamen est & illud, multo facilius eam probari, & certius affirmari, quam negari & rejici. Vel hæ ipsæ locutiones, quas Sanctius sibi numquam neque a sexcentis Grammaticis persuasum iri affirmat, si non earum ipsarum, certe similitum tamen, Usu, & deinde Ratione, adferi satis superque queant. Etenim si quis dicat, *Vapulo a Præceptore, Exsulo Pratore*, in utraque locutione Rationem, quæ eadem utrobique, in priore (Vide infra III. 3. in voce *Vapulo*, & ibi Sciopium) etiam Usum habebit sibi adstipulantem, in posteriore vero Ratio tantum non potuit, ut eam Usus admitteret, quia durissima est, cujusmodi locutiones Usus averfatur. Ceteroquin enim *ab aliquo vapulare*, seu *exsulare*, idem est, ac si dicas, *opera alicujus vapulare & exsulare*, seu *a parte alicujus*, (sicuti Auctor ipse lib. III. c. 4. τὸ Ἀ exponit) proficisci id, quod τὸ ἐξ *vapulare & exsulare* significatur. Et quid quæso discriminis, quod ad Rationem, inter ista, & hæc, Livii l. 1. *Æneam ab simili clade domo profugum*. Cicer. Famil. IX. 16. *Levior est plaga ab amico, quam a debitor*. Quidni eodem modo, *levius est vapulare ab amico &c?* Somn. Scip. c. 8. *Nec unquam ab alio renascetur*. Sall. Jug. 17. *Nisi qui ferro, aut a besuis interiere*. Quibus paria,

quæ Auctor & Scioppius d. l. congesserunt: *Quis nolit ab isto ense mori; Insesto ne vir ab hoste cadat; Cui put a Sole dolet, &c.* Nihil ergo causæ, quare τὸ *Vapulare ab aliquo*, cum & Ratio & Usus id ferat, ita plane repudiet Sanctius. Sed neque idoneam video rationem, quamobrem rejiciat prorsus, tanquam minime Latinum, *Ego amo Deum*, quum & significatio & syntaxis verborum, quod ad Rationem & Usum, phrasin illam approbare utique videatur. Sicuti enim Dii vel Deus passim a Latinis scriptoribus *amare* dicitur *homines*, ut vel ex juris jurandi formula, *ita me Deus amet*, perspicuum est: quidni eodem modo homo vicissim recte dicatur *amare Deum*, æque ac parentes suos, & ipsas virtutes, quæ in hominibus sunt quasi quædam imagines Dei? Cicero certe Famil. IX. 22. *Amo verecundiam* ait, & l. 7. *Quam magnitudinem animi tui semper sum admiratus, semper amavi*. IX. 16. *Amavi amorem tuum*. Quid ergo? An ratio Sanctii petenda erit ex iis, quæ tradit lib. IV. cap. 3. *de Ellipsi*, in Regulis generalibus. Nempe in *Primis* (ait istic) & *Secundis Personis rustice, nisi discretionis; aut aliâ impellente causa, apponitur suppositum, & proinde rectius subicitur*. Non itaque rejiceret τὸ *Amare Deum*, sed τὸ *Ego amo Deum*. Verumtamen neque hæc locutio rejicula ipsi simplici-

in Verbo *Vapulo*.) ut *vapulo a præceptore, exsulo a Præ-*
tore, &, ego amo Deum, & alia hujusmodi, Latine di-
cantur. Unde illud verissimum est, quod Paulus tra-
dit Leg, 1. de Reg. jur. Regula est, quæ rem, quæ
est, breviter enarrat; non ut ex regula jus sumatur, sed
ex jure, quod est, regula fiat. Quare extirpanda est
consuetudo, quæ legem habeat reclamantem, quæ
potius corruptela vocanda est, ut passim tradunt Ju-
ris consulti: neque enim, quæ barbaries admisit, to-
venda sunt, sed quæ pervertit, vindicanda. Quare
jam nemo mihi turbam Grammaticorum aliter præci-
pientium opponat: nam tantum cuique credendum
est, quantum ratione comprobaverit. Cicero ad At-
tic. lib. VII. epist. 3. etiam aliquando circa Gram-
maticam ab Attico reprehensus, primum ratione, de-
inde

ter esse potest, sed tum demum, si nulla adsit & *Ego* exprimendi causa, quod proinde & hic, si ita sensisset, declarare debuisset, ut posset intelligi. Nam quamplurimæ ceteroqui dantur causæ, quibus recte *Id Ego* adhibeas cum suis Verbis. Non possum itaque mihi persuadere, id Auctorem nostrum hic respexisse, aut voluisse, & tanto quidem minus, quia infra *lib. III cap. 2.* circa finem diserte rejicit non tantum illud, *Ego amo Deum*, sed & hoc, *Deus amatur a me*. Videtur ergo prorsus totam repudiare phrasin, quasi *Id Ama* e quid notet, quod infra maiestatem Dei sit, nec Homini ad Deum relationi conveniat. Sed tamen quum illud Verbum in Lingua Latina non brutum modo affectum & cum libidine conjunctum, sed & purum ac honestum significet, quo

magni facimus & veneramur alios, nihil video rationis, quare non *Homo* quoque recte dicatur *amare Deum*, æque ac *Deus Hominem*: & *Pater Filium* æque ac *Filius Patrem*, immo & *Canis Dominum* apud Ciceron. de *Nat. Deor. II. 63.* qui & *pro Flacco* cap. 38. *nimiam pietatem & summum Amorem in Patriam* conjunctim tanquam Synonyma memorat. Sed & quum recte dicamus *amare virtutes aliorum hominum*, quidni & *virtutes Dei*? Eas autem *amare* est idem, quod *amare ipsum Deum*. Certe in S. Script. passim *Homo* jubetur *amare, ἀγαπᾶν & φιλεῖν, Deum*, æque ac *Dominum nostrum Jesum Christum*. Vide & omnino, quæ attuli infra *III. 2. 7.* ubi phrasin hanc *Amo Deum* ex Plauto & Seneca disertissime probavi.

inde antiquorum testimoniis, se defendit. Non igitur mirandum est, si Quintiliano lib. I. cap. 4. & 9. non assentiar, qui Grammaticam in *Historicam*, & *Methodicam* divisit, quam divisionem deinceps Grammatici mordicus tenuerunt: Verum interest philosophi, placitis humanis anteponeere rationem. Eam ¹ opinor vocavit *Historicam*, quæ omne Scriptorum genus excutit; quæ nec citra Musicen potest esse perfecta, nec si rationem syderum ignoret; quæ neque sit ignara Philosophiæ, cui Eloquentia quoque non desit. Omnes igitur disciplinas huic Grammaticæ subijcit. Ubinam gentium ea Grammatica est? Quis eam conscripsit? Unde hanc reginam artium petemus? Vulgi errorem sequutus est Quintilianus; dicebantur enim quondam Grammatici vulgo, qui primis rudimentis pueros instituebant, & eis poëtas enarrabant: quo in munere subeundo adhibebant, præter Grammaticam, variarum artium cognitionem: neque tamen vulgus intelligebat doctorem illum Musicæ, Astrologiæ, Philosophiæ esse peritum. Mihi perfectus absolutusque Grammaticus est ille, qui in Ciceronis vel Virgilii libris intelligit, quæ dictio sit Nomen, quæ Verbum, & cætera, quæ ad solam Grammaticam spectant, ² etiam si sensum verborum non intelligat: est enim oratorum & poëtarum lectio variis artibus referta, quas si magister iste callet, jam non grammaticus dicendus est, sed dum explanat Astrologiam, astrologus; dum Historiam, historicus; dum præcepta Eloquentiæ, rhetor.

2. *Opinor*] Nescio, quare *Opinor* dicat, quum diserte Quintilianus I. 9. *Historicam* vocet eam, quæ in *enarratione Auctorum* consistit & Sanctius sequentia hujus periodi de hac Grammatices parte ex illius cap. 4. descripserit.

3. *Etiamsi sensum &c.*] De-

buisse, ni fallor, dixisse, *Etiamsi sensus Grammatici veritatem aut rationem non perspiciat*. Nam sensus simplex seu Grammaticus cognoscitur ex ratione & constructione Grammatica, at ejus veritas ex aliis scientiis.

tor. Verbi causa, *Omnis triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis*. Hic Grammaticus explicabit grammaticam, doctrinam vero nonnisi Mathematicus. Quem deinde Grammaticum dabis, qui se expediat ab illo Davidico, *Psal. 67. Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus dividere spolia. Si dormiatis inter medios clericos, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsæ ejus in pallore auri.* + Sed quid in refellendo Quinctiliano frustra operam consumimus, quum ipse se suo gladio contodiat?

4. *Sed quid in refellendo &c.*] Frustra sane opera ponitur in refellendo Quinctiliano, cui nequitiam peculiaris fuit hæc sententia, quæ *Grammaticen* extendit ad facultatem Scriptores omne genus excutiendi & interpretandi. Secutus enim est inveteratum jam apud Græcos Latinosque usum, cum in vocabuli significatione, tum in munere Grammaticis assignando. Ipse Cicero lib. I. *de Oratore*, singularum artium munia per censens, *In Grammaticis*, ait, *Poëtarum pertractatio, Historiarum cognitio, verborum interpretatio, pronunciandi quidam sonus*. Idem lib. I. *de Divin.* *Grammaticos Poëtarum interpretes* appellat. Et hinc Imp. Tiberius, qui maxime curabat notitiam Historiæ fabularis, *Grammaticos*, dicitur a Sueton. cap. 70. ejusmodi fere quæstionibus, quæ mater Hecuba, quid Sirenes cantaverint, experiri, fatis sane inepte, solitus. Immo adeo hæc vera, ut quæ sola *Grammaticum* ex sententia Sanctii absolvunt, olim fere a Grammaticis fuerint sejuncta, nec tam ad eos pertinuerint, quam ad illos, quos Græci *Ῥητορ*

Ῥητορ, Latini *Literatores* vocabant. V. Sueton. *de ill. Gramm.* cap. 4. Atque hinc in Historia Augusta passim dicitur quis in pueritia usus primum hoc vel illo *literatore*, aliis vero deinceps *Grammaticis*; Immo in jure Civili *Grammaticis* æque ac aliis Professoribus indulta fuit immunitas, non item illis, qui primis literis pueros imbuunt, quæ de re Wowerius *Polymath.* cap. 4. Verum quidem, vocabulum *Grammatices* a primis illis literis formatum, & antiquissimis temporibus illas quoque ad Grammaticorum curam vel maxime pertinuisse, immo inde Grammatices studia cœpisse; & forte etiam istic quondam defuisse. Sed neque id ignoravit Quinctilianus, ut qui diferte tradit II. 1. *Grammaticen ab illa appellationis suæ paupertate, intra quam primi consliterunt, tantum suo tempore provectam, ut ea omnia complectatur, quæ lib. I. c. 4. exposuit, quæque hoc loco, ubi suum cuique professioni modum vult dare, tamen illis relinquit, conquectus tantum, quod ea quoque invadant, quæ proprie & solum debent esse Rhetorum,*

confodiat? Queritur enim in principio libri secundi cap. 1. *Grammaticos alienas sedes occupasse*: deinde subdit ibidem: *Nos suum cuique professioni modum demus. Et Grammatica (quam in Latinum transferentes, Literaturam vocaverunt) fines suos norit: præsertim tantum ab hac appellationis suæ paupertate, intra quam primi illi consistere, provecta.* Hanc Quinctiliani sententiam valde probo: & cum doctissimis viris hoc teneo, *Artium usum conjunctum esse oportere; artes vero ipsas separatim tradendas.*

Alii vero dividunt Grammaticam in literam, syllabam, dictionem, & orationem; sive quod idem est, in orthographiam, prosodiam, etymologiam, & syntaxin. Sed & Oratio sive Syntaxis est Finis grammaticæ; ergo igitur non Pars illius; nam ut inquit Cice-

ro,

rum, scil. prosopopœias, & suasorias declamationes. Hoc est, quod dicit illos *alienas sedes occupasse*, quodque eos intra *suum professionis modum* continere se jubet. Neutiquam vero istis verbis a priore sententia recedit, aut suo se gladio confodit, quod ait Sanctius. Sed & ex hoc usu, quo Grammaticis jam ante tempora Quinctiliani tribuebatur utrumque, & *rationem loquendi docere*, & *enarrare Auctores*, orta est distinctio hæc Grammatices in *Methodicen*, quæ prius respicit munus, & *Historicen*, quæ posterius, ut ipse Quinctil. tradit l. 9. Si tamen vera volumus, ista significatio vocis *Grammatici*, & hoc munus *enarrandi* quoslibet *auctores*, non est proprium Grammatico, sed postea ad eum accessit: atque adeo illa *Methodicæ*, etiam sola, constituit & absolvit *Grammaticum* proprie di-

ctum, altera vero, ἱστορικὴ, ornat eum, & distinguit ab jejuno *Grammatista*, quæ tamen distinctio semel recepta ita invaluit dein, ut tempore Quinctiliani, publico loquendi usu, *Grammaticus* non diceretur, nisi qui istam ἱστορικὴν quoque profiteretur, æque ac τὰ τεχνικά, & *litera*, notabant tunc etiam Eruditionem variam. Vide & Vossium de *Arte Grammat.* lib. I. Capp. 1. 5. & 6.

5. Oratio sive Syntaxis est Finis Grammatica &c.] Diversa hæc sunt. Oratio quippe conficitur Syntaxi Grammatica: atque adeo illa est *Finis*, at Syntaxis *Pars Grammatica*. Hæc enim inter res, quas tradit, etiam Syntaxin nos docet, & ut ipse Auctor mox pag. seq. loquitur, *Solæcismos & Barbarismos expellit ab oratione.* Nulla certe alia est Ars, quæ nos doceat

ro, lib. V. de Finibus: *Aliud est pars, aliud artis finis: quia nulla ars in se versatur.* Sic enim aliud est grammatica, aliud grammaticæ finis, & scopus, seu, quod Græce dicitur ὑποκείμενον. Tum deinde litera pars est syllabæ, syllaba dictionis, & dictiones ipsæ partes orationis; non igitur partes grammaticæ: & cuiuscunque rei pars alius rei esse non potest. Nos autem omiſſa Grammaticæ divisione (quoniam nulla satis commoda occurrebat) sic sumus exorſi: *Grammatica est ars recte loquendi.* Cum *Artem* dico, disciplinam intelligo; est enim Disciplina ſcientia acquiſita in diſcente. Addidi deinde; *Cujus finis est congruens oratio.* Hæc oratio conſtat ex vocibus vel dictionibus; voces rursus ex ſyllabis; ſyllabæ ex literis; & quia ultra non progredimur dividendo, vocamus Literam *individui ſoni comprehensionem.* Dividimus igitur Orationem in voces ſeu dictiones, & has vocamus *Partes orationis*: in quibus tanta eſt inconstantia Grammaticorum, ut nihil certi nobis adhuc potuerint conſtituere. Varro duas ponit, deinde ex ſententia Dionis tres: unam, quæ adſignificat caſus; alteram, quæ tempora; tertiam, quæ neutrum. *De his, inquit 7. linguæ Lat. p. 86. Ariſtoteles duas partes orationis eſſe dicit, Vocabula, & Verba, ut homo & equus, Et, legit & currit.* Eteodem libro pag. 93. *Quod ad partes ſingulas orationis, deinceps dicam, quarum vis, quoniam ſunt diſiſiones plures, nunc ponam potiffimum, in quæ dividitur.* Oratio ſecunda, ut natura, in quatuor partes: unam, quæ habet caſus: alteram, quæ habet tempora: tertiam, quæ habet neutrum: & quartam, in qua eſt utrumque. Sed is poſtea dividit primam in provocabula, ut *quis*: in vocabula, ut *ſcutum*: in nomina, ut *Romulus*: in pronomina, ut *hic*: & ſtatim ſubdit; *Duo media dicuntur nomina; prima,*

doceat Nominum & Verborum nem, hoc eſt, Syntaxin.
Concordiam, & Conſtructionem

& extrema, articuli: hactenus Varro. Quinctilianus Lib. I. c. 4. ostendit ab Aristarcho (quem frequenter sequitur Varro) octo partes esse factas; sed idem Quinctilianus ad undecim usque progressum fuisse ostendit, & has recenset: *Nomen*, *Appellationem*, *Articulum*, *Pronomen*, *Verbum*, *Participium*, *Adverbium*, *Conjunctionem*, *Præpositionem*, ⁶ *Asseverationem*, *Attrectationem*. Servius item undecim agnoscit. Nebrissenfis cum octo primum constituisset, addidit in constructione *Gerundia*, ut ipse vocat, & *Supina*; quod & ab aliis accepisse testatur. Hic ego vestram fidem compello, Defensores errorum, qui omnia conturbari a me dicitis, quid sentitis? quid statuendum inter tot veterum & recentiorum tenebras judicatis? Audite igitur Minervam. Creavit Deus hominem rationis participem, cui, quia sociabilem esse voluit, magno pro munere dedit sermonem. Sermoni autem perficiendo tres opifices adhibuit. Prima est *Grammatica*, quæ ab oratione Solœcismos & Barbarismos expellit. Secunda *Dialectica*, quæ in sermonis veritate versatur. Tertia *Rhetorica*, quæ ornatum sermonis tantum exquirat. Cum igitur Oratio sit Finis grammatici, excutiamus, ex quibus hæc oratio possit constitui, ita ut nihil sit, quod per orationem non possimus enunciare. Sunt autem hæc tria, *nomen*, *verbum*, *particulæ*. Nam apud Hebræos tres sunt partes orationis, *nomen*, *verbum*, & *dictio* consignificans. Arabes quoque has tantum tres orationis partes habent: *Pheal*, *verbum*; *Isml*, *nomen*; *Herph*, *ditionem*: quas tres partes orationis omnes linguæ Orientales habent. Rabbinus ille, [qui
contra

6. *Asseverationem* &c.] *Asseverationis* exemplum adfert Quinctilianus *Heu*, sicuti *Attrectationis* *Fasciatim*, sed adjicit, *sibi ea non approbari*. Non video etiam, quare *Heu* adscriba-

tur *Asseverationi*. An voluit *Eu*, vel *Euge*, vulgo, atque ideo & Comicis, in approbando ac applaudendo vel sibi, vel aliis, usitata?

contra Cosdram regem Persarum disputat, omnes linguas ab Hebraica originem duxisse contendit, & Græcam & Latinam olim tantum tres orationis partes habuisse. Idem sentit Plutarchus in *Quæstion. Platoniciis*: & D. Augustinus in *Categoriis* ex Aristotelis sententia tres partes orationis constituit. Quorum sententiam ut verissimam approbantes, perspicuitatis tamen gratia ex Platone sic disputamus. Inquit enim ille Lib. *de Ente*.

*Quicquid enuntiatur, aut est permanens, ut Arbor, Durum; aut fluens, ut Currit, Dormit. Res permanentes sive constantes vocamus, quarum natura diu perstat: harum notam Nomen dixere. Fluentes dicimus, quarum natura est, esse tamdiu, quamdiu fiunt. Harum nota Verbum est. Rursus verbis & nominibus deerat modus, per quem causarum ratio explicaretur. Hic in Nominibus dicitur Præpositio: ut, versatur in tenebris propter ignorantiam. In Verbis est Adverbium: Nam si qualitatem innuas, dices; bene currit: si tempus; hodie legam. Postremo orationes ipsæ inter se indigebant ligaturis; quare Conjunctio fuit excogitata. Hæc Plato. Participium autem Nomen est, (vide infra c. 15.) sed habet a Verbo temporis adsignificationem, & constructionem. Diogenes Laërtius in *vita Zenonis* has quinque enumerat partes; *Nomen, Appellationem, Verbum, Conjunctionem, Articulum*. Nomen, ut Socrates; Appellationem, ut Consul. Præterea quum res omnes constent ex materia & forma, oratio itidem constabit; nam in *Verbis*, ut inquit Fabius lib. I. c. 4. *vis est sermonis, ut in Nominibus, materia; quia alterum est, quod loquimur: alterum, de quo loquimur.**

Interjectionem non esse partem orationis, sic ostendo: Quod naturale est, idem est apud omnes: sed gemitus & signa lætitiæ idem sunt apud omnes: sunt igitur naturales. Si vero naturales, non sunt partes orationis. Nam eæ partes, secundum Aristotelem, ex *instituto, non natura*, debent constare. *Interjectionem*
Græci

Græci Adverbiis adnumerant, ⁶ sed falso. Nam neque voces Latinæ aut Græcæ sunt, etiam si Latinis aut Græcis literis scribantur; sed signa tristitiæ, aut lætitiæ, qualia in avibus, aut quadrupedibus, quibus tamen nec vocem, nec orationem, concedimus. Vide Adagium, *Ne my quidem*; & *Ne gry quidem*. Valla lib. 2. cap. 11. Interjectionem a partibus orationis rejicit. Itaque Interjectionem a partibus orationis excludimus, tantum abest, ut eam primam & præcipuam cum Cæsare Scaligero constituamus.

Pronomina iidem non dubiis rationibus a Partibus orationis rejiciemus. Primum omnium, si Pronomen differret a Nomine, ejus natura per definitionem posset ostendi. At vero nulla est definitio Pronominis; neque potest vera & propria investigari: nullum igitur Pro-

6. *Sed falso*] Non ita absurde, aut falso. Nam pleraque, quæ Interjectionibus, adscribuntur, non tam sua natura, quam ex *instituto*, ad designandos varios rerum modos & animorum motus, veluti admirationem, comminationem, exhortationem &c. adhibentur, & idcirco in variis linguis diversæ sunt, ut aliæ item particulæ. Minus itaque recte a Partibus Orationis penitus excluduntur. Vide & Vossium de *Analogia* IV. 28. Sed Vir Clariss. Georg. Henr. Ursinus in *Institut. Gramm.* Sect. VII. cap. 11. p. 1104. miratur me probare Græcorum sententiam, qui Interjectionem Adverbiis annumerant. At Ego eam Adverbiis non ita absolute annumero, sed melius iis adscribi a Græcis dico, quam a Partibus Orationis prorsus excludi, ut facit Sanctius. Sed & ad nullam illa Orationis partem propius utique accedit,

quam ad Adverbium. Nam & hoc solum per se in exclamando absolvit sensum, æque ac Interjectio. Certe *En* & *Euge*, quæ Interjectionibus adscribuntur, vera sunt Adverbia apud Græcos, & notant *bene*. Et sic iidem in acclamando *καλῶς*, ut Latini *bene, recte*, adhibent. Porro autem, si *En* & *Ecce* Interjectiones quoque sunt, quod non puto, qui pro Adverbiis demonstrandi ea habeo, tum vero etiam cum aliis illæ partibus Orationis non construuntur modo, ut *ecce autem, ecce tibi*; Vide Tursellinum de *Particulis* cap. 54. sed & componuntur, ut *ellum, ellam, eccum, eccos*, pro *en illum, ecce eum* &c. Hoc vero magis convenit in Adverbia, quam in Interjectiones quæ non sint Partes Orationis, quod tamen certe sunt tales voculæ, quæ cum aliis Orationis Partibus construuntur & componuntur.

Pronomen est. Quid, quod definitio nominis non excludit pronomina? Nam quum dicis, Nomen declinari per casus, nec significare cum tempore, cur non apponas pro exemplo, Ut, *Ego, Tu*? Adde quod Aristoteles acturus de oratione, Nominis & Verbi tantum meminit. Igitur ex illius sententia, *Ego disputo*, non esset

7. *Non esset oratio*] Si scilicet. *Ego* esset aliud quid, quam Nomen. Sed & reliqua Pronomina, veluti *Hic, ille, Meus*, &c. nihil differre censet Sanctius ab Adjectivis, quia eadem est utrumque concordia cum Substantivis. Denique etiam perperam dici Pronomina quasi pro Nomine posita, quum multis Nominibus fuerint antiquiora. Verum in hoc postremo haud magna inest ratio. Pronomina enim a Priscis dicta sunt post inventam jam Orationem, quia in usu loquendi, brevitatís gratia, pro ipsis Nominibus Substantivis poni solent, ne eadem Nomina sæpius, quod ingratum auribus accidit, repetere cogamur: & quia pleraque nihil Rei per se notant, sed Rem Substantivis designatam tantum commonstrant. Nolim tamen Sanctio refragari in eo, quod Pronomina & Nomina censet eandem fere Orationis esse partes. Sed repugnat ei acriter Vir Doctissimus G. H. Ursinus *Gramm. Instit. Sect. IV. cap. 1. pag. 362.* &c. omnes illius rationes ordine refellere annixus: atque ideo lubens arripit, quæ in proximis seqq. contra Sanctium Ego tradidi. Fateor vero, multa in hisce Sanctii, quæ Ursinus istic quoque profert, non magnam habere vim. Sed ta-

men non video sane multum differentiae inter Naturam & Usus Nominis ac Pronominis. Ipse Ursinus pag. 381. monet utique, quod verissimum est, *Ego, Tu, Sui, naturam referre Substantivorum, reliqua Adjectivorum*. Natura hæc usu ipso & constructione perpetua confirmatur. Neque vero satis capio, quod Vir Doctiss. in hac locutione, *Hannibal peto pacem*, censet deesse *Ego*, sed ut *vicarium*, non ut *primarium*; *Hannibal* autem *principale esse Verbi*, peto, *Suppositum*. Atqui certum arbitror Verbum hoc proxime & directe coherere cum *et Ego*, quod intelligitur, neutiquam cum *et Hannibal*, quippe quod directe cum Verbo primæ personæ jungi nequit. Sensus enim est, *Ego*, qui sum ille Hannibal, peto pacem. Sic posset dici *Consul peto pacem, Pater rogo filium*, h. e. *Ego*, qui sum Consul, qui sum Pater. Res patet ex locis, quæ Sanctius attulit, *de te queror hospita Phyllis*, h. e. *Ego*, quæ sum Phyllis, hospita nuper tua, vel per appositionem, *Ego, illa Phyllis. Audi Tu Populus Albanus*, h. e. *Tu*, qui es Populus Albanus. Satis ex his apparet, *Te Ego* vel *Tu* primarium esse in ratione Grammatica Nominativum Verbi, quod sequitur. Neque vero Nomina,

esset oratio. At (ut inquit D. Augustinus Lib. de Magist.) *Nomen pro pronomine usurpare solemus.* Et ita Aristotelei intelligunt, quum in voce *Nominis* pronomina etiam includi fatentur.

Sed & quum puero traduntur præcepta de concordia nominum inter se, non indigemus nova doctrina ad hanc concordiam explicandam: nam quemadmodum dicimus, *Liber bonus, & doctus*; sic *liber meus, tuus, suus.* Præterea, quomodo possunt poni *pro nomine*, si illis significamus res non habentes nomina, aut ea quorum nomen ignoramus? Imo res omnes, antequam nomen haberent, vocabantur *Hoc* vel *Illud*. Unde & cælum ipsum, teste Platone in *Timæo*, vocatum est ab antiquis, *Hoc*: quia essetne Deus, an res creata, illis in incerto erat. Itaque vetustiora sunt Pronomina hæc, quam ipsa Nomina, quomodo igitur *Pronomina* appellabuntur?

Nomina, quæ illis junguntur, induunt idcirco vim primæ personæ, ut censet Urfinus. In eundem tamen lapidem impingit quoque Vossius de *Anal.* IV. 2. extr. dum putat *Ille, Ipse*, esse omnis personæ, primæ æque ac tertiæ, quia dicat Virgilius *Ille Ego*, & Alii *Ego ipse*. Ast ita omnia Adjectiva forent itidem omnis personæ, quum Virgilius *Ecl.* 1. dicat quoque, *Stilius Ego putavi* &c. *Tu lentus doces* &c. Et sic *Alter Ego*, ac similia passim occurrunt. Sic Genitivi *Mei, Tui, sui*, junguntur non tantum Adjectivis, sed & Substantivis per Appositionem, ac Participiis varii Generis. Ovidius Heroid. in Ep. Acontii v. 74. *Copia placanda sit modo parva tui*; ubi tamen Viri Doctissimi reponunt *placandi*. Et sic passim *purgandi sui* &c. Vide infra II. 13. pag. 10. & III, 8. 15.

Quocirca statuendum hinc potius, *non Ego* &c. habere naturam & vim Substantivi, atque ideo Adjectiva ei & Pronomina recte jungi. Ceterum quas differentias Pronominis a Nomine commentus est Urfinus, ejus sunt generis, ut etiam in Nomina, maxime Adjectiva, convenient, a quibus tamen propria differentia potissimum debuissent distinguui. Mihi vero videntur Pronomina vi suæ significationis Demonstrare rem, at Adjectiva Describere, sed ratio Grammatica utrorumque esse eadem. Dicuntur autem *Pronomina*, quia talem habent significationem, ut pro Nomine, quod paulo ante expressum est, ne illud sæpius repetatur, poni possint & soleant ad eandem rem, quæ Nomine ipso notatur, demonstrandam.

8. *Quam ipsa Nomina*] Neeres
B 2 res

labuntur? Quid quod individua substantia (ut physice dicamus) melius & peculiarius explicatur per tria hæc pronomina, ⁹ quam per nomina propria: cum enim dico *Ego*, neminem alium poteris intelligere. At cum dico, *Franciscus*, etiam in alium potest transmitti intellectus: unde *Franciscus* potius pro *Ego* ponitur, quam contra. Multo plus errarunt, qui loco nominis proprii pronomen posse poni docuerunt: nam hoc modo *Magister*, *Rex*, *Dux*, *Gubernator* essent pronomina: quia pro Pompejo; aut Cicerone ponuntur: Sic *Poëta* pro Virgilio, *Orator* pro Cicerone, & hujusmodi sexcenta. Tum etiam adjectiva a proprio nomine ducta, ut *Cæsariani*, aut *Pompejani* milites, essent pronomina, quia *Cæsaris* vel *Pompeji* milites intelliguntur; ut (apud Virg. *Æn.* 10.) *Evandrius ensis*, pro *Evandri*. Errarunt item & illi, qui Pronomen vocem esse Nominis vicariam definierunt: nam in iis sermonibus, *Annibal peto pacem*, *hospita Phyllis queror*, deest *ego*, non ut vicarium, sed ut primarium. Item illo Livii lib. 1. *Au-*
di

res, non omnia Nomina, sed quædam tantum, quæ quia nondum erant inventa, vel quia ignorabantur, designabantur id eo res ipsæ per τὸ *Hoc δευτερον*, quod proinde antiquius erat multis Nominibus, quorum loco adhibebatur. Ceteroqui Nomina natura sua sunt vetustiora Pronominibus, nec dici potest *Hoc*, nisi intelligatur, & ordine naturalis syntaxeos præcedat, *Negotium*.

9. *Quam per nomina propria*] Verum id quidem est, quando illa desierunt esse vere propria singulorum, seu amittere naturam proprietatis. At vero, quando vere unius sunt, & necdum cum ullo alio communicata, æque, immo melius & peculiarius,

per illa, quam per tria pronomina, significatur individua substantia. Etenim quum audis hæc verba, *Ego feci*, non statim intelligis, quis fecerit, priusquam scias, quis id dicat. At si audias, *Numa fecit*, & nullus sit alius, qui eo nomine appelletur, tu autem non ignores, quis eo designetur, ut nec in altera locutione ignorare debes, quid per τὸ *Ego* notetur, confestim intelligis quam optime, quæ sit illa individua substantia, quæ fecerit. Hoc vero ubi per nomina propria intelligere nequis, illa non amplius sunt, quod appellantur. Quapropter nulla est vis in hoc quidem argumento Sanctii, licet id sequatur etiam Vossius de *Ana.* IV. 1.

di tu populus Albanus, tu specialius & prius est, quam *populus Albanus*. Alii ut eludant argumentum, dicunt, pronomina personam certam significare, quo apparet non esse nomina. Imo propterea magis essent nomina, quia melius & proprius res ipsas significarent. Sed quid sit persona, illi omnino ignorarunt, nos inferius (Cap. 12. de Verbo) aperiemus. *Nomen*, ait Donatus, *est pars orationis cum casu, corpus aut rem proprie communiterve significans*. Hæc definitio comprehendit omnia pronomina. Rursus idem: *Pronomen est pars orationis, quæ pro nomine posita tantundem pene significat, personamque interdum recipit*. Sed hæc definitio ridicula est, & in multis peccat. Probus grammaticus enumerat Pronomina unum & viginti; Priscianus & alii, quindecim: Donatus quærit, quid inter Pronomina & Articulos intersit: Varro de lingua Latina bis mentionem fecit de pronomine, quum de nomine *hic*, *hæc*, *hoc*, loqueretur, quod & *Articulum* vocat. Quintilianus, Lib. I. cap. 5. pronomina vocat, *quantus*, *qualis*. Quare desinant isti mirari, cur huic doctrinæ non assentiamur, quum & ipsa secum non consentiat. Et ut semel, quod sentio, dicam: *Ego*, *tu*, *sui*, Pronomina vel prima nomina rectius vocarentur, quum sint aliorum duces, & sui juris; non enim aliorum norma declinantur, quod Regum proprium est, nisi velis grammaticorum commentis accedere, qui etiam, si Musis placet, 1° pronominum

10. Pronominum declin. &c.] Vult dicere, *Me* ex. gr. non esse declinatum ab *Ego*, quod volunt Grammatici. Ipse enim Pronomina irregularia esse ait, nec ad Declinationum regulas revocanda. Vide eum infra cap. 8. Non potest tamen Pronominibus plane omnis declinatio negari. Nam declinatio est, quando dicimus *Tu*, *Tis*, qui Genitivus est obsoletus (vide Voss. de Anal. IV.

4.) *Tibi*, *Te*: *Quis*, *Cujus*, *Cui*, *Quem*, *Quo* &c. Irregularis ea est, fateor, seu Anomala, sed Talia etiam in Nominibus & Verbis occurrunt. Quid dicemus de Verbo Substantivo, *Sum*, *Eram*, *Fui*, *Esse*? Quid de tot Nominibus, quorum Obliqui non respondent suis Nominativis, & pluribus insuper modis variant? Maxime anomalum est *v* *Ego*, ut a quo nihil videtur esse

nominum declinationes obtrudunt: nam cætera omnia nomina ab his gubernantur, & eis sublatis reliqua omnia muta & manca reperientur.

esse declinatum. Sed si, ut volunt Caninius & Vossius, descendit ab Syriaco *Eno*, litera N. in G. mutata, cujus tamen mutationis ante alias literas, quam G & K, exempla desidero, (nam quod ajunt *ignobilis*, *ignarus*, dici pro *Innobilis*, *Innarus*, turpiter errant, quum N. in iis & similibus tantum elidatur, ac simplicia ex sua origine sint *Gnobilis*, *Gnarus*) si tamen inde descendit, dici forsitan posset ab eadem radice oriri *ἐμῶ*, *ἐμοί*, *ἐμὸν*, & *μῶ*, *μοί*, *με*, ac Latina *mis*, *mibi*, *me*, litera N in M transeunte.

CAP. III.

De Accentu, Figura, Specie.

ANTEQUAM ad singulas partes orationis explicandas accedamus, præmittenda sunt breviter, quæ accidunt omni voci: hæc sunt Accentus, Figura, & Species.

Accentus, sive Tenores, quos Græci τόνους ἢ περιστάσεις vocarunt, tres fuerunt apud antiquos, ut testatur his verbis Cicero in Oratore cap. 17. *Mira est quedam natura vocis: cujus quidem e tribus omnino sonis, inflexo, acuto, gravi, tanta fit, & tam suavis varietas perfecta in cantibus.* Quintilianus hanc observationem accentuum difficilem esse dicit. Et Servius antiquus grammaticus

I. *Observationem accentuum difficilem etc.* Accentuum ratio breviter sic se habuit. Syllaba duarum vel plurium ultima nunquam apud Romanos acuebatur, ut diferte tradunt Quintilianus l. 5. & Mart. Capella lib. III. At penultima, quæ in pronunciando erat tractim producenda, quasi duas haberet vocales, dicebatur pronunciari sono Inflexo vel Circumflexo, cujus nota fuit litera

V. inversa. Ceteroqui quæcunque syllaba penultima, sive antepenultima, simpliciter in pronunciando paulum intendebatur, illa dicebatur acui, & Acutum habere accentum, cujus nota fuit lineola ab sinistra parte, unde scribimus, sese erigens versus dextram. Reliquæ syllabæ, quæ remissius pronuntiabantur, credebantur habere Gravem accentum, quasi in guttur subsidentem,

maticus in Donatum, *Gravem accentum in usu non esse* contendit

tem, & proinde ejus nota fuit lineola ab sinistra parte sese demittens versus dextram. Notis quidem istis veteres non multum reperiuntur usi, sed tamen sonos ipsos, prout vel intendebantur, vel remittebantur, istis appellationibus distinxerunt jam antiquis temporibus, ut ex Ciceronis locis, quæ attulit Sanctius, patet: postea vero eos Grammatici etiam notis illis seu lineolis, quas memoravi, insigniverunt. Vide Mart. Capellam *lib. III. Capite, de Fastigio*, h. e. Accentu. Sciendum autem, Pronunciationem factam olim secundum hocce *Accentus*, & simul secundum *Vocalium* vel *Productionem*, apice itidem, quæ erat lineola transversa, declaratam a multis, teste Quinctiliano I. 7. vel *Corruptionem*. Hæc enim reddebant sonum vel duplicis vocalis, vel simplicis, nec quantitati metricæ syllabarum semper congruebant. Unde syllabæ ejusdem quantitatis, aliæ producebantur in pronunciando, aliæ corripiebantur. Veluti, *Ungo prima littera breviter dicitur*, at *Unctio prima littera longa promimus*, ait Gellius IX. 6. addens ibidem, *Dictio correpte dici*, licet *Dico* producat. Similiter ab ipso Cicrone traditum ait Idem II. 17. *Præpositiones IN & CON verbis aut vocalibus præpositas produci atque protendi, quum litteræ sequuntur S vel F*, in aliis autem omnibus correpte pronunciari. Dicit autem Cicero istic, *si consulas Veritatem, reprehensum id iri*, at *si ad aures referas*, probatum; orationem autem

voluptatium debere morigerari.

Orta ergo fuit hæc Pronunciatio non a *Veritate*, h. e. non a ratione metrica, aut Prosodica analogia, sed unice a *voluptate aurium*, quæ nihil certæ rationis habet, & alia est aliis temporibus, aliisque hominibus. Quæ & causa est, quare alii aliter easdem sæpe pronunciarent syllabas, ut ex eodem Gellio IV. 7. & 17. VI. 15. VII. 7. IX. 6. &c. discimus. Sed & ideo nihil mirum est, Pronunciationem illam, quæ haud dubie mutata est sæpe, interiisse nunc penitus, præsertim quum, sicuti Notæ Accentuum, sic & Apices Vocalium, non ita invaluerint in Latini sermonis scriptura, sed in scholis tantum Grammaticorum obhæserint. Sed & accidebat aliquando, ut syllabæ penultimæ natura breves in vocabulis plurium syllabarum accentu tamen acuto pronunciarentur. Sic Festus particulam *Adeo secunda acuta* *efferi vetusta quadam loquendi consuetudine* ait, ut distingueretur a Verbo *Adeo*. Verum tunc particula isthæc pronunciabatur, quasi duæ essent vocales, ex quibus composita est. Reperias quoque illud in Vocativis in I exeuntibus, *Virgili, Mercuri* &c. Sed hæc est veluti Exceptio quædam ab Regula, quam mox ex Quinctiliano proferemus, & quam etiam ipse Priscianus agnoscit, qui lib. VII. agens de Vocativis Secundæ Declinationis, disertè ait, *debuerunt hujusmodi Vocativi, id est, qui in I desinentes penultimam correptam habent,*

contendit. Ego quoque credo circumflexum periisse,

&c

antepenultimam acuere. Hoc autem addit *minime licere* in hisce, in quibus *penultimam*, ait, *acimus*. Rationem ejus pronuntiationis hanc dein reddit, quod hi Vocativi per *Abscissionem ultimæ syllabæ* sint formati, quum Antiquiores dixissent *Mercurie*, *Virgilie* *Abscissionem* autem non mutare *Accentum perfecti Vocativi*, qui est *Mercurie*, atque adeo *servari* in his *Accentum integrum* secundæ syllabæ. At quomodo jam pronuntiabatur? Nimirum medio sono inter *Mercūri*, & *Mercūri*, ut leniter quidem intenderetur vel elevaretur in pronuntiando secunda syllaba, sed breviter id fieret. Potest hoc intelligi: ut & illud, quod particulae, *que, ve, ne*, transferre dicuntur accentum in ultimas syllabas vocum, quibus junguntur, etiam si breves illæ sint. *Proprium* enim earum particularum est, ut ait Mart. Capella, d. I. *acuerre partes extremas vocum, quibus adjunguntur*. Pronuntiabatur ergo ex. g. *suavēque, lignāve*, non *suavēque, lignāve*, multo minus *suav'que lignāve*. Particulis autem his tribus adde Capellæ ex MSto meo quartam *ce*, & ex eodem emendatius totum hunc locum sic lege: *Mutant accentus adjunctis vocibus que, ve, ne, ce, quum tamen complexiva conjunctio est que; ve, quum expletiva.* Pessime & sine ullo sensu editur *conjunctio Que*. Ceterum quod Vossius, præeuntibus licet Grammaticis quibusdam, in *Arie Grammat.* II. 10. putat Veteres in pronuntiando in *Exadversum & A-*

liquando simul & tertiam a fine acuisse, & sequentem produxisse, id vero quum factum fuerit, haud satis capio, quum utique nulla vox in duas simul syllabas recipiat tonum, sicuti id & ratio pronuntiandi, atque ipsa auctoritas Veterum, nos docet: Quo pertinet, quod & Cicero in *Oratore* c. 18. & Quintil. I. 5. *in omni voce utique acutam esse* ajunt, *sed nunquam plus una.* Adde Mart. Capellam d. I. eumque ibi sic distinguere & lege, *Omnis vox Latina &c. habet unum sonum, aut acutum aut circumflexum: Duos autem acutos aut inflexos habere nunquam potest, graves vero sepe, scil. habere duos potest Latina vox.* Sequitur dein Nova periodus, incipiens ab *Acutum*. Mox etiam pro *Syllaba antepenultima* lege *Syllaba autem penultima*. Quod vero una Vox plures graves accentus habere potest, id oritur ex eo, quod omnes syllabæ præter eam, quæ acuitur aut circumflectitur, gravem dicuntur habere accentum, quia earum tonus deprimitur. Porro *productio & correctio in pronuntiando* proprie est vocalium, non autem syllabarum aut quantitatis metricæ, ut ex Gellio II. 17. & IV. 17. liquet. Denique quando acuitur antepenultima, tunc semper penultima habet correptam vocalem. Quintil. d. I. *Trium media longa, aut acuta aut flexa erit; eodem loco brevis utique gravem habebit sonum, ideoque positam ante se, id est, ab ultima tertiam, acuet.* Gellius VII. 7. *Syllaba natura longior non ferme patitur*

& solum acutum, vel quasi acutum remansisse. Quare
vero

titur acui priorem in vocabulis syllabarum plurium quam duarum. Sequitur ergo in *Aliquando*, *Ex adversum*, &c. si recte acuitur antepenultima, istic esse tonum, & sequentem syllabam ac vocalem, ut natura brevem, corripendam fore, seu breviter quomodocunque pronunciandam: Sæpe quidem vocalis natura, & accentus, & quantitas metrica simul concurrunt in unam syllabam, vel potius accentus, & illa quantitas, sæpe accommodant sese naturæ vocalium. Sed aliter se res habuisse videtur, quando in trisyllabis media vocalis est natura brevis, at syllaba positione facta est longa, cujus longitudinis in vulgari pronunciatione non semper habita tunc videtur ratio, non magis, quam in vernaculis habetur linguis, ubi itidem syllabæ tales in pronunciando sæpissime corripiuntur. Sed id ipsum videtur tempore Prisciani, & æqualium Grammaticorum, denuo mutatum, siquidem illi omnem rationem accentus seu toni in pronunciando retulerunt ad quantitatem metricam syllabæ penultimæ. Quod & Antiquiores Romanos fecisse, nullus dubito. Certe ex Quintilianii verbis modo allatis id liquere satis videtur. Verum prout Pronunciatio, ut ex Gellio probavimus, fuit varia olim, & sæpius tractu temporis mutata, sic videntur sane Grammatici quidam sæculo secundo & tertio Cæsarium ab illa recta & antiqua pronunciatione in quibusdam descivisse, sed male, & ideo

eos rursus reliquit Priscianus, alique æquales. Neque vero video, (licet satis norim, quod ingerunt identidem Vossius & Alii, inter Accentus & Quantitates Vocalium in pronunciando esse distinguendum) quomodo audiri potuerit in quotidiani sermonis pronunciatione, quæ celerior esse solet, acutus ille & elevatus sonus in antepenultimis *non Aliquando & Exadversum*, si penultimæ tractim & producte pronunciarentur. Fateor tamen in Pronunciatione veterum, prout ea nobis traditur a Gellio aliisque, occurrere etiam nonnulla, quæ ex eorum scriptis liquido satis percipi nunc nequeant. Veluti quando ille IX. 6. *Tō E in Edo* ait breviter dici, h. e. ut paulo ante loquitur, *ita pronunciari, ut corripiatur*, at in *Esito, promi* (h. e. pronunciari) *longum*, quum utique E in *Edo & Edere* vix possit ita diversum pronunciari, ut modo corripere, modo produci audiat, nisi productio illa statuatur naturalem sonum *E* sescere in Græcum *H*. Quin si maxime discrimen aliquod pronunciationis formare possimus, quod pernegare nolim, inter *Edo* ac *Esito*, similiter inter *Legit* Præsens & *Legit* Præteritum, proferendo illic *E* simplex breviter & celeriter, hic quasi duplex lento tractu, at quam molestum & difficile foret certe nunc nobis, diversitatem pronuntiandi facere in primis syllabis verborum *Legebam & Legissem*, ut & *Legerem & Legerim, Dabit & Stabit*, denique *Edo, Edere* cibum

vero magis acutus, quam cæteri, permanferit, ex eodem Ciceronis libro caufa poterit elici. *Natura*, inquit cap. 18. *quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo posuit acutam vocem, neque una plus, neque a postrema syllaba citra tertiam: quo magis naturam ducem ad aurium voluptatem sequatur industria.* Vide Quintilian. lib. 1. cap. 5. & Erasmus in lib. de pronuntiatione; qui tamen mihi in omnibus placere non possunt.

Figura dicta est a fingendo, & fingere est exprimere

bum & *Edo Edere* librum. Certe talia hæc sunt, quæ melius forsan ex continuo pronunciandi auditu & usu cognosci olim potuerunt, quam a nobis nunc ex Grammaticorum præceptis percipi. Vide & Sanctium infra IV. 14.

2. *Fingere est exprimere &c.* Ipsa hæc sunt verba, quibus Jul. C. Scaliger in lib. de Caus. L. L. τὸ *fingere* exposuit, existimans videlicet idem esse, & ejusdem originis *fingere* & *pingere*. Sequitur eum Sanctius, & inde ortum, quod *Figura* vocem in simplici vocabulo non agnoscat, nec admittat. Sed pace utriusque dixerim, aliud est *fingere*, & æque Simpliciter ac Composito convenire potest *Figura* vox. Et enim *fingi* dicitur proprie omnes res, quæ figendo, seu affigendo alterum alteri, cogitur & constringitur in spissum & incertam formam, non solum alterius imitatione expressam, sed etiam plane novam. Et hinc aves quando nidos suos struunt, apes quum favos, homines cum ex argilla vel luto vasa fictilia & statuas cujusque rei conficiunt, proprie *fingere* ea dicuntur, quia omnia hæc opera primis temporibus fa-

cta sunt affigendo & addendo materiam materiæ, eamque in formam quandam redigendo. Hinc porro *vasa fictilia* cujusque formæ, & *figuli*, qui ea conficiunt, denique Prometheus, qui homines, eorumque singula membra, ex luto finxisse primus traditur, *Auctor vulgi fictilis* vocatur apud Phædr. fab. 72. Immo *fingere* & *pingere* diversæ prorsus fuerunt artes; unde Alexander M. ab *Apelle pingi*, sed a *Lysippo fingi* volebat, teste Cicer. Famil. V. 12. & Nero simul *pingendi fingendique non mediocre habuisse studium* dicitur Sueton. c. 53. Sed & crediderim ferme, τὸ *fingere* à τὸ *Figere* esse vocatum, vel potius utrumque vocabulum fuisse olim unum idemque, & tunc τὸ *Figere* ad illa, quæ utroque nunc verbo significantur, adhibitum, unde etiam a *Figere* dixerunt nonnulli *Fictus*, æque ac a *Fingere*. Vide Gronovium Patrem *Observ. I. 19. extr.* Postea vero ad significationem operum fictilium ab aliis rebus, quæ item figendo fiunt, distinguendam, prolatum esse quasi novum vocabulum τὸ *Fingere*, interposita, ut solet, ante G. litera N. Id quod inde etiam confirmatur, quod ple-

re imitatione rem veram. Ita vocamus *figuras* in tabulis & signis: hinc ducta est similitudo in re literaria, quando ex duabus vel pluribus vocibus effingimus unam. Ego Figuram in voce Simplici proprie non invenio: propterea in hac parte hoc mihi nomen non satis arridet: nam antequam Compositio inventa esset, Simplicia nullius fuisse Figuræ certum est; sed fortasse per relationem, ut vocant Dialectici, recte dicemus, quicquid non sit Compositæ Figuræ, Simplicis debere appellari. *Simplices voces*, inquit Fabius lib. 1. cap. 5. *prima positione*, id est, *natura sua, constant*; *compositæ Aut præpositionibus subjunguntur*, ut *innocens*, interdum repugnantibus inter se duabus, *quale est*, imperterritus: *alioqui possunt aliquando continuari duæ*, ut *incompositus*, *reconditus*, & quo Cicero utitur, *subabsurdum*: *Aut e duobus quasi corporibus coalescunt*, ut *maleficus*: nam ex tribus nostræ utique

pleraque vocabula ex eo & hæc ejus significatione olim derivata non agnoscunt hanc literam, Veluti *figura*, *figulus*, *figmentum*, *effigies*. Neque mira cuiquam accidere debet illa unius vocis in duas distinctio, quum & in aliis similiter evenierit, veluti in *quaso* & *quaro*, *ansa* & *ara*, de quibus vide infra lib. IV. Cap. de Analogia significationum ad vocem *Vertex*: Obstat tamen id unum hic nobis videtur, quod I in *Fingo* fuerit brevis, ut liquet ex derivatis, *Figulus*, *Figura*, *Effigies*, quum in *Figo* sit longa. Atque ideo dubitem, an potius a σφίγγω illud sit derivatum, ut Fallo a σφάλλω, *Funda* a σφενδόν. Est autem σφίγγω proprie cogo in densum & spissum, *comineo*. Hinc Philo de Mundo, designans Deum, Creatorem Mundi, σφάγγων πέντε καὶ τὰ μέγα, καὶ σφίγγων, omnes

partes contrahens, & in solidum ac firmum cogens, colligans. Ita vero etiam illi, qui quid fingunt, tenuem ac liquidam fere materiam in spissum & solidum cogunt & compingunt. Ceterum ex paulo ante disputatis satis liquere jam potest, *Figuram* proprie significare quamcunque formam fingendo factam, & proinde non minus Simplicem vocabuli formam posse denotare, quam Compositam, aut aliunde effectam. Et quidni in ipsis vocabulis duæ vel tres statuantur Figuræ, cum & in oratione tot a Rhetoribus ponantur. Audi Auct. ad Herenn. IV. 8. *Sunt tria genera, qua nos Figuras appellamus, in quibus omnis oratio non vitiosa consumitur. Unam gravem, alteram mediocrem, tertiam extenuatam, vocamus.*

utique linguae non concesserim: quamvis Capis Cicero dicat compositum esse ex cape si vis; & inveniuntur qui Lupercalia aequae tres partes orationis esse contendunt, quasi lueri per caprum: nam solitaurilia, iam persuasum est, esse ex sue, ove & tauro: & sane ita se habet Sacrum: quale apud Homerum quoque est: Sed hac non tam ex tribus, quam ex particulis trium coeunt. Ceterum etiam ex praepositione & duobus vocabulis dure videtur struxisse Pacuvius: Nerei repandirostrum, incurvicervicum, pecus. Junguntur autem ex duobus Latinis integris, ut luperfui, subterfugi: (quanquam ex integris an composita sint quaeritur) aut ex integro & corrupto, ut malevolus: aut ex corrupto, & integro, ut noctivagus: aut ex duobus corruptis, ut pedisequus: aut ex nostro & peregrino, ut biclinium: aut contra, ut epitogium, & Anticato: aut ex duobus peregrinis, ut epirhedium. Nam cum sit praepositio ἐν Græca, rheda Gallicum, neque Græcus tamen neque Gallus utitur composito. Romani suum ex alieno utroque fecerunt. Frequenter autem praepositiones quoque copulatio ista corrumpit: Inde, abstulit, aufugit, amisit: cum praepositio sit ab sola; & coit, cum sit praepositio con. Sic, ignavi & erecti. Haec Fabius. Illud addendum fuit, ubicunque rectus sit, flectetur; obliquus non flectetur, ut omnipotens. Neque excipies cum Prisciano hoc nomen alteruter; nam alter tactum est ex alterus, & 3 alterutrius ex alteri utrius, more antiquo.

Species dicitur ab specio antiquo; dicitur & forma, atque

3. *Alterutrius.*] Dicitur tamen & alterius utrius; & sic porro. Festus in Rapi solet: quo utroque mors propinqua alterius utrius capari putatur. Ubi male substitutum volunt in margine alterutrius. Nam & Cic. Famil. VI. 1. Si mihi alterum utrum de exitu rerum promittendum esset. Et Caelius VIII. 8. alteram utram ad conditionem descendere. Unde Priscia-

nus Lib. VI. init. utroque modo declinat alteruter, addens, utramque declinationem in usu fuisse Veterum. Neque opus fuit, ut lib. VIII. p. 831. quem locum respicit Sanctius, ad Vetusissimos relegaret hanc declinationem, quum, ut liquet, Ciceronis etiam tempore fuerit adhuc in usu. Et forte contractior illa ex hacce, ut videtur voluisse Sanctius, per elisionem

que etiam *figura*; unde hæc nomina confuse aliquando a Grammaticis sunt imposita. Sed dicamus *Speciem* more Logico dici; illi enim vocant *species* partes generi subiectas: sic in re literaria flexiones illæ, quæ ducuntur ab uno capite, dicuntur *species*; ut a *lego*, *legens*, *lectio*, *lector*. Hanc flexionem seu derivationem Varro non uno in loco *Declinationem* vocat; sed latius extendit nomenclaturam, quam cæteri grammatici opinantur. Varronis verba sunt lib. 5. Linguae Latinæ. *Declinantium genera sunt quatuor: unum nominandi, ut ab equo equile: alterum casuale, ut ab equo equum: tertium augendi, ut ab albo albius: quartum minuendi, ut a cista cistula*. Hæc ille. Possemus hic verborum *Species* numerare, ut *currito*, *sorbillo*, *calesco*, sed quas ego ad Grammaticam nihil pertinere arbitror, cum illorum discrimen a sola significatione pendeat.

elisionem est orta, ceteroqui recte *excepta* a Prisciano, quia omnes casus, & utrumque numerum. servat *alter* sine flexione per

CAP. IV.

De Numero. Dualis Numerus inutilis.

POSTQUAM ea, quæ dictioni accidunt, enumeravimus, quomodo ipsæ voces inter se dividantur, explicemus. Omnes fere grammatici hanc divisionem per Declinationes distinxere, ut partim dicerent *declinari*, partim non item. Sed *declinatio* posterius quid est, & ex Numero, Casu, Tempore, & Genere constat: nam de quolibet nomine prius rogamus *Speciem*, *Figuram*, *Numerum*, & *Genus*, quam *Declinationem*. Quid quod in rectis, si proprie loqui velis, nulla est *Declinatio*, sed in obliquis. Adde quod etiam adverbia *flecti*, seu *declinari*, possunt, teste Varrone, Ut *cras*, *crastinus*. Contra vero *Numerus* prior est omnibus iis; quia cæteras partes per numeros explicamus; ut prima per-

persona, primus casus, prima declinatio, prima conjugatio, &c. Itaque Numerus accidit tribus partibus, nomini, verbo, & participio.

Numerus alius Singularis, alius Pluralis; neque plures numeri fuerunt necessarii: nihil enim tertium est inter unum & plura; quoniam unum & plura ex uno frequentato facta sunt. Neque rationi consonum est, aliquos Græcorum (ut Jones) recepisse Numerum Dualem, quem Æolēs non receperunt, quos Latini in multis fuere imitati; & Latinos, qui contendebant esse numerum dualem, satis exagitat Quintilianus lib. 1. cap. 5. ' Non tamen ibo inficias, duo nomina esse apud Latinos in duali numero *ambo*, & *duo*. Sed a Græcis hæc acceperunt, & tamen cum verbo plurali conjungunt, ut *ambo currunt*. Sed jam ad singulas vocis partes accedamus.

I. *Non tamen ibo inficias &c.*] Prævit Sanctio Donatus in *Artis ed. Sec. Numeri sunt duo, singularis, ut hic sapiens, pluralis, ut sapientes. Est & dualis numerus, qui singulariter enunciari non potest, ut hi ambo, hi duo*. Verum quidem hoc, quod ad significationem, at minime quod ad rationem Grammaticam, de qua hic agitur, & ad quam, ut infra initio cap. 7. traditur, *significatio non pertinet*. Latini prorsus non agnoscunt in sua lingua Dualem numerum, sicuti neque Æolēs, a quibus potissimum suam illi acceperunt linguam, atque idcirco illa ipsa vocabula *ambo* & *duo* a Græcis quidem habent cum terminatione Dualis apud Eos Numeri, sed tamen

declinant & flectunt in casus Pluralis apud se Formæ, & construunt cum plurali non suæ modo linguae, sed & Græcæ, quæ Dualem ceteroquin habet. Manifestum id ex Gellio Noct. Att. I. 16. *sicuti una χιλιάς, & dua χιλιάδες*. Quod si *Duo* in arte Grammatica Latinorum Dualis haberetur numeri, debuisset utique necessario additum sibi habere etiam Dualem illius Græci vocabuli, qui est χιλιάδες, non autem Pluralem, seu *Plarativum*, ut ibidem Gellius, & alibi sæpius, hunc Numerum appellat. Non magis ergo propter *Duo* & *Ambo* peculiaris est & Novus in Grammatica L. Latinæ fingendus Numerus, quam propter *Tres*, *Quatuor*, &c.

CAP. V.

*De Nomine. Est Vox Numeri Casualis cum Genere.
Donatus male Nomen definit.*

NOMEN dicitur Græco ὄνομα omnes sentire videntur; mihi autem a *nosco novi, notum, novimen, nomen*: ut a *moveo, movi, motum, movimen, momen*. Est enim imago quædam *Nomen*, qua quid noscitur. Hæc Scaliger. Excidisse hic ex Edd. *Participem*, certissimum est ex ipsa Grammatica, quam huic Minervæ subjecit Sanctius, & cujus Definitionum in hac Minerva rationes reddit. Repone ergo, *Nominis Finitio est per Vocem Participem Numeri Casualis cum Genere*. Nam in illa Grammatica Sanctius dixit, *Nomen est Vox Particeps Numeri &c.* Sed & *Verbum* eodem modo definit in illâ, & in hac Min. cap. 12. *Verbum est Vox Particeps Numeri Personalis cum Tempore*. Porro *Nominis* finitio est per Vocem Numeri casualis cum Genere, quæ definitio propria est & perfecta: vox enim, seu

I. *Est enim imago quædam &c.*] Immo est signum potius, quo lecto vel audito cognoscitur res illa, quæ eo designatur, & ab aliis ejusdem generis distinguitur. Vide Me in *Orig. Babylonis* cap. XI. pag. 195. Origo vocis dubitatur utrum repetenda sit a Præsentis *Nosco*, an a supino *Notum*. Prius tuetur contra Becmannum Gronovius Pater *Observ.* IV. 22. Posterius contra hunc asserit G. Henr. Ursinus *Gramm. Instit.* in *Addendis* ad pag. 79. sed frivolis plane rationibus, quum nullum plane proferat manifestæ derivationis a Supinis exemplum. Nam *putamen, flamen, munimen*, quæ

a Supinis derivanda affirmat, nullam utique Supini speciem magis præbent, quam Præsentis. Ab hoc autem multa ejus formæ originem trahere certum est; sic ab *Ago*, *agimen, agimen*, unde *examen, Tego tegimen, tegmen*, unde *subtermen*. Sic a *Fulcio fulcimen, fulcimentum, fulmentum*, *Farcio farcimen, sedeo sedimentum, Rego regimen, &c.* Non tamen *Nomen* deduxerim proxime a *Nosco*, quasi *noscimen*, quod Gronovius facit, sed ab antiquo, seu Græco, *Gnoo vel Noo*, unde *Novi*, & ipsum *Nosco*, sicuti a *Gnao Nascer, Natus, &c.*

seu dictio, seu pars orationis, genus proximum est, & *casus* est specialis differentia.

Auctor ille *ὁ ἐκφυγέας*, qui circumfertur, indignus perfecto Aristotelis nomine, Nomen definit, *vocem significantem ad placitum sine tempore, cujus nulla pars significet separata*. An nomina significant natura, a fortuito, magna quæstio est, & tota physica, nihil ad grammaticos: aliqua tamen * attigimus *cap. 1*. Cæterum hæc pseudo-Aristotelea definitio, aut potius descriptio, etiam conjunctiones & adverbia comprehendit: ut mittam interim pessimam esse definitionem, ubi negatio reperitur. * Neque necesse fuit addere, *sine tempore*, ut differat a participio. Participium enim omnino nomen est, sed habet præterea aliquid a Verbo, ut Rex Philippus (*scil. Hispanie*) est etiam Dux, & Comes. Sed hæc latius, quum de Participiis agemus. Alii dixerunt: *Nomen est, quod corpus aut rem proprie, communiterve, significat*. Quasi corpus non esset res; aut quasi hæc definitio ipsorum pronominebus non conveniret. Sed de iis nugis hæctenus: nunquam enim finis esset, si singula vellemus persequi.

2. Attigimus *cap. 1*.] Vide e- IV. ad initium Capituli 14.
iam, quæ notavimus infra lib.

C A P. VI.

De Casibus. Rectus Casus. Casuum Nomina Antiquissima. Causa & Origo Sex Casuum. Ablativus non recte dicitur. Græci Sexto (sed vide Notam Quartam) non carent.

PRIMA & specialis Nominis differentia, teste Scaligero, *Casus* est. De cujus natura, ordine, atque nomine deinceps est dicendum. Ac primum solet quæri, cur Rectus dicatur *Casus*; si *Casus* dicuntur a cadendo, quia cadant a Recto; Hoc late disputat Scaliger,

Scaliger, tandemque huc tendit, Obliquos dici *Casus*, quia cadant a recto; Rectum autem ipsum, voce largius communicata, *Casum* etiam appellari. Disputat insuper Scaliger, non recte casibus nomina indita ab officio, ut *Nominativus*, *Genitivus*, &c. Sed hæc nomina probat, *Primus*, *Secundus*, *Tertius*, usque ad *Sextum*. Ego ut Scaligero non possum non assentiri, ita etiam antiquissimorum vocabula non audeo convellere. Video M. Varronem (qui ad Ciceronem scripsit) iis uti nominibus, quibus nunc utimur: „ (similiterque Asconium in 3. Verrin. *Nominativum* „ *casum*; & in 2. Verrin. *Ablativum* dicere:) quin etiam Varro lib. 1. de Analogia, rationem casuum iis verbis conatur ostendere: *Sunt declinati casus, ut is, qui de altero diceret, distinguere posset, quum vocaret, quum daret, quum accusaret. Sic alia quædam discrimina, quæ nos & Græcos ad declinandum duxerunt. Idem Varro eodem lib. & secundo, Vocativum non esse Rectum, quamvis Recto similis sit. Donatus nominativum & vocativum rectos appellat, non recte. Priscianus late ordinem casuum ostendit, & singulorum reddit rationem, quare ita vocentur; simulque confutat lib. 5. extr. eos, 2 qui Septimum casum sunt commenti,*
in

1. *Ablativum dicere.*] Adde Sueton. Aug. c. 87. *Domos Genitivo casu singulari, pro domus*, Gell. IV. 16. ubi promiscue *Genitivum & Patrium casum, Dativum & Dandi Casum*, secundum & tertium vocitat. Quintil. I. 4. *cum dico, Hausta percussi, non utor Ablativi natura, nec si idem Grace dicam, Dativi.*

2. *Qui septimum casum.*] Sic appellabant Ablativum, quando ad instrumentum vel modum, quo res gesta, denotandum adhibebatur, nec ita ma-

nifeste regebatur a præpositione. Servius ad Virgil. Ecl. II. *Mollia luteola pinxit vaccinia caltha: nisi luteola*, inquit, *Septimus sit casus, non stat versus.* Et ad Æn. I. v. 79. *pulchra faciat te prole parentem: Quod nos per Genitivum singularem dicimus, antiqui per Septimum dicebant, ut hoc loco, parentem pulchra prole, id est, pulchra prolis.* Neque hoc satis recte. Nam *pulchra prole* non refertur unice ad *parentem*, sed ad totam sententiam, *faciat te parentem.* At quomodo? Scilicet edendo

in quibus est Quinctilianus lib. 1. c. 4. In omni porro nomine natura sex partes constituit. Primum ipsam nomenclaturam, cui merito datus est Rectus, qui vere Nomen est; reliqui enim, ut censet Aristoteles, non sunt Nomina, sed Casus Nominis. Deinde quid generet, aut possideat. Tertio cui fini, vel operi destinetur. Quarto in quem finem tendat actio. Quinto vocandi officium. Postremo modum, in quo causas & instrumentum collocamus. Hic est Sextus casus, qui pessime vocatur *Ablativus*: quum sit in illo comparatio; ut *doctior Cicerone*: & modus; ut *lento gradu*: & causa efficiens; ut *amore patris*: & materia; ut *lapide quadrato*: & instrumentum; ut *lapide ictus*. Et vero si Quinctilianus adverteret, Sextum casum omnino a præpositione pendere (quod in constructione infra II, 8. ostendemus) & pro natura præpositionis significationem mutare, nunquam in dubium verteret, an Septimi casus vis apud Latinos reperiretur. 4 Sed quoniam hæc

edendo pulchram prolem, vel pulchra prole edenda. Recte autem Priscianus *Septimum Casum* rejicit, quod & Vossius facit de *Anal.* 1. 45.

3. *Qui pessime vocatur Ablativus.*] Nihil pejus, quam alii casus receptis appellationibus sunt insigniti, quum & in illis varii usus possint notari, & sæpe contrarii istis appellationibus. Veluti in *Dativo*, & *Accusativo*, qui æque eripienti ac danti, æque defendenti atque accusanti junguntur. Denominationes hæc casuum factæ a potissimo Ufu. Hic autem in *Ablativo* est, quod regitur a præpositionibus, quæ, unde quid sumitur & proficiscitur, maximam partem significant. Priscianus lib. 5. p. 671. *Multas alias quoque & diversas unusquisque*

casus habet significationes, sed a notioribus & frequentioribus acceperunt nominationem.

4. *Sed quoniam hæc casuum etc.*] Falsa & inanis est omnis hæc disputatio, quæ sequitur, de Sexto Græcorum casu. Nam primo, quæ de *partitione naturali casuum*, & *Sexti in omni idiomate necessitate*, traduntur, inepta adeo sunt, ut ipsa experientia refutentur. Neque Latini Sextum adhibuere ad *modum, instrumentum, causam, pretium, materiam, locum*, per se denotandum, sed in omni significatione Præpositionibus, quæ non requirunt Quartum, junxerunt, siue expressis siue intellectis. Græci vero Præpositionum & Sexti casus usum penes Latinos, divisum habent in Secundum

hæc casuum partitiō naturalis est, in omni item idiomate

dum & Tertium, aliquando & Quartum. Immo quoniam Sanctius heic Tertium Græcorum, præcipuum, vel potius solum, dispertiri vult in Latinorum duos, Tertium & inprimis Sextum, quasi cui ille ex Græcis casibus maxime respondeat, sicuti revera facit, affirmare tamen vix vereor, huic Sexto, si spectemus usum & Syntaxin, Genitivum seu Secundum Græcorum æque convenire, quippe qui longe pluribus apud istos necitur Præpositionibus, quam Dativus, & maximam partem illis, unde formatæ sunt Latinæ, Ablativum requirentes. Nihil magis proprium Ablativo, quam Absoluti, ut dicitur, contructio. Eam vero ipsam etiam Genitivo dederunt Græci. Incassum porro quæritur, si Græci Sextum non haberent, unde Latini eum formassent in Græcis vocabulis, quum utique, si Græca hæc vocabula in suæ linguæ formam & constructionem transferrebant, debuerint iis dare istos casus, qui in sua lingua erant usitati, & proinde etiam illum, qui in ea destinatus erat præpositionibus seu expressis, seu suppressis. Neque vero ineptius cogitatu est, præpositiones ἐν, ἐν, &c. in lingua Græca jungi, non Ablativo, sed Dativo, quam alias jungi istic etiam Genitivo, neque generationem tamen, neque possessionem significantes, veluti ἐν, διὰ, μετὰ, πρὸς, &c. Sed maxime suam sententiam confirmari credit Sanctius eo, quod Græcorum Tertius casus sa-

penumero cum Latinorum Adjectivis in Sexto casu, vel eorum Præpositionibus Sextum requirentibus, construitur, tanquam si istis proinde in locis sine controversia sit idem, qui Latinorum Sextus, seu revera jam sit Sextus Græcorum. Heic vero sciendum, Latinos ipsos Sextum postremo loco (unde Priscianus lib. V. p. 672. *Ablativus proprius est Romanorum*, & dein, *quia Novus videtur a Latinis inventus; vetustati reliquorum casuum concessit*. h. e. etiam post Vocativum est rejectus.) formasse ex Tertio tum suo, tum Græcorum: & antiquissimis temporibus, quando propius multo accedebant ad linguam Græcorum, Sextum non habuisse, sed ad ejus usum adhibuisse, item ut Græcos, Tertium, qui proinde tunc apud Latinos æque, ac apud Græcos, a Præpositionibus quoque regebatur: postea vero tractu temporis, & consuetudine diversi usus, prout Tertius ille a præpositione regebatur, vel non regebatur, ex Uno casu factos Duos; itidem ut ex tertia Latinorum Litera C duæ similiter factæ sunt, C & G; & ut in his ipsis Casibus ex uno Sexto deinceps Veteres Grammatici duos fingere voluerunt, Sextum & Septimum, prout vel recipere præpositiones vel recusare ipsis videbatur. Atque hac de causâ etiam nunc in plurali numero omnium declinationum apud Latinos conveniunt plane Tertius & Sextus. Id quod etiam in singularibus quondam eodem

mate tot casus reperiri, fuerit necesse. Quare contra universum

se modo habuit. Nam in prima Declinatione dictum olim MENSÆ: & hinc dein formatum in Dativo MENSÆ, in Ablativo MENSA, A longa, utpote orta ex diphthongo AI, cum ceteroquin in Nominibus terminalis A semper sit brevis. In secunda prorsus etiam nunc convenit uterque casus. In tertia quoque olim nulla fuit inter eos distinctio, licet terminatio esset incertior per promiscuum usum litterarum E & I. Sic olim dictum *Sibi*, *sibe*, *sibi*, *Tibe*, *Tibi*, ut ex inscriptionibus inter eruditos constat. V. & Quintil. I. 7. de *ad sibe*. Similiter Festus *Me pro mihi dixisse* antiquos refert, quamvis exempla, quæ affert, aliter exponi queant, frustra tuente ea Luca Fruterio *Verisim.* I. 16. Rectius probatur, quod voluit Festus, ex Plauto *Bacchid.* III. 6. 36. *de me iras consultum male*, manifeste pro *mihi*. Fuit ergo olim Dativi & Ablativi, ut unius ejusdemque Casus, una quoque eademque forma & pronuntiatio etiam in Tertia Declinatione. Et proinde istic terminatio hodierni Ablativi manifeste etiam Dativo tribuitur in antiquissimo Plauti Epitaphio, quod est apud Gell. Noct. Att. I. 24. *Postquam est morte datus Plantus, comœdia luet. Morte pro morti.* Adde alia ex Vossio *de Analog.* II. 10. Contra Ablativis sæpe apud Plautum datur forma Dativi, *Pseud.* I. 2. 64. *Carnaria tria grandia tergoribus oneri, ubi oneri ponitur pro onere.* *Men.* III. 2. 14. *Loquitur satur*

de me & de parti mea, ubi vide Taubm. sed & denuo Vossium d. I. cap. 12. ac Sanctium nostrum II. 7. plura alia adferentes. Postea vero usu distingui cœpit Una forma Terti casus, in Duas, pristinam Terti & novam Sexti, atque Illi tunc assignata est veluti propria, ut & erat antiquior Græcique convenientior, terminatio I. Huic vero in nonnullis I. in aliis plerisque E. Jam vero in quartæ Declinationis Dativo non modo *fructui*, sed & *fructu* dixisse priscos multis exemplis probat Gellius IV. 16. Immo *C. Caesarem in Analogicis libris omnia istiusmodi sine I. littera dicenda censuisse* tradit. Similiter in quinta olim promiscue modo *Diei* per diphthongum ex Græca forma, modo *Die* per E longum dixere. Plautus *Mercat.* I. 1. 4. *amatores, qui aut Nocti, aut Die, aut Soli, aut Luna miseras narrant suas.* Ex his omnibus patet jam, ni fallor, manifeste, Sextum Latinorum fuisse primitus eundem Tertio, qui tunc, ut apud Græcos, Præpositiones quoque recepit. Postea vero hunc usum, seu hanc constructionem cum Præpositionibus, a reliquo istius casus usu distingui cœptum, & in quarundam Declinationum singulari numero paulatim etiam discretum terminatione, atque ita tandem duos videri Casus ex uno factos, seu novum & peculiarem casum ex Dativo ortum reliquis tandem additum: ut adeo nihil mirum sit, Latinos, si quando Græca vocabula suis tum Ablativis

universum Grammaticorum cœtum Græcos sexto casu non

lativis Adjectivorum, tum Præpositionibus Ablativum requirantibus, jungere debebant, ea posuisse in Dativo, ut ex quo ipsorum Ablativus originem suam revera ducebat, & cui apud Græcos, quin etiam olim apud se, usus Ablativi erat inclusus, & qui ideo recte conjungi poterat Latinorum non Tertio modo, sed & Sexto casui, quod ipsum exemplis a Sanctio allatis probatur, & probari solum debebat. Quæ hic notata & disputata vides contra Sextum Græcorum casum, typis in prima mea Sanctianæ Minervæ editione jam descripta erant, cum inciderem demum in Gallicam illam *Novam Methodum Lingue Græcæ*; in qua lib. VIII. c. 2. deprehendi magno conatu id agi, ut Sextus ille casus Græcis quoque adseratur, itidem ut Latinis. Rationes itaque ejus præcipuas, nostræ sententiæ adversas, paulo pressius & intentius examinabimus. Et primo, quod ait de admirabili consensu inter linguam Græcam & Latinam hac quoque in re futuro, si utrique sex casus tribuantur; fateor equidem, magnam & esse, & statui debere, inter illas linguas plebisque in rebus convenientiam, cum Latina vere ex Græca sit orta. Sed ista convenientia non est quærenda in istis Latinæ linguæ temporibus, quibus jam longius recessit a sua origine, verum in iis, quibus propius ad eam accessit. Non itaque ex hujus linguæ posteriore usu addendus est Græcæ Sextus casus,

non magis quam Septimus, quem tandem quoque Grammatici Latinorum sunt commenti: sed potius ostendendum, primis temporibus Latinam itidem ut Græcam, non habuisse nisi quinque casus, id quod, ni fallor, clarissime ostendi. Plane sicuti tertia litera Alphabeti apud Hebræos, Græcos, & Latinos olim revera eadem fuit; sed postea apud Latinos Una illa litera cœpit primum diversis pronunciari modis, dein vero etiam nota quadam in duplicem illam pronunciationem distingui, & sic tandem in duas diversas dividi literas Alphabeti Latini, tertiam & septimam, & ita quidem, ut recentior pronuntiatio pristinum in Alphabeto locum & pristinam figuram C retineret, vetustior novum locum, & novam figuram G, acciperet. Hæc ergo ut convenientia ostendatur inter utramque linguam, recurrendum est ad illa tempora, quibus nondum in usu fuit litera septima, seu quibus litera tertia septimæ vim & sonum adhuc habuit, sicuti patet ex Inscr. Duilliana, ubi *Macistratos, Exfociont, Pucnando, Cartacinlenses* &c. occurrunt. Similiter itaque quod ad Casus, lingua Latina tunc maxime convenit cum Græca, quando Sextum casum nondum habuit, & quando uterque & Tertii & Sexti casus usus hæsit in uno Tertio, itidem ut apud Græcos. Sed sicuti recessit in tertia litera a Græcis, formando ex una illa duas, sic item in Tertio casu, eum distinguendo

non carere contendo. Primo enim in omni idiomate
dativus

tandem, pro duplici ejus apud Græcos & primitus etiam apud se usu, in duos diversos casus, peculiari Terminatione, sed exiguae differentiae, in quorundam tantummodo Singularibus, discretos. Absque eo enim si esset, seu nisi evenisset qualiscunque differentia. Terminationis pro diverso Tertii casus usu, mansisset in utroque illo usu apud Latinos æque ac Græcos unus idemque casus: sicuti forte etiam nunc mansisse censendus est, dicendumque tantummodo, unum illum casum pro duplici suo usu, quem utrumque primitus habuit, levi tantum discrepantia fuisse, non semper, nec plerumque, sed aliquando, distinctum. De quo utcunque sit, hoc certum, ex levi illa Terminationis differentia, quæ in quibusdam vocabulis invaluit, factum esse, ut apud Latinos pro diversis habeatur casibus, qui olim unus idemque fuerat, sicuti est, semperque fuit, apud Græcos. Sed dicit Auctor *Methodi*, diversitatem Terminationum non facere differentiam Casuum, quia sic Neutra non haberent nisi tres casus in Singulari & Plurali, & Græcorum Dualis tantum duos. Verum eadem ratione negaverit Generis Grammatici numerum esse constitutum ex triplici Terminatione Adjectivorum, quia illa triplex Terminatio rarissime occurrit, nec nisi in Nominativis & Accusativis quorundam Adjectivorum, & longe sæpius duplex tantummodo, immo &

unica Terminatio. Aliter & rectius ea certe de re sentiunt omnes Grammatici, quin & ipse Sanctius, quem in his ille sequitur, *Cap. seq. Si non essent*, inquit, *nomina Adjectiva, nemo quæreretur Genus Grammaticum, neque si nomina Adjectiva unam tantum haberent Terminationem*. Sicuti ergo in confesso est, ex triplici Terminatione, quæ reperitur in quibusdam casibus nominum Adjectivorum, quæque singulæ peculiarem usum habent, & peculiari tantum Generi Substantivorum jungi possunt, ortum esse triplex Genus in arte Grammatica: & sicuti sufficit reperiri in quibusdam tantum casibus illam triplicem terminationem, ad constituendum illud triplex Genus: & sicuti denique non recte inferretur, quia Genitivus & *Doctus*, *Docta*, *Doctum* habet tantummodo duplicem terminationem, *Docti* & *Docta*, eum proinde non habere triplex Genus, seu usum & constructionem triplicis Generis; cum potius inde colligendum esset, Masculinum & Neutrum in eo casu convenire in unam Terminationem: Sic prorsus ex eo, quod reperitur Nomen apud Græcos flexum in quinque summum diversas Terminationes, quæ singulæ peculiarem etiam usum & constructionem habent, recte statuitur & affirmatur numerus Casuum totidem, quot reperiuntur istiusmodi Terminationes: & sufficit in quibusdam eas reperiri. Neque ex eo, quod non reperiuntur

dativus acquisitioni tantum deservit : per illum igitur,

tur in omni Nomine, aut in omni Nominis Genere vel Numero, inferendum, vel non habere illa Nomina tot Casus, vel Casuum doctrinam & numerum non esse constituendum ex numero diversarum Terminationum, in quas Nomen plerumque flectitur, quod male censet Auctor *Methodi*, ut ita probet, plures etiam dari Casus, quam reperiuntur in ullo Nomine Terminationes, seu unam eandemque Dativi terminationem duas tamen apud eodem constituere casus. Certe apud Græcos quinque tantum reperiuntur Terminationes diversæ, quæ singulæ peculiarem habent usum, & proinde, nostra quidem sententia, etiam quinque tantum sunt Casus; quorum Primus quasi ducit orationem, & præmittitur Verbo. Secundus pendet ab altero Nomine Substantivo. Tertius accedit omni Orationi & constructioni. Quartus regitur a verbo Activo. Quintus adhibetur ad vocandum. Præpositionibus Græci nullum peculiarem tribuerunt Casum, qui inde *Præpositionis Casus* appellandus esset, ut rectius appellatum iri Latinorum Ablativum censent Sanctius & Auctor *Methodi*: Sed Præpositiones distribuerunt potius in tres præcipuos obliquos casus, Genitivum, Dativum, Accusativum. Jam vero, quæ quæso est tandem illa rei *natura*, quæ me subigat, necessario, ut volunt, in omni lingua *sex Casus* statuere, vel potius Dativum adimere Præpo-

sitionibus, & eandem Terminationem Dativi, prout adiungitur vel aliis Orationis partibus, vel solis Præpositionibus, pro diversis habere Casibus, magis quam illas Accusativi vel Genitivi? Atqui *Dativi unicus usus est*, inquit *ut notetur, cui fini & operi quid destinetur*. Ego vero similiter Accusativum assevero proprie notare id, in quod tendit actio. Et tamen recipit ille omnium consensu Præpositiones, quidni ergo & Dativus? Nulla itaque ratione iusta moti sunt viri Doctissimi, cum tanto studio Græcis asserere voluerunt Ablativum, sed solo præiudicio ex Lingua Latina petito. Ea vero est quidem, ut dixi, ex Græca orta, nonnulla tamen etiam immutavit, vel ex suo addidit; & proinde etiam si Latini tandem formaverint casum Sextum, quem a Græcis non acceperant, non tamen idcirco addendus is est Græcorum quoque Nominibus, non magis, quam septima Latinorum littera, quem itidem Græci non habent, Græcorum Alphabeto. Sed & Latini Genitivos non præmittunt Præpositiones: An ergo & iis Græcorum Genitivos spoliabimus? Immo vero ipse Sanctius e contrario, licet perperam, etiam antiquis Latinorum Genitivis eas ideo tribuit. Vide infra II. 3. Quid ergo causæ ipsi, quare non & Dativis ex ejus sententia præmitti queant Præpositiones, tum a Græcis, tum olim etiam a Latinis, quando nondum fuit ex uno eo casu du-

tur, pretium, materiam, locum, & multa alia, non signi-

plex factus, seu nondum uni Dativo pro diverso ejus usu duplex terminatio data? Certe olim fuisse Hunc etiam Latinis Unum Casum unius Terminationis, licet duplicis usus, æque ac Accusativum, & apud Græcos etiam Genitivum, abunde jam paulo ante probavimus, quibus adde, quæ ipse Sanctius infra lib. II. c. 7. de promiscua Ablativi tertiæ declinationis Terminatione in E & I disputat. Inde enim patebit, etiam Ablativum terminationem habuisse olim in I. æque ac Dativum Latinorum & Græcorum. Sed & Ea Terminatio etiam deinceps quasi propria mansit quibusdam locutionibus Nominum Proprium, *sum Carthagini* &c. & similiter *sum ruri*; quarum tamen nulla alia est constructio, quam Elliptica præpositionis cum Ablativo, pro, *sum in Carthagini, sum in ruri*. Pro his enim dicitur etiam *Carthagine & rure*. Vide infra Sanctium d. I. II. 7. extr. Et eodem plane modo se res habet in illis, quæ Adverbialiter videntur posita, sed quæ veri sunt Ablativi. Talia sunt *vesperi & vespere*, quæ satis sunt nota. Sic *tempori & tempore*, pro quibus dicitur etiam *in tempore* eodem plane sensu. Sall. Jug. 56. *in tempore se cum exercitu adfore*, pro, tempori, seu tempestive. Vide & Donatum ad Terent. Andr. IV. 4. 19. Denique sic *Luci*, Plaut. Amphitr. I. I. 11. *Nonne idem hoc luci mittere potuit*. Et Casin. IV. 4. 7. *Ut veniamus luci*. Ne vero

dubites esse Ablativum, reperies etiam cum Præpositione, Pl. Stich. II, 3, 40. *Cum luci simul me ad portum misisti*. Lucret. IV, 236. *in luci quæ poterit res Accidere ad speciem*. De Dativo & Ablativo quartæ & quintæ Declinationis, quæ notavi, iis addi velim, vel animadverti potius; licet prisce etiam in Dativo dixerint *Fructu, Die*, tamen antiquiorem & origini Græcæ propiorem esse formam *fructui, diei*, ut quæ ex Græcorum jota adscripto vel subscripto orta, plane ut *mensai* in prima declinatione olim fuit in usu: sed sicuti in Ablativis Latini deinceps omiserunt I, sic & prisce aliquando fecerunt etiam in Dativo, qui & ipsi vicissim Ablativum quoque ista Dativi forma aliquando enunciarunt. Varro lib. I. de re rust. *A quo, quod indigent potui, poma dicta esse possunt*. Vide Nonium cap. IX. n. 20. ubi hic locus, & alius ex Sisenna, adfertur. Atque adeo inter Dativum & Ablativum in hac quoque parte nullam fuisse olim discrepantiam, diversamque dein unius Dativi pronunciationem, dum modo apponebatur I. modo demebatur, in diversum tandem casum apud Latinos abiisse, ex his quoque liquet. Adeo vero hæc manifesta & clara arbitror, ut auctoritatibus veterum Grammaticorum nec adstrui desiderent, nec refutari queant. Possemus ceteroquin illis Grammaticis, quos ex H. Stephani, & P. Rami, vel potius Prisciani, aucto-

significabimus. Deinde si Græcis non esset Sextus

tus

auctoritate memorat Auctor *Methodi*, alios opponere, quos laudatos videsis apud Vossium de *Analog.* I. 45. nostræ sententiæ faventem. Sed & neutiquam nobis adversatur Priscianus, neque id dicit, quod voluit vir Doctissimus, sed plane contrarium. Nempe *Ablativum* esse Romanorum proprium, novum, & a Latinis inventum. Addit tantum, Latinos videri eum a vetustissimis Græcorum Grammaticis accepisse, qui *Sextum Casum* (non *Ablativum*, ut perperam ait Auct. *Meth.* conficiens ex eo, Græcis ergo Grammaticis etiam Nomen Ablativi fuisse usitatum) dixerint *ἑξαδόθεν*, & similia, quæ Ablativi vim possideant, quia etiam *Præpositionem* assumant, ut *ἐξ ἑξαδόθεν*. Sed etiam est ineptia horum Grammaticorum, fingentium inter Græcos Sexti casus vim quandam, quæ aliorum in Latine nobis obtrudentium Septimum & Octavum. Illa *ἑξαδόθεν* &c. sunt Adverbia locum, unde quid venit aut proficiscitur, denotantia, quibus aliquando per pleonasmum *Præpositio* *ἐξ*, quæ idem ferme notat, a Poëtis præmittitur. Quintilianus quoque auctoritas non magis potest valere pro Sanctio & Auctore *Methodi* ad dandum Græcis Sextum casum, quam contra eos ad Septimum Latinis addendum, quem ipsi tamen rejiciunt contra illius auctoritatem; & summo quidem jure, sed non majore, quam quo nos explodimus Sextum Græcorum. Nam certe neutiquam magis ei cre-

dendum in alienæ linguæ rationibus, quam in suæ. Sed neque ille tamen quidquam discernit: jubet tantum, *querere* Grammaticum, *sine* apud Græcos, non, Sextus casus, sed, *Vis quadam Sexti casus*. Exempla, quæ Auctor *Methodi* ex Græcis adfert, aliter construi & exponi possunt ac debent. Posterius ex Thucydide IV. 93. τῷ δὲ Ἰπποκράτει ὄντι περὶ τὸ Δῆλιον, ὃς αὐτῷ ἠγέσθη, manifeste Pleonasmum præfert Græcis frequentem, non Ablativum absolutum. Sic Auctor. III. 17. ἰφ' ὧς ἐπὶ κέκληται τὸ ὄνομά μιν ἐπ' αὐτοῦς. & XXIII. 27. τῷ ἀνδρὶ τοῦτον &c. *ἐξελομένῳ αὐτὸν*. Ælianus *Var. Hist.* IV. 7. de impiis, etiam si jam sepulti sint, eos tamen *ἐκ τῷ πλείονος πινυτοῦ καὶ ἐκ τῷ ἐν πύπνῳ* ait. In priore itidem ex Thucyd. I. 73. πᾶσι, Ἀ' εἰ προβαλλομένοις jungi cum *τοῖς*, Ἀ' ὁράκη, & construi possunt, *ἀνάγκη ἡμῖν αἰεὶ προβαλλομένοις λέγειν*. h. e. *necesse est, nos, qui semper ea proferimus, apud Vos quoque illa dicere, licet minus grata vobis futura*. Etenim quam plurimis sane modis Dativus adjungitur Verbis & Nominibus, imprimis apud Græcos. Sed si maxime eadem esset in illo loco Dativi constructio & sensus, qui est Ablativi absoluti apud Latinos, quid tum? An idcirco ex illo rariore Dativi in hunc modum usu, conficiemus statim, etiam Græcis esse verum quandam Ablativum, quum utique ceteroquin apud Eos Ablativis absolutis Latinorum perpetuo respondeat Genitivus,

tus casus, unde Latini *Penelope, Parascève, Grammatice*, in sexto casu dicerent, ut Juvenalis, *Penelope melius, melius torquetis Arachne*. An quicquam ineptius excogitatum fuit, quam præpositiones Græcas invenire, quæ Dativo jungerentur? Sed quod maxime fidem potest facere, Ciceronis multa sunt, in quibus, Græcis nominibus adjectiva Latina in sexto casu, vel etiam Latinæ præpositiones, quæ sextum casum regant, junctæ reperiuntur. Ad Atticum: lib. 2. Epist. 13. *qua τοποθεσία, quasve historias de Α'μαλθεία habes*. Ibidem lib. 4. *ἡ πολιτεία*. lib. 10. epist. 8. *ζηλοτυπία mea*. lib. 16. epist. 8. *Nunquam in maiore ἀποεία fui*. Ibidem, *prudentia cum εὐμενεία*. Ibidem epist. 14. *ἐν πολιτικῷ genere*. lib. 3. ad Q. Fratrem epist. 1. *Ἰσποδυτηρίῳ nihil aliud*. lib. 16. Famil. *Non enim se-junctus est a philologia, & quotidiana συζητήσῃ*. Itaque ἐν χειρὶν, *in manibus*: σὺν Θεῷ, *cum Deo*, & cave credas esse septimum casum.

quem nemo tamen propterea pro Ablativo habet? immo an non potius ex his omnibus colligemus, Ablativi casum Romanis esse proprium, Græcis ignotum, sed vim & constructionem ejus reperiri tamen apud Græcos, partim in eorum Genitivo, partim in Dativo. Sed satis de hisce non ita magni momenti rebus, excutiendis ta-

men hic, & explicandis paulo uberius, quoniam tanto studio in contrarium nituntur hodie plerique Grammaticorum.

5. *Cave credas esse septimum casum*] Voluit haud dubie Auctor, certe debuit ex sua sententia, *Tertium* dixisse. Exhibet tamen illud etiam Salmanticensis editio, ab ipso Auctore profecta, ut & Patavina.

CAP. VII.

De Genere Nominum: Generis apud Græcos magna incertitudo: Arborum nomina Masculina: Neutrum non est Genus: Commune Genus nullum est: Epicænum Genus. Adjectiva nomina non habent Genus. Propria Genus non habent. Adjectiva non conjunguntur cum Nominibus Propriis.

NIHIL esse in re Grammatica incertius Genere, recte asseruit Vergara in sua Græca Grammatica; unde non est mirandum, si Genus Masculinum esse diximus, *cujus nota est hic; Fæmininum, hæc; Neutrum, hoc:* in quo M. Varronem sumus sequuti; qui secundo de Analogia sic ait: *Sic itaque ea virilia dicimus, non quæ virum significant, sed quibus præponimus, hic & hi: & sic muliebria, in quibus dicere possumus, hæc & hæ.* Eadem est etiam Diomedis doctrina. Et vero ex sententia Varronis qui dicunt nomina virorum esse masculina, ad significationem confugiunt: sed significatio ex illius sententia non pertinet ad Grammaticam; quoniam, inquit, *Grammaticæ propositum non est singularum vocum significationes explicare, sed usum.* Alii dicunt Masculinum nomen esse, cui addi potest adjectivum masculinum, Recte quidem: sed ego quæro, quæ sint hæc nomina; nam prius me cogis scrutari omnia nomina, eorumque significationes, quam quæ sint nomina masculina, quæ fæminina, perdiscere. Deinde circa Græca nomina in os, quibus passim utuntur Latini, tanta est apud Græcos confusio, ut nescias masculina, an fæminina, an potius ambigua omnia sint dicenda. Sed quis Græcos ad normam rediget, cum Aristoteles dicat *de leana, ὁ λέων*

1. De-leana, ὁ λέων.] Et de lianus *Hist. Anim.* l. 2. de pisce mula, ὁ θήλυς ὄρεως *Lib. VI.* Femina, ὁ ἰχθύς, & bis ὁ θήλυς *Hist. Anim. Cap. 24. init.* Sic *Æ-* Similiter ὁ ἰλαφός *disit Var. Hist.*

λέων, &, οἱ ὄρνιθες τίκτουσι, id est, *hi aves pariunt* & quod aptius verteretur *Hilpane, los leones paren.* Homerus dixit τὸν αἶγλα, id est, *hunc capram*, τοὺς ὄτας, id est, *hos oves.* Jam Οὐν & *asinus*, ἀρκτ & *ur/us*, ἐλαφ & *cervus*, tum masculina, tum foeminina reperiuntur. Apud Græcos multa etiam nomina arborum [vide infra in Ellipsi V. *Arbor*, & Voss. de Anal. I. 13.] reperies masculina; quos imitatus Ennius dixit, *Rectosque cupressos.* Et Martialis, *Palladius lotus.* Plin. I. 16. *Arbores, quos Tubulos vocant.* Idem lib. 24. c. 8. cum de Platanis loquitur; *folia eorum tenerrima.* „ [Vitruvius lib. 2. cap. 9. *Larix non est notus nisi his, qui sunt circa ripam Padi*] Hinc in sacris Bibliis legimus; *Præpara tibi buxos multos.* Item: *Quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam.* Itaque Pinafter, Oleaster, Pyrafter, masculina sunt juxta terminationem. „ [Lucret. 6. *Oleaster nectare tinctus.*] Sed si dicas, *magna Oleaster*, deest arbor, ut in Ellipsi dicitur. Ut tandem aliquid certum de Genere statuamus, Genera duo esse

XIII. 35. intelligens *Cervam*: ubi Me vide & Kuhniū; Sed & promiscue *Equas* τοὺς & τὰς ἵππους non Ælianus modo IX. 32. verum etiam Herodotus, VI. 103. Et Latini olim, æque varii & incerti in Genere. Vocabulis assignando, ut docet nos Festus in v. *Masculino*, *Hic & Hæc Lupus* dixerunt. Similiter Ovidius *Arte Am.* 1, 296 & 302. modo in Feminino pro Vacca, modo in Masculino pro Tauro adhibet Vocem *Bovis*. Sed hæc ad Epicœna pertinent, de quibus mox Noster, & Vossius de Analogia I. 16.

2. *Genera duo esse dicimus*] Genus in arte Grammatica, usu certe, significat non tam sexum, quem duplicem modo natura

novit, quam diversas variarum terminationum classes, quarum earundem quæque vocabula in convenientia Adjectivi & Substantivi, non item diversarum classium, jungi inter se queant. Quæ classes proinde in diversis linguis diversæ numero & sunt, & esse possunt. Nullum tamen dubium, quin hæc Generis Grammatici, istarumve classium differentia, doctrina originem primam duxerit ab illis vocabulis, quibus animantia significantur. Hæc enim quia in duplicem naturam ac sexum discreta sunt omnia, idcirco etiam illa vocabula, vel certe nonnulla eorum, prout modo ad masculos, modo ad feminas istorum maxime animantium, quæ vulgo e-

esse dicimus, quæ sola novit ratio naturæ; nam quia per mares & fœminas propagarentur genera, *genus* dictum fuit: & lingua Chaldæa, Hebræa, Syra, Punica, Hispana, Gallica, Italica & aliæ plures, duo tantum agnoscunt genera. *Neutrum* vero *genus*, genus vere

rant nota, designandos adhibebantur, duplicem acceper terminationem, ut diceretur *Isch Vir*; *Ischa, Vira*, unde *Virago*; *Melech, Rex*; βασιλεύς; *Malcha, Regina*, βασίλισσα. Porro jam, quia Adjectiva omnibus omnino Substantivis etiam utriusque sexus, jungi possunt, & junguntur, ut esset convenientia quædam terminationum inter ea, quæ sic jungerentur, visum fuit, etiam illam terminationum varietatem Adjectivis dare, ut diceretur *Thob, Thoba, Bonus, Bona*, & proinde *Ischa Thoba, femina bona*. Ea vero varietas cum jam data esset, quia Adjectiva junguntur non modo vocabulis, quibus animantia notantur, sed & aliis quibuscunque, visum deinceps fuit pene necessario, omnia Substantiva cujuscunque significationis dividere in duas quasi classes, in quot Natura dispersita est genus Animantium, easque denominationibus a sexu petitis, *Masculina* scil. & *Feminina*, insignire, remque ita ordinare, ut earum prior reciperet tantum Adjectiva prioris quoque terminationis seu Masculinæ, altera posterioris & Femininæ. Hanc arbitror fuisse rationem & originem Generis Grammatici in linguis primis seu Orientalibus, quæ duo tantum *Genera*, certe *Neutrum*

nullum, agnoscunt. Græci postea auxerunt hunc numerum istarum classium, qui in prioribus linguis respondebat numero sexuum: ita tamen, ut simul significarent per appellationes istarum classium, olim in sua quoque lingua, vel certe in iis, unde sua est derivata, fuisse duas tantum, easque diversitatem sexuum præcipue respexisse, vel originem suam ei debere; dum nempe. & ipsi istas classes appellarunt γένος, *Genera*, earumque duas priores a sexuum discrimine γένος ἀρσενικόν & θηλυκόν, *masculinum & femininum*, tertiam vero γένος ἄνδρυν, *neutrum*: ipsa illa appellatione quodammodo declarantes, hanc ferius accessisse illis prioribus, primitus solis existentibus, & sic usum suæ linguæ in eo recessisse a prima rei origine. Græcos imitati sunt per omnia Latini. Germanorum quoque lingua triplex genus recipere videtur. Dicunt enim, *der man / die frau / das kind* / & sic in Adjectivis, *ein reich man / eine reiche frau / ein reiches kind*. Belgica dialectus, properata loquendi ratione, recidit terminationes adjectivorum, quia duriusculæ sunt, utpote in consonantem exeuntes. Superfunt tamen etiamdum in Pronominibus, seu Articulis, *Hij / Si / Het* / ut apud Germanos *Er / Sie / Es*.

vere non est, sed per utriusque negationem, ut Græci expressius declarant, *ἡδέτερον*: nec enim ex duobus compositum est, ut dicebant imperiti, sed utrumque excludit: Hoc Genus Græci acceperunt, unde Latini sunt mutuati.

Commune genus vocabant grammatici, quod ita ex æquo conveniret mari & foeminæ, ut si solum poneretur, de utro fiat sermo, non possis distinguere; qualia sunt, *homo, sacerdos, agricola, vates, sus, bos*. Quæ ratio futilis est & manca; sic enim necesse semper foret, ut adjectiva illis nominibus copularentur, ut distinctio fieret. Deinde etiam contra Philosophicam rationem aliqua nomina ex æquo duo vel plura significarent, quod est contra Platopem in *Cratylō*, & contra Aristotelem, qui *Homonyma*, quæ imperiti vocant *equivoca*, duo quidem significare contendit, sed unum proprie, cætera per similitudinem quandam: quam male autem hoc intellexerint, qui se Aristoteleos profitentur, ³ alibi docuimus. Afferimus igitur nulla esse nomina Communia duobus, nullaque esse ambigua ex his, quibus aliqua animalia significamus: error enim fuit Grammaticorum inter ambigua genera, *Talpa, dama, panthera,*

3. *Alibi docuimus*] Vide infra lib. IV. cap. 14. *inir.* Ceterum hæc disputatio non valde apposita videtur huic loco, siquidem nihil impedit, quominus unum vocabulum, ex. gr. *Homo*, significet ex æquo utrumque, marem & feminam, non quidem una in locutione, sed in diversis, atque adeo modo marem, modo feminam. Atque hinc revera, *si solum ponitur* tale vocabulum, sciri nequit, *de masculino an de femina fiat sermo*. Nec tamen ideo Sanctius illud tanquam futile prorsus rejicere debuerat.

Etenim invenitur ex. gr. in tenebris *Homo* infans, idque alteri significatur. Hic vero id unum audiens, distinguere nequit, utrum puer, an puella sit inventa. Scit tamen inventum Infantem, non aliud quid. Quapropter significat hoc certe vocabulum, *Homo*, Genus Logicum, cujus species sunt *Mas* & *Femina*, quæ proinde ex æquo significari possunt ea voce, sicuti Genus ex æquo complectitur suas species. In ratione tamen Grammatica Masculini est Generis *Homo*,

panthera, bubo, inferere. Fatemur quidem multa esse nomina *Epicaena*, quæ mares & foeminas significant, sed non ex æquo: nam *homo, latro, miles, comes, sacerdos, vates, milvus, corvus, elephantus*, mascula prius intelligimus, „⁴ [quasi adjectum esset nomen *Mas*: „ ut Plautus Pœn. *Tunc contrectare audes, quod mares „ homines amant?*] Deinde si de foeminis velis facere sermonem, *sacerdotem foeminam, vel elephantem foeminam*, dices. Rursus, *Balena, Dama, Aquila*, foeminino genere intelliguntur; significabis tamen mares, *si Aquilam marem, vel Balenam marem*, dices, ut in Ellipsi latius in *Fœmina*. Mitto hic ridiculos illos, qui *Epicaena* ad aves tantum & quadrupedes retulere; satis enim constat illos non intellexisse, quid vox *Epicanum* apud Græcos significaret; unde pessime *promiscuum* Latine verterunt. Verbum hoc Græcum unico Latino verti non potest, significat enim sexum communem, in quo alterum excellat, quasi dicas, *Supercommune*. Hoc Cæf. Scaliger de causis ling. Latin. cap. 79. minime intellexit, unde ut Græcos fugillet, melius Latinos dixisse de hac re contendit. Sed ejus verba subscribam; ut totum negotium melius intelligatur: *At illud, inquit, ferendum non fuit; quum animalia quadam suis generibus non notarent. Hanc negligentiam Græci vocarunt Genus ἐπι-κοινον pessime: nam κοινὸν id, quod duo comprehenderet genera, nominabant: hoc autem alterutrum tantum quum recipiat, non potuit habere præpositionem ἐπῖ: addit enim quantitatem Mathematicis, ut ἐπίτετρον, Nostri melius, Promiscuum.*

4. Quasi adjectum esset *Mas*.] Non id voluit Sanctius, nec velle debuit. Sed istæ vocabula vere esse masculina per se, seu per causam suæ terminationis; si vero adhibeantur in genere foeminino, tunc per Ellipsin intelligendum esse, quasi iis appositum

foret nomen *Femina*. Sicuti *Aquila* &c. e contrario sine ulla Ellipsi sit foemininum, sed si de Mare adhibeas, tunc etiam intelligi per Ellipsin ἢ *Mas*, cui respondeat terminatio Masculina Adjectivi.

Promiscuum. Hæc ille. ⁵ Rectius aliquanto *Quintilianus*,

5. *Rectius aliquanto Quintilianus* &c.] Hic tamen isto loco etiam *Promiscua* Latine appellatur τὰ Ἐπίμιξα, dum ait, *Nec statim diligentem putabo, qui Promiscua, quæ & Epicæna dicuntur, ostenderit, in quibus sexus uterque per alterum apparet. Epicæna autem dicta, quoniam utrumque sexum una non modo terminatione, sed & uno genere Grammatico, exprimere valent, ut dicatur hic passer etiam de femina, hæc aquila etiam de masculo.* V. Voss. de *Anal.* I. 16. in *Addendis.* Naturam Epicænorum non perspexit Sanctius noster, dum distinguere non valuit inter aliarum rerum *Communia*, vel *Dubia*, & Animantium *Epicæna*. Hæc enim causa, quod ridiculos pronunciet (Vide & infra lib. IV. in *Ellipsi*, voce *Femina*) temere nimis illos, qui *Epicæna ad aves tantum & quadrupedes*, haud dubie etiam pisces, & insecta, *retulerint*, & quod ipse perperam iis quoque attribuat (ut facit etiam Ursinus *Grammatic. Institut.* Sect. III. cap. 22.) humanæ actionis & officii nomina, quæ revera *Communia* sunt pleraque, & in utroque Genere ad utrumque separatim sexum declarandum usurpantur. Nec enim dicitur solo masculino etiam de femina, *hic sacerdos*, ut *hic pater*. Vossius tamen etiam *Mancipium*, *scortum*, & Græcum τένεον, Epicænis adscribit, quia eodem Genere de utroque dicantur sexu. Sed in quo Me certe neutiquam sibi habet assentien-

tem. Non enim proprie hæc notant ipsos homines diversi sexus, sed quandam eorum qualitatem, quæ in utrumque sexum potest cadere. Ut multa verba & facta utrique sexui possunt esse communia, ita quidni etiam vocabula, factum aliquod, fortunam, aut qualemcunque descriptionem, declarantia, utrumque sexum uno Genere designent? In servitute incidisse potest & Vir & Femina, uterque ergo & est tunc, & dici potest, *mancipium*. Huc refero etiam Pluralia Masculini Generis, sub quibus etiam Feminae comprehenduntur, Veluti *Liberi*. Immo sic etiam *Filios* & *Fratres* dixisse Veteres ostendi infra lib. IV. cap. 10. de *Syllepsti Generis*, licet intelligerent Filium & Filiam, Fratrem & Sororem. Sed in his pluralibus uterque Sexus communiter designatur potiori Genere, ut sæpe fit etiam in Adjectivis. Vide ipsum Sanctium infra d. l. Vera autem *Epicæna* illorum maxime fuerunt Animalium, quorum sexus discretio vulgo non erat nota. Idcirco enim illa Animalia utriusque sexus promiscue, dum ignorabatur, cuius sexus essent singula, uno Grammatico Genere apud Græcos & Latinos designabantur: Reliquorum vero Animantium vocabula sunt *Communia* utriusque Generis Grammatici sub una terminatione, veluti, *hic Bos* & *hæc Bos*, *hic Canis* & *hæc Canis*. Atque ita etiam olim dixerunt *hic Puer* & *hæc Puer*, à Græco ὁ καὶ ἡ παῖς, unde A-
oles

nus, lib. 1. cap. 4. *Epicæna*, inquit, *esse, in quibus sexus uterque per alterum apparet.* Advertendum tamen, genus *Epicænum* ad grammaticum nihil spectare, sed ad Rhetorem, sive linguæ peritum; nam rogatus puer, cuius generis sit *Aquila*, si dicat esse *Epicænum*, nihil certi attulit, nisi dicat esse *Epicænum fæmininum*.

6 Communia igitur nomina, quæ intelliguntur à gram-

oles formarunt *κοινὰ*, & Latini-
simum *Puer*. Utrorumque discrimen manifestum habemus apud Aristotelem *Hist. Animal.* VI. 24. ubi in una *Sectione* 352. dicit *ἵππον θήλειον*, & *ὁ θήλυς ὄρευς*; ex quo patet, Vocem *ἵππου* esse nomen Commune utriusque Generis, at *ὁ ὄρευς*, *Mulus*, esse *Epicænum*, uno quippe Masculino Genere etiam Feminam notans. Sic Ael. *Hist. Anim.* I. 2. de pisce Scaro femina, non modo ait *ἰχθὺν ζῶντα*, *ἢ ἰαλοκότα σκάρον*, sed & bis *ἢ θήλυν*, manifesto indicio, Nomen illud piscis, quod est *ὁ σκάρος*, esse verè *Epicænum*, seu Unius Grammatici Generis, non Commune duorum Generum. Veteres tamen etiam Communia utriusque Generis Nomina Animantium *Epicæna* aliquando dixerunt, ut ostendam paulo post. Recte autem illud forsan Sanctius, quod *Genus Epicænum* ex Grammatica exturbat. Nomina sunt *Epicæna* h. e. unico suo Genere utrique Sexui *Κοινὰ*, atque ita *Ἐπίκοινα* h. e. magis communia præ aliis *Communiibus*, quæ suum, quod ex terminatione habere debent, & maxime habent, Genus non communicant cum utroque sexu, ut *Epicæna*, sed diversum seu duplex Genus ab utroque il-

lo sexu accipiunt. *Aquila* ergo, si quis roget, non dici potest, nisi *καταχρηστικῶς*, esse *Generis Epicæni*, sed, esse *Nomen Epicænum*, Generis autem *Femininis* quod tamen tribuatur promiscue utrique Aquilarum Sexui. *Epicænorum* exempla vide supra ad init. Capituli.

6. Communia igitur nomina *οὐκ ἔχουσι* nulla sunt] Immo sunt, & ad eundem lapidem impingit Sanctius, dum non distinguit inter *Nomen Commune*, seu *Duplicis Generis*, & *Genus Commune*, quod dici utcumque posset de *Epicænis*, ut in quibus unum Genus Grammaticum utrique Sexui est Commune; non item de his, quæ duplici in Genere promiscue adhibentur. Ceterum sicuti Lingua Latina recepit *Epicæna* hæc vocabula, quæ uno Genere, & una constructione, utrumque sexum declarare queunt, quidni similiter ejusmodi habeat vocabula, quæ in constructione utrique Generi se accommodent, prout vel ad masculinum, vel ad feminam significandam adhibentur, ut dicatur, *Hic sacerdos*, *hæc sacerdos*, *hic Dux*, *hæc Dux*. Veluti Florus IV. 11. *Prima Dux fugæ Regina*. Ubi *πρὸς* *Prima* sine *ἐκείνης* ulla referri ad *τὴν Dux*, certum esse

grammaticis, nulla sunt: nam, ut diximus, ineptus esset sermo,

nobis potest ex his Ciceronis locis: de Senect. c. 2. *Quod naturam optimam ducem sequimur.* & de Amic. c. 5. *Qui assequuntur naturam, optimam recte vivendi ducem.* In quibus manifesta est, ac proxima & directæ constructionis, convenientia illa Adjectivi & Substantivi, per quam solam utique Generis doctrina cognoscitur, & propter quam solam in arte Grammatica illud requiritur. V. & infra p. 54. Nulla ergo causa, quamobrem refugiamus, & hoc Nomen *Dux*, & alia nonnulla, dicere, non quidem eum Grammaticis, *Communis* esse generis, sed potius, *Duplicis*, vel esse *Communia* Utriusque, masculini & feminini, Generis, ut quæ construuntur per se & directe, modo tanquam masculina, modo tanquam feminina. At in eo, quod hic malui Nomina, non tam *Communis*, quam *Duplicis* esse Generis, vel ipsa potius *Communia* Utriusque Generis, dicere, plane modum in scirpo me quarere, pronunciat Vir Clariss. G. H. Ursinus *Instit. Gramm.* Sect. III. cap. 21. p. 226. Fateor id me mirari, quum res sit manifestissima, si spectemus, quid proprie & vere *Commune* sit. Nihil enim aliud hoc est, quam res simplex, cujus plures participant, aut cujus jus, usus, sensus &c. ad plures pervenit. Quando Cicerone *Famil.* II. 10. *Amanum montem sibi cum Bibulo esse communem* ait, nihil aliud significat, quam sibi & Bibulo jus esse agendi in uno illo monte. Mons ergo ipse *Communis* erat utriusque Pro-

consulis, at neutiquam dici potest, Montem eum fuisse *Communis* Proconsulis, quod nullum habet sensum. Sic ergo & Nomina, quæ in Utrouque Genere, Masculino & Feminino, adhibentur, rectius utique dicuntur *Communia* Utriusque Generis, (sicuti fecit & ipse Sanctius IV, 4. voce *Fœmina*, ipso initio, licet & istic male ea rejiciat penitus.) vel esse *Duplicis* Generis, at minus recte, esse *Communis* Generis, quum utrumque Genus singulatum & pariter in isthæc Nomina, tanquam *Communia* sibi, conveniat. Neque tamen id a me hic agebatur, ut recepta appellatio prorsus jam rejiceretur, sed ut ostenderem, Nomina quidem ipsa *Communia*, quæ Sanctius nulla esse dicebat, longe rectius vocari, quam Generis *Communis* dici, quod vulgo faciunt Grammatici, quorum errores passim Vossius (Vide Eum omnino de Anal. I. 15.) & ipse Ursinus exagitant. Ceterum, ut ad Sanctium revertamur, Nomina illa *Communia* non tamen *utrumque sexum ex aquo* simul singulis locis significant, sed modo hunc, modo illum, prout diversimode construuntur, & potiore, h. e. Masculinum, si simpliciter dicatur ex gr. *Vidi Sacerdotem, Habeo Ducem.* Neque video, quid discriminis sit in re ipsa, sive directe *Hic dux, Hæc dux*, sive per Ellipsin, perpetuam *Hic masculus dux, Hæc femina dux*, dictum olim tradas, nisi quod hoc operosius ac difficilius, magisque idoneum sit turbandis mentibus discen-

sermo, *vidi vatem, vidi sacerdotem*, sine adjectivis, si nomina ex æquo significarent utrumque sexum. Si igitur animal nullum est in rerum natura, quod sexus ambobus æque potentes habeat, frustra erit nomen, quod nominet rem, quæ non sit. Nec mihi quisquam objiciat Hermaphroditos, seu Androgynos: nam in iis Hermaphroditis alter semper sexus excellit. Imo ratio est à me, qui Epicœna Nomina constituo, in quibus, ut dixit rectè Quintilianus, *sexus uterque per alterum apparet*. Sed in Epicœnis distinguendis antiqui solebant addere, pro rei natura, *mas*, aut *fœmina*; ut *Aquila mares, piscis fœmina*. Aliquando tamen hoc signo superferebant, ita ut nomen masculinum viderentur efferre fœminine, aut contra: ut si dicas, *vidi murem fœtam*, cum *mus* perspicue sit masculinum. Quod ut facilius & explicatius probemus, Quintilianum ipsum audiamus Lib. 9. cap. 3. *Fiunt, inquit, & circa Genus figuræ in nominibus; nam & oculis capti Talpæ, & timidi Damæ dicuntur a Virgilio: sed subest ratio, quia sexus uterque altero significatur; tam enim mares esse Talpas Damasque, quam fœminas certum est*. Hæc Fabius. Virgilius in illo loco figura Ellipsi usus est, quum dixit Eclog. 8. *Cum canibus timidi venient ad pocula Damæ: & Georg. 1. Atque oculis capti fodere cubilia talpæ*; 7. respexit enim non

discentium, illud clarius & expeditius. Usu certe res ipsa eodem recidit, & per istam Ellipsin, quæ tamen hic minime est necessaria, Substantiva æque cum Adjectivis alterius Generis construi utique ex Auctoris nostri sententiâ queunt, ac si essent & ipsa ejus plane Generis. Denique nulla prorsus causa est, quare Substantiva sub una terminatione recipere non queant duplex Genus, æque ac in Adjectivis una item terminatio omni Generi accommodatur. Commu-

nibus autem adscribunt nonnulli Vocem *Juvenis*. Negant id Vossius *de Anal.* I. 15. & Auctor *Methodi L. L. sect. 1. cap. 1. Notarum*, & Ursinus *sect. III. cap. 22. p. 244.* affirmantes *semper id esse Masculinum*, ac negantes licitum dicere de Fœmina, *Egregia juvenis*. Sed tamen errasse eos liquet ex Munckeri Notis ad Hyginum *Fab. 182.* Suetonius etiam in *Augusto cap. 31. juvenes utriusque Sexus* dixit.

7. *Respexit enim non ad Vocem &c.*] Aliter Ego censeam. Nam,
D 2 quic-

non ad vocem, sed ad significationem maris; quia Talpa,

quicquid tandem obſtrepant Sanctius, Voſſius, immo ipſe Quintilianus, Virgilius has voces Animalium, *Dama* & *Talpa*, conſideravit, ut *Communes* utriusque Generis, atque ideo, ex ſententia Servii, probante Voſſio, tantum ad vitandum *ὁμοιοτέλετον* dixit potius *timidi*, quam *timide*. *Dama*: quod & fecit Georg. III. 538. in medio verſu conjungens *timidi Dama*, quia hoc longe concinnius etiam iſtic ſonat, quam *timide Dama*. Neutiquam tamen id feciſſet, ut opinor, utique tam levi de cauſa, niſi putaſſet Utroque Genere recte eas voces adhiberi. Sanctius tradit intelligi *Mares*, quod hic alieniſſimum. Nam ita ſequeretur ex ſententia Virgilii, tantum *Mares Damas* venturos ad pocula cum Canibus, non item Feminas, & tantum *mares Talpas* eſſe oculis captos, quum manifeſtum ſit loqui Virgilium de toto Genere iſtorum animantium ſine diſcrimine ſexus. At Plinius *Vespertilionis* vocem, quæ Maſculina ceteroquin eſt & Epicæna, Feminino genere uſurpavit Nat. Hiſt. x. 61. *Eadem ſola volucrum lacte nutrit, ubera admovents, & geminos volitat amplexa infantes*. Nempe ſumpſit hoc ſibi, quia nimis manifeſte de actionibus tantum Feminæ loquebatur. Quintilianus pro Epicænis hæc Communia quoque habuit: Sed ille omnia Animantium vocabula, quibus uterque ſexus ſub una tantum Terminatione designatur, *Epicæna* putat, ſive uno Genere nobis occurrant apud Scriptores, ut *hic Paſſer*, ſive Utroque, ut *hic &*

hac Bos: prævalere autem id Genus, quod præfert aut indicat Terminationo. Atque ita intelligendum, quod ait *Epicæna* eſſe, *in quibus ſexus uterque per alterum apparet*, vel *ſignificatur*. Némpe *Talpa* ſub una illa terminatione, quæ Genus Femininum, atque adeo & Sexum hunc, proprie & primum præfert, utrumque tamen Sexum ſignificat, ſive ſemper dicatur *hac Talpa*, ſive modo *hic Talpa*, modo *hac Talpa*. Quia vero uſitatus dicitur *hac Talpa*, idque poſtulare videtur terminationo, ideo per figuram dictum ait à Virgilio *oculis capti Talpa*. Figura enim ipſi nihil aliud eſt, quam *novata quadam forma dicendi*, & à conſuetudine vulgata deſcendens. Vide lib. IX. cap. 1. & 3. Sed hanc figuram loquendi præter & contra receptam conſuetudinem, *ratione* defendi poſſe addit, quia *Talpa* &c. ſit vocabulum *Epicænum*, quæ vocabula ſub una terminatione alterutrius Generis vel Sexus, utrumque tamen Sexum ſignificent, & ideo etiam utroque Sexuum Genere adhibita occurrant. Videntur autem Plures olim in hac fuiſſe ſententia, atque ideo Epicæna etiam appellaviſſe *Promiſcua*, non per modum *Verſionis*, ut Sanctius loquitur, ſed reſpicientes uſum vocabulorum, quæ ſub una terminatione, ſæpe etiam uno Genere, utrumvis ſexum *promiſcue* designant. Ea tamen ipſa diſtinguebant, ut facit diſerte & Quintil. I. 4. à *Communibus* proprie dictis, quæ non Animantium erant, ſed aliarum re-

pa, & Dama Epicœna sunt: & quoties à terminationis genere deflectimus, figura est, vel Syllepsis, si aliud concipimus, quam proferimus, vel Ellipsis, si deest aliquod nomen generale, cum quo adjectivum debeat concordare. Syllepsios exempla aliqua subijciam, reliqua require in *Syllepsi*. Terentius: *Mea Glycerium, quid agis?* Glycerium juxta terminationem neutrum est, ut sunt omnia nomina diminuta in *On* apud Græcos; ut τὸ γλυκέριον, *suavium*; τὸ ἀνδρώπιον, *homunculus*; τὸ ἀνδρωπάριον, *homuncio*, τὸ γεῖτιδιον, *vetula*. Id quod etiam Quintilianus significavit, quum inquit lib. 1. cap. 4. *Aut quæ fœmininâ positione mares; aut neutrali, fœminas significant, qualia sunt Muræna, & Glycerium.* Idem paulo post, quasi se exponens, inquit; *In eadem specie sunt nomina fœminina, quibus mares utuntur; & neutralia, quibus fœminæ.* Sed hoc antea Varro docuerat lib. 2. Analog. *Ut calcei, inquit, muliebres sint, an viriles, dicimus ad similitudinem figuræ, quum tamen sciamus, nonnunquam & mulierem habere calceos viriles, & virum muliebres: sic dici virum Perpennam, & Marcum Leccam, muliebri forma.* Quasi dicat: *Perpenna, Lecca, Antonius Musa, & Joannes Maria, cognomina sunt fœminina; tamen ideo habentur masculina, quia maribus adhærent, & de maribus dicuntur.* Prisciani etiam hæc sunt verba Lib. 5. de genere. *In E quoque productum inveniuntur fœminina, sed Græca duntaxat, ut Taygete, Euterpe; & in um figurate, ut Glycerium mea, Dorcion, & Philotium.* Figuratè, inquit Priscianus, quod & sentit Linacer. Itaque Latine dicatur:

rum vocabula. Rectius tamen Alii Epicœna ita a Communibus distinguunt, ut vel Masculina sint, vel Feminina tantum, quæ Una voce & Uno Articulo Utriusque Naturæ Animalia soleant significare, Verba hæc sunt Prisciani lib. V. inquit. Similiter Diomedes lib. I.

de Epicœno, quod aut specie Masculini generis declinatur, & simul significat etiam Femininum Genus, ut Hic Passer; aut declinatur specie Feminini generis, ac etiam Masculinum Genus significat; & sic sub uno Genere utrumque intelligitur, ut Hæc Aquila.

citur: *Hæc mulier est novus miles, bonus comes, ignavus agricola: ut dicimus; hic homo est fera bellua, & taurus, maxima victima; & aurum est dux bonus; & vinum optimus index; & hoc animal est testis bonus.* ⁸ Sed quum dixit Cicero, *naturam bonam ducem; & Valer. Maximus Lib. 2. cap. 5. & 6. Antiquorum simplicitas certissima index:* Et de Massilia loquens, *Severitatis custos acerrima*, figura est Syllepsis: quemadmodum & in illo Plauti, quum de foemina dicitur; *Qui hic commercaris cives homines liberos: & Terentius de Ancilla; Quum ejus tam negliguntur internuntii.* [At Vide ad pag. 49.] Et in sacris, in historia Abrahamæ sæpe iteratur, *Mortuum meum*, quum de Sara fiat sermo. De Ellipsi quære exempla in voce *Fœmina, Fabula, Urbs, Navis, Herba.* Desinant igitur jam obstrepere Grammatistæ cum nomine *Homo* (quos vel Calepinus insciitiæ arguit) ex illo Ciceronis; *Quoniam homo nata erat: nam homo ibi nullum habet adjectivum; ut tua filia nata*

^{8.} Sed quum dixit Cicero] At vide quæ disputavi paulo ante de Communibus pag. 50. Eo enim referenda hæc sunt, *Dux, Index, Custos*, neutiquam ad Syllepsin, aut Ellipsin. Syllepsis quidem per Ellipsin foret expedienda. At quæ hic Ellipsis? quid intelligitur? quando ex. gr. *simplicitas* illa dicitur *certissima index continentia*: quid immo intelligi potest, quod separet *certissima* a Voce *Index*? Quid multa? Sicuti Genus Substantivi ex Adjectivis ei junctis cognoscitur potissimum, ut mox pag. 56. ipse docet Sanctius, sic Adjectivum *Certissima*, quod hic ad nihil aliud referri potest, declarat liquido Vocem *Index* hic poni in Genere Feminino, atque adeo esse eam vere Nomen Commune. Ursum

valde miror, qui pag. 245. *ad Index* in Epicœna confert. Si ita, tum vero Valerius dicere debuisset, prout Epicœna ejusdem semper sunt Generis, nec illud mutant, Simpliciter illam fuisse *indicem certissimum*, non *certissimam*. Plane ut ipse Urfinus neutiquam vult dici *bonam Principem, Hominem miseram, Furem magnam*, quia *Princeps, Homo, Fur*, licet de Feminis quoque dicantur, tamen sint tantum Masculini generis, itidem ut *Index* ex ejus sententia esse debet. Neutiquam tamen affirmaverim Ego, Plautum, quando de Feminis dixit, *Fures estis amba*, si Epitheton voluisset addere, dicturum potius *Magni fures estis amba*, quam *Magna*.

nata erat homo, sic potuisset dicere, *nata erat animal*; ut Terentius in Phormione dixit, *Virum me natam vellem.* „ [Livius lib. 28. ⁹ *Porcus natus erat femina.* „ Et Ovid. 2. Amor. 5. *O mihi perpetuum nata puella malum.* qui etiam de Cæneo loquens: *Fœmina natus erat.* An ergo stolidum Grammaticorum pecus contendet, *Fœminam* esse masculini generis? quod similiter de *muliere* facere eos oportet; cum Plautus dicat, *Amphitruo factus est mulier.* Pari modo *Puer* erit eis *fœmina*, cum sit apud Justinum lib. 1. *Semiramis puer credita est.*]

Adjectiva nomina non habent Genus, sed terminationes, & (ut Grammaticè dicam) personās ad Genus; ita ut terminatio in *us* adapteretur masculinis; in *a*, fœmininis; in *um*, neutris. Itaque Genus est in Substantivis tantum, & invento Genere, quærimus terminationem in Adjectivis: & ita, si non essent nomina Adjectiva, nemo quæreret Genus Grammaticum; neque si nomina adjectiva unam tantum haberent Terminationem. Ut *parens*, *conjug*, *infans*, *adolescens*, *juvenis*, *senex*, *pauper*, *dives*, & hujusmodi alia. Sed mirandum non est, Adjectiva nomina in singulari, aut plurali, propter rariorem usum aliqua terminatione deficere, præcipue neutrali; ut in nomine *Alma*, quod quum sit adjectivum, tamen raro in masculino, nunquam in neutro reperitur. Sic *nova nupta*, quum *nuptus* sit participium. Unde Plautus *Casina*; *Novum nuptum cum novo marito*: sic apud Græcos *πότνια*, id est, *veneranda*. Sic *victrix*, & *ultrix*; quæ merito vocantur ab Scaligero adjectiva, etiam in singulari: nam in plurali dubium non est; ut *arma victricia*; *ultricia tela*. Et apud Lucanum; *victrici dextra*. Priscianus ideo dixit, *hæc nomina facere ablativum in e, vel i, quia*

9. *Porcus natus erat femina*] quo *femina*, *natus erat*, lib. XXVIII. c. II. Vide & infra
Verba Livii aliter se habent *Por-* Sanctum IV, 4, in V. *Fœmina.*
cus biceps, & *agnus mas*, idem.

quia sint Adjectiva. Denique nominum vis & natura est intuenda, etiam si ulus non totam nominis naturam assumat; nec enim, quia sola foemina possit esse pragnans, dicendum est cum imperitis, pragnans esse generis foeminini tantum: nam *pragnans Jovis cerebrum* legimus; & *factum ejusdem femur* dicimus; Et, *scandit fatalis machina muros, facta armis*; & *gravidum equum Trojanum*.

Sed jam, ut sentio, exspectas à me, ut hæc nomina, quæ exempli causa adduxi, probem esse Adjectiva. Primum omnium, Adjectivum necesse est sit omne nomen, unde duci potest comparatio; ut *senior, junior, adolescentior*; quia qualitas nominibus significatur adjectivis, non substantivis. *Parens* à *pario* fit, inquit Festus, & *verum participium* est; nam *parere* apud antiquos de homine etiam dicebatur, sicut *τίτω* apud Græcos. Homerus, *ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς*, id est; *quem immortalis peperit Jupiter*. „ [Cicero 2. „ Tusc. Deianiram ait *Oenei partu editam*, quod „ pater Oeneus eam pepererit, id est, genuerit.] In Pandectis *parere* de hominibus etiam dicitur; quomodo Nonius Marcellus * citat Cæcilium poetam. *Conjux* est, quicquid est sub eodem jugo: reliqua ad hunc locum pete ab Ellipsi, in voce *Vir*, vel *Fœmina*, & *Puer*, & *Homo*. Restat illud, quod à nemine animadversum esse video, * Nomina propria

10. *Citas Cæcilium Poetam*] Vide Nonium cap. VI. n. 94. ubi ait, *Parere etiam Viros dici posse Cæcilium auctor est*, ac profert dein ipsa Cæcilii verba.

11. *Nomina propria &c.* Non absurde quidem disputantur sequentia, sed tamen exemplis demonstrari potest contrarium, scil. etiam Nomina Propria Adjectivis directe & per se sine *ἁλλείψι* ulla jungi, & proinde Genus

Grammaticum revera habere, quod utrumque negat Sanctius. Ne longe abeamus, nec repetamus exempla Arborum, in initio hujus Capituli ab ipso Sanctio allata: nomina propria Urbium, quæ masculino in genere ponuntur & construuntur, nullam utique patiuntur *ἁλλείψιν*, veluti quum dicitur *Narbo Marcus*, *Sulmo aquosus*: Livius xxiv. 2. *Uti receptus Croto Brutiorum esset*.

Hæc

pria hominum, urbium, fluviorum, montium, cætera

Hæc enim ut Adjectiva & Substantiva directe conjungi, manifestius adhuc ex eo est, quod nulla prorsus nomina urbium masculino genere constructa occurrant, nisi quorum terminatio est masculina. Ex quo proinde apparet, ista etiam Nomina recipere Genus suæ Terminationi conveniens, & in constructione eorum cum Adjectivis haberi rationem non alicujus *ἰλλεψως*, sed Terminationis, & quod ex ea oritur, Generis. Nam si Ellipsis quædam statui posset in illis masculinæ terminationis & constructionis urbibus, occurreret eadem illa aliquando etiam in femininæ vel neutrius terminationis urbibus, & dici posset per eandem Ellipsin æque, *Roma vel Brundisium receptus*, ac *Croto*, quod nusquam tamen fit, & alienum foret ab omni ratione Grammatica. Similiter Nomina Urbium Neutrius formæ etiam Adjectiva & Participia ejusdem Generis sibi habent juncta. Livius II, 65. *Antium paucos circumfessum dies deditur*. Et III, I. *Antio capto*; non *capta*. At ibidem mox, sed per Appositionem, *Antium, propinquam, oportunitam, & maritimam Urbem coloniam deduci posse*. Liquet hinc si occurreret *Antium capta*, fore illud expediendum per talis Appositionis Ellipsin; at quando dicitur *Antium captum, receptus Croto*, accipienda ea esse, ut per disertam Adjectivi & Substantivi Concordiam dicta. Sed &, quidni propria Nomina reciperent Adjectivum descriptionis, immo

& distinctionis? Nam non omnia Adjectiva præferunt distinctionem. Quum dicitur *Narbo Marcus*, non significatur eo, esse & aliam istius nominis urbem, à qua isthoc Epitheto hæc distinguatur: sed simplici descriptione, eam, cum potuisset ab alio, fuisse à Marcio conditam. Sed tamen & Distinctionis Epitheta, quidni conveniant nominibus Propriis, quando plures sunt, quibus unum illud nomen Proprium convenit? Sic utique *Alba Longa* Ascanii fuit dicta, non respectu omnium aliarum urbium, sed tantum aliarum *Albarum*, seu aliarum urbium, quæ item appellabantur *Alba*. Immo & in Propriis nominibus civium Romanorum Prænomen & nomen Gentilicium sunt vere Substantiva & Adjectiva. Veluti: *M. Tullius* significat illum *Marcum*, qui est ex gente *Tullia*, cum plures essent alii Marci in aliis gentibus. Est autem *Tullius* vere Adjectivum, & proinde dicitur *Tullius, Tullia, Tullium*. Verissima hæc sunt, & tamen Cl. Ursipus *Grammat. Instit. sect. VIII.* seu To. II. p. 16. superiora quidem, quæ de Nominibus Propriis hic disputavi, probat, at postrema, quod nollem, rejicit. Fatetur ipse Nomina Gentilicia, *Tullius, Julius*, &c. esse Adjectiva, sed tamen cum Prænominibus juncta putat pro Substantivis accipienda, & per Appositionem explicanda; una hac ratione, quod *finis Prænominum sit distinguere homines ejusdem Gentis*, atque

tera hujusmodi, Genus Grammaticum habere non posse; nam, ut sæpe monuimus, si non essent Adjectiva nomina, Genus apud Grammaticos locum non haberet: si enim dicas: *Revereor patrem: Ne ladas hominem: Excludo canem*; non refert, cujus generis sit, interrogare, nisi addendum sit adjectivum. Hinc jam patebit, Genus in illis nominibus non esse quærendum, quæ Adjectivis conjungi non possunt: qualia sunt, *Ego, Tu, Sui*. At vide, quæ disputavimus in contrarium supra 1, 2, 7. extr. & hominum, & Deorum nomina propria: ut *Ego sum Hispanus*, scilicet, *homo*: vide in Ellipsi *Homo. Magna Tarentum*, scilicet, *urbs*: vide Ellipsin, *Urbs, Arbor, Fluvius, Mensis, &c.*

Causa

adeo Gentilicium sit natura prius, cui postea Prænomen per modum Appositionis adjiciatur. At ratio hæc & falsa est, & nulla. Falsa, quia Prænomina sunt vere antiquiora Nominibus Gentiliis, quæ inventa demum sunt, quando jam in Latio complures exoriebantur ejusdem Nominis Homines, quod antea unum modo erat singulis, ut apud Græcos. tum Hebræos, aliosque Populos, etiam Nostros Majores, sed quod Nomen tunc demum Prænomen cœpit dici, quum illud alterum addi jam cœpisset, quo ergo antiquius longe & natura prius fuit. Nulla porro est, quia, licet homo, qui nascitur in Gente Tullia, *Tullius* statim sit, & antequam *Marci* prænomen habeat, non inde tamen sequitur, vocem *Tullius* mutare suam naturam, quando dicitur *Marcus Tullius*, aut aliud quidpiam hæc significare, quam *Marcus ille, qui est Gentis Tullia*. Plane sicuti quando plures sunt ejus-

dem Nominis, ac *Ego* distinctionis gratia dico, *Zeno Eleates, Zeno Cittius, Dio Syracusanus, Dio Pruseus* &c. certum est hæc ab Urbium Nominibus derivata vocabula esse plane Adjectiva, quæ ad Nomina illa Hominum tanquam ad sua Substantiva directe referantur. Et tamen illi Homines prius fuerunt *Eleata, Syracusani* &c. quam *Zenonis* aut *Dionis* nomine præditi. Immo si Pindarum dicam *Poetam Thebanum*, certum est, prius fuisse Thebanum, quam Poetam, & tamen concordia est illa Adjectivi & Substantivi. Multa sunt similia. Quocirca quum plures Romæ essent *Marci*, idcirco, ut apud Plautum in Trin. plures *Lesbonici* in una platea debebant describi, ut is, qui quærebatur, ostendi posset, ita & ex *Marcis* illis, ut cognoscerentur singuli, unus *Tullia*, alter *Junia*, &c. Gentium nominibus quoque designabantur.

Causa nunc est aperienda, quare nomina Propria nolint Adjectivis conjungi. Quod proprium & singular: est, sic à rebus cæteris separatur, ut nulli alii videatur posse conferri & comparari. Porro si comparari non potest, non admittit qualitatem aut quantitatem: non enim dicitur, *urbs parva*, nisi comparatione alius urbis. Si igitur velis conjungere cum Roma hoc nomen *Magna*, significas esse aliam Romam parvam, quod intelligi non potest. Dices igitur, *Roma est magna*, subaudi, *urbs*. Sic *Petrus est albus*, subaudi, *homo*, nam albus est, non quatenus Petrus, sed quatenus homo est. Scio Pseudosophistas nostri temporis aliter hæc disputare: sed ex ipso Aristotele discant se delirare, nos recte sentire: nam in prima Philosophia lib. 5. cap. 9. *Singularia*, inquit, *non suscipiunt determinationem, quia de pluribus non affirmantur*: & lib. 7. cap. 4. & ibidem cap. 15. sic ait: *Singularium non est demonstratio, neque definitio, ac proinde neque scientia.* αὐτὸ γὰρ ἐστὶ πᾶς ὁ καθόλου, id est, *semper enim est omnis definitio universalis*. Hebræi præterea notant, nomina Propria ideo non recipere articulos, quia satis per se nota sunt. Nec te moveat, quod *Athenas doctas* dicimus; *vestros Metellos*; *nostros Cicerones*; nam nulla pluralia verè dici possunt Propria: ¹² nam Athenæ olim fuere multæ athenaides, hoc est

12. Nam *Athena* &c.] Nihili hæc sunt, licet temere satis ea admittat Urfinus *Sect. III. cap. 10. p. 96.* probans ceteroqui *cap. 22. p. 229.* & maxime *Sect. VIII. pag. 15. & 16.* quæ contra Sanctium paulo ante disputavi de Genere Nominum Propriorum, & adjectivo illis absque Ellipsi additò. *Athena* autem dictæ olim haud dubie ab *Ἀττῇ*, *Attus*, unde terra *Ἀττικῇ*, sed dein faciliore pronuntiatione *Ἀττικῇ*. Prius illud & antiquius occurrit in

antiquissima inscriptione Arundeliani marmoris, ubi dicitur Regio a Cecrope appellata Cecropia, τὸ πρότερον καλεσμένη Ἀττικῇ ἀπὸ Ἀτταῖς τῆς Ἀυτοχτοῦς, prius appellata Attica ab Ἀττῷ Indigena. Liquet hinc antiqua regionis appellatio, licet falsa detur ratio, quum Ἀττικῇ illa olim etiam Ἀττῇ fuerit dicta, quod ex Syncello, qui sua ex antiquioribus haurire solet Scriptoribus, discimus. Is ergo pag. 48. Ogygium Diluvium ait accidisse ἐν Ἀττῇ.

est, olivæ, vel oliveta, quæ postea in unam urbem coaluerunt. Sic *Parisi*, multi pacsi. Sic *Burgi*, multi Pyrgi, id est, turres. Sic patria mea *Brocæ*, quo nomine antiquitus dicebantur mapalia. Nec nomina Deorum propria dici debent, quum pro re, cui præsunt, inveniuntur: ut *dubio Marte: dura Tellus; ardens Vesta*.

τῇ νῦν Ἀττικῇ. Et pag. 50. Cecropem regnavisse τῆς τότε μὲν Ἀττικῆς, νῦν δὲ Ἀττικῆς, h. e. in regione, quæ tunc quidem *Attæ* dicebatur, nunc vero *Attica* dicitur. Hinc ergo ipsa Urbs tandem, quum plures ejus terræ pagi aut oppidula in unam coaluissent πόλιν, civitatem, vocata est Ἀθηναίαι pro Ἀκτῆναι. Vide etiam, quæ notavi ad Aeliani Var. Hist. VI. 1. 14. Sed quæcunque fuerit ipsius Nominis origo, est utique proprium Urbis & Civitatis Nomen, cujus Grammaticum Genus ex Adjectivis cognoscimus clarissime, quippe quæ suam terminationem æque illi accommodant, ac Nominibus Appellativis. Propria autem quidni etiam pluralia esse possint? cum non tantum Singuli homines proprium habeant nomen, sed & plures simul unius Familiæ nomen, ut *Merelli*, immo totius Civitatis, ut *Athenarum*, unde *Athenienses*, *Thebarum*, unde *Thebani*, *Vejorum*, unde *Vejentes*, quæ sunt utique Propria Civium cujusque Urbis Nomina. Sed & Propria ipsarum Urbium & Hominum quoque singulorum Nomina non desinunt esse Propria, licet existant tandem plures, qui pariter illud Nomen habeant. Quando autem plures existunt ejus-

dem Nominis, tum recte illud in Plurali adhibetur, ut apud Plautum in *Trinummio* IV. 2. 74. *At enim multi Lesbionici sunt hic, nisi nomen Patris dices, non monstrare possum*. Nullum aliud erat illi, qui quærebatur, Proprium Nomen, quam *Lesbionicus*, & tamen plures erant ejusdem Nominis, atque ideo recte in Plurali *multi* dicuntur esse *Lesbionici*. Quin & sæpe Proprium Nomen non in Singulari modo, sed & in Plurali, additum sibi habet Adjectivum distinctionis gratia. Sic *Locri*, Urbes in Græcia & Italia sic dictæ in Plurali & Masculino, Epithetis eodem Genere & Numero additis, ab se invicem distinguuntur, æque ac in Singulari *Hippo Regius*, & *Hippo Diarrhytus*, in Africa, & passim *Syrtis Major* & *Minor*, ac in plurali *Syrtes*. Certe Græci & Latini olim a Nomine vere Proprio Pluralem Numerum adeo non abhorreere censuerunt, ut multis Urbibus dederint Proprium vere nomen, sed Numeri tantum Pluralis, quod etiam construunt ideo cum Adjectivis & Verbis pluralibus, in sensu, non illo, quem forte in origine sua habuit id Nomen, sed quo Unam & Certam Urbem proprie designavit.

C A P. VIII.

De Declinatione.

Quid sit Declinatio apud Grammaticos, melius jam usu intelligitur, quam definitione explicatur. *Declinatio*, inquiunt, *est casuum variatio*. Nos nullam posuimus definitionem, contenti dixisse, ex differentiis nominis oriri declinationem. Varro 1. de Analogia innumeras formas *declinandi* proponit; ut a Terentio, Terentii: ab equo, equito: ab homine, homunculus: à capite, capitulum: ab homine, homines: à prudentia, prudens: ab ingenio, ingeniosus: à pugnando & currendo, pugiles & cursores. Hæc carptim ex Varrone: sed rursus Varro: *Vocabulorum*, inquit, *ut Homo, & Equus, Declinationum genera sunt quatuor: unum nominandi, ut ab equo, equile: alterum casuale, ut ab equo, equum: tertium augendi, ut ab albo, albius; quartum minuendi, ut à cista, cistula.* Et declinationum ordinem

1. *Declinandi*] Antiquissimi Scriptores *Declinandi* & *Inclinandi* verba in sensu cujuscunque derivationis adhibuerunt, non tantum, quando Casus Obliqui nominum a Recto, sed & quando personæ & tempora in Verbis ab ipso Themate deducuntur: imo &, quando Nomina a verbis, Adverbia a Nominibus formantur. Gellius Noct. Att. II. 25. *Analogiam* dicit esse *similium similem Declinationem, Anomali- am vero inaequalitatem declinationum*, & exempla dein ex Varrone omnium Generum, quæ modo memoravi, profert. Similiter III. 12. de voce *Bibosus* agens, nullum aliud esse ait, „ *quod simili*

inclinatu dicatur; non enim simile esse Vinosus &c. quoniam à Vocabulis, (h. e. Nominibus) non a Verbis, inclinata sint. Sed & IV. 9. Nigidii Figuli verba exhibet, in quibus *inclinamentum* reperimus, certam Nominis Adjectivi formam significans. Festus quoque, *Osi sunt ab Odio declinasse Antiquos*, ait Diomedes lib. I. *Partes Orationis* dicit esse *Octo*, quarum *Quatuor*, in quibus est *Verbum*, *sint Declinabiles*. Sed tamen jam illius & Charisii ac Prisciani tempore *Declinatio* *κατὰ ἰσότητα* notabat flexionem Nominis in suos Casus, ut nunc plerumque accipitur.

nem alium ponit Varro, alium alii; & fortasse commodiorem, quam quo utimur. Sed in re levi noluimus esse morosi; Prisciani rationem omnes fere sequimur, qui à vocali genitivi ordinem declinationum exequitur. Pronominum verò declinationes constituere ineptum Grammaticorum est commentum: [Vide supra c. 2.] Sunt enim irregularia, quæ isti vocant Pronomina; neque ad declinationum regulas fuerunt revocanda; neque quicquam ad analogiam faciunt, quemadmodum reliqua paradigmata.

C A P. IX.

Nulla esse nomina Heteroclita, aut Heterogenea. Nomina, quæ promiscue in U S & U M desinunt.

IN anomalis reliquis ridiculi sunt Grammatici, qui Centauros & Hermaphroditos effingunt; nullum enim nomen est, quod in plurali degeneret à singulari, aut in genere, aut in declinatione. *Cælum* plurali caret apud Latine loquentes, qui unicum cælum statuebant. Planetarum circulos aut orbes vocat Cicero: sed si necesse sit *cælos* in plurali dicere, non propterea genus mutatur, quia *hic cælus* dicebant antiqui. *Cælum hoc*, inquit Charilius, *quum sit neutrum, etiam masculine Veteres dixerunt: ut Ennius; Quem Cælus genuit.* Idem quoque *cælos profundos*. Cicero lib. 9. Familiar. *quæsiturum putabat, an esset unum cælum, an innumerabilia.* Idem sentiendum de *locus* & *jocus*: nam quo alio argumento credam aliquando fuisse in *um*, nisi quod in plurali etiam desinant in *a*? Jam quis est tam hebes, qui non intelligat aliud esse *epulum* in singulari, aliud *epulæ* in plurali? Nos non diffitemur esse nomina, quæ altero numero, aut certis casibus careant; sed permixtionem aut generum, aut numerorum, non concedimus. Præclare mihi videtur sentire Joannes Pastrana, quum præcipit, omnia

nia nomina in *us*, non significantia vere marem aut foeminam, posse etiam terminari in *um*; ut *baculus*, *baculum*; *puteus*, *puteum*. Ego animi gratia aliqua collegi ex Varrone, Charisio, Festo, Nonio, quæ in utraque terminatione inveniuntur; tu si erit otium, alia diligentius exquires. Absinthius, acinus, angiportus, anfractus, Avernus, baculus, bacillus, balthus, buxus, callus, calcaneus, candelabrus, capillus, carbasus, carrus, caseus, cibus, clivus, cælus, collus, corius, clypeus, crocus, crystallus, cubitus, culeus, dorsus, evenus, us. fascinus, fenus, fimus, forus, fretus, gelus, vel gelu, genus, vel genu, intubus, jocus, locus, lectus, lucrus, lupinus, latus, medimnus, modius, natus, palatus, us, &, i, patibulus, hoc pelagus, peccatus, us, ¹ peditus, pileus, pileolus, porrus, punctus, puteus, prætextus, us. rastrus, reticulus, rictus, us. sagus, sensus, us. texus, us. scutus, sibilus, sparus, stylus, stimulus, supparus, Tartarus, tergus, tignus, vallus, vultus, uterus, hoc vulgus: & plurima Græca, quæ in *Os* simul & *On* desinunt, ut Crystallus, Gargaros, Dyndimos, Tympanos, Barbitos, Tartaros, Pergamos. „ [² Ita cingulus Ciceroni, cingulum Virgilio „ placuit.

³ Sunt & aliter redundantia, ut hic, vel hæc *penus*, i, &

1. *Peditus*] Vitiosum hoc opinor. Nam quid est *Peditus* aut *Peditum*? Nusquam id occurrere putem. Credo voluisse Sanctium *Pedatus*. Nam *Pedatu* reperimus apud Plautum in *Cistela*, at *Pedato* ex Catonis *Orig.* apud Nonium *Cap.* 1. §. 325. Alia & longe plura hujus varietatis exempla habet Vossius de *Anal.* II. 20. & Urfinus *To. I. Sect. III. c. 20.* sed maxime *Cap. 24. pag. 212. &c.*

2. *Ita Cingulus &c.*] Multa alia à Vossio collecta vide in *Lib. de*

Analogia, I. 36. sed & sequentium Variationum plura exempla, *cap. 35. & lib. II. cap. 20. & Urfinum To. I. Sect. III. cap. 23. pag. 283.*

3. *Sunt & aliter &c.*] Huc forsitan pertinet etiam illud Terentii *Adelph. V. 3. 55. Cum primo lucu ibo hinc.* Ubi Donatus: *Veteres dicebant Lucum pro Luce, pro Sole ponentes.* Et dein, *Veteres Masculino Genere dicebant Lucem.* Posterius hoc ex Veteribus probat Georg. Fabricius ad h. l. in quo ipso

& *penus*, us, hoc *penum*, i, *penus*, oris, *penu*, u. *Jugerum* *jugeri*; *juger*, is. *Plebs*, is, *plebes*, ei, *adipes*, *adeps*, *sepes*, *seps*, *trabes*, *trabs*. *Delicium*, ii, *delicia*, æ, *Margaritum*, hæc *margarita*. *Cavillum*, hæc *cavilla*. *Mendum*, hæc *menda*. *Balneum*, *balineum*, hæc *balnea*. *Cingulum*, hæc *cingula*. *Labruscum*, hæc *labrusca*. *Tapetum*, *tapes*, etis: *tapete*, is. *Gausapum*, hoc *gausape* indecl. *Prænestis*, hoc *Præneste* indecl. *Soraætes*, hoc *Soraæte* indecl. *Tonitrus*, *tonitrum*, hoc *tonitru*. *Gelus*, hoc *gelu*. *Genus*, hoc *genu*. hoc *rete*, *hicretis*. 4 *Emblema*,

ipso ex Veteri MSto profert *cum primo luci*, quod & Bembus probat ac præfert. Sed & Plautus *Aulul.* IV. 10, 18. *Luce claro*, & *Cistell.* II, 1. 49. *Cum primo luci* cras nisi ambo occidero. Ceterum eadem declinatione, qua *Lucu*, licet diverso Genere, dixerunt Veteres quoque *Noctu multa*, *Noctu concubia*. Vide Macrobius *Saturn.* I. 4. Sed & sine dubio eadem est ratio ꝛ *Diu*, & *Interdiu*. quæ itidem videntur Ablativi à *Dius* pro *Dies*. Hinc antiquissimi dixerunt etiam *Interdius* pro *Interdiu*: Vide Plautum *Afin.* III, 3. 9. *Ut largus est opera nocturna*: *Nunc est negotiosus interdius*. *Aulul.* I. 1. 33. *Pervigilat noctes totas, tum autem interdius*. *Quasi claudus sutor domi sedet totes dies*. & *Mostell.* II. 2. 14. *Sed quid hoc? occlusa janua est interdius*. Ubi hoc tanquam Adverbium adhibetur, licet revera sit Nominativus, æque ac *Perdius* & *Pernox* apud Gellium II, 1. Negat hoc quidem Gronovius Pater ad *Livium* XXIX, 14. Sed quid obstat, quo minus vere Nominativi fuerint *Dius* & *Interdius*, & Ablativi *Diu* & *interdiu*, atque illi

Nominativi pro Adverbio fuerint adhibiti, æque ac *Nox*. Plaut. *Afin.* III, 3. 7. *Nox*, si *voles*, *manebo*, h. e. noctu, per noctem. *Rud.* II. 4, 4. *accipiam hospitio*, si *nox* *venis*. Sed & diserte Gellius in deperdito Libro VIII, cap. 1. docuit XV Viros in XII. Tabulis *Nox* dixisse pro *Noctu*. Similiter *Nudius* esse Nominativum ex *Epitretis tertius*, *quartus*, &c. est manifestissimum, & tamen ut Adverbium aliis locutionibus jungitur. Dicitur autem contracte quasi *Novidius*, seu *Novus dius*, eodem modo, quo *Nuper*, quasi *Noviper*. Solet porro *Novus* etiam de præterito adhiberi tempore, ut vel ex hoc ipso *Nuper* liquet, & ex *Novissimus* ac *Novissime*. *Sallust.* *Catil.* 33. *sæpe ac novissime memoriâ nostra*. *Jug.* 19. *Fines Carthaginensium, quos novissime habuerant*. Certe hæc derivatio longe mihi videtur verisimilior, quam quæ est *Viror*. *Doctissimorum*, *Vossii* in *Etymol.* v. *Dies*, & *Gronovii* d. l. Volunt Hi *Nudius tertius* dici contracte pro *Nunc dies tertius*, vel *Nunc diust* (pro *dies est*) *tertius*, eaque *cum sapissime* conjungerentur,

gerentur, cohaſiſſe, & in unam coaluiſſe vocem. At rarius ſolet in Lingua Lat. N. ante conſonas elidi, ſed addi poſius ſolet & interponi: deinde non tantum dicitur *Nudius tertius*, ſed & *Nudius quartus, quintus, ſextus* V. Plaut. Moſtell. IV, 2, 41. & Trin. III, 2. 101. Immo & *Nudius tertius decimus* apud Ciceron. Philipp V. 1. Hæc autem declarant non unam vocem ex diverſis frequenti uſu coalitam, ſed certam Nominativi Subſtantivi cum variis Adjectivis in eodem caſu conſtructionem, verum adverbii in modum adhibitam.

4. *Emblema Emblematum* Illud Græcæ, hoc Latinæ eſt formæ, cujus caſus plurales frequentiori in uſu fuere apud antiquiſſimos, ut dicerent etiam *emblematorum, emblematis*. Nonius Marc. peculiare caput ſcripſit *demutata declinatione*, (debuiffet potius appellare *de varia declinatione*) in quo reperias *Poëmatorum non bonorum* ex Afranio, & *Ne ut ſcriptum in Poëmatibus* ex Plauto. Diſertius & uberius hanc formam aſſeruit Charifiſius lib. I. cujus verba tum Manutius ad Cicer. Famil. XVI. 21. ubi & is eodem modo ait, in *exſcribendis hypomnematis*: tum Voſſius de Anal. II. 14. retulere; idcirco hic ea repetere nihil attinet. Heic vero addendum, illam Græcæ linguæ formam à Latinis non modo in iſtam Secundæ, ut dicitur, Declinationis terminationem aliquando tranſlatam, ſed & in aliam Primæ. Sic enim à τὸ σχῆμα dixerant etiam *ſchema*,

ma: Sueton. Tiber. c. 43. Ne cui in opera edenda exemplar imperata ſchema deeſſet. Ubi Vide Torrent. qui plura adfert ejus generis. Præterea frequens, hoc fuit Latinis, ut in vocabulis ex Græca lingua ſumptis formam ſeu declinationem imprimis variarent. Sic promiſcue *hebdomas*, & *hebdomada* paſſim, ſic *Croton*, & *Crotona* Frontin. III. 6. 4. *Salamis*, & *Salamina* Juſtin. II. 7. *Ptolemais*, & *Ptolemaida* Sulpie. Sev. lib. II. aliaque innumera uſurpaverunt veteres. V. Th. Munkerum in Diſſert. Hygino præmiſſa, alia & quam pluſima exempla adferentem. Immo vero mutaverunt aliquando ſimul declinationem, numerum, & genus. Veluti urbs *Lydiæ* τὰ Θυατίρια Græcis, unde Apocal. c. 1. ἀγία πόλις τῆς ἐν Θυατίροις Ἀκκλησίας. At apud Liv. XXXVII. 44. *Locati ab Thyatira venerunt*. Sic & *Tyragvόκερτα πόλις Ἀρμενίας, ἑδιτέρως*, ait Stephanus, h. e. *Tigranocerta urbs Armenia*, neutro genere, plurali ſcilicet. At Frontin. II. 1. 14. & II. 2. 4. in *Armenia majore apud Tigranocertam*. Sed & ipſi Græci hoc modo in ſuis nominibus variaſſe reperiuntur. Ita enim in ſacra quoque Scriptura iſſdem in locis ſimul ἡ Λύτρα & τὰ Λύτρα occurrunt. Act. XIV. 6. κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις Λυκαονίας, Λύτραν καὶ Δέρβλω, Mox V. 8. καὶ πρὸς ἀνδρὶ ἐν Λύτροις. Sic XVI. v. 1. κατήντησε εἰς Δέρβλω καὶ Λύτραν, at v. 2. δεῦρο καὶ τῶν ἐν Λύτροις, Nihil ergo mirum, ſi in eorum vocabulis ſimilia ſibi permiferunt Latini,

etis, quies, ei, sic requies. Alia sub uno fine, secundæ vel quartæ: *Acus, Arcus, Cornus, Laurus, Pinus, Specus, Quercus, Ficus, Lacus, Colus, Domus, Fastus, Jussus, Prætextus, Eventus.* Alia sunt primæ vel quintæ; ut *Avaritia, Avarities*: sic *barbaries, blandities, durities, materies, maceries, malities, mundities, nigrities, notities, nequities, pigrities, segnities, scabrities, spurcities.* Sunt & adjectiva redundantia; ut *Inermis, inermus*: sic *enervus, hilarus, imbecillus, effrenis, exanimis, acclivis, insomnis, gracilus, bijugus, quadrijugus*: *violens, violentus*: *opulens, opulentus*: & multa in *er*, ut *hic October, hic & hæc Octobris, & hoc Octobre.* Sic *acer, alacer, celer, celeber, campester, equester, pedester, paluster, saluber, silvester, volucer, September, &c.*

qui tamen etiam in suis eadem sunt ausi. Etenim oppidum illud, quod portus vicem Romanis præbuit, dictum fuit *Ostia*, *e, & Ostia, orum*, de quo vide Gronovium Patrem ad Livium, IX. 19.

CAP. X.

De nominibus Diminutis.

OMNIA nominis accidentia erant jam explicata, nisi alia *Declinationum* genera restarent, quæ alio nomine derivata vocantur, quarum plura sunt genera: Sed nos ea tantum persequimur, quæ à grammaticis ignorantur; ea sunt *Diminuta, Possessiva, Comparata, Superlata.* Nunc de *Diminutis, & Comparatorum* derivatione; reliqua in constructione prosequemur. *Diminutio*, inquit Fabius lib. 1. cap. 6. *Genus tantum detegit*: quasi dicat; quoties dubitaveris de Genere, (nam *Declinationem* non ostendunt diminuta) curras licet ad *Diminuta*: nam *funis* masculinum esse, *funiculus* ostendit. Cum hæc regula verissima sit, nugis tamen armatus Laurentius Valla, illam evertere lib. 1. cap. 5. conatur: adducit enim multa *Diminuta*

nuta, quæ ab origine videantur in genere discordare. Illum ego suis exemplis jugulabo, & omnia insuper Diminuta sui primigenii significationem conservare ostendam, *Pes, dis*, pro vestigio, & pro capitis vermiculo capitur; ab utroque significato fit *pediculus*; nam *pedunculus*, & *pediolus* barbara sunt. *Pedis* in recto declinat Nonius. A *Cuccus* fit *cucculus*, à *Cicera, cicercula*, non à *Cicer*, ut ille somniat. Ab *auris*, pro ipsa cartilagine, teste Cicerone & Cæsare, *auricula*. ¹ *Acicula* in usu non est, quam ille ab *acu* deducit. A *terebro, terebellum*; ut à *terebra, terebella*. Sæpe tamen auctores formare solent diminuta per quandam similitudinem, ut *avunculus*, quasi parvus avus, auctore Festo, & Paulo Jurisconsulto: ita *murenula* pro monili picturato, & *musculus* pro parte corporis, quæ etiam *piscis* dicitur. Hispane *Murezillo*, quasi parvus mus; inde *Morcillo*. *Geniculum* pro nodo in herbis. *Jugulum* pro osse in pectore in modum jugi. *Cuniculus* quasi parvus *cuneus*, quia terram perforat. ² *Ranunculus* non est parva rana, sed quod Hispane dicimus *ranaquajo*;

1. *Acicula in usu &c.*] Memorat tamen illud, tanquam si in usu esset, Priscianus. Et sane ἀναλόγως deducitur ab *acu*, non repugnante nec forma, nec genere, nec significatione. At de *Aculeo* quid dicemus? quod æque Grammaticorum Veterum, Prisciani & Probi, auctoritas derivari jubet per diminutionem ab *Acus*. Colligendum ergo hinc, etiam *acus* inter exempla variatæ declinationis, de quibus *sup. cap.* referendum, & dixisse veteres hic *acus*, *i*, & hæc *acus*, *us*. At Vossius de *Analogia* II. 29. aliter hunc nodum secut, non solvit; nam rationem nullam addit, dum simpliciter *Aculeus* ait De-

nominativum est, non Diminutivum. Neque tamen *seq. cap.* inter *Denominativa* hanc formam, sed illo ipso in Capite inter *Diminutorum* terminationes, memorat. An voluit *Aculeum* esse aliquid *Acui* simile? Sed revera est Diminutivum. Nam ita & *Equuleus* proprie parvus est equus, seu pullus Equi. Obsequens *cap. 83.* *Equuleus cum quinque pelibus natus*. Et Cicero sæpius. Sic *Hinnuleus*, Cervi, Horat. Od. I. 23. & Scrib. Largus Comp. 13. Sic ergo & *Aculeus* parva est *acus*, quam apes & similia habent insecta.

2. *Ranunculus non est parva rana*] Immo vero est. Cic. Famil. VII. 18. *Ulubris honoris mei causa*
E 2

ranaquajo; nam à rana, ranula fit: neque *angui'la*, ab anguis, sed *anguiculus*. Nec etiam accedo Sospatro Charisio, qui à glande deducit *glandulam*; & à pane *pa-*
stillum,

sa vim maximam ranunculoꝝ se commosse constabat. Festus in Cyprio: *Paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces, similes ranunculis.* Confitendum itaque forsan cum Vossio de Analog. II. 29. recedere & hoc & pauca alia Diminutiva à genere sui primitivi. Sic uti etiam facere videtur *taternaculum*, si à *taberna* descendit, & parvam tabernam, ut erant castrenses respectu urbanarum, significat. Sic *conventiculum* à conventu, *senaculum* à senatu quasi *senaticulum*. Sed tamen quia hujus formæ vocabula pleraque omnia a Verbis, non à Nominibus, formantur, Veluti, *piaculum*, *gubernaculum*, *spectaculum*, *curriculum*, *vehiculum*, *jaculum*, *speculum*, *ferculum* &c. nihil argumenti ex iis contra generalem hanc regulam Diminutivorum ab aliis Nominibus descendentium elici potest. Propter quam regulam, & quia in *ranunculus* repugnat huic diminutioni ab *rana* etiam forma, dicendum forsan, ranas appellatas à veteribus etiam *ranones*: eam certe formam primitivi requirere videtur *ranunculus*. At *to anguilla*, quo minus ab *anguis* primitus deducatur, nihil obstat: Nec significatio, non magis, quam in *Catulus*, quod ab uno animali per diminutionem formatum, pluribus tamen tribuitur: Nec Genus, siquidem etiam feminine usurpatur *Anguis*: Nec *ἀνδροξία* formationis, nam ut *lapillus* à lapis, sic *anguilla* ab

anguis. Sed Priscianus lib. 3. extr. Denominativis illud, non Diminutivis adscripsit; quod & Varro fecisse videtur, dum appellatam tradit, quod *angui similis fit*. Caninius à Græco *ἰγγελος* deducit, referente, sed nihil affirmante, Vossio. Ego vero nullus dubito, *to anguilla* esse originis Latinæ ab *anguis*, ut modo ostendi. Sed &, ut ab *ovibus* & *suibus* dicitur *ovilla* & *suilla* per diminutionem pro ovina & suina caro: sic ab *anguis* est *anguineus*, & *anguinus*, a, um, & hinc jam eadem ratione esse utique potest *anguilla* in genere feminino, scil. bestiola. Plane sicuti statim *pistrilla* recte deducitur à *pistrina*. Hoc enim prorsus voluit Sanctius, non ut *pistrina fieret à pistrilla*, quemadmodum perperam editur. Est autem & hoc Adjectivæ naturæ, & intelligitur *taberna*, ut ex Donati verbis patet.

3. *Qui a Glande etc.*] Voluit Sanctius a *Glandio*. Nam tum demum discrepantis Generis in Diminutione hoc erit exemplum. Sed & diserte ita Sospater Charisius, ex quo exempla hæc profert, ut ea refutet. Vide Edit. Putschii pag. 24. Denique quare à *glande* formari nolle *glandulam*, nulla profecto dari posset causa, nisi forte, quod recefferit aliquantum à *glandis* prima significatione. Atqui & *glandem* recepisse illam *glandule*, non modo ex diminuto hoc patet, sed &

stillum, & *pistrillam* à *pistrino*; nam *pistrina* fit à *pistrilla*. „ [Terent. Adel. A. 4. Scen. 2. *Apud ipsum lacum*
 „ *est pistrilla*. Ubi Donat. *Veteres absolute dicebant Pi-*
 „ *strinam*, ut *Sutrinam*, *Medicinam*, ad *Tabernam*
 „ *referentes*; nam *Pistrino Pistrilla non convenit*. Et si-
 „ *mulata diminutiva diversa sunt a genere nominum primæ*
 „ *positionis*, ut *Rana ranunculus*, *Scutum scutella*, *Ca-*
 „ *nis canicula*. Hæc Donatus, qui *simulata*, non vera
 „ *Diminutiva* vocat, quæ à primitivorum genere dif-
 „ *ferunt*.] Vulgo habentur diminuta *paxillus*, *taxillus*,
axilla; sed magno cum errore, teste Cicerone de Perfect.
 orat. nam *paxillus* integrum est, *palus* conscissum. †
 Sic *talus* à *taxillo*, & *ala* ab *axilla*, *velum* à *vexillo*.

Nomina

& ex denominativo *glandium*. Et quidni olim significaverit etiam res in carne suilla similes aliqua ex parte glandibus, cum & in re militari globulos iisdem similes denotet. Sall. Jug. 57. *Pars eminus glande aut lapidibus pugnare*. Liv. XXXVIII. 29. *ne flexa habena voluaret in jactu glans*. Paulo ante hanc glandem vocaverat *ἀρα γλοβόσα*. *Paxillus* vero etiam Festus, ut diminutivum, à *paxe* deducit, & interpretatur esse *formam panis parvi*. Et assentiri videtur Vossius. Sed profecto & hoc est adjectivi generis, formatum à *passinus*, h. e. pascendo aptus, unde dicitur & *passilus* & *passillum*. In priore intelligitur panis vel globus, in posteriore libum. De *pistrilla* jam egimus in superiori animadversione. *Scutella* autem non derivatur à *scutum*, ut vult Donatus & Alii, sed vel à *scuta*, quod Veteres etiam dixisse ex Lucilio probat Priscianus, lib. 3. extr. vel potius propter quantitatem primæ syllabæ, quæ bre-

vis est, à *scutra*, quod notat discum, lancem, ex Græco *Χύτρα*. Vide omnino Salmasium ad Vopiscum *Carino* cap. 20. Hinc *scutella*, ut *mitella* à *mitra*, *capella* à *capra* &c. Porro *Canis* utriusque fuit Generis, atque ideo recte inde, & salva Diminutorum regula, deducitur Femininum *Canicula*. Vide Vossium Analog. II. 29. pag. 382, 383.

4. Sic *talus* à *taxillo*] Sicuti *palus* contracte dicitur pro *paxillus*, & hoc est à *pago*, ut dicebant antiquissimi pro *pango*, non à Græco *πάσσαι*, ut vult Vossius in *Mala*: sic *talus* ex *taxillus* contractum est, & hoc à *tango*, pro quo posteriores *tango* dixerunt. Similiter *ala* ab *axilla*, hoc autem ab *ago*, unde *axis*, quod pro egerit antiquos dixisse tradit Festus in *Axitioli*. Ex quo patet etiam *axilla* vocabulum perperam à Vossio deduci vel ex Græco, vel ex Hebræo sermone. Nam alii agunt, h. e. movent, propellunt, corpus suum volucres. Eadem

Nomina quæ à verbis ducuntur, diminuta dici non debent,

porro analogia habemus à *veho* *vexi*, *vexillum* & denique *velum*, immo &, ut ego quidem arbitror, à *figo*, *fixi*, *fixillum*; contracte *filum*, quippe quo confertur & configitur vestimentum: unde *exfilatum* Festo est idem quod *exsertum*. Immo à *figo*, *fixi*, habemus etiam *fibula* & *fixula*, quod posterius olim pro *fibula* fuit usurpatum teste Festo. Quidni ergo & *fixulum*, unde proxime *fixillum*, & ita dein *filum*? Indubiam hanc puto *filum* originem, sed quam non animadverterunt Veteres Recentioresque, quorum illi ab *hilum* vel *pilus*, hi à Gr. *πῶλον* h. e. *denso*, derivarunt. Et similiter erraverunt iidem, mea quidem sententia, dum *Paulus* vel à *παῦρος*, vel à *παῦλον*, vel à *parum* vel à *parvus* deduxerunt, & inde porro *pauxillus*: cum hoc fuerit antiquius, & proinde Plauto frequentatum, originemque dederit *τὸ Paulus*, eadem superioribus ratione, sicuti eam acceperat a *paucus*. Denique eodem modo putem etiam prænomen *Aulus* dictum brevius pro *Auxillus*, bene ominata significatione ab *augere*, *auxi*; certe *aula*, pro quo posteriores maluerunt *olla*, venit ab *auxilla*. Hoc enim antiquis in usu fuisse ex Festo & Glossis Pythoei patet, sed male tanquam diminutum *olla* explicatur, quum haud dubie sit ab *augendo*, quod cibo, & ita satietate, augeat homines. Adde his omnibus tandem *mala*, quod ex *maxilla*, & hoc a *Mando* recte formavit Jul. C. Scaliger, & *tela*

quod pro *texilla*, ut hoc à *texo*, dictum, nullus dubitem. Imo & à *quasillus*, *quasillum*, *qualus*, *qualum*, & ita pene censeam etiam a *pussillus* descendere *pullus*, vel, ut olim, quando formata sunt vocabula, & quando non geminarunt literas, dixere, *pulus*. quod præcipue usurpatur de pusillis equuleis, aviculis, & stolonibus arborum. Nolim tamen prorsus repugnare ei, qui *τὸ pulus* derivare malit à Græco, *πῶλον*. Sunt &, qui a *puellus* deducunt, scil. eadem contractione, qua etiam pro *pueri* reperiuntur Veteres aliquando dixisse *puri*. Neque sane absurde & illud. Ut adeo incertus hæream de huius quidem vocabuli vera origine, quæ varia esse potest. Ceterum ea ratione, qua *qualus* à *quasillus* deducebam, *pilum* quoque & *pila* à *pisillum* & *pisilla* formata sunt, & hæc ab antiquo *Pisere*, pro quo postea dixerunt *Pinsere*. Nam *pila* erat proprie Vas, in quo pinsebatur & tundeatur frumentum, *pilum* vero ipsum instrumentum erat, quo tundeatur. Plinius Nat. Hist. XVIII. 10. *Etruriam ait pisere spicam farris tostis pilo praeferrato*. Et ibidem, *Triticum sole siccatum pilo repetere*. Festus in v. *Muries*, *Sal in pila tunsam* Plinius XIX. 8. *Semine paululum in pila pulsato*. Ubi Vide Harduinum, & adde Vossii Etymologicum. Hæc porro omnia Diminutorum habent formam, sed quæ vel à Verbis sunt formata, vel à primitivis nominibus, quæ dudum interierunt.

bent, ut *spectaculum*, *umbraculum*. Sic *novacula*, à novando: ⁵ *macula* à maculando: ⁶ *baculus* & *baculum* à

5. *Macula a maculando*] Immo vero *maculare* dictum à *macula*, quod videri possit Hebraicæ originis. Nam ea in lingua עמל significat *peccavit*. Solet autem *Y* in *C* transire: sic à עור *Corvus*, à ער *Corium*. Est autem *macula* labes & vitium quacunque in re, etiam in animo. Hinc Terent. *Adelph.* avaritiam primo *vitium* commune senum, dein *maculam* vocat. Id autem malum, quam cum Vossio de *Analogia* II. 29. derivare *maculam* à מהל quod ait esse *maculari*, sed quod potius est *miscuit*, præterquam quod litera ה in *C* mutari non soleat. *Sed tamen, ut dicam, quod sentio, putem descendere hanc vocem potius à Gr. *μαίω*, pro quo vetustissimi dixerunt *μαίω*, sicuti βέω pro βαίω, φέω pro φέω, χέω pro χείω &c. Significat autem illud *maculo*, idque omni modo, veluti quando quid colore inficitur, sordibus conspurcatur, vitiis & flagitiis contaminatur. Inde vero, elisa litera I, habemus *macula*, eadem prorsus ratione, qua mox à βείω seu βάω *baculus* tandem, à φείω seu φέω *facula*, deducemus.

6. *Baculus & baculum a batnendo*] Si illa esset huius vocabuli origo, ejus, credo equidem, major fuisset habita ratio in profodia, & proinde primam haberet productam. Quapropter quum secus se res habeat, putem potius peregrinæ esse originis, derivandumque à βάω, *gradior*, *incedo*, unde & βάπτρον, quod

scipionem significat, quo in incedendo utimur & adjuvamus, h. e. *baculum*; quæ vox proinde ejusdem videtur esse originis. Quid vero? si eadem ratione hinc porro deducamus *vacillo*, quasi ita dictum, ut notet incedere cum baculo, baculo uti, niti, & juvari, ut solent, qui per se minus firmo gressu incedunt. Sed tamen malim Ego τὸ *Vacillo* derivare a *Vaco*, quia minus stabile est, & ideo vacillat, quod pondere justo vacat, veluti Naves *Vacuæ*. Certe posterius hoc prætulerim, licet prius illud auctoritate Nonii *Cap. I. §. 48.* nitatur: Vide & Vossii *Etymol.* Ceterum *Analogia Baculi* sic derivati ex similibus manifesta. Sic enim & à φέω *Facula*, non quidem proximam, sed tamen primam, originem ducit. *Poculum* ab antiquo πείω *bibo*; *Diluculum* a diluo. Nam simplex *luculo* certam originem dat, ut *lumi*, sic & *luci*, unde deinceps *luculentus* oritur. Immo vero hinc jam patet quoque vera etymologia vocis *Sucula*, pro stellis hyadibus, quæ adeo quæsitæ, & adeo non reperta est à priscis & recentioribus. Neque enim, ut errare ipsi, tum Cicero lib. 2. *de Nat. D.* tum ejus libertus Tiro Tullius apud Gell XIII. 9. imperitiæ arguentes in eo Latinos suos, à *suibus*, neque etiam ab *hyadibus* primo quasi *syades*, & dein *sucu* a, ut Gellius, nec denique à *succo*, ut Servius & alii, (V. Martin. in *Hyades*) formatum

à batuendo, à quibus *bacillus*, & *bacillum*. Sic *curriculum*, *amiculum*, *conventiculum*, *vehiculum*, *ridiculum*. Charisius 7 *curriculum* à parvo curru deducit, *curriculum* autem à verbo pro spatio ad currendum, aut ipso currendi officio. Nomina in *aster* male vocat Valla diminuta per quandam similitudinem; mihi significant incrementum cum quadam irrisione; nam quod Hispani dicimus, Sordazo, Truhanazo, Pinazo, Calvazo, Latine dicitur, *Surdaster*, *parasitaster*, *pinaster*, *recalvaster*. Neque obstat, quod Terentius dixit; *Parasitaster parvulus*: nam alterum ætatis est, alterum officii. Fallitur item Valla, cum credit diminutis non posse addi diminutionem; Cicero enim Præf. Paradox. dixit, *minutis interrogatiunculis*. Terent. Andr. 2. 2. 32. 9 *pisciculos minutos*. Plinius, *officula parva*. Cæs. *naviculam parvam*. Valer. Max. 8, 8. ext. 1. *Cum parvulis filioliis ludens*. Cicero de Natura Deorum: *Itaque cum*

est olim hocce vocabulum, sed ab illo ipso *ωα*, quod est *ωα*, unde & *ωαδε*, Græcis quia pluviam portendebant, aspiratione Verbi, quod sæpissime fit, (Vide Gell. d. 1.) mutata in S Ita ergo ab *ωω* *Sucula*, quasi *suicula* analogice formatur, ut *Curriculum* a *Curro*, *Vehiculum* a *Veho*. Ita ergo ab *ωω* *Sucula* analogice formatur, ut *Poculum* a *πωω*, *Baculum* a *βαω*, *Curriculum* &c.

7. *Curriculum* a parvo curru] Sic & Festus, qui ait *Curriculum diminutivum est à curru*. Hinc *curriculo bijugi* apud Suetonium in Calig. 19.

8. *Incrementum cum quadam irrisione*] Immo potius *imitamentum cum irrisione aut diminutione quadam*, vel etiam *sine iis*. Nam quem *parasitasterum* dicis, eum significas imitari quidem velle pa-

rasitos, sed tamen artis parasiticæ numeros non absolvere, nec haberi posse pro perfecto parasito. Sic *Surdaster* significat hominem non profus aut cum incremento surdum, sed surdo quasi affinem & proximum. Accedit quod hæc forma ejusdem videtur indolis, originis, & significationis, cujus Græca sunt verba, *Λεσβιάζειν*, & similia, quæ certe imitationem potissimum notant. Atque ita quo sensu Græci dixerunt *Λεσβιάζειν*, Latini dicerent *Lesbaster*. Vide & Vossium de Anal. II. 29. & Cæs. Scaligerum de *Causis* L. L. cap. 95.

9. *Pisciculos minutos*] Adde Plaut. Capt. V. 3. *Quadrimum parvulum*. Curcul. IV. 2. *Puella parvola*. Pseud. II. 4. *libellus parvulus*. Ter. Eun. I. 2. 28 *parvulam puellam*.

DE COMPARATIVIS ET SUPERLAT. 73
cum pisciculi parvi in concham innataverint. Martial. Ne
munuscula parva, nec minora.

C A P. XI.

De formatione Comparativorum & Superlativorum. No-
mina substantiva non habent gradus comparationis. Ver-
ba itidem non comparantur, ut neque Particulæ.

Substantia, inquit Aristoteles, non recipit magis & mi-
nus. Idem agens de Qualitate, Suscipiunt (inquit)
Qualia magis & minus. Ex his verbis colligimus, Com-
parativa non posse trahi à nominibus Substantivis: unde
falluntur, qui hæc nomina, *senex*, *juvenis*, *adolescens*,
infans, Substantiva credunt, cum sint omnino Adjecti-
va. Nec obstat, quod Plautus à *Pænus* fecit *Pænior*:
non enim ibi substantiam, sed calliditatem voluit si-
gnificare; quasi dicat, *callidior*: *Pæni* enim habiti sunt
callidissimi. Sic qui dixit *Neronior* à *Nerone*, crudeli-
tatem significavit. Nec à verbis possunt creari Compa-
rativa; quia verbum est veluti forma orationis, nec re-
cipit

1. Non enim ibi substantiam
[&c.] Verum quidem, habitos *Pæ-*
nos pro callidissimis & fallacibus,
unde *Punica fides* proverbio nota-
ta: sed tamen *Pænior* apud Plaut.
Poen. V. 2. 31. proxime & dire-
cte substantiam *Pæni*, vel quali-
tatem veram *Pæni*, calliditatem
vero non, nisi tacite & per am-
biges forsan, significat, siquidem
rogatus simpliciter, an sciret *Pu-*
nice, respondet, *nullus me est*
hodie Pænus Pænior, h. e. qui ma-
gis habeat omnia requisita ad
constituendum *Pænum*, qui re-
ctius appellari possit *Pænus*, non
tam propter calliditatem ingenii,
quam peritiam linguæ. Præterea

ex aliis etiam substantivis, aut
substantive sumptis, formati ali-
quando, sed plerumque per jo-
cum, & mutata aliquantulum,
vel flexa in Comparationem, sig-
nificatione, Comparativi & Su-
perlativi. Vide exempla apud
Vechnerum *Hellenolex.* I. 5. &
Vossium de *Anal.* II. 22. Immo
etiam ex ipsis Superlativis, velu-
ti *proximior*, *postremissimus*. Vide
Voss. *ibid.* cap. 26. Quidni ergo
& a *Pænus*, Punicum hominem
denotante, inprimis quum *Pæ-*
nus & *Pænior* revera sint Adje-
ctiva, sub quibus intelligitur Ho-
mo, æque ac sub *Græcus* & *La-*
tinus?

capit comparationem, nisi addito adverbio: ut, *currit*, *magis currit*. Nescio igitur, quid moverit aliquos, ut à *potior*, & *detero*, Verbis, formaverint *potior*, *potissimus*, & *deterior*, *deterimus*, cum ad manum essent *potis* & *deter*, Nomina. Nec à particulis possunt creari; ut ab *extra*, *exterior*; ² ab *ultra*, *ulterior*. An obscura sunt nomina,

2. *Ab ultra ulterior*] Observanda sunt etiam Superlativa horum vocabulorum seu Nominum, quorum nonnulla duplicem habent terminationem, REMUS & UMUS, seu, ut postea dixere, IMUS, omnia vero habent hanc postremam. Nam ab *exterus*, *exterior*, est *extremus* & *extimus*, Festus. *Extimum extremum significat, ita ut intimo sit contrarium*. Plautus *Trucul.* in fragmentis, *Extimus sum factus à vobis*. Gell. III. 10. *Poli axem extimum tangunt*. Cic. *Sonn. Scip.* c. 4. *Extimus circulus*. Sic porro dicitur *intimus*, *ultimus*, *citimus*, *infimus*, *supremus* & *summus* contracte pro *supimus*. Sic denique *postremus* & *postumus*. Ultimum hocce non intellexere multi tum veterum, tum recentiorum. Scilicet imponebatur hoc nomen sæpe infantibus, ut *Proprium*; hi autem dicebantur *Primi*, *Quincti*, *Sexti*, *Decimi*, *Postumi*, respectu non matrum, sed patrum, à quibus isto ordine erant geniti. Jam vero, Quia vix ququam vivus, & vitam longius producere sperans, filium recens natum appellare certa ratione poterat *Postumum*, h. e. postremum, quum sicuti hoc anno istum, ita sequenti alium posset suscipere; atque adeo Quia illud nomen ista de causa vix unquam ulli imponebatur, & vix imponi poterat,

nisi ei, qui post mortem patris sui editus esset, quippe jam *Postremus* sine controversia istius hominis filius; Hinc ortum, ut Grammatici, etiam Veteres, putarent, hoc vocabulum proprie significare eum, qui post mortem patris, seu *post humatum* patrem, esset natus: quin immo ex his vocabulis illud compositum tradiderint, & ita tandem etiam cum aspiratione scripserint. At vero refelluntur hi, quod ad orthographiam, uno jam consensu omnium eruditorum, tum scriptura antiquissimorum codicum, sed maxime marmorum & nummiorum, in quibus omnibus sine H. scribitur, non hæc tantum Vox, sed & Gentis *Postumia* Nomen inde formatum. Quod vero ad etymon & significationem, refutantur ipsa forma, quæ manifesto est Superlativi, ut ex aliis omnibus modo memoratis patet. Nam profecto quum hujus generis vocabula omnia habeant eam Superlativi formam, & ceteroqui solum *posterus*, si *postumus* non sit ejus Superlativum, eam non haberet, quid causæ, quare hanc, illis plane convenientem, illis tamen accensere nolis; inprimis, quum & apud Tertullianum, Sidonium, alioque, *postumus* pro ultimo clarissime ponatur, & in Glossis Isidor.

ri sic exponatur. Nec morari quem debet, quod hoc vocabulum maxime per V scribitur *Possumus*, cum reliqua ejus formæ tandem I receperint. Nam, ut taceam, etiam reliquorum nonnulla in vetustissimis codd. per V scripta occurrere, ut *Citumus*, &c. nec nisi sero, seu tempore demum Imperatorum, ceptum dici & scribi *Cirimus*, *intimus*; sciendum est, hoc vocabulum, quia ex promiscuo in Proprii Nominis usum pene prorsus fuit translatus, tanto magis, quod promiscuo usui aliud ejusdem significationis & gradus, scil. *Posstremus*, relinqueretur: & porro, quia Propria Nomina non tam facile subeunt illas pronunciandi & scribendi mutationes, quibus obnoxia sunt Appellativa; illud ergo vocabulum idcirco constantius retinuisse antiquam scripturam, quam reliqua ejusdem formæ, quæ in promiscuo Appellativorum manebant usu. Ne temere hoc affirmare videar, cogitari velim, similiter plane se rem habere in voce *Quintus*, quæ in Appellativo usu sine C litera scribitur, at cum Proprium est Nomen, cum ea, cum qua & antiquitus scripta fuit, utpote derivata à *quinque*, posteriore Q mutata in C. In Proprii vero Nominis usu vere retentam esse hanc literam, scriptumque *Quinctus*, probant gentium *Quinctia* & *Quinctilia* nomina, quæ in antiquissimis lapidibus & nummis sic scripta semper occurrunt, tum etiam nomen proprium mensis *Quinctilis*. Ergo sicuti hæc vox, quando Proprii nomi-

nis usum obtinet, diutius & rectius fervavit tum ipsa, tum quæ ab ea descendunt, priscam scripturam, eademque, cum appellativa est, eam mutavit; sic profecto nihil mirandum est, *Possumus* quoque eam præferre integram, adulteratis licet aliquantum appellativis, quæ ejusdem forinæ sunt. Ad eandem hanc formam pertinent etiam *dextimus* & *sinistimus*, quomodo antiquos dixisse testatur Festus. Vossius de Anal. II. 25. contra sententiam Prisciani Positivis hæc adscribi omnino vult; sed nulla profecto ratione, præsertim quum nulli alii in usu sint Superlativi à *Dexter* & *Sinister*. Licet negari nequeat esse etiam ejus fere formæ positivos, ut, *Legitimus*, *Finissimus* &c. Sed hæc tamen diversæ revera sunt formæ, & desinunt in *Timus*, quum illa desinant in *Imus*, & T habeant ab suo primitivo vel positivo. Si quis dicat, quod ait Cl. Ursinus To. 1. p. 344. formam quidem esse Superlativi, sed usum ad positivi significationem illa traduxisse, minime refragabor, præsertim quum etiam *Dexterior* & *Sinisterior* manifeste, certe æque ac illa *Dextimus* & *sinistimus*, in Positivi significationem usu traducta videantur. Sic apud Sueton. Tiber. 6. *Sinisteriore funali equo*, & *dexteriore vehi*; Claud. 7. *dexteriore humero*, Domit. 17. *Sinisteriore brachio*, nihil aliud notant, quam simpliciter dextro & sinistro. Nemo tamen propterea Positivis ea adscribet, aut negabit, Grammaticæ esse Comparativa. Rectius ibidem

superus & inferus; ut *mare superum, mare inferum*? *Ci-
ter ager* dixit Cato; *exter bonos* Statius; *extera regna*
Virgilius; *exterarum nationes* passim legas; *super inferque*
vicinus Cato. 3. *Sæpius* aliquando fuit in usu; unde Cato
dixit, teste Prisciano, *sæpissimam discordiam*. „ [Itaque
„ *Sæpius* non est Adverbium à *Sæpe*, sed Nomen neu-
„ trum, & Græco more dicitur per Ellipsin præposi-
„ tionis &, sicut cetera, quæ vulgo Adverbia compa-
„ rativa dicuntur, *Melius, Pejus, Deterius, Citius,*
„ *Celerius, &c.* quorum usus est Positivorum similis;
„ *Dulce ridet, Turbidum latatur, Insanum irascitur.*]
Propus antiquum fuit, unde *propior*. Varro 7. de lingua
Lat. sic ait [pag. 99. sed ita, ut verba hæc uncis in-
clusa inde absint.] *alias ut duo prima absint; ut, [optum,*
optius] optimum: *alias ut primum, & tertium; ut, [me-*
lum] melius; [*melissimum*] Nec verum est, quod ajunt,
non posse duci Comparativa à nominibus habentibus
vocalem ante *is*, vel *us*; nam à *tenuis, tenuior, & te-*
nuissimus trita sunt. Cicero in Bruto; *Affiduissime au-*
tem mecum fuit Dionysius. Suetonius in Galba; *assiduissi-*
mi usus. Varro 2. Rustic. *Ita sunt assiduiiores*. Et paulo
post; *eosque assiduiiores faciant*. Plin. lib. 18. *Milites stre-*
nuissimi ex agricolis gignuntur. Tacitus lib. 20. *Bellum*
strenuissimi cujusque periculo geri. Plin. lib. 7. Epist. *Exi-*
guissima legata. „ [Ovid. epist. Hyperm. *De fratrum po-*
„ *pulo pars exiguiissima restat.*] Lucretius lib. 4. Nam
nihil

ibidem de voce *postumus* disputat
Vossius, quod & facit Maximus
Ictorum, Jac. Cujacius, non alie-
na hæc existimans, quæ in *Observ.*
suis, III. 4. doceret juris civilis
studiosos.

3. *Sæpius aliquando fuit*] Quid-
ni potius *Sæpis*, unde Neutra *Sæ-
pe & sæpius*? Certe Ego ita ma-
lim; Et sic forsitan *Propis*, unde
Prope, & *Propter* pro *Propiter*, si-
cut *Fortiter* & similia. Hoc ta-

men posterius non ita constanter
affirmaverim, quia *Propinquus &
Longinquus* eodem modo viden-
tur formata a *Propum & Lon-*
gum. Nisi quis censeat, N inter-
positum in his esse, ut ferme so-
let, atque adeo dictum primitus a
Prope & Longe, Propinquus & Lon-
giquus. Ad quod exemplum certe
ab *Ante* ortum est *Antiquus*, a
Post *Posticus*, plane ut à *Verbis*, ah
Amo Amicus, a *Pudeo Pudicus*.

nihil egregius, quam res est cernere apertas. Piissimus reprehendit Cicero Philip. 3. Sed satis est Antonium eo fuisse usum. Utitur & hoc nomine Curtius lib. 9., [No-
 „ xiissimum animal dicit Seneca de Clement. lib. 1. in
 „ fine.] Citat præterea Priscianus ex Catone arduus
 iter, & arduissimo aditu: ex Pacuvio, egregiissima forma:
 ex Juvenali Satyr. 4. egregius cœnat: ex Catone, * in-
 dustriorem exercitum; ex eodem Catone, vitam noxio-
 rem, & perpetuius, & perpetuissimo curriculo: ex Luci-
 lio, villicus paulo strenuior. „ [Plaut. Epid. Si deterior
 „ strenuiori suas pugnas prædicat.] Notanda etiam sunt,
 5 Maturrimus apud Tacitum, & maturissimus apud
 Ciceronem & Columellam: ipsissimus, & oculissi-
 mus, & patruissimus apud Plautum. Superlativa in
 limus plura ponunt alii; ego 6 tria tantum reperio,
 simillimus, facillimus, humillimus: Seneca utitur,
 imbecillimus, & 7 imbecillissimus, epist. 86. Neutrum
 probo.

4. Industriorem exercitum] Sic Plaut. Mostell. I. 2. 71. Quo ne-
 que industrior de juventute erat. Sed plura hujus generis vide apud
 Voss. de Anal. II. 27.

5. Maturrimus] Sic creber non
 modo creberrimus, sed & crebrissi-
 mus. Gell. II. 30. Fluctus, qui
 flante Aquilone maximi & crebris-

simi excitantur: a celer tum celerri-
 mus, tum etiam celerissimus. En-
 nius in Ann. Celerissimus rumor.

6. Tria tantum] Alii vere plu-
 ra. Vide Clariss. Ursinum To. I.
 Sect. III. pag. 342.

7. Imbecillissimus] Sic amabilis-
 simus Cic. de Amic. cap. 14.

CAP. XII.

Verbi definitio. Accidentia: Quid sit Persona in verbis: Agentes aut Patientes Personæ nullæ sunt: Exploduntur Impersonalia Grammaticorum. Infiniti natura ostenditur.

Verbum est vox particeps numeri personalis cum tempore. Hæc definitio vera est & perfecta, reliquæ omnes Grammaticorum ineptæ. Neque etiam Aristoteles, seu quisquis ille fuit, qui *ἡ ἐκφυλάσ* scripsit, aptè distinxit, quid esset Verbum, quum ait; *Verbum est vox significativa ad placitum*, &c. Neque enim hæc descriptio attingit causas, sed effecta, & adjuncta; atque adeo inserit negationem, quod in definitione ferri non potest. Sed his omisissis, de iis, quæ accidunt verbo, disputemus: ea verò sunt, *Accentus, figura, species, numerus, persona, tempus, conjugatio*. At de quatuor primis jam dictum est, de reliquis nunc erit dicendum. *Personam* vocarunt Grammatici, quod Græcis est

ἡ ἐκφυλάσ

1. *Verbum est vox*] Mallem, *Verbum est vox, significans actionem, vel passionem, vel existentiam, varia per numeros, personæ, & tempora, terminatione* Ceterum de definitionibus hujusmodi subtiliter disputant, non Sanctius modo, sed & alii Grammatici, & ita, ut nunquam de iis in concordiam coeant. Anxia mihi hæc videtur & obscura diligentia, certe nullius fere usus, quum de re ipsa satis constet. Vide Vossium de *Anal.* I. cap. 2. & 3. ac Urfinum *Secl.* V. cap. I. pag. 400. &c. Neque video quicquam discriminis, siue Verba *Actionem* vel *Pas-*

sionem, siue *Agere* vel *Pati*, dicantur significare, quod illi tamen statuunt. A Nominibus, quæ itidem *Actionem* vel *Passionem* notent, ut hæc ipsa Vocabula *Actio* & *Passio*, satis distinguuntur Verba, aliis differentiis in definitione expressis, quæ in Nomina non conveniunt. Et tamen hæc ipsa Nomina, quæ, & quia, *Actionem* &c. notant, Verbalia potissimum vulgo dicuntur, ut adeo ad definitionem verborum, *Actionis* vel *Passionis* significatio vel maxime pertinere videatur.

πρόσωπον: ² aptius verterent *Faciem*, aut *Vultum*: nam pro-

2. *Aptius verterent faciem*] Nul-
lus tamen dubitem, quin eodem
sensu & significato Grammatici
Græci πρόσωπον dixerint, quo
Latini *personam*, quum etiam in
vulgari usu utraque vox ejusdem
sit significationis, h. e. significet
primitus larvam, quæ histrionum
ori & vultui applicabatur, eum-
que referebat hominem, cujus
illi personam sustinerent suis in
fabulis. Verum quidem, quod
terminationum verbalium differ-
entiæ recte possint *facies*, seu
species, seu *figure*, seu etiam *gene-
ra*, appellari, sed non modo hæ,
quæ constant diversitate *Persona-
rum*, sed & illæ, quæ *Temporum* ac
Modorum, immo & in Nomi-
nibus, quæ *Generum* & *Casuum*.
Verum sicuti Veteres in Nomi-
nibus varias terminationum differ-
entias, prout variis ex causis
oriebantur, appellarunt *Genera*,
vel *Casus*, sic in Verbis similes
eodem jure vocarunt *Personas*,
vel *Tempora*, vel *Modos*. *Persona*
autem respondent quodammodo
Generibus, at *Tempora*, & *Modi*
maximè, *Casibus*. Nam quemad-
modum in *Generibus* duo sunt præ-
cipua *masculinum* & *femininum*,
pro diversitate sextum duplici,
unde *Generis* doctrina originem
traxit: sic in *Personis* duæ item
sunt præcipuæ, pro natura ser-
monis, qui ab uno proficiscitur,
& dirigitur ad alterum; Ejus
nempe, qui loquitur, & Ejus,
ad quem oratio tendit. Accedit
Generibus tertium, quia quam plu-
rima sunt vocabula, quæ nihil
ad sexum animantium pertinent:
similiter & duabus *Personis* tertia

est addita, quoniam in fabulis
seu colloquiis sermo plerumque
fit etiam de aliis, quam inter
quos instituitur. Immo sicuti
tertium *Genus* a Grammaticis ap-
pellatur *Neutrum*, sic & tertiæ
personæ verba dicta etiam sunt
Nullius (Vide Voss. *de Anal.* l.
4.) quia *intellectus Nominis* *visi-
ficus est infinitus*, ut ait Priscianus,
sed & sæpe indefinitus. Porro
Genera in Nominibus requirunt
convenientiam Substantivi & Ad-
jectivi, quæ declaratur per *Hic*,
Hæc, *Hoc*, sic *Personæ* conveni-
entiam Verborum & Nominum,
quæ declaratur per *Ego*, *Tu*, *Il-
le*. Nam uti nequis dicere *Vir
doctus*, sic neque *Ego amas*. De-
nique diversa Nominum *Genera*
recipiunt diversas ab se invicem
terminationes per *Casus* in Sin-
gulari & Plurali: similiter diver-
sæ Verborum *Personæ* eandem
terminationum diversitatem reci-
piunt per *Tempora* & *Modos* in
utroque item Numero. Qua-
propter sicuti tres terminationum
differentiæ in Nominibus, ma-
ximè Adjectivis, conspicuæ,
Genera appellantur, non vulgari
illa significatione, ut diversæ ter-
minationum species, sed pecu-
liari a sexuum discrimine olim
petita, sic eodem jure & ratione
tres illæ in Verbis differentiæ
terminationum appellatæ sunt
πρόσωπα & *Personæ*, a duabus
colloquentium personis, quarum
altera est loquens, altera audi-
ens & sermonem accipiens.
Hinc etiam *ex persona* sua vel al-
terius loqui dicitur Scriptor,
prout suo nomine, vel alterius,
quid

proprie terminationes illæ verbales dicuntur *Facies*;
 Nomina enim personam non habent, sed sunt alicujus
 personæ verbalis. Et vero recte enuntiant Grammatici:
Omnis nominativus est tertiæ personæ, præterquam ego,
quod est primæ: & tu, quod est secundæ. Sed longè fal-
 luntur in eo, quod credunt, Petrum, Joannem, esse
 personas;

quid tradit. Sic Suetonius in *Casare* cap. 55. quum Oratio Cæsaris in
 diversis exemplaribus diversum
 haberet Titulum, *Pro Metello*,
 & *Quam scripsit Metello*, poste-
 riorem refutat hoc argumento,
 quod in ea Oratione *ex persona*
Cæsaris sermo sit, Metellum seque
adversus communium obrectato-
rum criminationes purgantis. Ita-
 que *Ego* in illa Oratione est *Per-*
sona Cæsaris, Nos est *Persona Ca-*
saris & Metelli. Quapropter sicuti
Generum differentia vera in-
 est in Substantivis, sed maxime
 conspicitur per varietatem ter-
 minationum in Adjectivis, sic
 & *Personarum* differentia vera
 esse videtur potius penes Nomi-
 na & Pronomina, licet termi-
 nationes earum ratione discre-
 pantēs appareant maxime in Ver-
 bis.

3. *Nomina enim personam &c.*
 Sic loqui debet Auctor, quia
Personarum appellationem in re
 Grammatica non aliter accipit,
 quam variam Terminationum
 verbum Speciem seu Faciem.
 At vero si rem recte consideres,
 ipsis Nominibus & Pronomini-
 bus vel maxime, immo unice,
 inest ipsa *Persona*, & verba se ha-
 bent in *Personarum* ratione ad
 Nomina plane, sicuti Adjectiva
 in ratione *Generum* ad Substanti-
 va, quibus solis Auctor cap. 7.

& recte, *Genus* adscribit, ex-
 clusis Adjectivis. Et proinde,
 quum dicimus, *Petrus videt pa-*
rietem, mea quidem sententia,
Petrus est *Persona tertiæ*, seu do-
 signat personam ejus, qui argu-
 mentum est sermonis, atque adeo
 Tertius inter Loquentem & Au-
 dientem. *Videt* vero proprie non
 est *Persona*, sed terminatio ver-
 balis ad *Personam tertiā* accom-
 modata, sicuti *Forte* est termina-
 tio Adjectivi ad *Genus Neutrum*
 seu *Tertium* conformata. Hinc
 jam *impersonalia* dicebantur ab
 ipsis Veteribus, quæ formam
 quidem tertiæ in Verbis per-
 sonæ habent, sed nullam an-
 te se Personam Nominis ex-
 pressam. Ceterum sicuti *Generis*
 mentio & differentia in arte
 Grammatica propter terminatio-
 num in Adjectivis diversitatem
 jam est necessaria, & absque ea
 esset, non requireretur; & por-
 ro sicut illæ Adjectivorum ter-
 minationes recte dicuntur istius
Generis, cujus formam præ se
 ferunt, & cui jungi queunt; sic
 plane *Personarum* discriminis ra-
 tio & appellatio in eadem arte
 propter solam terminationum in
 Verbis diversitatem requiritur,
 sed & illæ ipsæ Verbales Ter-
 minationes recte illius *Persona*,
 cui conveniunt, dicuntur.

personas; & quod pejus est, vocant agentes & patientes personas, suppositum & appositum personæ verbalis; & quasi Latine diceretur, *hic sunt quatuor personæ*, ubi sunt quatuor homines. Quum enim dicimus, *Petrus videt parietem*, Petrus aut paries non sunt personæ, sed *videt* est persona, id est, *facies*, cujus suppositum est *Petrus*, appositum *paries*. Et cur voces agentem personam, quæ sæpè in recto patiatur etiam in activa voce, ut *Petrus accipit plagas, dolet, patitur vulnera*. Quid? quod verba ab hac Facie, seu Persona, dicuntur *Personalia* aut *Impersonalia*? hæc enim Facies solis verbis convenit. Qua in re supine falluntur Grammatici, qui quum verba *Personalia* esse dicant, quæ *personas, tempora, & numeros* habeant; *Impersonale* nescierunt definire, quum illud omnino deberet esse, *quod numeris, personis, & temporibus careret*: quale est, *amare, & amari*; quod propterea verè dicitur *Infinitum*, quod neque numeros, neque personas, & neque tempora finiat, nec determinet; quæ omnia in verbis finitis,

ut

4. Quasi Latine diceretur &c.] Sic tamen Suet. Ner. I. Modo continuantes unumquodque prænomen per ternas personas, modo alternantes per singulas. Ubi manifestissime terna & singula persona pro tot hominibus gentis Domitiæ ponuntur. Sic forte & Cic. Famil. V. 12. si uno in argumento, unaque in persona, mens tua tota versabitur. Scioppius de Stylo Histor. pag. 119. posterioris tantum ævi scriptoribus hanc Personam significationem tribuit, probatque ex his Senecæ verbis in Apocoloc. In personam, non in rem dicere. Sed profecto, si heic simpliciter hominem significat, ut vult, significat etiam in Cicer. Famil. VI. 6. Nunquam nisi honorificentissime Pompejum appellat Cæsar; ac in ejus personam multa

fecit asperius, h. e. in ipsum hominem, quum viveret. Sic XII. 16. Turpitudine personæ ejus, in quem liberius invehimur, nos vindicabit. Nolim tamen ita absolute & directe pro ipso Homine separatim, seu absque ulla relatione ad personam, quam in Rep. aut Communi vita is sustinet; Vocabulum hoc adhibere ex usu vernaculi sermonis, in quo revera longe alius est ejus usus, quam in Latino, ut notarunt non Scioppius tantum, sed & Julius Scaliger de Causis L. L. cap. 73. tum Nizolius, Rob. Stephanus, Vossius, Borrichius, Cellarius, Val. Accinctus.

5. Neque Tempora &c.] At Vide, quæ disputamus infra ad Caput XIV.

ut *amabo*, *docebis*, præscripta inveniuntur. Nam quæ infania exagitat Grammaticos, quum dicunt, *Impersonalia esse, quæ haberent tantum tertias personas; ut accidit, curritur?* Sed hoc multis modis falsum est; nam si in tertiis personis, inquit Cæsar Scaliger lib. 5. cap. 100. *verbum tantum inveniatur, id satis est ad verborum naturam constituendam: neque enim deest hoc verbis iis, sed res, quæ ipsis sunt applicandæ. Fac terram de se loqui, invenies illico primam passivi personam, aror ab ingratis. Sic nihil impedimento est, quominus verbum Pluit, primam personam habere dicamus, si modo loquatur Deus.* Hæc ille. Sic decet aut decent semper in tertiis personis inveniuntur; quia res, quæ decet & ornat aliam, in tertiam verbi personam fertur: neque enim ego possum decere alium, sed coma vel vestis decet illum: quod Hispani dicimus, *Estale bien*. Si tamen ego aliquo modo orno regem, & condecoro, cur non dicam, *ego regem deceo?* quemadmodum de Sacerdote quodam Apollinis appositissimè dixit Statius 10. Thebaid. *Si non dedecui tua jussa; tulique prementem.* Plato in Dialogo de Ente aperte docet, sine nomine & verbo nullam constare orationem. Si igitur ex nomine & verbo debet constare oratio, ut postea docebimus, perperam docent Grammatici, verba impersonalia sine supposito inveniri, ut *miseret, licet, curritur, egetur*. Sed longe falluntur; qui suppositum, aut in verbo latere, aut ibidem in oratione esse, non viderunt. Nos *Impersonalia non* rejicimus, sed ea esse, quæ vulgus Grammaticorum obtrudit, pernegamus. Nam si Personale verbum est; quod personas, & numeros, ac tempora finit & determinat, ut *amabam, legissem*; Impersonale erit, quod omnibus iis caret, ut *amare, legisse*: juxta illud Aristotelis, *Contrariorum eadem est disciplina*: in iis enim neque personas, nec numeros, neque tempora poteris assignare. At objicit Grammaticus, in *convenit, licet, curritur*, non esse tertias personas, sed aliquid simile tertiis personis. Sed quid mirum, si Grammaticus cæcutit, quum

quum Quinctilianum habeat ignorantiae suae auctorem: inquit enim lib. 1. cap. 4. *Jam, Itur in antiquam silvam, nonne propriae cujusdam rationis est? Nam quod initium ejus invenias?* ⁶ *cui simile, Fletur, accipimus: aliter; ut Panditur interea domus omnipotentis Olympi: aliter; ut Totis usque adeo turbatur agris.* Hæc ille, qui, si legisset Aristotelem & Platonem, sæpe testantes, sine nomine & verbo non posse constare affirmationem vel negationem, in hac salebra non hæsisset: nam *itur iter; & fletur fletus; & turbatur turbatio*; id est fit turba, quid differunt a *panditur domus*? Sed de hoc latius in principio *Ellipseos*, & lib. 3. cap. 1. Sed rursus insurgunt Grammatici, asserentes, *deceat, convenit*, & similia, dici posse Infinita; quia nec numeros, nec tempora, finiant & terminent: nam absolute dicitur, *Decet nos, deceat te, me, illos*. Imperite sane illi, qui ex accusativo transitionis judicent verbi naturam, quasi non eadem sit ratio in omnibus verbis; ut, *somnus capit me, te, illos, Virtus oblectat vos, me, te, illos*. Sic, *cantare deceat nos, me, te, illos*, id est, cantus. At quid dicent de temporibus? negabuntne, *deceat, decebat, decebit; curritur, currebatur, curretur*; esse diversa tempora? Illos igitur omitamus, & vera Impersonalia, cum Consentio Romano, credamus esse, *amare, amavisse, amari*: nam quemadmodum, *amo, amavi*, certæ personæ, numeri, &

6. *Cui simile &c.*] Verba hæc Quinctiliani, ut recte intelligi queant, putem aliter distinguenda, quam fit & hic, & in ejus edd. Nempe, *cui simile, Fletur, Accipimus aliter, ut, Panditur &c.* Voluit Auctor, oppositis inter se Personali locutione & Impersonali, clarius probare & confirmare, quod modo dixerat, esse hanc, *propria cujusdam rationis*: & Impersonalem non habere

re initium, h. e. non habere Vel Primam Verbi personam, *Eor, Fleor*: Vel Nominativum, unde naturaliter *initium* ducitur omnis locutionis. Veluti, *Itur, Fletur, Usque adeo turbatur totis agris*: at Personalem habere, Veluti, *Panditur domus*, quod multum differt ab illis *Itur, Fletur* &c. quæ per se sola sensum idoneum efficiunt, ut mox ostendemus.

& temporis esse cernuntur, unde vere vocantur *Personalia* & *Finita*; sic in *amari* & *amare*, neque personas, neque numeros, nec tempora possis definire; unde merito *impersonalia* & *infinita* nuncupantur. Postremo illa differre dicuntur, quæ natura differunt; sed *amat*, *deceat*, *amatur*, *curritur*, natura non differunt; quia personas, tempora ac numeros, & nominativum pro supposito habent: sunt igitur *Personalia*. *Amare* vero, & *amari*, & *amavisse*, neque personas, neque tempora, neque numeros invenias; & accusativum pro supposito habent, qui casus nominativo maxime adversatur. Hæc igitur procul dubio 7 mera dici debent *Impersonalia*.

7. *Mera dici debent Impersonalia*] Putem ego rectius dici *Infinita*, quam *impersonalia*, quia ipsorum persona, ut dicitur, & numerus nulla quidem terminationum differentia definitur, ipsa vero personæ non sunt plane nullius, sed revera omnis sub una illa terminatione. Nam dicimus, *scio me. te. illum amare* in omnibus personis. Accusativus enim ante Infinita præbet per omnia vicem Nominativi & Personæ ante Finita: atque adeo sicuti Adjectiva quædam dicuntur Omnis Generis, sic omnis Personæ sunt Infinita. Certe argumentum, quo utitur Sanctius in id, ut *impersonalium* appellationem neget illis Constructionibus, quibus eam tribuerunt Veteres Grammatici, & transferat ad sua infinita, illud vero æque validum est contra hæc Infinita, quæ utique Tempora habent, Veluti, *Amare*, *Amavisse*, *Amasse* vel *Amaturum* esse, ut ostendimus contra Sanctium clarissime ad Caput 14. Si ergo *Personalia* sunt, quæ *Personas*, *tempora*, &

numeros habent, & ideo *Impersonalia* iis omnibus carere debent, ut ait identidem, tum certe Infinita non sunt *impersonalia*, quia non carent *Temporibus*. Fateor etiam Grammaticorum *impersonalia* non carere *temporibus*; Dicitur enim constructione Impersonali, *Fletur*, *Flebatur*, *Flebitur* &c. Quid ergo? Vitiosa est illa *Personalium* & *Impersonalium* definitio, à qua *Temporum* mentio abesse debebat, quippe quo respectu nulla est differentia inter *Personalia*, *impersonalia*, & *infinita*. Omne discrimen inter *Personalia* & *impersonalia* collocandum erat in *Persona* seu supposito, & *Numero*, quo utroque Infinita non magis carent, quam Finita *Personalia*, quum, sicuti hæc Nominativum, ita illa Accusativum pro Supposito suo habeant vel requirant, idque per omnes Personas & Numeros Suppositi. At vero illa Grammaticorum *impersonalia*, *itur*, *Curritur*, *Fletur* &c. quæ nullum omnino habere certum Suppositum seu Personam, & directe atque unice

anice ipsam Verbi actionem notare videtur, ut nullam ergo recipiunt varietatem terminationis Personalis, sic neque Numeralis. Nec enim dicitur constructione Impersonali, *Euntur*, *Curruntur*, *Flentur*. Vide omnino, quæ notavi infra III. l. 4. & 8. 2. Quapropter *Impersonalium* appellationem reliquerim ego sane plerisque Verbis, vel potius certis eorum Constructionibus, quas ipsi Veteres ita appellaverunt, (vide Voss. de Anal. III. 1.) quoniam Usus distinxit quodammodo à ceteris Verbis illas eorum Verborum constructiones, quasi *proprie cuiusdam rationis*, ut ait Quintilianus I, 4. & absque *Initio* h. e. vel prima Persona verbali, vel Nominativo. Vide super. Notam. Tantum monerem thrones, *impersonalia* dici, non quod nullus sint personæ Verbalis, sed quod videantur sine Supposito seu Nominativo, in quo ipsa inest persona, consistere; tum quod in multis duas priores personas, seu personales terminationes, vix recipiat usus, quia vix admittit significatio; denique non omnia esse vere Impersonalia, quæ vulgo feruntur, veluti *Decet*, *Libet*, *Licet*, &c. quippe quæ Nominativum habent sæpe expressum, sæpe in infinito latentem. Vide me infra ad *Lib. III. Cap. 2.* nota 1. ubi agimus de Neutris, & *cap. 3.* ad *Ambulare viam*, & *cap. 8. n. 2.* Inde enim patebit clarius, recte appellata à Grammaticis *Impersonalia*, h. e. impersonalis constructionis, verba, siquidem usus vulgi, penes quem est arbitrium & norma loquendi, & qui non sequitur in his Platonem aut Aristotelem, ita hæc sæpe adhibuit,

et eaque in constructione, ut vix ullus Nominativus possit intelligi, & proinde sine ulla relatione ad aliquam Nominis personam dicantur, illa præsertim, quæ a Neutris orta passivam habent formam; sed simpliciter actionem, quæ fit, significant. Vide ad lib. III. cap. 8. Ceterum Urfinus Sect. V. capite 17. p. 806. *optat, ut acrius aliquanto mentis aciem intendissem huic Controversie, nec ita perfunctorie in ea essem versatus.* Scilicet non satisfecerunt Viro Doctissimo, nec Veteres, nec Recentiores, & ideo ipse expediendæ tandem rei viam tentat, sed re vera multis & miris se implicat difficultatibus. Etenim *Impersonalia* censet non inde dici, quia illis certa personæ Nominativus præponi non possit aut debeat, sed quia duabus primis & primariis personis usitate destituuntur. At vero posteriore hac ratione, non *Impersonalia*, sed *Defectiva*, ut censuit jam Frischlinus, male hic à Vossio rejectus, dici deberent, ut dici solent Verba, quæ non habent omnes Modos, Tempora, Numeros, & Personas: quin ipse Urf. Cap. 16. ad eam classem refert idcirco etiam hæc *Impersonalia*. Ea vero si inde ita recte dicerentur, debuissent etiam illa Verba, quæ plerisque destituuntur Temporibus, *Intemporalia* dici, quod tamen neutiquam fuit factum. Sed neque Nomina, cum Substantiva, tum Adjectiva, quæ variis destituuntur Casibus aut Comparisonis Gradibus, idcirco appellantur unquam vocabulo, quod *Casus* illis, aut *Comparisonis Gradus* neget, quæ tamen natura est vocabuli *Impersonalium*. Prior autem ratio, quam rejicit, si non

unice, certe potissimum, vera est, immo verissima. Ipsi Veteres simpliciter *persona destitui* ajunt Imperpersonalia, tali autem persona, quæ addi possit aut debeat aliunde, h. e. ipso Supposito actionis. Certe Priscianus lib. VIII. p. 812. *Impersonale actum quidem perfectum significat per omnes modos, persona vero sola deficit, quæ si ADDATUR, perfecti vice verbi fungitur.* Manifestum *personam*, a qua *Imperpersonalia* dicuntur, esse, ex illius sententia, non in ipsis Verbis, sed aliunde addi posse, qua addita perfecti Verbi vim illa sustineant. Diomedes quoque pag. 328. *Impersonalem verborum significationem ita dictam ait, quod sine persona pronominis intelligi non possit.* Male quidem ille ita sentit, & exponit hæc per pronomen, *Me, Te, Illum*; sed tamen etiam inde liquet, verdis non inesse *personam*, a qua nomen acceperunt *Imperpersonalia*. Miror vero Ursinum, qui Personas proprie non inesse Verbis, sed ipsis Nominibus vel Pronominibus, Verba autem habere tantum terminationes diversas ad diversam personam Nominum accommodatas, sicuti ostendi ad sup. Caput, Nota 2. qui inquam illud admittit, eoque nomine me laudat, (Vide To. 1. p. 36. extr. & p. 532. init.) non perspicere tamen, quod inde sequitur clarissime, Imperpersonalia ergo esse proprie illa Verba, quæ construuntur vel adhibentur ita, ut videantur nullam respicere personam, seu a nullo pendere supposito personæ: ut sunt Passiva Neutrorum certe, *Statutur, Curritur*, &c. de qui-

bus adeo hoc verum est, ut ipse Ursinus pag. 829, de iis scribat, *si vel cogitatione modo Nominativum iis aliquem addideris, continuo ex Imperpersonalibus Personalia feceris Passiva.* At de Activis, fateor, res est valde incerta, quia pleraque etiam Nominativum ante se admittunt, & omnia fere reguntur a Nominativo Elliptico, vel ab locutione Infinita, vel ab integra oratione, quæ Nominativi vicem, & personam rei sustinent. Vide Sanctium III. 1. Nam quod Viri Doctissimi, ipse Vossius d. 1. & Ursinus p. 308. in his locutionibus, *pœnitet me facti, pudet me Fratris*, &c. nescio quam hypallagen fingunt, seu Accusativum istic præstare munia Nominativi tradunt, ineptissimum est, quum phrasis hæc regatur a suppresso Nominativo, *Negotium, Respectus*, aut simili, ut probavimus liquido ad II. 3. Ast in Passivis aliter se res habet. Difficulus enim ibi invenias Nominativum, qui commode satis intelligi possit, aut personam, ad quam illa locutio referatur, & ideo eâ simpliciter & absolute actionem Verbi ipsam, quæ fit, significari dixi hic & infra III, 1, 4. Hoc vero indecorum in modum captat Ursinus pag. 827. jubetque dici *passionem*; quasi voluerim Ego, Imperpersonalibus Passivis inesse significationem Activam, quod nunquam cogitavi; quum id voluerim tantum, designari hac Impersonali locutione simpliciter rem ipsam actionis, aut, si malis, significationis, Verbi, non tam Activi, quam totius, sine relatione ulla ad aliquam personam: veluti, quum dico *Curritur*, idem hoc

hoc esse, ac si dicerem *Fit Cursus*, vel *ad Currere*, *Caletur*, ac si dicerem *Est calor*, seu *ad Calere nunc invaluit*, vel, ut malit Urfinus, *Sentitur calor*. Rejecit illud quidem & Vossius, sed male, at præiverunt nobis, Charisius p. 224. ac Diomedes p. 393. Grammatici veteres, quia forma non demonstrari, qui faciat aliquid, sed, quid fiat, tradunt. Sed & hinc haud dubie Valerius Probus, Grammat. Instit. lib. I. p. 1418. passiva hæc Infinitæ declinationis dicit, quia non finiunt aut definiunt, neque suppositum ipsum, quod ametur, quod curratur, neque agentem, qui amet aut qui currat, sed quia simplicem rei actionem, quæ fiat, tantum declarant. Verum ut hæc absolvamus, dicendum quod res est, & ex quo non observato omnis hallucinatio oritur; Non tam ipsa Verba esse Impersonalia, sed eorum constructionem sic proprie appellandam. Etenim, *Stare*, *Currere*, *Vivere*, &c. neutiquam sunt verba Impersonalia, sed *Statur*, *Curritur*, *Vivitur*, &c. construuntur Impersonaliter. Hinc Gellius Noct. Att. XV. 13. *Veritum*, sicut *Puditum* & *Pigitum*, non Personaliter dictum ait. Sic Varro lib. IX. de L. L. p. 132. Declinatus Verborum, h. e. Formationes & Constructiones, memorat, qui tempora habeant sine personis. Nec aliter Diomedes lib. I. p. 391. Impersonalis Verborum Declinatio Persona Tertie formam habet. Videmus hinc, illos, qui accuratius locuti sunt, non

Verbis ipsis, sed eorum Declinationibus & Constructionibus, istam Impersonalium appellationem tribuere. Et sic sublata erit omnis hæsitatio, in qua implicitus hæret Urfinus, qui p. 807. conveniens negat, unum idemque Verbum in eadem significatione modo Personale statui, quum nominativum expresse sibi prepositum habet, modo Impersonale, cum suppressus is est. Et p. 814. non videre se ait, qui verbum, *Liquere*, cum una sit ejus notio, modo Personale haberi debeat, modo Impersonale. Et tamen in Passivis non modo idem Verbum, sed & eandem Verbi personam, veluti *Amatur*, modo pro Personali, modo pro Impersonali habet, Vide pag. 820. & 829. Unde tandem eo delabitur, ut pag. 821. Activa hoc solo nomine censeat esse Impersonalia, quia primis duabus personis careant, Passiva autem strictius sibi hoc nomen vendicare. Rectius longe dixisset, nulla Verba esse Impersonalia; sed tantum quasdam eorum Constructiones, maxime Passivas; Activas autem minus proprie ita dici, nisi forte excipienda sint Verba *Pluit*, *Ningit*, & similia, quum reliqua sint revera Personalia, ita ut pro supposito habeant Infinitam, aut aliam integram Orationem, vel Nominativum per Ellipsin suppressum; sed relinquere nos hanc Appellationem quibusdam Verbis, Tironum, & facillioris distinctionis gratia, & propter alias rationes paulo ante expositas.

CAP. XIII.

Modus excluditur à Verbis : enumerantur verbi Finiti Tempora. Imperandi tempus semper est Futurum.

Modus in verbis, quæ Species vocatur à Varrone, non attingit verbi naturam; ideo verborum attributum

I. Non attingit verbi naturam.

Multa sane præclara docuit, & primus observavit Sanctius in hacce *Minerva*, in primis in Constructionis ratione. Sed tamen in ipso artis Systemate, dum nimio novandi & mutandi omnia studio fuit ductus, modum aliquando excessit, abjiciendo temere, quæ dudum jam fuere recepta, & suum in arte Grammatica habent usum. Indicium sint vel hi ipsi *Modi*, quos non attingere verbi naturam, nec verborum esse attributum, ait, & proinde à Verbis excludit. Atqui eodem plane modo se habent *Modi* in Verbis, quo *Casus* in Nominibus. Utrique consistunt in diversis terminationibus pro diversitate constructionis. Utrique ab illa Terminationum diversa forma nomen suum accepere, ut illi dicantur Terminationum varii *Casus*, hi *Modi*. Denique utrorumque terminationes singulares appellantur a potissimo earum usu, non unico, veluti *Nominativus*, *Genitivus*, &c. tum *Indicativus* &c. Neque vero *Modorum* in Verbis appellatio ad significationem refertur, ut per quos significetur, quo modo quidque, quod singulis verbis denotatur, factum sit, quod sane, ut vult

& incassum monet Sanctius, per adverbia, vel etiam per sextum casum Nominum, explicari debet; Sed ad rationem variarum terminationum diverso modo diversis elocutionibus & constructionibus aptandarum refertur. Ceterum excessere sane & Grammatici priores modum, dum immodice, certe ultra quam debebat, h. e. ultra terminationum diversitatem, auxere *Modorum* numerum. Recte tamen constituti sunt hi tres in verbis Finitis, *Indicativus*, *Imperativus*, & *Subjunctivus*, terminationibus quippe variis distincti. *Imperativum*, per se patet, ita dictum, quia potissimum quidem imperantis orationi convenit. Usurpatur tamen & in rogando & flagitando. *Indicativus* adhibetur ad indicandam simpliciter rem ipsam; & proinde in absoluta oratione, seu in commate cujusque periodi priore, secundum naturalem constructionis ordinem, vel etiam in simplici unius commatis periodo, itidem ut Imperativus, reperitur passim adhibitus. At *Subjunctivus* ita dictus est, quia ejus terminationes solum in commate, quod priori in construendo subjungitur, locum habent. Nam quod Priscianus lib. XVIII. pag. 1141. ait, *Subjunctivum*

tributum non est; sed explicatur frequentius per casum sextum,

junctivum dici, vel quod subjungitur Conjunctioni, vel quod alteri verbo omnimodo subjungitur, vel quod subjungit sibi alterum verbum, in iis sola secunda ratio est vera. Nam ceteroquin etiam Indicativus Conjunctiones, dum quum, quando, quamquam, si &c. sibi præmissas habet, & vel maxime sibi subjungit alterum verbum. At Subjunctivi proprium est, omni modo & semper subungi Verbo alterius commatis, etiam Participio, licet prius illud verbum sæpe absit, per Ellipsin suppressum, sicuti abest in illis exemplis, quæ Auctor mox adfert, & quæ ejus Modi sint, rogat. Nam in Livii verbis, Tum vero ego nequicquam Capitolium servaverim, non est absoluta oratio, sed Subjunctiva, & Elliptica, hoc modo explenda: Tum vero res ita erit, ut ego neq. Cap. serv. Sic supple Virgiliana: Nec res ita est, ut vos arguerim Teuceri. Et Res ita erat, vel licebat, ut tu dictis maneres, vel potius, fuit, quod maneres dictis, plane ut Liv. I. 28. Si unquam antea fuit, quod diis gratias agerētis, hosterum id fuit prælium. Similiter fuerat, quod me vocasses, vel etiam, est ita, ut velim, ut me vocasses, ut sit Optativæ locutionis. Eam vero hoc modo expleri posse patet vel ex uno Terentii loco, Adelph. IV. 1. 2. Utinam quidem ita se defatigarit, velim, h. e. est, quod velim, utinam (seu uti) ita se defatigarit. Ex his vero liquet ad Optativas etiam locutiones adhiberi Terminationes illius Modi, qui a

præcipuo ejus Usu Subjunctivus dicitur: atque adeo, quum istæ Locutiones nullam apud Latinos habeant, ut habent apud Græcos, propriam sibi Terminationem, sed semper adhibeant per ambages quasdam circumlocutionis, sed Ellipticæ, Subjunctivi Terminationem, recte ergo ex Latinæ Linguae Grammatica ejicitur Optativus Modus, quippe cui nullus est istic proprius Terminationum modus, cujusque omnis usus adscribitur Subjunctivo; plane ut Græcis negatur Ablativus Casus, apud Latinos demum exortus, quia propriam apud illos nullam is habet terminationem, ejusque usus reperitur istic divisus in Genitivum & Dativum, ab alio tamen & præcipuo sibi usu, æque ac Accusativus, ita nominatos. Ceterum contra ea, quæ de Natura & Usu Subjunctivi Modi dixi, & maxime contra Ellipticæ ejus Supplementa, quæ Scioppius & Ego fecimus, multis per decem integras fere paginas disputat Ursinus Sect. V. p. 563. &c. Quid faciam? si pari verborum copia respondere vellem, plures etiam pagine mihi forent explendæ. Et tamen pleraque nullius sunt momenti, utilitatis, immo controversiæ. Nec enim id agitur a nobis, ut sola nostra Supplementa admittantur, quasi aliis verbis suppleri non debeant Ellipticæ Subjunctivi Modi locutiones. Certe Ego id volui tantum ostendere, talibus verbis posse eas suppleri, ac sensum earum declarari. Perinde mihi est, sive ad eas

sextum, ut *mea sponte, tuo jussu feci*: non raro per ad-
verbia;

supplendas adhibeat quis, *Resita est*, sive *Opto*, *Oportet*, *Licet* &c. modo de sensu locutionis & ratione constructionis nobis constet. Unum vero inter nos controversum puto, & alicujus simul in constituenda re Grammatica atque hujus Modi natura momenti, utrum Subjunctivi Modi verba, tanquam absolutæ constructionis, & absque Ellipsi, possint aliquando ac debeant accipi, æque ac Indicativi verba. Ex. gr. ut *Hoc Ithacus velit*, æque absolute & absque Ellipsi sit dictum & à nobis accipiendum, ac illud, *Hoc Ithacus vult*. Affirmat id Ursinus, aut Ego negaverim, qui omnium Artium principia quam simplicissima simul & quam expeditissima statui debere censeo. Jam vero certum puto, Modos, Indicativum & Subjunctivum, non fuisse a Latinis plane confusos, nec debere a nobis confundi, in eundem Usus; sed fuisse in diversum plerumque, quasi ex natura sua, distinctos; seu Indicativum adhibitum ad directas & absolutas locutiones, Subjunctivum vero ad connexas prioribus, &, ut ita dicam, subjunctas. Hæc nisi vera sint, & linguæ ipsius congruant Naturæ, tum vero recte Auctor Methodi & maxime Scioppius, *Veteres Verbis Indicativi & Subjunctivi Modi sine discrimine usos* tradiderunt: sed quo nihil stultius ab Scioppio scriptum judicat Boeclerus in *Chrestom.* Terent. & ex eo repetit ipse Ursinus pag. 543. Sed res manifesta in contrarium, ex distincto Modorum Usu in plenioribus

Periodis. Dein ex eo, quod etiam in Subjunctivo vel Præsens vel Imperfectum ponitur plerumque, prout vel Præsens vel Præteritum Indicativi potissimum præcessit: inde enim annon liquet, aliunde pendere Subjunctivi usum? Valde autem miror, hoc non agnosci liquido ab illis, qui ipsius Indicativi Imperfectum tempus, quod vere absolutum est, pro non absoluto habent, seu *semper aliud verbum post vel ante se requirere, quo sensus absolvatur*, censent. Vide Ursinum pag. 536. & mox Sanctium. At vero falsissimum est illud, vel certe nihil hoc pertinet ad rationem aut constructionem Grammaticam. Eā enim æque absolute dicitur *Legebam heri*, ac *lego nunc*. Nempe Tempus Præsens declaratur absolute per *Legō*, jam plane Præteritum per *Legi*, Futurum per *Legam*, at Tempus certi & præteriti facti, quo durante aliud quid accidit, per *Legebam*, Tempus vero facti jam plane, sed paulo ante præteriti, quam aliud quid accideret, per *Legeram*. Ut adeo tria priora Tempora sint latius sumpta & minus definita, at duo posteriora ad certum temporis præteriti momentum referantur. Quando ergo dicitur, *Legebam Epistolam, quum tu advenires*, posterius hoc comma non refertur ad *Legebam*, sed ad *Tunc*, quod intelligitur; atque adeo æque illud est absoluti sensus, ac in Futuro, *Legam, quum iusseris*. Quum ergo imperfectum Indicativi, in quo vere absolutus inest sensus, aliud

aliud tamen verbum semper requirere perperam censeat Urfinus, mirum est, illum in Subjunctivo id non videre & agnoscere, quam Subjunctivus nulla alia re differat ab Indicativo, quam quod ex natura sua absolutis hujus aut alterius Modi locutionibus, sed non semper expressis, per particulas quasdam itidem non semper expressas, addatur vel subjungatur. Sed abhorret Vir Doctus a frequenti adeo Ellipsi, & maxime ab longis ejus supplementis. Ego vero id valde miror in Grammatico, quum tota fere lingua Latina sit Elliptica, h. e. vix ulla proferatur major sententia absque aliqua Ellipsi, & passim occurrant, quæ longis valde supplementis explicari debeant, si a vera & certa vocabulorum significatione sensum totius locutionis repetere velimus. Quando Terentius in *Phorm.* ait, *parvi retulit non suscepisse*, non possumus rectius & brevius id explere, quam hoc modo, *Eum non suscepisse olim filiam, retulit se ad illius negotia parvi momenti*. Omnia hæc nihil aliud significant, quam *parum profuit*. Si quis nunc rogitet, quis ita loquitur, fatebor lubens, neminem ita nunc reperiri locutum. Et tamen ipse Urfinus *Secl. VIII.* pag. 194. & p. 200. supplementum hoc Ellipticæ istius phraseos probare debuit. Similiter quando apud Terent. Andr. II. 6. Simoni roganti, *Quid Davus narrat?* respondet Davus, *æque quidquam nunc quidem*, eo ipso nihil aliud aut plus

dicat, quam *Nihil*, ut liquet ex responso Simonis, *Nihilne? hem,* & ipsius Davi, *Nihil prorsus*. Unde vero extorquebimus jam *to Nihil* in verbis Davi primis, in quibus nulla negationis species vel minima inest? Nempe ipsa vis responsi non ex illis verbis, sed ex longa Ellipsi est petenda, quasi dictum esset a Davo, *Nunc quidem æque quicquam narro, ac narro tunc, quando nihil narro*. Prætereo alia innumera similibus Ellipseon exempla. Quidni ergo & in Subjunctivis admittimus Ellipsin, licet longe peti & illa sæpe debeat. Quin ipse Urfinus *pag. 569, 570, 571.* in plerisque Subjunctivi locutionibus eam ultro agnoscit, quidni ergo & in paucis reliquis, ut eadem Modi istius natura & ratio ubique servetur. Quid ait Vir Doctus *pag. 568, in multis Ellipsin, quæ forte primitus fuit, melior cultus usuque posterior quodammodo abolevit*, id vero est indecorum in modum confundere Naturam & Usus locutionum. Natura earum, de qua potissimum hic agitur, cognosci debet & indagari ex eo maxime, quod *primitus fuit*. Usus *posterior* per Ellipsin plerumque omisit, quod ex reliquis intelligi satis poterat, atque adeo *abolevit*, & elegantiori brevitate limavit longas illas locutiones. At de eo nulla est controversia, & largiar insuper lubens, si hoc quoque postulet, multos Veterum adhibuisse Ellipticas locutiones, *parvi retulit, amatum iri*, & similes, magis ex usu, quam

teles de Modis, seu Modalibus, disputat, *Contingenter,*
necef-

quam cum scientia aut intellectu ipsius Ellipsos, quæve ejus sup-
 plendæ sit ratio. Vide me i-
 psum infra ad *Lib. III. cap. 3.*
 ad Voces *Æstuo & Ambulare*
Viam, & passim alibi. Excipit
 pag. 563. inprimis locum Hora-
 tii, *Epist. II. 1. Quum tot susti-*
neas & tanta negotia solus &c. in
publica commoda peccem, Si longo
sermone morer tua tempora Caesar.
 Hunc ille nullo modo suppleri
 posse aut debere putat, sed miri-
 fica prorsus ratione, scilicet quia
 subjungitur in eo hic Modus
 conjunctioni *Quum*. Atqui
 semper subjungitur aliis modis
 fere per Conjunctiones, unde
 & nonnulli, sed male, di-
 ctum tradiderunt *Subjunctivum*,
 quod *Conjunctionibus* subjungatur.
 Sed rogat dein, an quæ vulgo
 priora habentur commata, velim
 natura esse posteriora. Nescio
 quæ vulgo haberi priora putet,
 hoc scio, sæpe præmitti, quæ
 naturâ sunt vere posteriora, &
 ita factum in isto Horatii loco,
 cujus hic est ordo constructio-
 nis, *peccem in publica commoda,*
si morer longo &c. ejus autem rei
 hæc est ratio jam præmissa,
 licet natura sua in Constructionis
 ordine postponi debeat, *quum tot*
sustineas &c. Sic si dicam,
quum id feceris, non mirandum
est, Te eum offendisse, naturalis u-
 tique totius sententiæ ordo erit,
non mirandum est, Te eum offen-
disse, quum id feceris. Ellipsis
 itaque in Horatiano loco statu-
 enda ante *Peccem*, eaque ex-
 plenda hoc modo vel sensu, *Res*
ita est, vel *res ita se habet*, ut

peccem, vel denique, si quis ab
 illo supplemento adeo abhorreat,
Neceste est, ut peccem. Quid vero
 in his durius est, quam in aliis
 ipsius Urfini, quum in illo Vir-
 gili, *at Tu dictis, Albane, mane-*
res, intelligi jubet, *oportebat*,
fas erat, ut, &c. in hocce, *O*
quam te memorem virgo, supplet
convenit ut. Sic ergo & in illis
 quæ pag. 571. nobis opponit,
Hoc Ithacus velit, vel, quod pas-
 sim dicitur, *Velim*, Ellipsin sta-
 tuo, *Res ita est, ut velim*, vel
Est, cur Ithacus hoc velit. Quan-
 do ait Terentius, *Si attigisses,*
ferres infortunium, sensus est,
res ita se tibi habuit, ut ferres in-
fort. si attig. Quum Cicero, *plura*
scripsissem, nisi Tui festinarent,
 suppleo, *Erat cur plura scr.* Sic rō
 non negaverim suppleri potest per
Res ita est, vel esse potest, ut non
 negaverim: *Omnium doctissimus,*
quos ego viderim, per quos, *ita*
factum est, ut ego viderim, plane
 ut ipse Urfinus, *fac, faxy, &c.*
 ante Subjunctivos sæpe, & recte,
 intelligi fatetur p. 564. Ex his
 jam facile perspicitur, quo mo-
 do aut sensu suppleri quoque
 possint, quæ pag. 566. memorat.
Ferreus essem, nisi te amarem, h. e.
res ita se jamdudum habuit, ut
ferr. essem. Eodem modo inter-
 pretor, *plura scriberem, nisi &c.*
 h. e. erat, *cur plura scriberem.* At
 hæc, *si paululum cessassem, domi non*
offendissem; ita jam ornarat fugam:
 possent ita connecti, *ornarat*
jam fugam ita, ut domi non of-
fendissem, si &c. vel, si separanda
 omnino sunt, tum sensus erit, *res*
ita erat, ut domi &c. atque ita
 prius

neccessario, per accidens currit, sæpe dicit. Viderat hoc Cæsar

prius illud comma per Ellipsin omissum explicatur per sequentia, *ita jam ornat fugam*, quæ clarissime videntur probare supplementi illius veritatem. Quando Cicero ait, *Tu quid faceres tali in re*, manifestum est intelligi, *Dic mihi, codo*. Quando Plinius, *nec facile dixerim*, explendum id puto, *nec res ita est, ut fac dix*. Inprimis vero rejicit Vir Doctus pag. 567. quæ Ego in locis ab Sanctio allatis supplementa supra adhibui, nec ferre ulla ratione potest illud, *res ita est, ut velim, ut me vocasses*, locumque Terentii, ex quo phrasin hanc probatam volui, aliter ex Donato distinguit. Ego vero istic Faerni distinctionem sequor potius quam Donati, quæ mihi prorsus frigere videtur. Nec ignotum est, ab Donati sententia secedere in alia omnia sæpissime Doctissimos interpretes, quod & nobis licere puto. Quin ipse Urfinus agnoscit pag. 568. & in extremo pag. 569. ante *utinam* recte intelligi, atque adeo præmitti quoque, *ut velim*, quia *Utinam* ex UT fit factum, addita scilicet particula *nam*, quæ & aliis voculis addi solet, ut ostendimus infra ad Lib. III. cap. 13. Hæc si vera sunt, ut sunt, nulla tunc est hæsitatio, quare non recte secundum naturam linguæ ita distinguatur Terentii locus, ut a me factum, & similiter suppleatur illud Virgilii, *Est cur velim, ut me vocasses*. Sed de ipsis Supplementis nolim cum quoquam litigare, quum varia

possint dari, & alterum altero melius. Quando dicitur *Ego illud non facerem, ille hoc faceret*, diversa in diversis locis ex sensu adferri possunt ad supplementum Ellipsin: Eam vero inesse omnino istic locutionibus, satis liquet ex Terentii *Andr.* III. 3. 46. *Num censes, faceret, nisi scires* &c. Hinc sæpe, etiam nullo commate præcedente, præmittitur Subjunctivis Vocula UT. Terent. *Andr.* III. 5. 12. *Tibi ego ut credam?* Phorm. II. 1. 74. *Egon' illam cum illo ut patiar nuptam?* Manifestum desiderari in his aliquod comma, unde pendeat, *ut credam, ut patiar*. At eadem res foret, si maxime abesset *ut* UT. Veluti ibidem v. 30. *Egon' illi non succenseam?* h. e. an res ita est, ut Ego illi non succenseam? Nam sæpe etiam illud *Est* præmittitur in his ante UT. *Adelph.* III. 5. 4. *Si est, facturus ut sit officium suum*. Hec. III. 5. 51. *Si est, reducere ut velis uxorem*. Et IV. 1. 43. *Roga &c. Si est, ut dicat velle, Redde: Sin est autem, ut nolit, recte Ego consului meæ*. Sæpe etiam præmittitur *Fac*. *Adelph.* III. 5. 1. *Bono animo, fac, sis, Sostrata, & istam, Fac, consolere*. Ovid. *Arte Am.* I. v. 385. & 389. *Fac Dominâ potiare prius, comes illa sequatur*, scil. Ancilla, Et dein; *Aut non tentaris; aut perisco*, ubi manifeste id est explendum, *Aut fac, ut non tenteris, aut perisco*. Adde his ipsum Sanctium infra IV, 5. ad Verba *Esso vel Fac, & Oro, Maneo*. Liquet hinc ratio supplementi Ellipses, & sic in reliquis se

res

Cæſar Scaliger lib. 5. cap. 121. quum dixit; *Modus in verbis non fuit neceſſarius*. Sed quod bene ſenſit, male tenuit, ſecutus Grammaticorum turbam, qui adeo varii ſunt in iis modis conſtituendis, ut nihil prorsus certi nobis conſtituerint. Alii vocant *modos*, alii *diviſiones*, alii *qualitates*, alii *ſtatus*. Deinde alii ſex modos, alii octo, alii quinque; quidam etiam quatuor tantum, infinitivo reſecto, tenuerunt. Sunt, qui addant *deprecativum*; ut *Muſa mihi cauſas memora*. Sunt, qui *potentialem*; ut *non eam?* Alii *permiſſivum*; ut *profundat, pereat, perdat*. Alii *promiſſivum*; ut *dabo, faciam*. Varionis verba ſunt ex lib. 9. pag. 132. *Tertia* (ſpecies declinationis in verbis) *rogandi*; ut *ſcribone? legone? ſcribiſne? legiſne?* *Quarta reſpondendi*; ut *ſingo, pingo, ſingis, pingis*. *Quinta optandi*; ut, *dicerem, facerem*. Vides conſuſionem Grammaticorum, qui in *Modis* explicandis nullum modum tenuerunt. Ego certe ſi *Modos* ſtatuiſſem, quædam tempora aliter ordinaſſem. Nam *amabam*, & *amaveram*, quis non videt ita imperfecta eſſe tempora, * ut Subjunctivi voces eſſe omnino fateare?

res habet. Supplementa ipſa incerta ſunt, & varia eſſe poſſunt, at certum haberi debet, naturam Subjunctivi eam eſſe, ut ſubjungatur per ſuas particulas conjunctionum aliis Modis, etiam Participiis, utque ii, ſi non fuerint expreſſi, per Ellipſin intelligi, & ad eam explendam revocari in ratione Conſtructionis indaganda debeant, quod unum fuiſſe controverſum, & jam ſatis a me probatum puto.

2. *Ut ſubjunctivi voces &c.*]

Ineptum ſane hoc eſt. Nam Subjunctivi eſſe nequit, quod in Conſtructione nihil ante ſe agnoſcit, unde pendeat; ſed primitivi revera illud eſt Ordinis

ſeu Modi, licet aliquid deſideret amplius ad abſolvendum ſenſum, quod plerumque eſt tantum deſignatio temporis. Quod vero ita adjungitur, id deſignat foret, & eſt ſæpe, Subjunctivi. Veluti, *Cicero ſcribebat epistolam, quum ille interveniret*. Sed de his Temporibus, Imperfecto & Plusquam perfecto Indicativi in ſuperiore Nota pag. 91. jam egi. Mallem vero dixiſſet Sanctius, Futurum Indicativi ſecondæ perſonæ habere aliquando uſum & vim Optativi, aut Imperativi. Cic. Famil. VII. 20. *Sed valebis, meaque negotia videbis, meque expectabis*. IX. 22. *In me diliges & valebis*. Terent.

teare? Nam si dicas; *Cicero scribebat carmina*; & *Cicero scripserat*; suspensum habes auditoris animum, donec verbum aliud adjungas, quo sensus absolvatur. Has igitur tenebras abjiciamus, quæ tenera puerorum ingenia mire offuscant: & ut pauca pro exemplo adducam: cujus Modi erit Livii lib. 6. c. 14. *Tunc vero ego nequicquam Capitolium arcemque servaverim, si civem in servitutem duci videam.* Virgil. *Nec vos arguerim Teucris.* Terent. *Denique hercle aufugerim potius, quam.* Virgil. *At tu dictis, Albane, maneres.* Idem, *Eadem me ad fata vocasses.* Et si ego admonerem aliquem, dicens, *cave cadas*, & responderet ille, ³ *cadam*, cujusmodi diceret esse tempus illud?

Tempora finiti verbi natura tria sunt; sed differentias undecim facimus: duas præsentis; ut *amo*, *amem*: duas infecti; ut *amabam*, *amarem*: duas perfecti; ut *amavi*, *amaverim*: duas plusquam perfecti; ut *amaveram*, *amavissem*: tres futuri; ut *amabo*, *amavero*, *Ama vel amato*. Illud tamen acriter advertendum, ⁴ omnia tempora

Terent. *Heaut.* III. 1. 54. *Sic me Dii amabunt, ut tuarum miserrimum est fortunarum.* Et IV. 5. 1. *Ita me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem miseret me.* Sed in his intelligitur, *Sicut spero*, & *opto*. At Sensus est plane idem, ac si diceretur, *Ita me Dii ament.*

3. *Cadam, cujusmodi &c.*] Dicerem esse vel Futurum Modi Absoluti seu Indicativi; vel Præsentis Subjunctivi, quod quidem supplementum hocce requirat, *Esio ita, ut cadam*, vel *Res ita erit, ut cadam*. De cujusmodi supplementorum Ellipsi vide Mariangelum in *Auctario Epist.* 5.

4. *Omnia tempora secunda.*] Intelligit tempora Subjunctivi Modi, quorum usus, quia est

Subjunctivus priori commati, & quia optando, tum finem ac conditionem exponendo, maxime inservit, ad rem quidem Futuram, cujus rei pleræque sunt illius Modi locutiones, aliquando adhibetur, sed tamen etiam in illa re futura Præsentis & Præteriti temporis distinctionem servat, ut patet ex eo, quod Subjunctiva sola per se Futurum tempus nunquam denotant. Nec enim pro, *Ego donabo tibi hunc librum*, simpliciter poteris dicere, *Ego donem &c.* Quapropter etiam si sæpe inserviant enunciandæ rei futuræ, non tamen propterea magis ipsa Futuri sunt Temporis in ratione Grammatica, quam *to sum in sum facturus*: Ubi futurum rei latet

tempora secunda pro futuro posse poni: quod sigillatim

latet in *τὸς facturus*, non in *τὸς sum*, quod etiam in illa locutione manet Præsentis Temporis, æque ac *Dicitur* in his Planci apud Cic. *Famil. X. 23. Et adhuc vivit, & dicitur victurus*. Ergo in his Virgillii, *Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito*, si modo *τὸς faciam* revera est Subjunctivum, & non potius Futurum indicativi, quod putem: sed tamen, si maxime ita sit, futurum rei non latet in *τὸς faciam*, sed in verbo *erit*, per Elipsin suppresso, quasi dictum esset, *Quum erit, ut faciam*: vel etiam simpliciter in *τὸς Quum*. Nam hoc ipsum æque in Indicativo, & quidem Præsenti Grammaticis tempore, possis afferre, *Quum facio vitula pro frugibus, ipse venito*. Atque ita *facio* non tamen esset Futuri temporis, sed tempus, quò præfens jam erit illud *facere*, designaretur tantum per particulam *Quum*. Quid? quod per Præsens Absoluti seu Indicativi Modi simpliciter aliquando designatur Futurum? Plaut. *Casina. II. 6. 53. Compressum palma, an porrecta serio?* respondente altero, *age, ut vis*. Sic. *II. 8. 69. jamne abeo?* resp. *volo*. Bacchid. *IV. 6. 6. Quam mox navigo Ephesum?* Cistell. *II. 3. 86. Ibo domum, atque ad parentes suos reduco Silenium*. Ratio autem harum locutionum est, quod Præsentis temporis momentum habetur pro extremo Præteriti, & primo initio Futuri, ut adeo tempus, quo actioni futuræ jam quasi præparamur, etiam ipsi fu-

turæ actioni adscribatur. Veluti quum ait Obsequens *cap. 76. Proficiscens, quum immolaret*, h. e. profecturus, & jam profectioi se accingens. Et Johannes *Evang. XIII. 11. ὁδεὶ γὰρ ἵ παρὰ δίδωλα αὐτοῦ*, h. e. qui proditurus erat ipsum, jamque id agebat, ut eam proderet, & dederet inimicis. Certe in Futuro deinde effertur *v. 21. εἰς ἐξ ὑμῶν παρὰ δώσει με*. Sic ibid. *v. 27. ὁ ποιεῖς, ποιῆσον τὸ χιον*, quod facis, fac cito, h. e. quod facturus es, vel potius, quod jam incipis facere, & cujus faciendi consilium jam cepisti. Et sic in Præterito etiam tempore se res habet, quod, & cujus perseveratio, aliquando etiam Præsenti Grammaticorum denotari videtur. Plaut. *Sticho. IV. 1. 23. Quam didum in portum venis?* *Cas. II. 3. 9. postquam amo Casinam*. *Epid. III. 4. 61. plus jam sum libera quinquennium*. *Men. V. 9. 76. Hunc censebat se esse, quum vocat te ad prandium*. Cic. *Famil. IV. 13. Quarenti mihi jamdiu, quid ad te scriberem*. Simile est, quod Auctor *cap. seq. ex Cicerone ad Atticum* adfert, *Cupio, & jampridem cupio*. *Ægyptum visere*. Sic & quum Terent. in *Adel. III. 3. 26. ait, Et clamo sape*, Præsens illud clamo refertur ad diversos Præteriti temporis actus. Vide & infra *cap. XV. Nihil itaque mirum, si Præsens Tempus etiam in Subjunctivo ad Futurum, sed & in Infinito ad Futurum & Præteritum denotandum videatur adhiberi*. De Infinito agemus *cap. seq.* De Subjunctivo clarissima sunt exempla hæc: *Liv. XLV. 24. Vos judica-*

tim conabor ostendere. *Amem, doceam, & similia,*
juncta

te, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur, h. e. utrum erit, seu utrum velitis, ut sit, &c. Sall. Catil. cap. 52. *Ubi socordia te tradideris, nequicquam Deos implores*, idem est, ac si dixisset, implorabis, vel nequicquam erit, si tunc implores. Sic cap. 58. *Quem neque gloria, neque pericula excitant, nequicquam hortere*. Nep. Eum. cap. 8. *Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam nisi tempus interesse judicet*. Liv. Præfat. *Si in tanta Scriptorum turba meum nomen in obscuro sit, nobilitate eorum, qui nomini meo officient, me consolentur*. Plaut. Bacchid. IV. 1. 4. *percunctarier, utrum aurum reddat, anne eat secum simul*. Cic. Famil. XVI. 5. *Nunc quidem non dubito, quin te neque navigationi, neque vie committas*. Intelligi tamen in his plerisque potest, ut & in allatis a Sanctio, *res ita est, vel erit, ut*, atque adeo ipsum Futurum ita non inesse proprie Subjunctivo, sed in Ellipsi latere suppressum videtur. Fateor tamen in quibusdam locutionibus Subjunctivum magis propendere in Futuri temporis significationem, quam in iisdem Indicativum. Aliud enim est, *Credet: siquidem tu illud dicis*, aliud, *siquidem tu illud dicas*. Ista enim locutione conditio & ratio rei jam præterita, seu quæ hoc ipso momento fit, & fieri perseverat, Hac rei adhuc futuræ vel adhuc faciendæ, significatur. Sed tamen & illud accidit forsitan, non per naturam Subjun-

ctivi, sed per causam Ellipseos, quæ in Indicativo nulla, in Subjunctivo solennis & ordinaria, atque adeo hic quoque statui potest, quasi scriptum sit, *siquidem erit, ut tu id dicas*. At miratur Ursinus pag. 581. Me Præfens Subjunctivum spoliare Futuri significatione, quam tamen concesserim Præsenti Indicativo. Ego vero huic non aliter concessi illam Futuri significationem, quam ut a Præsenti tempore eam deducerem. Neque Subjunctivum ea plane spolio, immo simile Indicativo in hac temporis significandi parte, judico. Verum ad vitandam confusionem, ostendo, etiam in Subjunctivo distinguenda Tempora. quod ratio Grammatica postulat, idque fieri per Ellipsin Subjunctivis frequentissimam commode satis posse. Nihil tamen repugno, si quis in locis Ciceronis, Plauti, & similibus, *percontarier utrum reddat, non dubito, quin te non committas*, Præfens illud, ut in Indicativo, absque Ellipsi pro Futuro, *redditurus sit, commissurus sit*, positum accipiat. Porro Ursinus ista, *judicate, utrum Rhodus sit, percontarier utrum reddat*, commodius censet ita capienda & explananda, *utrum Rhodus esse debeat, utrum reddere velit*. At vero $\pi\alpha\tau\omega\nu\ \psi\epsilon\upsilon\delta\omega$ est Viri Optimi, quod non distinguit sensum, qui sæpe ex ipsa oritur Ellipsi, & Rationem Grammaticam locutionum, quam unam hic quærimus. Quin ipse mox pag. 582, tradit, *quamvis Præ-*

juncta particula *quum*, præsentis habent significationem. Horat. *Quum tot sustineas, & tanta negotia solus*: In reliquis fere semper futuri. Terent. *Purgem me? laterem lavem*. Atque adeo cum particula, *quum*, aliquando futurum est. Virgil. *Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito*. Optando duplex futurum significatur: propinquius; ut Martial. *Tabescas utinam Sabelle belle*. Idem, *Pereat, qui crastina curat*: remotius; ut Cicero, *Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jamdiu parturit*. Idem Attico, *De qua utinam aliquando tecum loquar*. Particula, *si*, futurum denotat. Terent. *Si sumas in illis exercendis, plus agas*. Idem; *Quod si omnes omnia sua consilia conferant, atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant*.

Amarem, docerem, ⁵ passim in futuro reperiuntur: quare uno Terentii loco contentus ero, quod multorum vicem supplet, in Adelph. *Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus: tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis? sublimem*

Sens Subjunctivi ex usu in Futurum aliquando extrahatur, in ratione tamen Grammatica Præsens non esse idcirco definit. Si verum hoc est, ut est, tum vero non video, quare superiora mihi opponat, qui nihil aliud utique volo. Nam quin Tempus hoc in allatis a me locis in Futurum quoque sit extrahendum, nullum est dubium; id tantum quæritur, quæ ejus expositionis ratio sit Grammatica in Temporis Præsentis Verbo.

5. *Passim in futuro*:] Sed tamen & in Præterito. Sueton. Tib. 62 *Scriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante annos*. Sall. Jug. 59. *Neque diutius Numida resistere quivissent, ni pedites magnam cladem in congressu face-*

rent. Plaut. Rud. II. 7. 32. *Si invitare nos paulisper pergeret, ibidem obdormissemus*. Cic. Famil. VI. 10. *Antea misissem literas, si genus scribendi invenirem*. Intellege, *si res ita fuisset, ut invenirem*. In significatione Futuri clarior multo est locus Ciceronis Famil. XV. 4. *Quumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet*. Sed expone, *quum res ita esset, ut certo concitaretur*. Notat hoc Tempus etiam officium, seu id quod fieri deberet. Cicero Famil. II. 16. *Quid enim fuit in istis, præter querelam temporum, qua non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum*, h. e. habere deberent.

sublimem medium arriperem, & capite primum in terram statuerem, ut cerebro dispergat viam; adolescenti ipsi eriperem oculos, post hæc præcipitem darem: ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & profternerem. Si denique optamus, semper futurum innuimus; ut, Utinam hoc contingeret.

6 Amaverim, docuerim, sæpe in futuro leges. Terent.

6. Amaverim, docuerim, sæpe in Futuro &c.] Convenit sane ea forma in omnibus præter Primam Singularem Personis cum illa *Futuri exacti*, quomodo appellantur exeuntia in RO, ut *amavero, docuero*, diversa ab Indicativi Futuris, quæ rem simpliciter futuram notant, quum ista rem factam in futuro signent, & ideo a Forma Præt. Perfecti deriventur. Aliud enim est, *quum cœnabo*, aliud, *quum cœnavero*. Vide Vossium de Anal. III. 15. Atque illa de causa sæpissime confunduntur hæc cum præteritis Perfectis Subjunctivi, ut quæ & ipsa simul ad rem futuram pro usu Subjunctivæ constructionis adhibeantur, & rem factam, utpote Præterita, significant; plane ut Priscianus lib. 8. de Græcorum Præt. Perfecto Imperativi observat, simul præteritum & Futurum notare. Apud Græcos, inquit, etiam præteriti temporis sunt Imperativa, quamvis ipsa quoque ad Futuri temporis sensum pertineant, ut, *ἀνέμωχθῆτω πύλη*, aperta sit porta. Videtur enim imperare, ut in Futuro tempore sit Præteritum. Similiter se res habet in hisce locutionibus, si te inde exemerim &c. quod idem est, ac si dixisset, si per me inde eris exemptus.

In qua certe locutione utrumque tempus ostendi, tam Præteritum, quam Futurum, censuere Isti Doctissimi, Q. Scævola, Brutus, & Manilius, ad verba legis Atiniae, quod subreptum erit, ejus rei æterna auctoritas esto. Vide Gellium XVII. 7. Cl. Ursinus pag. 587. malit Usus hunc Subjunctivæ constructionis, qui ad rem futuram adhibetur, ex se & suapte vi, ut ceteris temporibus, sic Præteritis perfectis convenire; immo hoc Tempus absolute positum aliquando mutata quasi colonia plane ad Indicativum transisse videri censet, ut in eo, *pacetua dixerim*, quod interpretatur, *volo dixisse*. Id vero quid est, nisi miris modis confundere omnia, & spectare tantum Sensum locutionum ex illo usu, at ejus Rationem non indagare nec intelligere? Etenim Subjunctivum tradit ipse in eo potissimum differre ab Indicativo, quod de rebus incertis maxime adhibeatur. Ad hæc incerta refert quoque Futura, quæ hic ex se & suapte vi notari eo putat. At vero in futuris rebus requiruntur sæpe etiam Verba, quæ notent facta tunc jam præterita. Ex. gr. *Ego cras, postquam prandium sumpseris, veniam*. In his tota res, quæ dicitur, est quidem futura etiam-

rent. And. *ea lege, atque omine, ut, si te inde exemerim,*
ego

dum, at Verbum nullum est futuri temporis, nisi *Veniam*. Nam *sumpseris* nihil notat per se, nisi tunc jam præteritum, nihil ergo quod Futurum istuc tantum inest in Re ipsa. Atque adeo ejusdem in re Grammatica temporis & significationis est, cujus *Sumpsi*, quod utique dicere eodem sensu potuissim, & quod tamen nemo *ex se & suapte vi* Futurum notare autumabit, licet de re futura adhibeatur. Aliud enim est adhiberi de & in re futura, aliud per se notare futurum tempus. Æque putidum est, quod hoc Tempus plane ad *Indicativum transire* aliquando ait. Sed oriuntur hæc & similia ex eo, quod nescio quo præjudicio agitur Vir Doctissimus contra Ellipses, quas tamen vel sic agnoscere debet. Etenim, *quod pace tua dixerim*, vere est & plane Subjunctivi Modi, sed Elliptice, pro, *quod rogo*, vel *volo*, ut *pace tua dixerim*. Sic passim pro, *quid faciam?* occurrit plenius paulo, *quid, vis, faciam?* Ter. *Eun.* 5. 8. 23. & *Heaut.* 4. 8. 5. *quid igitur vis, tibi dicam?* *Heaut.* 4. 6. 14. *quid, vis, dicam?* *Hec.* 3. 4. 22. At quum dicitur, *Non speraverim*, non *negaverim illud*, intellige, *non est negotium, propter quod sper.* vel *negaverim illud*. Sic pro eo, quod passim breviter dicitur; *dic, quid me velis*, plenius ait Ter. *Andr.* 1. 1. 18. *dic, quid est, quod me velis.* *Heaut.* 4. 2. 5. *Nihil est, quod de argento sperem*. Sed quid dicam de Futuro Exacto, *amavero*, quod Vir Doctissimus omni co-

natu & studio penitus ferme excludit Subjunctivo, & ad Indicativum refert pag. 546. & seqq. atque in eo præter suum morem secedit prorsus ab recepta & vulgari sententia. Et tamen rectum videtur ac naturæ Verbi conveniens, ut sicuti Indicativus, sic & Subjunctivus, suum Præsens, Præteritum, & Futurum habeat, quum cetera omnia eadem Tempora pariter hi Modi habeant. Accedit quod manifeste Futurum illud controversum a Præterito Perfecto Subjunctivi derivetur, & ita ut in omnibus reliquis Personis, præter Primam singularem, eandem prorsus habeat formam, sed & ipsa verba eadem, quæ illud Perfectum. At vero neutiquam probabile est, Indicativi Modi & Usus Tempus formatum fuisse a Subjunctivo. Sed utitur Vir Doctiss. auctoritate Varronis, qui lib. 8. de *L. Lat.* Tempora dividens in *Infecta* & *Perfecta*, eorum exempla sumit omnia, præter hoc Unum, ex Indicativo; Nempe *Infecta* sunt, *Discebam*, *disco*, *discam*, *Perfecta*, *didiceram*, *didici*, *didicero*. Videtur ergo ex sententia Urfini illud *didicero* ejusdem esse Modi, cujus reliqua omnia. At voluit Varro tantum de Temporibus agere, & ostendere tria esse in *Infecto*, & tria in *Perfecto*. Sumisit autem exempla ex Primo potissimum Modo, verum quum ille non haberet, nisi quinque Tempora, seu non haberet Futurum Perfecti, arripuit illud ex Secundo seu Subjunctivo Modo. Nec tamen inde

*ego pro te molam. Idem Adelph. Ne mora sit, si innue-
rim,*

inde sequitur, esse ergo illud Indicativi quoque Modi, quum de Modis non agat Varro, & illud Tempus communiter ab aliis ad Subjunctivum referatur. Certe Veteres quique Grammatici, Charisius, Diomedes, Priscianus &c. diserte illud Subjunctivo tribuunt. Probare porro studet Ursinus suam sententiam ex eo, quod desideretur exemplum hujus Temporis in prima Persona cum UT vel expresso vel intellectu constructi. Nam in reliquis Personis res est incerta, quum eadem sint etiam Præteriti perfecti; omnia autem Subjunctiva tempora, non quidem Futurum per se notent, sed tamen ad rem futuram sapissime adhibeantur, ut adeo ex sensu parum distingui queat inter Præsens, Perfectum, & Futurum subjunctivi, atque ideo, ubi talis Constructio occurrit cum reliquis hujus Futuri personis, tuto eam ad Præt. Perfectum semper rejiciat Ursinus. At vero iniquum est, totum tempus loco seu Modo suo movere, quia in promptu non sint loca, in quibus occurrat constructio illa cum unica illius Temporis persona. Difficile immo foret, talia quoque ostendere exempla in variis seu pluribus Personis Plusquam-perfecti, & tamen neque ipse illud Subjunctivo propterea excludet. Accedit quod frequentissima sit Ellipsis illius voculae ante Tempora reliqua, atque adeo etiam ante hoc Futurum, Subjunctivi. Certe quando Cicero ait, *Age resistero Peripateticis, qui &c. Su-*

sinuero Epicureos, Diodoro quid faciam Stoico? non possunt hæc aliter accipi, quam ut per Ellipsin dicta, & cum incerto eventus quod Subjunctivis ipse Ursinus pag. 576. 577. proprium adeo esse contendit, ut *incertis de rebus cum sermo est, vix locum esse nisi Subjunctivo posse* censeat cum Corrado. Sensus autem est Verborum Ciceronis, *age, esto ut resistero* &c. Et ita passim, *videro, dixerō*, & similia, immo in reliquis etiam Personis, *Videris, Viderit, Viderint*, haud dubie sunt explicanda, quando absolute posita occurrunt. Denique pro Indicativo Ursinus haberi illud postulat etiam ideo, quia cum Futuro Indic. per simplicem copulam aliquando conjungitur. At nullam esse hanc rationem vel ex iis liquet, quæ ipse pag. 578. ex Auctore Methodi adfert, & in quibus itidem per copulam Verba Indicativi & Subjunctivi Modi junguntur, Veluti *Eloquere, quid Tibi Est, & quid meam Velis operam: Quia Tibi aurum redditi, & quia Te non defraudaverim*. Si manent hæc tamen Subjunctiva, etiamsi cum Indicativo per copulam conjungantur, quidni & Futurum exactum per eandem rationem manebit Subjunctivum? Modestius egit Vossius de Anal. III. 13. qui ad utrumque Modum referri vult hoc Futurum. Sed neque id approbaverim, quum sic latissima Confusioni in indaganda Linguae natura & Grammatica ratione aperiatur fenestra. Quando reperitur ita positum, ut sensu pos-

rim, quin pugnus continuo in mala hareat. Idem, Ubi, si quid paululum te fugerit, ego perierim. Livius lib. 7. Jussu tuo imperator extra ordinem nunquam pugnaverim, non si certam victoriam videam. Tacitus in Agricola; Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse. Columella; Non affirmaverim. Sallust. De iis haud facile compertum narraverim. Apud poëtas sæpius: Virgil. lib. 3. Nec vos arguerim Teucri. Tibull. lib. 3. Nec tibi crediderim votis contraria vota. Propert. lib. 3. Sic ego non ullos jam norim in amore tumultus, Nec veniat sine te nox vigilanda mihi. Cicero Phil. 2. Citius dixerim jactasse se aliquos. Idem lib. 9. epist. Videor sperare debere, si te viderim. Idem in Lucullo, Illud vero non censuerim, ut ejus auctoritate moveatur. Terent. Hecyra; Denique Hercule aufugerim potius, quam redeam. Gellius lib. 18. cap. 2. Postrema, inquit, questionum omnium hæc fuit, Scripserim, venerim, legerim, cujus temporis verba sint, præteriti, futuri, an utriusque.

7 *Amavissem, docuisssem*, etiam ipsa in Futuro usurpantur.

fit absoluto & directo exponi, id vero per usitatissimam Ellipsin, æque ac in Præt. Perfecto, abunde expediri potest. Sæpiissime autem occurrunt Subjunctiva per hanc Ellipsin juvanda, quæ videntur ceteroqui, quod ad sensum, absolute, seu prorsus eodem sensu, quo Indicativa, fuisse posita, sed quæ ideo per se non habent Indicativi vim & constructionem: non magis, quam Secunda Persona Futuri Indicativi, & Præsentis Subjunctivi, quia in imperandi usu & sensu sæpe reperitur adhibita, idcirco Imperativi esse modi a quoquam statuitur.

7. *Amavissem &c.*] Hæc for-

ma etiam in istis Sanctii exemplis longe præcipuam Præteriti vim & significationem habet præ Futuro, & indicat aliquid fore, sed non nisi postquam præterierit jam tempus factæ ejus rei, quæ verbis ipsis notatur: atque adeo res futura, quæ aliis verbis inest & significatur, in eadem periodo retro respicit ad significationem Præteriti Perfecti, quæ huic formæ inest. Sic ergo, *si se Consulem fecissent*, idem est, ac si diceretur, postquam se Consulem fecissent, tum demum illud fore. Si enim hic idem pene notat, quod *postquam*, nisi quod insuper designet incertam adhuc rei, quam factam

pantur. Cæsar 1. Gallico: *Nonnulli etiam Cæsari nuntiabant, quum castra moveri, aut signa ferri iussisset, non fore dicto audientes milites.* Cicero 2. Offic. de Mario: *Si se consulem fecissent, brevi tempore aut vivum aut mortuum Jugurtham se in potestatem populi R. redacturum: & sub finem lib. At ille ubi ingressus est, confestim gladium distrinxit, juravit se illum statim interfecturum, nisi iusjurandum sibi dedisset, se patrem missum esse facturum.* Horat. *Dispeream, ni submosses omnes.* Cicero ad Trebatium: *Rescripsi quam gratum mihi esset futurum, si quam plurimum in te studii, officii, liberalitatis contulisset.* Virgil. *Verum anceps fuerat belli fortuna, fuisset.*

In futuro tertio, Imperativum vocant, & hæ voces, *ama*, & *amato*, non differunt: nam vulgo putant, *ama*, præsentis esse, & *amato*, futuri remotissimi, quasi ve-

ro

etiam volumus, conditionem, ut adeo, quicquid futuri in tota hac ineft locutione, oriatur ex vocula *si*, & ex altero commate, quod aperte rem futuram promittit, modo alia res prius fit facta.

8. *Hæ voces &c.*] Plures sunt Imperativi voces, per duas personas, Secundam & Tertiam, Utriusque Numeri, de quibus, ut & His ipsis, Vide Vossium de Anal. III. 14. & Ursinum Sect. V. cap. 7. pag. 556. &c. qui & ipsi rejiciunt distinctionem Præsentis & Futuri in Imperativo, suamque sententiam ex variis Auctorum locis satis superque probasse sibi videntur. Sed tamen quum duplex illa terminatio Secundæ personæ constanter in Singulari pariter & Plurali, in Activo itidem & Passivo, reperitur, accesserim fere Mario Corrado, de Ling. Lat. lib. 7. p. 244. & aliis, qui priorem formam, *Ama*, ad præsens futu-

rum seu statim faciendum, posteriore *Amato* ad remotius & postea futurum referunt, sed ita, ut hæc distinctio agnoscatur tantum, si causam duplicis istius terminationis quærimus. at non, si usum spectamus, qui postea eas etiam promiscue profus adhibuit. Virgilius tamen in Eclogis revera videtur distinxisse, quum ait, *Phyllida mitte mihi, meus est natalis, lola: Quum faciam vitulâ pro frugibus, ipse, venito.* Ubi certe *Est* Indicativi Præsens cum *Mitte*, at *Futurum Ind. Faciam* cum *Venito*, jungitur. Non alienior ergo est hæc distinctio ab hisce Imperativi formis, ac illa, quam ipse Ursinus pag. 560. tradit, posteriori scil. forma exprimi potissimum permissionem, quod utique est non modo remotius aliquid, sed & incertum *Futurum*, ut *si voles, lavato: si placuerit, facitote: Phormionem, qui volet, lassifito.*

ro possimus, nisi de futuro, imperare. Lucanus de longissimo tempore dixit; *Totum sub Latias leges cum miseris orbem, In te verte manus*: & Propertius utramque vocem in eodem sensu conjunxit; *Aut si es dura, nega; sin es non dura, venito*. Virgil. *Et potum pastas age, Tityre, & inter agendum Occursare capro* (cornu ferit ille) *caveto*. Idem Georg. *Nudus ara, sere nudus*: & subdit; *Primus humum fodito*. *Laudato ingenia rura, exiguum colito*. *Ridiculum igitur fuerit dicere, Ama, ama tu luego: Amato, ama tu despues*.

CAP. XIV.

Infinitum verum impersonale. Modus Infinitivus nullus est. Tempora personalia explicantur. Esse, & Fore omnium temporum, ut Amare, & Amavisse: venturum fore.

INfinitum verbum est, quod personas, modos, & tempora non finit, „ (sive quod personis, numeris, &

I. *Quod personas, modos & tempora non finit*] Gravissima occurrunt passim in hoc opere Errata, seu *τυπογραφικά* ipsius Auctoris, seu typographica. Certe & hoc loco nullus dubitem, licet omnia eadem præferant Salmanticensis & Patavina editio, voluisse tamen Sanctium, *Personas, Numeros, & tempora*, sicuti supra cap. 12. de Infinito locutus est. Accedit, quod mox de *personis & Numeris jam dixisse se* dicat, & tantum superesse *questionem de temporibus*, nulla *Modorum*, qui & alieni ab hoc loco, facta mentione. Sed & Scioppius hæc breviter exponens recte non *Modos*, sed *Numeros* nominat, quasi &

Auctor ita scripsisset. Ceterum ego Infinita *Omnis Persona & Numeri* dicenda potius putem, quam *Nullius*, quia cum omnis personæ & numeri nominibus construuntur, nullamque Terminationum istis de causis habent differentiam: æque ac Adjectiva quædam, veluti *Felix*, &c. quæ nullam itidem habent respectu Generum, nec tamen idcirco Genera illis magis negantur, quam aliis. *Nullius* autem Personæ aut Generis Vocabula sunt, quæ nihil ejus rei habent, neque in terminatione sua, neque in Usu aut Constructione Grammatica. Id tamen verum: dicta hæc ideo *Infinita*, & *Indefinita*.

„ & temporibus non definitur; aut quod certam &
„ definitam

finita, & *Perpetua*, quia nulla Terminationum diversitate definiuntur in unum certum Numerum aut Personam, sed sub una ac perpetua Terminatione Variis seu Omnibus Nominum ac Pronominum Personis & Numeris junguntur. At vero cum *Temporum* respectu in varias discreta sint terminationes, nulla est satis iusta causa, Infinitis negandi *Temporum* discrimen. Confunduntur aliquando? At idem accidere etiam Subjunctivis & Indicativis *sup. cap.* ostendimus, rationemque dedimus ejus rei, maxime de Præsenti Indicativi, quod inprimis, & æque ac Infinitum Præsens, in usum præteritæ vel futuræ rei sæpe conferitur, nec tamen propterea Nullius est certi *Temporis* in ratione Grammatica. Fateor equidem, aliquanto magis promiscuum videri & confusum apud Auctores in Infinito earum terminationum, quibus *Tempora* distinguere solent, usum. Sed ratio est, quia sæpe Infinitum, non tanquam Verbum, sed tanquam Nomen verbale (Vide infra III. 6.) usurpatur a Scriptoribus sine ullo respectu temporis cujuscunque, maxime in locutionibus, ubi nulla potest esse ambiguitas, nec ulla temporis ratio habetur aut requiritur. Quod eodem modo se habet in Participiis, quibus tamen omnes fere tribuunt Temporis quoque adsignificationem, sive distinctionem in varia Tempora. At vero ubi jam diversa Tempora per Infinitum in una periodo exprimi necesse est, illa

quoque per varias Infiniti terminationes, æque ac Finiti, diligenter distinxere veteres, sicuti hoc ipso capite ipse Sanctius agnoscere cogitur. Præterea nihil foret mirum, si quæ Auctorum loca in his quoque parum Grammatica proferri queant, quum sæpe Usus recesserit ab Analogia, ut supra ad *cap. 1. pag. 7.* ostendimus, & vel maxime ex Infiniti Futuri (*Amaturum esse* &c) circumlocutionibus patet. Has enim omni Generi & Numero in Nominibus applicuisse aliquando Usus ille deprehenditur, tanquam æque invariabiles & indeclinabiles, ac *amare* & *amavisse*. Veluti, *Credo inimicos meos hoc dicturum*. Et, *Non putant hoc eam facturum*. Vide omnino Gell. I. 7. Vossium de Anal. III. 16. & infra Nostrum, ac Me, III. II. Gellius quidem hæc locutiones solæcismi excusare tentat auctoritate plurimorum exemplorum; at Scioppius infra d. I. figurata interpretatione, tanquam si diceretur, *Credo inimicos meos esse negotium hoc dicturum*. Sed sine dubio origo quidem locutionis hinc repetenda, at usus dein hanc formam & phrasin adhibuit etiam ita, ut satis appareat, non attendisse semper Scriptores ad hanc ejus originem & analogiam. Veluti apud Gellium d. I. *Hosium copias ibi occupatas futurum*. Manifestum enim ex eo, *futurum* seu *futurum esse* poni hic absolute & simpliciter pro *fore*: manifestum etiam, illud Scioppi-
anum supplementum plane hinc

„ definitam personam, certum numerum, & certum
„ tem-

esse alienum. Nam secundum id dicendum fuisset *occupatum futurum*, non *occupatas*, quod nullo modo ad illam accommodari constructionem potest. Quapropter videntur sane prisca illi repositas hasce locutiones in paradigmata sibi in pueritia proposito simpliciter habuisse pro Futuro Infiniti, & proinde sicut Præsens & Perfectum Infiniti omni constructioni convenit, similiter & eas sine ulla variatione diversæ constructioni applicuisse. Unde ille Gellii amicus, qui locutionem hanc tuetur, & Solæcismi purgat, apud Gellium d. l. *Verba indefinita* hæc vocat, *neque Numeris, neque Generibus præservientia, sed libera undique & impromiscua, & ab omni Generum necessitate absoluta*, Et quæ *omnia isthac* (Numeros & Genera) *una eademque terminatione complectantur*. Ex quibus patet, solo eum usu probare hanc locutionem; quasi ex paradigmata receptam, & æque ac reliqua Infinita, nulli variationi respectu *Generis* aut *Numeri* obnoxiam, atque adeo nihil participii retinentem. Nullam ergo neque ille, multa licet lectione exercitus, cui pleraque omnia veterum literarum quesita meditataque erant, analogiæ in ea tuenda rationem indagavit, aut habuit, sed simpliciter, æque ac Scriptores nonnulli, formulæ huic, in paradigmata expressæ, indeclinabilis & invariabilis infiniti naturam tribuit. Secuti autem sunt illos Veteres aliquando etiam posteriores, atque ipse Cicero, ut ex Gellio liquet. Sed

tamen secus faciendum. Hi facile dein animadverterunt, atque etiam fecerunt, quum jam ars Grammatica, & Syntaxeos ratio, magis esset illustrata. Habuit autem Infinitum olim tres proprias, sed inter se diversas terminationes pro ratione Temporis triplicis, Præsentis, Præteriti, & Futuri, *amare, amavisse, & amassere*. Postremam hanc in usu fuisse Veteribus satis probavit Vossius *Analog.* III. 17.* Ei vero deinceps suffecta circumlocutio, & ipsa quidem primo per Ellipsin, dein tanquam nulli prorsus variationi obnoxia, ut diximus, postea tamen rectius ei accommodata, quam Genus & Numerus requirebat. Diversæ illæ triplicis Temporis terminationes formatæ sunt omnes a Subjunctivi diversis temporibus, *amare* ab *amarem*, *amavisse* ab *amavissem*, *amassere* antiquum ab *amasso* item antiquo. Rein ita se habere manifestum est ex eo, quod eadem prorsus est formatio secundi Subjunctivi, & primi illius Infiniti, etiam quum ab analogia recedunt, veluti a *Volo, vellem, velle*; a *Fero, ferrem, ferre*; a *Fuo, forem, fore*; a *Sum, essem, esse*, a *Nosco, noscerem, noscere, & nosses, nosse*. Patet hinc duplex error Vossii, prior, quod *Anal. III. 16.* *Fore* proprie *Præsentis, non Futuri esse temporis*, Augustino Saturnio, alia tamen, & inepta satis, ratione id suspicanti, negat, cum eodem utique modo formetur ac reliqua ab Imperfecto Subjunctivi, ablato tantum *M*: ac proinde in ratione Grammatica, quum

tempus non habet; ut *amare, amari, amavisse*. Ac de Personis & Numeris jam diximus: de Temporibus major est quæstio; de quibus antequam disputem, apponam Consentii Romani præclara verba, cui hanc pulchram

quum ejusdem sit originis & formationis, eandem, quam reliqua infinita, habere naturam & tempus debeat. Quod autem maxime ad futuram rem significandam vulgo adhibetur, illud non ex Grammatico hujus vocis Tempore, sed ex ipsius Verbi significatione, quæ est, *nasci, fieri*, oritur. Quæ & in illo *Forem* apparet plerumque, licet hoc ipsum etiam in Præsentis ac Præteriti Temporis sensu revera & diserte satis aliquando adhibeatur. Veluti Phædrus *præfat*. *Libri III. ut dixit Sinen, Ad Regem quum Dardania perductus foret*. Et fab. 49. *Qui quum de puero multa mentitus foret, Adje- cit &c* ubi manifeste pro *esset*, vel *fuisse*, ponitur. Sallust. Catil. 31. *sicuti* (i. *sicubi*, ut in Jug. c. 60.) *jurgio lacesitus fuit*. Liv. XXVII. 44. *Exercitu, cui detractum foret omne, quod roboris fuerit*. Alter error est, quod ibidem asserit, Primam Infiniti formam nequiquam continere significationem præteriti Imperfecti, sed id facere Secundam modo, quum tamen Prima, ut ostendimus, sit orta ab ipso Imperfecto verbi Finiti, sed Subjunctivi, & præterea plerumque, certe in omnibus pene exemplis a Sanctio hic allatis de Prima illa in significatione Præteriti, si traducatur in locutionem Finitam, per Imperfectum efferri possit & debeat. Veluti, *de calo ta-*

etas meminî prædicere quercus, h. e. meminî, quum id prædicarent, vel, ejus temporis, quo id prædicebant. Et sic in ceteris, ubi aliquid Præteriti hæc forma Infinita videtur significare. Isthoc autem pacto evaditur etiam illud, quod ex hoc usu Primæ formæ in sensu Præteriti concludi ad rejiciendam in ea plane omnem significationem & distinctionem Temporum voluit Sanctius. Quæ sententia tanto magis est rejicula, quod hæc Infiniti forma per se, & sola, vix unquam ad Præteritum Perfectum denotandum adhibetur: Nec enim ex. gr. *Scio te illud habere*, & similia, temere occurrent simpliciter in significatione præteriti Perf. usurpata, quam præfert hæc locutio, *Scio te illud habuisse*. Accedit vel maxime, quod & hæc & reliquæ Infiniti formæ deriventur proxime ab iisdem Finiti Verbi Temporibus, quorum istæ quoque esse vulgo creduntur, & quorum usui ideo potissimum inserviunt. Æque ac in lingua Græca, ubi eadem sunt Tempora, eademque characteristica singulorum Temporum, in Infinito, quæ in Finito. Veluti liquet ex Indicativi omnium Temporum tertia Persona, a qua, Infinita istic pleraque videntur formata, Præsentis *τύπτει, τύπτειν*, Perfecti, *έτύψε, έτυψεναι*, Futuri, *τύψει, τύψειν*. &c.

chram doctrinam de veris Impersonalibus me fateor debere. *Qualitas*, inquit, *verborum*, aut *finita est*, aut *infinita*: *finita est*, quæ notat certam personam, certum numerum, certum tempus; ut, lego, scribo. *Infinita est*, in qua hæc universa confusa; ut, legere: legere enim & ego, & tu, & ille potest; item legere & unus, & plures dicuntur; item legere etiam possum hodie, & heri potui, & cras potero. Quoniam ergo hæc neque personam, neque numerum, neque certum tempus definiunt, & ubique natura simplici eodem modo respondent, infinita dicuntur. Hæc ille; qui, præterquam quod egregie naturam infiniti seu impersonalis verbi demonstrat, refellit eorum errorem, ² qui *Modum infinitivum* vocarunt, quum sit merum verbum. Eadem fere Aulus Gellius libro primo, cap. 7. *Qui modus dicendi*, inquit, *neque in modos*, *neque in personas*, *neque in genera*, *neque in tempora distrabitur*, *sed omnia isthæc una eademque declinatione complectitur*. Vidit etiam hæc Accursius in l. 5. *Stipulationum*. §. *stipulatio*, verbo, *daturum*. D. de verbor. oblig. *Quia verba*, inquit, *infiniti modi etiam ad futurum*

2. *Qui Modum Infinitivum vocarunt*] Sic tamen & ipse Gellius in seqq. verbis, sed quæ plane aliter se habent, quam heic citantur. Nempe, illa, *occisurum*, *facturum esse*, *indefinito Modo dixerunt*, qui *Modus* neque in *Numeros*, *neque in personas*, *neque in genera*, *neque in tempora distrabitur*. Vides hic *Modum* appellari diserte, & in citando Gellio eundem hic errorem commissum, qui supra, *Modos* pro *Numeros* exhibendo. Tum scito, Phil. Rubenium in *Electis*, II. 17. delere hæc verba; *neque in tempora*, in quibus solis consistit, quod ex Gellio probatum volebat Sanctius, de non statuenda Infiniti in Tem-

pora distinctione. *Modum* tamen neque Ego tribuerim Infinito, quippe quod in nullas utique terminationum differentias per causam Modorum distrabitur, at a Finitis Modis quibuscunque seu Verbis distinguitur, non eo, quod alterius sit Modi, sed hoc ipso, quod sit Verbum Infinitum. *Modi* proprii sunt illis Verbis, quæ eorum nomine & causa varias suscipiunt terminationes, h. e. Verbis Finitis: Infinita e contrario nullam habent Modorum varietatem, atque adeo nulla sunt Verba Infiniti Modi, sed simpliciter & directe Verba Infinita.

rum respiciunt, & ideo dicuntur infinita, quia omne tempus respiciunt: recte enim dicitur, volui legere, volo legere, volam legere. Hæc ille recte, nisi modum vocasset infinitum. 3. Nunc accipe testimonia de præterito in tuo illi Præsenti infinitivi: Cicero; *Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visi sumus senatum commovere.* Catull. ad Manlium; *Quale ferunt Graji, Peneum propter amœnum Siccari emulsa pingue palude solum.* Mart. lib. 6. *Lusus erat sacrae connubia fallere tædæ; Lusus & immeritos exsecuisse mares.* Ibidem; *Vix tangente vagos ferro refecare capillos Doctus, & hirsutas excoluisse genas,* Ovid. Her. Epist. 2. *Sæpe fui mendax pro te mihi, sæpe putavi Alba procellosos vela referre notos.* Cicero lib. 4. epist. *Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æque ferre posse.* Exemplum hoc de præterito est, & futuro. Virgil. *De cælo tactas memini prædicere quercus.* Horat. *Memini quæ plagosum mihi parvo Orbilius dictare.* Plaut. Epidico; *Non meministi me in aurem ad te adferre natali die?* Terent. *Forma bona memini me videre.* At dicent aliqui, verbum *memini* non posse jungi præterito: sed non

3. Nunc accipe &c.] In com. pluribus sequentium exemplorum, ipso Infinito nihil Præteriti, certe non Perfecti, significatur. *Visi sumus Senatum commovere*; hic illud *commovere* præsentem rem significat, sed quæ præsens fuit tempore præterito, quod exprimitur non *et commovere*, sed *et visi sumus*. Sic *vidimus aliquoties te pulcherrime ferre fortunam*: *vidimus* denotat præteritum, *ferre* præsens. Et sic alia nonnulla, in quibus præteritum non unum tempus, sed duplex, præsens & præteritum, conjunctim significatur, sicuti in

illis, *subreptum erit, subrepturus fuit*, præteritum & futurum: Vide notata ad caput superius. In reliquis vero Sanctii exemplis Infinitum potest optime transferri in Imperfectum Finiti: sicuti ostendimus paulo ante in *memini prædicere*. At in verbis Horatii *Fertur Prometheus addere*, &c. videretur sane Præsens *addere* directe positum pro *addidisse*. Sed Sanctius negligenter prorsus istuc omisit verbum, *Coactus*, in quo tota vis Præteriti Perfecti hæret: Vide locum, qui est in Oda XVI. Libri Primi.

non sunt audiendi; quos satis arguit Persius, dum ait; *Nec in bicipite somniasse Parnasso memini*: „[& Cicero; „ *Meministi me ita distribuisse causam; ego memini sum-* „ *mos in civitate nostra fuisse viros*:] Sed ad institutum. Horat. *Dictus & Amphion, Thebana conditor arcis, Saxa* *movere sono testudinis, & prece blanda Ducere, quo vel-* *let*. Idem; *Ploravere suis non respondere favorem Spera-* *tum meritis*. Cæsar; *Cognita Cæsar causa, reperit a Sue-* *vis auxilia missa esse*. Cicero pro Archia; *Ex hoc esse* *hunc numero, quem Patres nostri viderunt divinum homi-* *nem Africanum*. Horat. *Fertur Prometheus addere prin-* *cipi limo particulam, & insani leonis vim stomacho appo-* *fuisse nostro*. Idem. 3. Carm. *Arbiter pugnae posuisse nudo* *sub pede palmam Fertur, & leni recreare vento sparsum* *odoratis humerum capillis*. L. unica. D. si tabul. test. nullæ extab. *Licet*, inquit, *postea interierint, competet* *bonorum possessio; quia verum fuit tabulas extare, pro ex-* *titisse*.

4. Exempla de futuro. Cicero Attic. Lib. 1. *Cætera* *spero*

4. Exempla de futuro.] Adde si dicas ducere. Eun. III. 3. 14. his: Plaut. *Afin.* II. 4. 36. *Aje-* *bat reddere, quam extemplo sibi* *redditum esset*. Aulul. I. 2. 30. *Nam nostra qui est magister curia,* *Dividere argenti dixit nummos in* *viros*. Curcul. I. 3. 25. *Tu Ve-* *neri per vigilare te vocisti*; V. 1. 7. *Nego me dicere*. Cistell. II. 3. 41. *Instare usque adeo, donec se* *adjurat anus jam mihi monstrare,* *sed se ajebat quandam mulierem* *suam benevolentem convenire etiam* *prius*. Mostell. V. 2. 11. TR. *promitte, ego ibo pro te, si tibi* *non libet*. TH. *Verbero, etiam* *irrides?* TR. *quian' me pro te ire* *ad cœnam autumo?* TH. *Non* *enim ibis*. Terent. *And.* II. 3. 5, *Sed si tu negaris ducere, ibi* *culpam in te transferet*. II. 4. 8. *si ei placere hoc: sperat se a* *me avellere, scil. hoc prædium*. Ovid. *Metam.* XIV. 250. *Ire ne-* *gabamus, vel tecta ignota subire*. VII. 740. *Dum census dare me* *promitto*. Heroid. III. 57. *Quin* *etiam fama est quum crastina sul-* *serit Eos, Te dare nubiferis linea* *vela notis, pro daturum esse*. Cic. *Famil.* III. 6. *Qui brevi tempo-* *re sibi succedi putarent*. X. 24. *Ex quo tempore ipse mihi professus* *est, se venire*. Liv. II. 9. *Nisi,* *quanta vi civitates libertatem ex-* *petant, tanta reyna Reges defen-* *dant, equari summa infimis*. Sic *enim ibi distinguendum*. XLIV. 27. *Nunciatet quinque millium* *opera tantum uti Regem*. Florus. IV. 2. *Nisi dictis staretur, non*

spero prolixa esse. Ibidem lib. 7. Spero etiam in præsentia, pacem nos habere. Idem. Fam. lib. 10. ep. 24. Nec ille intermisit affirmare, sine mora venire. Idem; Mibi scito in dies majori curæ esse dignitatem tuam. Idem; Hi quum se a tanto squalore unius morte liberari intelligerent; omnia ei peragere promiserunt. Idem. 1. Tuscul. Magna me, inquit Socrates, spes tenet, Judices, bene mihi evenire, quod mittar ad mortem. Virgil. Æneid. lib. 6. Neque credere quivi, Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem. Livius; Sciantque, & ita posteris tradant, nullas opes humanas armis Romanis resistere posse. Plin. Adjicit miracula, quæ indicasse conveniat. Cæsar; 6. Gal. Si amplius obsidum velit, dare pollicentur. Valer. Maximus lib. 6. cap. 5. Furaverunt in squalore se esse, quoad Imperator ipsorum reus esset futurus. Cato de re rust. cap. 5. Ne quid emisse velit insciente domino, neu quid dominum celavisse velit. Et intra; Chaldaeorum ne quem consuluisse velit. Horat. 2. Serm. Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida,

se remittere exercitum. Locutionem autem harum, seu Præsentis in significatione Futuri, usum etiam in verbis Finitis esse frequentem, & nihil præjudicare Grammaticæ Temporum distinctioni, superiori capite, reddita ratione, ostendimus. Quod vero Noster mox Perfecti Temporis formas etiam pro Futuro accipit, id alienissimum est. Nam primo, multo minus Futuræ est significationis, *ne quis hoc fecisse velit*, quam, *ne quis hoc facere velit*. Infinitivus autem junctus verbo *Volo* notat simpliciter ipsam cujuscunque rei actionem, quæ Futuri Temporis forma non exprimitur. Nam quis unquam dixit aut scripsit, *Volo hoc facturum esse*, sive *me*, sive *te*, sive *illum*? Si quid futuri in hac inest

locutione, id hæret in ipso Verbo *Volo*, quod suam certæ actionis voluntatem extendit a præsentis Temporis momento usque in illud, quo ea actio tandem fit, aut desiderata res sibi obvenit: atque adeo Infiniti in his eadem ratio est, ac Nominis substantivi in hac locutione, quæ Tibi roganti, *quid vis?* respondeo, *Volo tuam amicitiam*. Deinde sola hac Perfecti Temporis forma videtur aliqua certe Temporis distinctio plerumque notari. Nam *Volo te emisse* notat, non, *Volo te velle* & incipere emptionem, aut eam facere jam re ipsa, sed, te eam mihi factam & absolutam præstare. Ceteroqui, si promiscue pro Præsenti ponitur, tunc notat ipsam rem, seu ipsum illud *emere* sine ulla relatione ad certum tempus.

*Atrida, vetas cur? Perſius; Verum, nec nocte paratum
 Plorabit, qui me volet incurvaſſe querela.* Cicero pro Mu-
 ræn. *Omnes verebamur nimis iracundam futuram fuiſſe vi-
 ſtoriam.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. *Sed abunde erit ex
 iis duo exempla retuliſſe.* Lucan. lib. 2. *Liceat ſcripſiſſe,
 Catonis Marcia.* Virgil. 6. *Æn. Magno ſi pectore poſſet Ex-
 cuſſiſſe Deum.* Mart. lib. 1. epigr. 108. *Condere victuras
 tentem per ſacula chartas, Et nomen flammis eripuiſſe meum.*
 Terent. Adelph. Act. 3. ſc. 2. *Ante ædeis non feciſſe, erit
 melius, hic convicium:* id eſt, præſtabit, non facere ante
 ædes turbam, aut vociferationem. Idem Phorm. *Cras
 mane argentum mihi miles ſe dare dixit.* „ [Et Hecyr.
 „ *Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum velis.* Propert.
 „ *Tu minitare oculos ſubjecta exurere flamma.*]

Non leviter advertendum præcipiunt Grammatici,
 5 nullum verbum in infinitivo habere proprium futu-
 rum, nam *lecturum eſſe*, vel *fuiſſe*, non proprium futu-
 rum dicunt, ſed per circumloquutionem: ſolum enim
 dicunt Verbum Subſtantivum habere futurum, *fore*. Sed
 hoc falſum eſt. Primum enim, *fore* non eſt à *ſum*, ſed
 a *ſuo*: deinde *fore* ſignificat omnia tempora; ut, *amare*,
eſſe, *legere*. Ac de verbo *eſſe* jam aliqua de præterito
 & futuro retulimus exempla; reſtat, ut de *fore* in Præ-
 terito & Præſenti proferamus, quoniam de Futuro
 lis

5. *Nullum verbum in Infinitivo*
etc.] Habuere olim in SSERE
 exeuntia Futura, ut *amaſſere*.
 Sed & poſtea *amaturum eſſe*
 &c. licet per circumlocutionem
 dicta, tamen etiam ut propria
 Infiniti futura ſunt uſurpata, ut
 patet ex eo, quod olim contra
 Analogiam conſtructionis, Accu-
 ſativis etiam pluralis Numeri,
 uti & feminini Generis, fuere
 juncta, uti ſupra oſtendimus,
 ſine ulla variatione, tanquam
 vere indeclinabilia, more veris
 Infinitis proprio, *Fore* autem

rectiſſime obſervat Sanctius non
 eſſe a *ſum* ſed a *ſuo*. Eſt au-
 tem Præſentis temporis in ratio-
 ne Grammatica, ut item jam
 probavimus contra Voſſium; li-
 cet ejus ſignificatio, quæ nihil
 ad Grammaticam, per ſe incli-
 net in Futurum. Eſt enim i-
 dem quod *feri*; quia vero, quod
 jam fit, id brevi poſt, ut ſperat-
 ur, erit factum, & exiſtet,
 ideo, quod *fore* dicimus, id ſi-
 gnificamus brevi poſt in rerum
 natura exiſtiturum & futurum.

lis non est. Cæsar 1. Gal. *Commissum cum equitatu prælium fore videbat.* Cicero 1. de Invent. *Ex qua conficitur, ut certas animo res teneat auditor, quibus dictis peroratum fore intelligat.* Cicero, ut citatur, in Valerium; Marius quum a Senatu ex urbe repulsus esset, ea, quæ in eum falso conflata fuerant, diluere voluit. *Quid ita? quia se sine scelere fore intelligebat.* Et rursus; *Quanto robore animi is semper existerit, qui vitam sibi integram fore intelligit, difficile dictu est.* Laurentius Valla contendit duo Futura jungi non posse; ut si dicas, *Fore venturum, & faciendum fore.* In quo dupliciter fallitur; nam neque fore, futurum est; nec venturum, aut faciendum, certum aliquod tempus præfiniunt, ut mox dicetur ⁶ capite proximo; imo vero duo Futura multo melius cohærebunt, quam futurum cum præterito, aut præsentis: quinimo ⁷ si *amaturus* esset veri futuri, nunquam dicere possemus, *Amaturus fui*; sed semper, *amaturus ero*; pessimeque locutus esset Cicero: *Non dubito, quin te legente has literas, confecta jam res futura sit.* Sed agamus testimoniis contra Laurentium: [vide & Alexandrum ab Alex. 1. 8.] Plautus Casina: *Lepide dissimulant fore hoc futurum.* Cicero Attico; *Deinde addis, si quid secus, te ad me fore venturum.* Idem pro Milone; *Nibil horum vos visuros fore.* Liv. lib. 47. *Aut sub pellibus habendos milites fore.* Idem. lib. 6. *Eo quoque mittendos fore legatos.* Idem. lib. 8. *Non id Cornelie magis familie, quam urbi Romanæ fore erubescendum.* Sed ut ad rem; non negaverim de Infiniti temporibus, cogi nos aliquando

6. Capite proximo.] Ubi tamen & Notas nostras velim videas.

7. Si *amaturus* esset veri futuri.] Et est veri Futuri, & recte dicitur *amaturus fui, eram.* Cic. fam. lib. V. 10. *Supplicium, quo usurus eram in eum, tibi remitto.* Quin aliud utique est, *amatu-*

rus fui, amaturus sum, aut ero, aliud amans fui, amans sum, aut ero. Sed & supra ostendimus: sæpe in una locutione duplex exprimi tempus, quod & sit in *amaturus fui.* Vide & ad Caput sequens, ubi hanc ipsam locutionem, *Dicturus fui*, expositam dedi.

quando propter inopiam temporum, & distinctionis causa, sic distinguere tempora, ut *Amare, esse, legere*, sint omnino præsentis; & *Amavisse, fuisse, legisse*, præteriti; & *fore* futuri. Id contingit fere in verbis famæ, aut linguæ: ut, *ajunt, ferunt, fertur, dicunt, dicitur, affirmo, scribo, & similia*: ut, *affirmat non solum venire regem, sed venisse jam: dico esse periculum, atque etiam fore: dixit se dedisse pecunias, & dare, & daturum*. Cicero lib. 7. epistolarum; *Scripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore*. Idem lib. 3. Sequitur illud, ut te existimare velim mihi magnæ curæ fore, atque esse jam, &c. Idem libro 3. de Oratore, in ultima pagina; *Quemquidem ego confido omnibus istis laudibus excellentem fore: & Crassus; Fore dicis? Esse jam dico, & tunc judicavi, &c.* Idem libro 13. epistolarum. *Sperare tamen videor, Cæsari collegæ nostro fore curæ, & esse, ut habeamus aliquam Rempub.* Ibidem. ep. 28. *Tua sponte amicum Lacedæmonius, & esse, & fore*. Idem pro Balbo in calce; *Tum etiam illud cogitatote, sic vivere, ac vixisse Cornelium, ut &c.* Idem lib. 10. Epistol. *Quam & esse jam, & futuram amplissimam intelligo*. Cæsar 3. Civil. *Pompeji summam esse, ac fuisse semper voluntatem, ut componerentur*. Catull. *Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima, scilicet, ait.*^s In

iis

8. In iis omnibus mihi videntur &c.] Non tamen sunt distincta & diversa verba, sed unius verbi distincta & diversa tempora; hæc, *venire & venisse; dedisse, dare, & daturum esse; vivere & vixisse*; quæ etiam in memoratis exemplis apparent. Neque ergo unius Infiniti diversæ terminationes idem notant ratione Temporum in arte Grammatica, licet aliquando; ubi nullum est ambiguitatis & obscuritatis periculum, promiscue u-

surpari videantur, plane sicuti mox in allatis ex Cicerone verbis ipsum Finitum *Cupio* promiscue de præsentis, & præterito seu cœpto jamdudum, tempore usurpatur. Quapropter quum tamen id ipsum in ratione Grammatica perseveret esse & haberi Præsentis proprie Temporis, nulla etiam causa est, quin idem statuatur de ejus infinito *Cupere*, licet & hoc aliquando promiscue adhibeatur.

his omnibus mihi videntur distincta esse verba: ut si dicas; *laudare*, & *extollere*; *currere*, & *ridere*; sic *esse*, & *fore*: nam *fore* non est a *sum*; nec *fuisse*; sed a verbo *fuo*, quod semper magis inclinatur ad futurum tempus sua natura; & hoc magis meam opinionem confirmat, tempora infinita indiscreta esse, nisi aliquid accedat, quo discernantur; nam *Me amare*, intelligis esse singularem; *Nos amare*, pluralem. Sic Cicero ad Atticum distinxit duo presentia personalia; quasi unum esset præteritum, alterum præsens, dum inquit; *Cupio*, & *jam pridem cupio*, *Alexandriam reliquamque Ægyptum visitare*. Sed quid si respondeam, esse aliquas orationes, quæ quum eidem verbis enuntientur, sensu tamen distinguantur? Ut si dicas: *Vir bonus nulla laceffit injuria ab amicitia recedit*. *Vir malus nulla laceffit injuria ab amicitia recedit*. Hic significat *discedere*, illic *non discedere*. Sic in exemplis citatis ⁹ sunt aliqua, quæ distinguant ea duo tempora, quæ absque illis promiscue poterant apponi: ut illud; *Magna cura fore, atque esse jam*. In reliquum infiniti verbi tempora confusa sunt, & a verbo personali temporis significationem mutuantur; ut,

cupio

9. *Sunt aliqua, quæ distinguant &c.* At cum liquida temporum distinctione opus est, & cum Scriptores etiam revera distincta ea voluerunt, quæ causa, cur in ea distinctione, Præsentis, tum præteriti Perfecti, ac Futuri, magis propria sit terminatio una quam altera, eaque in distinctionis necessitate nunquam illæ occurrant confusæ? quæ causa inquam, nisi quod in arte Grammatica ipsæ per se & in se habeant distinctionem temporum, cui semper attendant scriptores, quum opus est tempora distingui. Ut taceam nisi Infinitum etiam haberet sua

tempora, non tam constantem fore in omnibus verbis triplicem ejus formam, cujus nulla potest esse ratio & usus, quam necessitas triplicis temporis, Præsentis, Præteriti, & Futuri, per eas denotandi. Adde quod clarissima utique est temporum distinctio in Infinitis in Græca lingua, cui Latina suam originem debet: ut & quod Latini in maxime emphatica temporis designatione, eodem modo utantur Infinito ac Finito: veluti, quum dicebant *vixit*, *fuit*, pro mortuus est. Unde Plaut. *Bacchid.* I. 2. 43. *Vixisse nimio satius est jam, quam vivere.*

cupio legere, seu *legisse*, præsentis est; *cupivi legere*, seu *legisse*, præteriti; *cupiam legere*, seu *legisse*, futuri. In Passiva vero, *Amari*, *legi*, *audiri*, sine discrimine omnibus deserviunt; ut, *voluit diligere*; *vult diligere*; *cupiet diligere*. De *Amatum iri*, vel *ire*, postea lib. 3. cap. 11. dicemus.

CAP. XV.

Singula participia omnia tempora adsignificare.

Participia non dicuntur, quod partem capiant a verbo, partem a nomine; sed quod a verbo partem capiant,

I. Participia non dicuntur, quod &c.] Participium dicitur a Particeps, ut Principium a Princeps: Esse autem videtur Nomen Adjectivum, quippe quum Genera, Casus, & Gradus, seu omnia, quæ Nominibus Adjectivis accidunt, habeat; Verbo autem est particeps alicujus rei, seu partem quandam capit a Verbo. At quam partem? Nullam profecto aliam, quam adsignificationem Temporis: quam male, ut seqq. notis docebimus, illi videtur negare Sanctius. Miratur autem in Me Urfinus Sect. VI. init. quod tam strenue hoc suum Accidens Participiis contra Sanctium asseruerim, & tamen incaute prorsus sequar illum in eo, quod Participia sint Nomina Adjectiva. Ipse vero, si Nomina sine Tempore, Participia cum Tempore significant, diverse ea sint natura, necesse putat. At idem hoc est, ac si quis contenderet, Substantiva tantum esse Nomina, ut sunt prima & præcipua; & diceret, Nomina non comparantur, Adjectiva comparantur, Ergo Adj. non sunt Nomina. Si tamen vel sic Duplicis Classis dantur Nomina, quidni & Triplicis esse possint? Scilicet illa, quæ non comparantur, nec Tempus adsignificant; tum quæ comparantur quidem, sed Tempus non adsignificant; denique quæ utrumque faciunt. Certe omnia, quæ de Nomine Adjectivo affirmantur, habet Participium. Ipse Urfinus Sect. VI. cap. 3. quinque Accidentia ab Nominibus sumpta, Casus, Declinationem, Genus, Motionem, & Comparisonem, Participio tribuit, at ab Verbo solum Tempus. Quid inde sequitur, nisi esse Nomen, quod præter Casus, Declinationem, & Genus, habet etiam Motionem & Comparisonem, ut habet Nomen Adjectivum; sed quod insuper unius rei est particeps Verbo. Hæc ipsa autem res, h. e. adsignificatio Temporis, ne quis præcipuam putet, sæpissime re-

capiant, quum sint omnino adjectiva nomina, & verbalia.

Amans

reperitur neglecta, immo plane extincta, adeo ut ipse Urfinus tradat, p. 850: quædam primitus fuisse Participia, posterius ordine suo plane deserto omnino ad Nomina transisse. Talia sunt, *Sapiens, Diligens, Potens, Adolescens, Doctus, Cautus, Aptus, Rectus, Promptus* &c. Unde & Grammatici ea vocarunt Nomina Verbalia. Quo pertinet locus Quintiliani l. 4. Nam & quædam Participia an Verbi appellationes sint, dubitari potest, quia aliud alio loco valent, ut *Lectus* & *Sapiens*. Summus Criticus, Adr. Turnebus non videtur hunc locum satis intellexisse. Nam legi vult, *an verba sint, dub. potest.* Deceptum putem verbo dubitari, quod accepit in sensum negantem, quum Veteres sequente *An* adhibuerint illud sensu affirmante, æque ac *Faud scio an, Nescio an*. Sic Corn. Nepos Thrasyb. cap. 1. dubito, *an hunc primum omnium ponam*, eo sensu, quo dicitur vulgo, dubito annon debeam hunc ponere primum. Vide me infra III. 3. 47. Sic alibi, & hic apud Quintilianum, qui talia, ut *Lectus* & *Sapiens*, censet videri aliquando potius esse Appellationes Verbi, h. e. Nomina Verbalia, quam vera Participia, quæ ille, ut plerique Grammatici, a Nominibus distinguit. Accedit aliud argumentum pro nostra sententia, quod Participia sæpe componantur sola, & secus, quam ipsa Verba, & tanquam

nihil amplius pertinentia ad illa Verba, unde oriuntur. Veluti *Insuperans, Insciens, Imprudens, Ineptus, Indoctus, Impotens, Illusus, Impunitus, Intolerandus*: Sic *Illectus*, pro, non lectus. Ovid. Arte 1, 469. *Si non accipiet scriptum, illectumque remittet, Lecturam spera*. Sequentibus exemplis bis compositorum adde, *Indefensus* ex Livio xxvi, 5. *Irreligatus* ex Ovid. Art. 1, 530. immo aliquando bis componantur, ut *Imperterritus, Incompositus, Inconditus*: denique si maxime Verba eodem modo sint composita, reperias tamen significationem utrorumque compositorum plane diversam, immo contrariam. *Indictum* est idem, quod non dictum, *Me Indicente hæc non fiunt*, h. e. non dicente, at *Indicere* est denunciare, imperare. Sic *infectum* pro non factum, quum *Inscire* longe aliud quid notet. *Illusus* pro non læso, at *Illidere*, compositum ex *ledere*, alterius est significationis, quam *Illusus*. Quin ab his ipsis Verbis alia item Participia ipso- rum significationi consona formantur, veluti *indictum bellum, Insecta lana, Illusus scopulo*. Quid porro opus statuere in iisdem plane vocabulis tantam Naturæ diversitatem, ut eadem, quum Tempus adsignificant, non sint Nomina, at sint, quum id non adsignificant? Quanto rectius traditur, esse Nomina, sed quæ etiam Tempus sæpe, non tamen semper, adsignificant, ut Adje-

etiva sunt Nomina, sed quæ etiam comparantur? Certe Latini pro Nominibus illa videntur habuisse; De Græcis aliquantulum dubitem, quia illic magis inhærent suo Verbo, & in omnia Activa, Passiva, & Media Tempora, analogica ex ipso Verbo & ejus Temporibus derivatione, formantur, adeo ut etiam Augmentum Præteriti retineant, & Characteristicas omnium Temporum Verbi Finiti literas. Sed vel sic Stoici ea *Verbalia*, seu *Verborum Nomina*, nec male, dixerunt. Male autem facit Sanctius etiam mea sententia, quod Participiis plane adimit omnem Temporum distinctionem, dum ea Temporum *omnium* esse ait, h. e. proprie Nullius Certi. Ipse, quia *partem a verbo capere* dicit, & pro ratione addit, quod *sint omnino Adjectiva Nomina & Verbalia*, videtur velle, partem istam consistere unice in Significatione actionis passionisve, & secundum hanc Constructione. At vero utrumque æquali modo etiam aliis accidit, immo omnibus pene Nominibus Verbalibus, Substantivis & Adjectivis. Etenim *vitabundus* & similia actionem significare videntur, & construuntur plane, ut Activa Verba; *Amabilis* &c. passionem maxime notant. Sic in Substantivis *Lector*, & *Lectio*, activa sunt, & reperiuntur, posterior certe forma, etiam cum Accusativis juncta. Ergo & hæc omnia, partem istam a Verbo itidem capientia, deberent quoque esse *Participia*, quod utique non sunt. Ceterum, ut dicam, quod sentio, omnes hi Accusativi, qui utique a Nominibus regi neque-

unt, ut recte in plerisque observavit Sanctius & Scioppius, idcirco neque ab hisce veris Nominibus, sive Participiis, seu Verbalibus aliis, regi queunt, sed videntur potius regi a Præpositione per Ellipsin suppressa, eaque, quæ Græcis in hoc sensu, & in hac constructione, est frequentissima, & olim etiam, certe tunc magis, quam deinceps, fuit Latinis: ut patet ex innumeris locutionibus olim frequentatis, (Vide infra lib. III. cap. 3. & cap. 8. ut & lib. IV. de *Hellenismo*, & *Ellipsi Præposit.*) ex quibus residuas habemus, tum eam, quæ duos Accusativos jungit uni Verbo, quorum alter hoc modo omnino est interpretandus, ut docuit ipse Sanctius II. 6. tum eam, quæ Accusativum addit Passivis, immo etiam illis Verbis, quæ *Deponentia* appellantur, & quæ vere Passiva olim fuerunt, licet nobis nunc propria eorum & passiva significatio non ita plane semper perspiciatur; denique & eam, quæ Accusativos junxit variis Nominibus, veluti, *Gnarus hanc rem*, *cetera indoctus* &c. Sed frequentissimam & pene solennem fuisse olim etiam Latinis hanc constructionem, patere vel maxime arbitror ex eo, quod de hisce tum Participiis, tum omnibus Verbalibus Nominibus, monui, non alia ratione istis quoque jungi Accusativum. Hoc, utpote paradoxum, tanto accuratius erit nobis probandum. Et primum quidem memoria repetendum, Accusativum non regi proxime a Nominibus: tum ista omnia, quæ *Participia* dicuntur, vera esse Nomi-

Nomina, ut quæ omnia Nominibus Accidentia habent, nihil vero a Verbis, nisi unum id, quod Sanctius iis in hoc capite negat, h. e. adsignificationem Temporis, sibi assument. Debuerunt ergo etiam ut Nomina construi, & revera ita construantur. Nam dicis æque, *A-mans uxoris*, & *A-mans uxorem*, & utriusque locutionis eadem videtur esse Grammatica ratio, quæ est in *G-narus hujus rei*, & *G-narus hanc rem*. Nam *A-mans uxoris*, *gnarus rei*, *studiosus patriæ*, &c. quum dicis, in omnibus hisce intelligendum est in negotio, in causa uxoris &c. aut simile quid. Jam quæ hujus locutionis est ratio, eadem est & alterius, *amans uxorem*, *gnarus hanc rem*, alias res impense improbus: hæc enim requirunt supplementum quod ad, *uxorem*, vel plenius, in causa, in negotio, quod ad uxorem, hanc rem, alias res, attinet. Sed dices, longe tamen frequentius hisce Participiis, ut & Gerundiis, ac Supinis, jungi Accusativum, quam aliis Nominibus, ut adeo Verbalis esse & directæ videatur in Participiis constructio. At ego facile crediderim, Veteres ipsos non attendisse plerosque ad hujus Constructionis rationem, utpote Grammatica arte sero constituta: & proinde, quia antiquissimis temporibus, quando lingua Latina propius accessit ad Græcam, frequentissimus fuit ejus Constructionis usus, eam in hisce Participiis præcipue, & longe magis quam in aliis Nominibus, esse retentam a posterioribus, quia revera tunc existimaverint forsan saltem nonnulli, regi

hunc Accusativum, proxime ab ipsis Participiis, utpote actionem significantibus, non vero a præpositione suppressa: unde & factum, ut apud illos occurrant nobis aliquando locutiones, quæ ex vera origine aut ratione Grammatica talium Constructionum minus commode expleri ac explicari queant. Id quod de illis non est magnopere mirandum, quum & nos in vernaculis linguis hodie magis earum usum, quam rationem, cognoscamus & sequamur: & Veteres illi, immo ipse Cicero, a Scioppio & aliis sæpe ac merito rationis Grammaticæ ignari arguantur. Atque hinc etiam est, quod usus vulgaris quodammodo distinxit Participii Præsentis significationem ratione Constructionis, seu, prout vel Genitivo vel Accusativo jungitur. Nam *patiens inedia* quum dicunt Veteres, videntur significare eum, qui æquo animo sapius patitur, vel facile potest pati: at *patiens inediam*, qui uno actu aut tempore volens nolens patitur. Vide & infra III. 10. 2. Quin reperiantur aliquando Participia, itidem ut, alia Adjectiva, prorsus constructa tanquam Substantiva. Nam sicuti dicitur *Amicus meus*, & *Amicus illius*, ita ut intelligatur conjunctim *Homo Amicus*, tanquam unum Substantivum, quod alios recipere possit Adjectivos, aut Genitivos regere; (Vide Mariangelum *Auctar. Ep. III. p. m. 16.*) sic apud Plaut. *Cistell. II. 3. 43. Sed ille se quandam ajebat mulierem suam benevolentem convenire prius*, ubi suam manifeste refertur non tam ad mulierem, quam ad benevolentem, tanquam

quam Substantivum, quod cum Voce *mulierem*, forte repetenda denuo per Ellipsin, coaluit. *Trin. V. 2. 23. Megaromides hoc communis meus & tuus benevolens commentus est. Captiv. V. 1. 15. Ut beneficium benemerenti nostro merito muneres.* Vide & infra ad II. 13. Nota 13. Præterea dominatur in his etiam Casus, qui facere potuit, ut in Participiis magis retentus sit ille cum Ellipsi Accusativus, quam in aliis Nominibus; certe fecit, ut & iste Accusativus, qui a Grammaticis perperam peculiari vocabulo appellatur *Supinum*, retineat constantissime illam Accusativi alterius constructionem, de qua hic agimus, & quam reliqui Casus ejusdem Nominis, etiam alterum *Supinum* in V. desinens, quorum tamen per se eadem est natura, non retineant. Similiter in Gerundiis solum illud in DI exiens construitur cum aliis Genitivis, at reliqua minime, cujus rei certa ratio reddi nulla potest. Vide me ad III. 8. 2. Quin ipsa Participia in NS exeuntia Genitivum & Accusativum promiscue ferme sibi adsciscunt, at in Comparativo & Superlativo nunquam Accusativum, sed solum Genitivum, quod itidem ex usu, per casum quendam magis, quam per certam rationem, invalescente videtur ortum. Dices denuo, Actionem tamen æque significari Participiis ac ipsis Verbis, & proinde respectu significationis *Amans*, æque ac *Amo*, requirere Accusativum, in quo significatio actionis terminetur. Sed sic etiam Nomina Substantiva a verbis de-

scendentia, quæ pleraque Actionem æque notant, requirerent eundem semper Accusativum, veluti *Lectio*, *Lector*, *Obsidium*, &c. At vero in quibus horum prisca illa locutio aliquando reperitur adhibita, in iis tamen in desuetudinem dein abiit, atque ita posteriores, dum pro Accusativo maluerunt Genitivum usurpare, indicasse videntur, neglectum istum casum non fuisse Nominum inter se constructioni proprium, ne tum quidem, si maxime eorum Prius, quod est Nomen Verbale, & quod alterum regere videbatur, Actionem significaret. Æqualis enim est significatio actionis in *Lectio*, *Lector*, & *Legens*. Et tamen sicuti priora non requirunt Accusativum, nec amplius recipiunt, sic & posterius eo carere sane potest, & revera sæpe etiam caret; licet in omnibus æque tamen intelligatur per se id ipsum, in quo terminatur actio, h. e. id quod legitur: & aliquando etiam exprimitur, sed modo in Genitivo, modo per Ellipsin longioris circumlocutionis in Accusativo. Verumtamen existimant Viri Docti, Sanctius, Scioppius, Vossius, Urfinus, alique, non modo Participia, sed etiam ipsa Verbalia nomina recipere & regere per se & proxime casum sui verbi, seu Accusativum, (nam de Dativo non opus, ut dicamus, quum ille æque Nominibus quibuscunque, ac Verbis, jungi queat) veluti quum dicitur *vitabundus castra*; *quid tibi hanc rem curatio est*; *eo spectatum ludos*; &c. Ego vero, in his quæ sit Constructionis ratio, putem clarissime

issime patere ex iis, quæ dicuntur *Gerundia*, sed quæ revera sunt Participia Passiva, diversorum Casuum, neutrius Generis. Ea enim per omnes casus æque eandem Accusativi recipere constructionem, docent singulatim quam plurimis exemplis Sanctius infra III. 8. & Voss. Anal. III. 10. atque adeo non esse peculiaria vocabula, sive *Gerunda*, sive *Gerundia*, sed veros casus Participii passivi cum Accusativo constructi, recte censuit Scioppius *Parad. Liter. Ep. 2.* Et idem sensisse, neque ex sola diversitate constructionis eisdem eorundem Vocabulorum casus pro diversis habuisse vocabulis debuissent tum Sanctius d. l. tum Vossius de Anal. III. 9. & Ursinus Sect. V. cap. 8. licet ex antiquitate sibi illam magis peculiarem, sed olim frequentiore & communem cum aliis, constructionem retinuerint, & quasi usuceperint. At vero si ita se res habet, tum utique nihil prorsus Actionis significare possunt isti casus, quum revera sint passivæ formæ, & significationem passivam habeant; & proinde neutiquam porro regere per se possunt accusativum, qui tamen illis æque jungitur ac omnibus Participiis & Verbalibus Nominibus, quæ Actionem denotant: probabili sane indicio, eum ergo Accusativum non pendere a significatione, quæ in utrisque illis, Participiis scil. Aëivis, & Gerundis, plane contraria est, sed ab Ellipsi, quæ similis utrobique esse potest, & est. Sanctius infra d. l. existimat, tantum esse *Gerundia* in *Di* & *Do* exeuntia, si expressum habeant accusati-

vum, ceteroquin & hæc & omnes voces in *Dus*, *di*, *do*, *dum* exeuntes, passionem significare asseverat. Inepte prorsus, nulla quippe diversitatis illius ratione. Longius tamen excedit Vossius Anal. III. 9. qui *Gerunda*, nomina esse Verbalia statuit, descendencia proxime ab ipso verbo, æque ac Participia; neutiquam vero esse Participia, neque a Participio activo vel passivo formata; idque tribus firmat maxime argumentis, sed quæ mihi parum valida videntur. Primum est, quod Græci dicunt, non Participio, sed peculiari vocabulo, *λεξίον*, cui respondeat *Latinorum gerundium*, *Dicendum*. At vero aliter apud Græcos, aliter apud Latinos se res habere potest; Habent Græci quam plurimas Temporis Aoristi, & Futuri formas, Latinis ignotas: habent multa alia, quæ Latini non receperunt. Ceterum apud hos aliter res concipi nequit, quam ut τὸ *Dicendum* sit Neutrum & *dicendus*, quomodocunque illud a Græcis enuncietur. Secundum, quod Participia in ablativo producantur, *Gerundia* vero in O terminata eam litteram habeant communem eque ac Verba. At vero eadem ratione probet, quædam Adverbia in O exeuntia, quorum reliqua omnia, quia sunt revera Ablativi casus Nominum, ultimam habent productam, non esse ejusdem naturæ & originis, cujus cetera, quia ultimam habent item communem, vel etiam correptam, veluti *sero*, *postremo*, *profecto*, *cito* & ipsum *quomodo*, quod utique est manifestæ convenientiæ Adjectivi & Substantivi

tivi in ablativo. Vide & infra de hisce *lib. IV, cap. 4. de Ellipse* ad Vocem *Judicio*, sicuti de quantitate metrica Gerundii in *DO Priscianum lib. VIII. pag. 823.* Præterea Gerundia in *do* non tam a Virgilio, aut optimis Poëtis, corripuntur, quam ab aliis, quum jam *Gerundiorum* appellatio in Grammaticam esset inducta, eaque peculiaria haberentur Vocabula, vel etiam *Modi* verborum, qua ratione paulatim in metro aliquid esse mutatum, nihil est mirum. Tertium est, & quidem *validum sane*, ut arbitratur, quod *Participia sint unus significationis, vel activa, vel passiva, Gerundia vero utramque gerant.* Ego vero, ut taceam, etiam participia præsentis activi, & præteriti passivi, habere aliquando significationem utramque, Vide *Diomedem lib. I. de Participio*, & Me infra in hoc Capite de Præterito Passivo ad *Amatus*; sed & ipsum *Vossium Anal. IV. 10.* cujus Præsentibus Activis addas licet *Gignentia* pro iis, quæ gignuntur & nascuntur e terra. *Sall. Jug. 79. per loca equalia & nuda gignentium.* & cap. 93. *ilex aucta in altitudinem, quo cuncta gignentium natura fert.* Certe ita hæc exponunt *Turnebus Adversar. III. 15.* & *Schottus Obsev. III. 40.* Nisi tamen quis malit, *Gignentia* dici herbas & arbores, quia ab natura sua semper gignunt aliquid, veluti fructus, vel saltem semina, unde alia iterum nascuntur. Verum hæc ut taceam, nego & pernego, Gerundia ista aliam habere significationem quam passivam, quamque habent eorum mascu-

lina & feminina, unde illa descendere postulat ipsa ratio. Nam unde ceteroquin esse possent hæc Neutrius Generis vocabula, per omnes casus declinata? At his opponit se vehementer *Ursinus sect. V. pag. 619. 620.* hoc uno argumento, quod multa sint Gerundia Verborum Neutrorum, quæ Verba, ut non habent Passivam formam, sic neque Participium habeant Passivum in *Dus*: At hoc tamen multa habent, Vide ipsum *sect. VI. cap. 5. pag. 896.* Ergo, pergit, talia per naturam suam non posse a Masculinis & Femininis istius Participii esse formata. Veluti *standum est, standi, &c.* quia non dicitur *Standus, standa*, neutiquam ergo inde derivari. Quapropter eo delabitur tandem, ut tradat, Gerundia si sint ab Activis verbis descendencia, derivari proxime a Particip. in *Dus*, at si ab Neutris descendant, aliunde derivari, ab ipso scil. Verbo, vel, ut in *Addendis* ait, a Participio Activo Præsentis, veluti *Stans*. Quidquamne absurdius dici potest, quam ut Vocabula ejusdem formæ Grammaticæ, naturæ, usus, constructionis, diversæ credantur formationis seu derivationis Grammaticæ. Eat ergo Vir Doctus, & tradat pariter, Impersonalia *Amatur*, & *Statur*, non esse ejusdem formationis Grammaticæ, quia sicuti dicitur *Amor, Amaris*, sic non dicitur *istidem, Stor, Staris*. Nemo tamen ipsi credet, opinor, diversæ idcirco illa, *Statur & Amatur*; rationis esse ac originis Grammaticæ, plane ut hoc respectu nihil diversi est inter impersonalia *Amandum est & Stan-*

standum est, ac Amandi & Standi. Quin immo futile adeo est hoc Viri argumentum, ut ipse id in casu prorsus simili alibi rejiciat. Etenim Sect. V. cap. 9. p. 657. docet, *cœnatus, pransus, potus*, esse Participia Passiva, addens, *neque officit, quod, cœnor, pran-deor, potor, nusquam reperiuntur: idem quippe fatum & alia Participia sunt experta. Et sufficit ita dici posse.* Sed & quando agit Sect. VI. cap. 4. p. 863. 864. 865. de Participio Præt. Passivo & Futuro Activo, formata ea censet a Supinis in U, quod tamen falsissimum arbitror. At quando Vossius de Anal. IV. 10. id rejicit, *hac una*, ut ille ait, *motus ratione, quia Deponentia careant posteriori Supino, eo quod illud habeat significationem passivam: nec tamen careant istis participiis, active significantibus, quid respondet? Nempe derivata non semper naturam sui primigenii servare, atque adeo isthæc participia analogice secundum suam conjugationem formari, veluti ab largior, licet largitu non reperiatur, dici tamen largitus & largiturus, æque ac ab auditu, auditus & auditurus: immo complura esse ab Neutris Verbis talia Participia, nulla licet eorum quoque Supina in U exstent, ut a placeo, placitus & placiturus, quum placitu nusquam reperiatur. Addit tandem, sibi itaque tutam viam non videri deserendam, ut isthæc scil. proxime sint a Supinis in U. Quare ergo Gerundia Standum, Standi &c. non æque censet analogice formari a suo Masculino, licet illud in Verbis Neutris non reperiatur, quum ultro largiatur Gerundia Activorum inde for-*

mari, & utrorumque idem plane sit usus, eademque constructio, quando absolute adhibentur. Sed tota Viri doctrina de Gerundiis mera est & absona-rum Grammaticarum confusio, ex hoc solo orta, quod longiora Ellipseos supplementa fastidiose nimis rejicit, ut ostendemus infra ad Libri III. Caput. 8. Jam vero si Gerundia vere sunt Casus Participii Passivi, tum necessario eandem, quam illud, h. e. Passivam, vel saltem Neutrale, habere significationem debent. Neque vero credendum est, mutari naturam vocabuli, etsi addatur ei accusativus, ut qui etiam aliis passivis jungitur sæpissime. Quapropter idem est natura sua vocabulum, siue dicam, tempus est legendi, siue legendi libri, siue legendi librorum, siue legendi librum. Et miror, Vossium ita d. I. (de Anal. III. 9.) disputasse, quum in lib. de Constructione cap. 53. Gerundia fateatur esse nomina Adjectiva, in quibus Substantivum aliquod necessario intelligatur, & quod ad rationem constructionis, accedat Scioppio, qui Parad. Ep. 2. censet semper intelligi in iis ipsum Infinitum Verbi, atque adeo Accusativum non regi a Gerundiis, ut dicuntur, sed ab illo Infinito, quod Substantivi vicem expleat. Veluti, quum dicitur, ardes desiderio discendi literas, & literas regitur, ex ejus & Scioppii sententia, ab intellecto infinito discere, quod simul exhibet vicem Substantivi respectu & discendi. Ego vero putem, in his intelligi potius idem Substantivum, quod in aliis Adjectivis neutrius Generis, h. e. negotium, (Vide infra ad III. 8. No-

8. Nota. 1.) & Accusativum regi hic eodem modo, quo regitur, quando aliis passivis reperitur adjunctus, h. e. per præpositionem suppressam; *κατὰ*, secundum, quod ad. Ita Sall. Hist. III. Inulti terga cadebantur. Plaut. Trin. II. 4. 26. *Quas sponiones pronuper tu exactus es.* Ovidius Metamor. VII. 772. *Poscor & ipse meum consensu Lelapa magno.* In his enim & similibus, qualia multa collegit ipse Vossius de *Construct.* cap. 41. Accusativos neutiquam regi a verbo, sed a suppressa præpositione, quæ Græcæ *κατὰ* respondeat, agnoscit. Similiter ergo se res habet in Gerundiis. Sed alia adhuc asseram, quæ item huc referenda videntur. Plaut. in *prol. Amphitr.* versu 33. *Iustam rem & facilem esse oratum a vobis volo.* Et Pompejus apud Cicer. ad *Attic.* VIII. 18. *Cohortes ad me missum facias.* Ubi *oratum*, & *missum*, non sunt omnis Generis, nec mutanda in femininum, ut quidem in Plauto prius illud volunt Interpretes, & Vossius *Anal.* III. 16. posterius nonnulli Editores ac librarii. Sequitur tamen illos Urfinus, & censet pag. 599. To. 1. poni isthæc Neutra Participii Passivi per omne Genus, & cum omni Genere construi, æque ac *Amaturum esse* &c. Futuri Infiniti. Sed quam dabunt illi rationem, quare ad hujusmodi locutiones Neutra sola Participiorum reperiantur adhibita, nulla Masculina aut Feminina, nisi quia Neutra Elliptice potissimum ponuntur, & intelligatur tunc sub iis plerumque *Negotium*, ut adeo ab illa Ellipsi origo istarum constru-

ctionum omnino sit repetenda. Accedit, quod & Neutra Participiorum Passivorum sola prorsus, & tantum in Singulari Numero, ad Gerundiorum adhibeantur Constructiones; eæ autem oratæ sint ab Activorum Passivis, sub quibus itidem intelligebatur *Negotium*, licet deinde usu ipso paulatim etiam ad Neutorum Passiva fuerint translatae, sub quibus tamen *Negotium* vix poterat intelligi. Si quis ergo jam cum Vossio, Urfino, &c. malit hæc personaliter construere & directe, *volo iustam rem & facilem esse oratum a vobis*, facile id patior, modo ex natura & origine hujus constructionis agnoscatur intelligi *negotium*, ut plenum sit *esse negotium oratum a vobis*. Malui autem Ego, sed ut contendere de ea re cum quoquam nolim, hæc accipere, ut solent accipi Participia Passiva Neutra & Gerundia, ut sensus sit *volo oratum esse a vobis negotium, quod ad iustam rem & facilem atinet*, h. e. negotium iustæ & facilis rei. Similiter *missum facias cohortes ad me*, pro *missum esse ad me negotium, quod ad cohortes*, h. e. negotium cohortium. Frequentissimam autem esse hanc, licet longiorem, Ellipsin, *Negotium quod ad*, patet ex frequenti usu vularum *quod ad*, quarum non alia esse potest ratio in constructione. Considera sis Plaut. Aulul. IV. 10. 40. *Ego te de alia re rescivisse censui, quod ad me attinet.* Illud quod quo referri potest, nisi ad suppressum *negotium*? Sic pene Cicer. Famil. XVI. 4. *Sumtu ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem tuam opus sit.* Possent illi simpliciter etiam dixisse, *quod*

quod ad me, quod ad valetudinem tuam. Terentius Phorm. III. 1. 17. De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet: scil. omnia istius negotii, quod &c. Immo vero, ubicunque τὸ Quod initium est orationis, semper intelligitur, in, vel de negotio illo, secundum quod negotium &c. Cicero Famil. VI. 18. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo, non desinam cum Balbo communicare. Terent. Heaut. III. 1. 86. Quod sensisti illos me incipere fallere, id ut maturent facere, h. e. de negotio, vel id negotium, secundum quod sensisti illos &c. Hecyr. III. 4. 23. Quod constitui me hodie conventurum eum, dic me non posse, scil. convenire eum secundum id negotium, secundum quod constitui &c. Phædr. Fab. 35. Quod vides fodere terram apram, quercum vult evertere. Plaut. Cap. III. 4. 54. Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet. Sic Epidico I. 2. 28. Empta est ancilla, quod tute ad me literas missiculabas, h. e. negotium, propter quod negotium tute &c. III. 4. 20. Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intelligas. Sic quando quod rationem rei significat, seu pro quia ponitur, intelligendum est semper propter negotium, secundum quod. Phædr. Fab. 49. Ut adjuvaret jurisjurandi fidem, Quod ipse error implicuisset criminis. Plautus Mil. Glor. v, 22. Juro me nociturum nemini, quod ego hic vapulo. Et præmissio propterea Terent. Andr. I. 1. 11. feci &c. propterea quod serviebas liberaliter. Quasi dictum esset, propter ea negotia negotii istius, secundum quod serv. &c. Sic. Liv, I. 32. Quod La-

tini adversus pop. R. fecerunt, deliquerunt, quod populus R. bellum jussit esse, senatusque consensit, ob eam rem bellum indico. Longioris etiam est circumitionis, quando quod in initio periodi vel in transitu faciendo ponitur ante si, ut passim fit, sed & ante Nisi, Et si, Ubi, Utinam, Quum. Quibus in locis plerumque superioris periodi sententia, quasi per Appositionem Ellipticam vocis Negotium, secundum quod, repetitur & sequentibus nectitur. Sæpe tamen etiam ex usu vel abusu potius & neglectu rei Grammaticæ, τὸ Quod ita ponitur, ut nihil habere videatur, quo respiciat, atque adeo abundet prorsus. Exempla locutionum ejusmodi plura vide apud Grosippum, seu Mariangelum Auctario Ep. VI, p. m. 53. 54. 60. 61. Gronovium Patrem ad Livium xxvii. 7. denique & me infra IV. 5. ad Verb. Respondeo. Jam vero negotium ad me, vel ad illam rem, pro meum, vel illius rei, merus est Græcismus. Passim istic τὸ κατ' ἐμὲ scil. περὶ γὰρ, h. e. quod ad me, in negotio, quod ad me attinet. Sic. Theoph. Instit. de Divisione rerum, & alibi, res singulorum vocat τὰ κατ' ἑκάστων πραγμάτων. Ael. Var. Hist. II. 42. κατὰ Πλάτωνα ἀρετὴ, Virtus Platonis, III. 36. ὁ κατ' Ἀριστοτέλη κίνδυνος, periculum Aristotelis, I. 34. τοῖς λοιποῖς τοῖς κατὰ γένος, reliquis gentilibus. Sic in S. Scriptura sæpe; Act. Ap. xviii, 15. Εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ τοῦ Νόμου κατ' ὑμᾶς, de Lege vestra. Ephel. I, 15. ἀκούσατε τὴν κατ' ὑμᾶς πίσιν, fidem vestram. Act. xxv, 14. exposuit illi τὰ κατὰ τοῦ Παύλου, res Pauli. Rejicit hanc sup-

supplendi rationem, & phrasin *negotium rei*, aut *negotium quod ad hanc rem*, Urfinus To. 1. p. 599. & 600. ac To. 2. p. 386. & 394. nihil fere refellens, sed clamitans tantum, an *Negotium Prætorum* est idem quod *Prætores*, an *Negotium quod ad Legatos attinet*, est idem, quod *Legati*? At vero, si nondum satis id hic probavi, videas tum velim, quæ & infra IV. 4. in Ellipsi ad vocem *Negotium* annotavimus. Sed & quid discriminis est inter *Negotium Prætorum*, & *Quid hominis Tu es*, *Quid mulieris uxorem habes*? in quibus *Negotium* certissime intelligitur. Quid? quomodo explebit quis aliter, quam bis per *Negotium negotii*, isthæc Plauti, *Quid hujus veri sit*, h. e. quid negotium hujus negotii sit negotium veri negotii. At quam absorta, clamabunt, hæc est repetitio *negotii*, quis unquam ita locutus? Nemo, dixerim; nam Latini jam ab initio cum omni Lingua etiam Ellipses a Græcis acceperunt, qui suum *χρημα* vel *περὶμα* sub Adjectivis Neutris semper fere per Ellipsin omiserunt. Notum est illud Homeri, *Οὐκ ἀγαθὸν πολυχειρὴν*. Dein respondeo ex ipso Vossio de Constr. 53. qui objicienti, *at non ita loquimur*, reponit, *Quid tum?* Non de sermonis consuetudine agimus, sed de causa sermonis, h. e. ratione & origine. Sed tamen quia illud *Negotium* multum negotii nobis in Gerundiis Verborum Neutralium faceffit, ostendimus infra ad III. 8. Nota 2. in fine, posse nos in iis, at non in Activorum Gerundiis, abstinere illo *Negotii* aut alterius Substantivi supplemento, æque

ac Nominativo in Impersonalibus, quum hæ locutiones Gerundiorum sint plane Impersonales, seu ab Impersonali Verborum constructione ortæ. Ceterum ex superioribus intelligi jam sic satis potest, quæ sit in hisce passivis, quando Accusativus sibi habent junctos, ratio constructionis, quæ eadem esse debet in Gerundiis, ut quæ item passiva sunt; veluti in hoc Virgiliano, *pacem Trojano ab Rege petendum*, quod Sanctius III. 8. male mutat in *petendam*, eodem modo, quo apud Plautum nonnulli *oratum* in *oratum* deformaverant. Explicandum potius erat, ut illud Lucretii: *Multa novis rebus præsertim quum sit agendum*; in quo ille ipse optime deesse posse censet *τατά*, quod proinde & in illo Virgilii, & in omnibus talibus Gerundiis, deest. Vide plura ejus locutionis exempla in Gifanii Lucretiano Indice in Voce *Gerundiis*. Gerundia autem quæ dicuntur, etiam si Accusativum penes se habeant, vera esse passiva, ut sæpe dixi, patet etiam ex eo, quod casum agentis habent eundem, quem cetera Passiva, h. e. Dativum vel Ablativum. Cic. de Senect. c. 2. *Tanquam viam longin confeceris, quam nobis quoque ingrediendum sit*. Plaut. Trin. IV. 2. 27. *Opinor, adveniēti mihi hac noctu agitandum est vigilias*. In his *Mihi* & *Nobis* indicio sunt, æque has esse passivas locutiones, ac verbo finito si dicerem, *mibi agitantur vigilie*. Sic & Lucretius IV. 778. *Multaque in his rebus quaruntur, multaque Nobis Clarandum est, plane si res exponere avemus*. Et V. 45. *At nisi pur-*
ga-

*gatum est peccatus, quæ prælia Nobis Atque pericula tunc ingratissimè insinuandum! h. e. in quæ prælia & pericula Nos debemus tunc nos immittere! Utroque enim in loco manifeste per ^{to} Nobis designatur Agens. Sed Ursinus To. 2. p. 387. Ablativum cum A vel AB requirit, & Dativum eludit, quia mea ipsius sententia Dativus omni orationi possit jungi. At hoc postremum nihil pertinet ad hanc quæstionem, quæ in eo versatur, an Latini in Verbis Passivis Agentem expresserint Dativo vel Ablativo, & an in his quoque Gerundiorum exemplis Agens Dativo significetur. Posterius est manifestum: Prius vero adeo certum, ut ipse Ursinus p. 327. Doctiss. Cellarium reprehendat, qui hæc rarissima nec facile imitanda in prosa, dixerit, subjiciatque dein hæc Verba, *illud saltem, rem Agentem in talibus, ubi Dativus, pro Ablativo cum A, Verbo Passivo jungitur denotari, indubium est.* Quocirca quum hic quoque Agens manifeste exprimat Dativo, recta inde ratione colligitur, Gerundia igitur esse in arte Grammatica naturæ & constructionis Passivæ potius, quam Activæ. De Ablativo miror eum desiderare probationem, quum ipse pag. seq. & To. 1. pag. 623. id ex Cicerone probet: sed & To. 2. pag. 417. Participia in DUS, non modo Ablativum cum A vel AB, sed & Dativum, ac *sepius* quidem, habere sibi junctum, more Passivorum, doceat. Quum ergo Dativus eodem modo & sensu, Agentem notans, jungatur Participiis Passivis in DUS & DUM,*

ac Gerundiis in DUM, viderit Vir Doctus, quæ specie aut fide eludere voluerit meum hoc manifestum adeo argumentum. Jam vero quum hæc pro natura & origine sua Passionem vere significantibus vocabulis adeo tamen frequenter additus sit Accusativus, ut putarint plerique omnes, Actionem aliquam iis significari, & ex Activorum Verborum constructione Accusativum istum proxime ab iis regi, qui tamen regitur usitatissima Ellipsi a suppressa præpositione; non absurdum igitur est habendum, licet forte paradoxum, quod censui, eodem modo se rem habere in Nominibus Verbalibus, etiam in ipsis Participiis, ut quæ item Accusativum per se & proxime regere nequeant, quia vera sunt Nomina, nec naturam Nominum exuere queunt in Constructione, sicuti exuerent, si per se regerent Accusativum. Præterea patet inde, in istiusmodi Constructionis ratione indaganda non esse habendam rationem significationis Activæ, quæ sit in istis Nominibus, quum æque illa Constructio reperiatur in Passivæ significationis vocabulis: immo vero, quod omnino hic observandum, Constructio non pendeat a significatione vocabulorum, sed a natura eorum Grammatica, ad quam significatio nihil pertinet; licet ipsi Scriptores, quum jam maximam partem in consuetudinem abiisset Elliptica illa Constructio Accusativi cum Nominibus, eam retinuerint tunc tamen potissimum, quando inerat Nominibus significatio quædam Actionis, quod forte naturam ejus Constructionis igno-

Amans omnium temporum esse potest, recte Justus
no

gnorantes ipsi existimarint, quidam certe, significationis istic rationem esse habitam & habendam. Plane sicuti, ut ex *seq. cap.* patet, nonnulla Adverbia, quæ significatione conveniebant cum quibusdam præpositionibus, ita frequenter Accusativo, tanquam si essent & ipsa veræ Præpositiones, & eum casum regerent, juncta reperiuntur, ut pene putem ipsorum Veterum nonnullos intercedentem Ellipsin non perspexisse. Nos vero hic quaerimus, non quid existimatum aut factum sit a quibusdam, sed quid existimari aut fieri debuerit pro natura artis Grammaticæ. Verum tamen omnia hæc de Participiis, utrum per se, æque ac ipsa Verba, regant Accusativum, nec ne, ita disputavi, ut nolim cum quoquam ea de re contendere, inprimis, quum non multum interfit, quomodocunque hæc accipiantur, si usus sit certus & constans, ut est, & quum in aliis Linguis, etiam Græca, & nostris vernaculis, Participia fere Verborum suorum constructionem sequantur, ut jam in Præfatione nuperrimæ editionis palam monui. Sed tamen aliam esse in his Lingua Latinhæ Analogiam puto, cujus, in indaganda constructionis vi & natura, præcipua est habenda ratio, & ad quam usus, nisi in abusum degeneraverit, revocari debet. Ejus autem certas esse Leges oportet, quas inter vel præcipuam esse reor, quæ rectionem casuum constituit. Non putem igitur Analogiæ istius legibus con-

venire, ut Accusativus, æque ac Genitivus, ab Nomine regatur. Accedit, quod frequentissimus, & antiquissimis maxime temporibus, fuerit Accusativi per Ellipsin Nominibus, cum Substantivis tum Adjectivis, & Verbis, etiam Neutris ac Passivis, juncti usus. Si quis tamen usum posterioris temporis tantum spectet, & ideo Ellipsin inde excludere, ac Participia Activa ab istis legibus excipere, vel omnia Participia pro mixto quodam ac medio inter Verbum & Nomen vocabulorum genere habere, malit, facile patiar. At Gerundia, quæ ita dicuntur, quin æque ac omnia Passiva, Accusativum sibi per Ellipsin adsciscant, nullus dubito.

2. *Amans omnium Temporum &c.*] At revera Participia apud Latinos, æque ac apud Græcos, singula proprium habere Tempus, quod adsignificent, ubi temporis distinctio requiritur, docet clarissime Vossius in *Addendis ad Anal.* IV. 10. Accedit & Varro, qui *lib. IX.* de L. L. quatuor constituit genera vocabulorum, inque iis *tertium genus, quod Casus & Tempora habet, ut docens, faciens;* inque eo suffragantes sibi habet omnes veteres Grammaticos. Vide Priscian. *lib. XI.* p. 911. 912. Sed & liquet illud ex appellatione *Participiorum*, quæ ita dicta, quod Nomina sint, sed Verbi quasi partem aliquam capiant, quæ non alia esse potest, quam adsignificatio Temporis. Adde, quæ *sup. capite*, Verbis Infinitis quoque Temporum distinctionem asserens contra Sancti-

nō Martyre in Admonitione ad Gentes. Quandoquidem, inquit, hæc syllaba *ov*, id est, *ens*, vel *existens*, non unum duntaxat, sed tria innuit tempora, præteritum, præsens, atque futurum: sic enim Plato *ov*, ad futurum retulit tempus, &c. Cicero, 10. epist. Et *absui proficiscens in Græciam*. Cæsar 1. Civil. Quos ab urbe discedens Pompejus erat adhortatus, id est, quum discederet. Terebant. Sed postquam amans accessit, pretium pollicens, id est, accessit & pollicitus fuit. Idem; *Utro ad eam venies*

um, monui. Horum autem Participiorum magis promiscuus aliquando est usus, tum quia Nomina sunt, & sæpe adhibentur sine ullo temporis respectu aut designatione, quando scilicet ejus distinctio nulla requiritur: tum etiam, quia non ita manserunt in usu propria singulorum Temporum Participia in utraque activa & passiva declinatione, & proinde quæ manserunt, aliquando alterius, quod deficere cœperat, vicem explere debuerunt. Nam trium Temporum Participia, olim certe, in activa Forma vere fuisse putem, *Amans*, *Amatus*, *Amaturus*. Verum, quum hæc forma, *Amatus*, licet olim æque Activa, ac Passiva, tamen paulatim in Verbis plane Activis ad Passivam significationem ferme in perpetuum & unice fuisset translata, tunc Præsens illud *Amans* cœpit etiam adhiberi aliquando in usu & sensu Præteriti, qualis est sensus in Aoristis Græcis. Tale illud Plinii, VIII. 52. *Apri inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas*, h. e. ut recte explicat Sanctius, postquam induravere. Vide omnino Vossium *Anal.* IV. 14. Sed &

animadvertendum est, ubi in commate sæpe diversa notari tempora, atque adeo Præsens vere Participium posse accedere omnibus omnino Periodis, in quibus etiam de præterita & futura re agitur, quia in præterita illa re, quum gesta est, præsens fuit, & in futura item præsens erit, id, quod Participio enunciatum, ita ut plerumque etiam per Præsens vel Imperfectum Indicativi aut Subjunctivi possit esse ferri. Recurrendum denique ad illud etiam, quod jam supra dixi, Præsens haberi pro extremo Præteriti Temporis puncto, & primo Futuri: Veluti apud Livium XXIV. 36. *Ea pugna desicientes a Romanis prohibuit Scipio*, h. e. qui jam incipiebant deficere, & in eo jam erant, ut se ipsa deficerent. Vide & supra I, 13. 4. pag. 97. Contra *Advenientes* dicuntur non illi tantum, qui in itinere sunt, sed & qui jam pervenerunt in locum, ad quem tendebant, & speciem advenientis adhuc retinent. Eo usque enim se extendit *adveniens* di significatio. Vide loca paulo post a Sanctio allata.

venies, indicans te amare, id est, venies & indicabis. Cicero Cœlio; *De provincia decedens quaestorem Calium præposui provinciae*, id est, quum decedere vellem. Plautus; *Amphitruo cum uxore modo ex hostibus Adveniens voluptatem capit*, id est, postquam advenit: nam in itinere voluptatem cum uxore non capiebat. „ [Idem Pœn. „ *Patruo advenienti cœna curetur volo*, id est, ei qui jam „ advenit.] Terent. *Offendi adveniens, qui cum volebam, collocatam filiam*, id est, postquam adveni, non in itinere. Plaut. Most. *Pater hic me offendet miserum adveniens ebrium*, id est, quum advenerit: Ibidem; *Satin? habes, si advenientem patrem faciam tuum; non modo nē introeat, verum ut fugiat.* „ [Et Men. A. 2. Sce. 3. „ *Herus emit me dicto audientem, non imperantem sibi*, id „ est, qui futurus esset dicto audiens.] Horat. *Veniens in ævum*, id est, in futurum: Plin. *Inde eductum è custodia bibere jussit, illico spirantem*, id est, qui statim spiravit. Idem; *Tum apri inter se dimicant indurantes attritu arborum costas*, id est, postquam induravere: nam dimicantes non indurant. Plaut. Bacchid. *Credo hercle adveniens nomen commutabit mihi*, id est, quum advenerit. Cicero Balbo; *Non dubito quin te legente has literas confecta jam res futura sit.* Virgil. *Turnum fugientem hæc terra videbit?* „ [id est, cum fugiat. Livius; *Annibal „ exercitum in tectis Capuæ habuit adversus omnia humana „ mala sæpe ac diu durantem, bonis inexpertum, atque insuetum*, id est, durare solitum. Idem; *Ea res deficientes a Romanis cohibuit Siculos*, id est, qui defecturi „ erant. Virgil. *Romanos, volventibus annis, Hinc fore „ ductores pollicitus*, pro, annis venturis.]

Est, ubi hoc participium conatum quendam significat: Æneid. 6. *Agnovit pavitantem, & dira tegentem supplicia*: id est, qui conabatur tegere, nec tegere poterat truncis manibus. Idem 9. *Nec nos via fallat euntes*, id est, si ire conemur, aut quum ibimus. Æneid. 2. *Et terruit Austro euntes*, id est, ire conantes. „ [Cicero; *Nec*
„ hoc

„ hoc scribunt vituperantes, sed potius ad laudem, id est,
 „ animo, consilio, aut conatu vituperandi non scribunt,
 „ sed potius laudandi. Idem 3. de Finib. *Quod si fa-*
 „ *caream te erudiens, jure reprehenderer,* id est, erudire
 „ volens.]

3. *Amaturus*, si omnia tempora non adsignificaret, omnibus temporibus non adjungeretur: quare a verbo personali omnia participia deducunt suam significationem; ut, *profecturo tibi dedi litteras, profecturo tibi dabo litteras.* Item; *venturo Casare Roma trepidat; venturo Casare trepidavit; Venturo Casare trepidabit.* Et sic per omnia tempora. Itaque hoc participium junctum præsenti, aut futuro, fere servat futuri significationem; ut, *facturus sum, facturus ero:* cum aliis temporibus variat. Curtius lib. 4. cap. 9. *Mazeus, qui, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit incompósitos in ripa.* Cicero pro Milon. *Vos visuros fuisse.* Idem 4. epistol. *Eum inagis communem censemus in victoria futurum fuisse,*

3. *Amaturus, si omnia &c.]* Ineptissima hæc est ratio. Nam & sic adhibere queam triplici modo verba etiam personalia, ut *Laudavit proficiscentem filium, & profectum jam filium, & profecturum filium.* Et *Trepidavit Roma venturo Casare, veniente Casare, & quum jam venisset Caesar.* Manifesta utique in his diversitas quædam temporis, neque illa inest in unico Verbo personali, sed in variis Participiis. An ergo recte concludam, unum illud personale verbum, non unum proprie Tempus, sed omnia adsignificare, quia omnibus Temporibus Participio declaratis adjungitur? Scilicet, ut jam sæpe dixi, eodem commate sæpe duplex tempus significatur, alterum verbo finito, alterum

infinito, vel participio. Immo vero aliquando etiam triplex, veluti, *se dicturum fuisse ait.* Aliud etiam est, *Sum dicturus,* aliud, *Fui dicturus:* in qua locutione utraq; Futurum denotatur unice Participio: at priore locutione dicitur consilium illud faciendæ Futuræ rei in me esse præsens; posteriore, illud jam præteritum, atque adeo rem ipsam nunc non amplius esse Futuram, sed fuisse antea, nisi impedimentum aliquod obvenisset. Consilium ergo meum est Præsens vel Præteritum, at Res faciendæ consideratur, ut vere, vel in hoc Præsenti, vel in Præterito jam tempore, Futura. Vide & Voss. in *Add. Anal.* IV. 10.

fuisse, quam incertis in rebus fuisset. Idem 1. de divin. *An tu censes ullam anum tam deliram futuram fuisse, ut somniis crederet.* Idem in Anton. *aliam sententiam se dicturum fuisse.* Seneca epistol. 19. *Ingeniosus ille vir fuit, magnum eloquentiæ Romanæ daturus exemplum, nisi evasset felicitas, id est, qui dedisset.* Plinius lib. 3. epist. *Librum, quo nuper optimo Principi gratias egi, misi exigenti tibi, missurus etiam si non exegisses, id est, quem misissem.* Cicero, 4. Philip. *Non sine exitio nostro futurum Antonii redditum fuisse.* Idem 5. de Finibus; *Ne manum quidem verfuras fuisse.* Nugatur igitur Valla, quum dicit lib. 1. cap. 26. *duo futura jungi non posse.* Martial. *Mergite me fluctus, quum rediturus ero.* Cicer. in Rhetor. *Demonstraturi erimus.* 1. de Oratore; *Erit acturus.* Ovid. *Tu procul absenti cura futurus eris.* Idem Metam. *Si quis forte Deum doliturus eris.* Prop. *Et si quid doliturus eris sine testibus illis.*

4. *Amatus non solius præteriti est, sed omnium: at vero*

4. *Amatus non solius præteriti* [Etc.] Immo vero, quando tempus aliquod adsignificat, est Præteriti, & manet, etiam si jungatur *tas sum*, vel *eram*, vel *fui*, vel *ero*: cui postremo recte & proprio sensu jungi potest. Etenim si mandanti, quod Priscianum; actulisse diximus *supra cap. 13.* ἀνεωχθήτω ἡ πύλη, respondeat quis, *aperta erit porta, quum redieris*, non significat is, fore, ut aperiatur porta eo ipso demum tempore, quo redierit, sed in & ante id tempus fore jam apertam. Vide & infra III. 10. 2. Aliquando tamen Futurum quid intelligitur hac Participii Formâ, licet ipsa tamen significet non nisi Præteritum in illo Futuro, ut apud Livium V. 36. *ne penes ipsos culpa*

esset cladis forte Gallico bello acceptæ, h. e. si fortè clades in Gallico bello, quod imminabat, sit accepta. Designatur enim conditio rei futuræ, sed adhuc incertæ, & quæ tamen facta jam esse debeat, antequam culpa ejus & causa investigetur vel accusetur. Ceterum Formâ hæc æque fuit olim Verbi Activi ac Passivi, licet in singulis verbis jam non sit utroque in usu. In quibusdam nunc est solum Activæ seu Neutrius significationis, in quibusdam Utriusque. Certe in *Deponentibus*, quæ dicuntur, hanc formam esse significationis Activæ, nemo ignorat, sed & in plerisque esse etiam Passivæ singillatim ostendit Vossius Anal. IV. 11. & diserte tradit Priscianus lib. XI. pag. 927. At Ursinus

vero quia omnia verba in *or* carent præteritis, Grammatici

finus *Secl.* VI. p. 881. hæc a Communibus Verbis arcessenda ait, seu a Verbis, quæ sub terminatione Passiva utramque habuisse significationem reperiuntur. Agnosco equidem lubens talia dari Verba: sed tamen non debebat Urfinus hoc argumento magnopere uti, quum ipse *Secl.* V. pag. 436. ubi de hisce Verbis egit, agnoscere ultro debuerit, *Participia Præteriti temporis, & Tempora, quæ inde nascuntur, esse usitatiora* duplicem in sensum, quam sint ipsa Verba, ut adeo multa in hanc classem relata sint Verba, quæ non ipsa, sed quorum Participia sola, utramque habent significationem. Porro pleraque Neutra hanc formam recipiunt, & quidem ejusdem significationis, cujus ipsa sunt Verba. Plaut. Pseud. prol. *Malos fugitastis, Quirites, successis Bonis*, h. e. non, ut vult Taubmannus, per bona, quæ bene successerint Quiritibus, sed Bonos, ait tantum, successisse Malis hominibus, qui fugati erant. Sic *juratus, rebellatus*, &c. cujusmodi quamplurima collegit pro solita sibi industria Vossius Anal. IV. 13. Cavillatur heic Urfinus, quando ait, me debuisse non pleraque, sed multa, dixisse: quum utique hæc duo ejusdem sint significationis, ut vel ex unius Suetonii quamplurimis locis constat. Et sufficit argumento meo, *Multa* talium Participiorum ab Neutris reperiri, quod manifestum est indicio, illa ergo habere eandem significationem, quæ ipsa Verba in *O* exeuntia, licet o-

mnia Participia. ea significatione in Auctoribus, qui supersunt, nobis nunc non occurrat. Adde his etiam illa, quæ Grammatici dicunt ex Participiis in Nominum naturam transiisse, veluti, *Cantus*, qui sibi cavere solet, *Circumspectus*, *Desperatus*, *Conspirari*, *Effusus*, *Profusus*, *Tacitus*, *Consideratus*, *Consultus*, *Promptus* &c. Omnia hæc habent Activam significationem, quasi essent ab verbis in *O* formata. Sed minus bona fide agit Urfinus, quando ex Participiis a Vossio allatis excipit non pauca, ut ait, *quæ non neutram, sed passivam notionem suslineant*: excipit autem duodecim, & inter illa refert *Juratus*, quod ipse dein p. 892. exponit, *qui juravit*, & inter Participia *neutralis significationis* numerat. Tum *Potus*, quod Vossius docuerat, etiam ex Compositis, & Activum & Passivum esse, & cujus Activam seu Neutrale significationem, quæ una hic quæritur, satis probat Terent. *Hec. I. 2. 63. Cum Virgine Adolescens cubuerit plus potus*. Sed & *Obitus* pro eo positum, qui obiit, Vossius non ex Appulejo tantum, sed & ex Lævio, antiquissimo Poëta, eruit. Non debuisse ergo hæc Urfinus inter excipienda mihi objicere, sed ex iis potius probabilitatem meæ agnoscere sententiæ, tanto magis, quoniam ipse dein pag. 891. &c. plura quam Vossius, & quidem XXX. numero, Participia Neutrale illo sensu profert. Denique *Rebellatus* hic a me *productum* ait p. 893. *ed sine auctore*, verum quem ipse in

matici inculcarunt pueris hoc participium pro præterito per-

Addendis agnovit dein esse Valer. Max. IX. 10. 1. prout editus est & emendatus a Vorstio, quem istic videas velim. Porro autem quædam Neutrorum sunt, quæ aliam Præteriti, etiam Finiti & Activi, formam nullam habent, ut *audeo*, *gaudeo*, *mæreo* &c. ut adeo Participium hoc cum Verbo Substantivo illius vicem in Sensu Activo vel Neutro suppleat. Immo etiam, quando Præteritum formæ Activæ reperitur, invaluisse tamen hoc Participium supra illud aliquando cognoscitur. Sica *Mereo* & compositis habemus non modo *Merui*, sed & *Meritus sum*. Similiter a *Confido* legimus quidem apud Livium XLIV. 13. *Considerunt*, sed longe frequentius est in illo Activi Perfecti sensu *Confisi sunt*. Et Priscianus ait lib. VIII. p. 818. *antiquissimè dixisse etiam ausi & garisti*, in Perfecto Activo, sed quibus deinde non utantur. Denique ipsa illa extra controversiam Activa verba hanc formam Participii in eadem significatione itidem admiserunt. Veluti *punitus*, apud Cicer. de Inv. II. 27. *Communicatus* Liv. IV. 24. *Multatus* Suet. Aug. 21. *Dissimulata* Deam Ovid. Fast VI. 507. Disertius Idem in Arte I, 690. *Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles Veste virum longa dissimulatus erat. Concepta albus*, Festum in V. *Egeria*, *Deploratus* Sall. *Jur* 104. ubi vide Rivium. Sed & hæc rejicit Urfinus, & in loco Salustii legi jubet *Deprecatus*, quod & nonnulli ediderunt. At in

Festo ex mera conjectura cum Cl. Dacerio vulgatam exturbat lectionem, legique *conceptum alvo egere*, pro *conceptam alvum eg*. In Livio quoque contra omnes Codd. pro *Communicati non sint*, admittit conjecturam, *communicari non fiant*, quam ipse sensus & ratio plane respuit. Nec enim istic dicitur, quid illi non fiverint ab aliis fieri, sed quid ipsi non fecerint. Ergo ista quidem rejiciendi violentia nimium declarat Urfini studium abeundi in contrarium. Tu vero adde illis, quæ attuli, exempla ab Lipsio ad Tacit. Ann. I. 5. & a Salmasio ad Solinum pag. 53. b. prolata. Quid vero de loco Ovidii Metam. IX. 299. dicemus? *subsedit in illa Ante fores ara, dextroque est poplite lævum Pressa genu*. Certe Victor Giselinus exp. *Pressa est, synecdochice pro Pressit*. Sed & si aliter exponas, multis erit utendum ambagibus: nempe, illa est pressa suo ipsius poplite, & quidem κατὰ lævum genu. Similiter huc possis referre illud Terentii Hec. V. 1. 11. *Nam jam ea ætate sum, ut non sit peccato mihi ignosci æquum*, h. e. mihi, si peccavi. Ubi vide Notas Gujetti. Alibi, fateor, non legitur eo sensu *peccatus*, sed neque *multatus*, & reliqua, quæ ex antiquitate obsoleta remanserunt, pleraque tantum ἀπαξ λεγόμενα. Porro sunt & alia unius formæ vocabula, duplicem tamen, tum Activam, tum Passivam, habentia significationem, veluti Adjectiva in BILIS exeuntia.

perfecto; unde creditum est esse præteritum passivum: sed

De quorum passiva significatione nullum est dubium. De activa hæc exempli loco habe. *Immemorabilis*, quæ nihil memorat, Plaut. Cist. II. 2. 2. *Orazor impetrabilis*. V. 2. 40. *Vincibilis causa*. Ter. Phorm. I. 4. 49. *Placabilis est*, nosmet id indicare. Ibid. V. 7. 68. *Venerabilis in Deos*, Valer. Max. I. 1. 15. *Penetrabile solum*, & similia, passim apud Poëtas. Iniquum foret postulare, ut de omnibus hoc ostendatur. Nec enim omnis omnium Vocabulorum usus in reliquis Vetustæ Antiquitatis nobis occurrit. Satis est, ostendisse illam formam utraque significatione sæpe præditam. Eodem ergo modo & in hac Participii forma se rem habere putem, atque adeo eam, quia verum est Nomen, promiscue usurpasse Veteres, modo in actione, modo in passione notanda. Quin immo existimem pene, fuisse eam primitus vel maxime Activam, tum quia descendere videtur à præterito activo, veluti *amatus* ab *amavi*, quasi *amavit*, & sic in ceteris; tum quia & ipsa manifestam dat originem, nulli passivo, sed activo vere Participio, *amaturus*, ut & Verbalibus Nominibus, tum rei, tum personæ, actionem tantummodo significantibus, ut *Lectio*, *Lector*. Conjunxi hæc duo quasi in unum argumentum, quia prius illud per se solum non magni est ponderis, at tanto validius putem posterior. Sed Urfinus omnia hæc rejicit æqualiter, &

hoc posterius *nihilò validius* priore pronunciat. Verum nihil ille in contrarium profert, præter inania verba. Debuisset exemplum produxisse ullum Activi a Passivo derivati, quod est contra Naturam Latinæ Grammaticæ. Neque vero a Supinis Participia, sed ab His Supina sunt deducenda, quippe quæ sunt Casus Nominum a Participiis ortorum. De Nominibus Verbalibus satis quoque speciosa est mea ratio. De his tamen unum, quod ille non animadvertit, mihi, ut verum fatear, dubitationem quandam parit. Scilicet quod in Lingua Græca omnia ejusmodi Verbalia a Præterito Passivo indicativi manifeste formantur. Quod si ita se habet, nihil tum causæ superesse videtur, quo minus a Passivis quoque in Latina Lingua derivari queant hæc Nomina. At longe alia ratio est Participii Activi, quod suam formam & significationem a Passivo ut accipiat, ab omni abhorret verisimilitudine. Denique conveniens videtur, ut, sicut in verbo Infinito forma Activa habuit tria olim Tempora suis terminationibus distincta, *amare*, *amavisse*, *amassere*, sic & in Participiis itidem tria habeat, *amans*, *amatus*, *amaturus*. Postremo multa etiam sunt hujus generis Participia, quorum verba Passiva nulla sunt, nec dari possunt. Unde Vossius *Anal.* IV. 13. ea ab Impersonalibus passivis Præsentis Temporis deducere conatus est; licet ipse fateri cogatur, etiam horum

sed revera, *sum amatus*, præsens est; *eram amatus*, imperfecti; *fui amatus*, præteriti; *ero amatus*, futuri: nam si semper præteriti esset, Latine non diceretur, *amatus ero*. At Cicero dixit lib. 11. Fam. *Ego si cum Antonio loquutus fuero*. Idem lib. 13. *quos spero brevi tempore societate victoria tecum copulatos fore*. Idem lib. 2. quibus officiis Atticum adstrinxeris, *iisdem me tibi obligatum fore*. Livius, *Paratos fore*. Curtius lib. 4. *Hoc quoque acceptum fore Jovi vates respondit*. Virg. *Æneid. 3. Deser-*
tas

nonnulla prorsus nullo esse in usu. Talia sunt *occasus*, *obsoletus*, *redundatus*, *gavissus* &c. quorum nulla Passiva, nec Personalia nec Impersonalia, invenies, quum Verborum ipsa Significatio respuat passivam formam. Quæ ratio ergo ab Impersonalibus, cum quibus insuper, utpote Præsentibus, nihil commune est Participiis Præteritis & Personalibus, deducendi ea, & non potius ab activis Præteritis? Multis hæc quoque verbis exagitat Ursinus, & tamen nihil dicit. Inculcat me, quod hic dicam, quorundam hujus generis Participiorum *Passiva nulla esse, nec dari posse, & eorum ipsam significationem respuere Passivam formam*. Nonne ergo verum hoc est? An dici potest, *Ego gaudeor, Tu gauderis, Ille gaudetur*? An ipsa Significatio Verbi has locutiones non respuat? Sed ipse alibi ad Lib. III. cap. 2 dixi, *ab omnibus verbis, quæ Neutra dicuntur, formari posse Tertiæ Personæ Passivæ formæ*. Quidni? quum hæc locutio Impersonalis dicatur, & ipsam actionem simpliciter notet. Et tamen ea ipsa impersonalia in illis, quæ memoravi, *Occasus* &c. verum est utique,

quod non facile inveniantur. Ipse autem mavult in his decurrere ad quandam ἀνωμαλίαν, vel credere isthæc Participia esse olim a Verbis Deponentibus, quæ exoleverint postea, formata. Quod quid est aliud, quam dicere potius & fingere quidlibet, quam alterius in sententiam concedere, velle. Neque vero opus, ut novam Participiorum istorum appellationem comminiscamur, sicuti fecit Idem Ursinus in *Observ. Philol. cap. 12. diligenter observandum censens, inobservatum adhuc ipsi Vossio, hæc participia vero nomine dici debere Deponentia, ut quæ vere passivam significationem deposuerint*. Nam quid opus est fingere depositam ab iis Passivam significationem, quam nunquam habuerunt, aut habuisse probantur. Agitur enim de Participiis, *Occasus* &c. quorum Verba formæ passivæ nullo sunt in usu, sive Activo sive Passivo sensu. At mihi sufficit, quod manifeste adeo multa horum participiorum Activæ tantum sint significationis, ut ipse Ursinus Passivam ea penitus Deposuisse suspicetur.

tas querere terras Auguriis agimur divum, id est, descendas. Idem *Æneid.* 1. de Cynis; *Aut capere aut captas jam despectare videntur*, id est, capiendas. Ibi-
dem; *Submersasque obrue puppes*, id est, submergendas.

[., &

5. *Submersasque obrue &c.*] Proxime superiora, *desertas & captas*, proprie, & ut vere Præterita, esse explicanda, ex inspectis locis abunde patebit. Idem certum est de hoc ipso, licet peculiaris sit locutionis. Nam *Submersas obrue puppes*, idem est, ac si diceretur, perfice cœptam jam submersionem, & porro obrue prorsus puppes jam cœptas subsidere & submergi, ne denuo emergant. Sic Cic. *Famil.* XIV. 1. *Ne puerum perditum perdamus*, h. e. ne ulterius perdamus eum, qui jam sic satis nostra calamitate periit. Male Schottus in *Nodis Cicer.* III. 1. hunc locum tanquam male habitum emendare nititur. Sic pro *Cluent.* c. 26. *Præcipitantem igitur impellamus, & perditum prosterneamus.* ad *Heren.* IV. 51. *Noli extinguere extinctos.* Petron. *Genua perseverantis amplector, ne morientes velles occidere, & merito, inquam, exandesceres, si posses proditum ostendere*, h. e. si, postquam eum prodidisti, & quærentibus indicavisti eum hic esse, posses etiam ostendere, ubi jam esset, quoniam, qui hic modo erat, inter turbam aufugit. Plaut. *Cap.* II. 3. 51. *atque hunc inventum inveni*, h. e. ejus filium, quem jam scimus scientiâ latius sumpta, ubi locorum sit, atque adeo, qui ex parte jam est inventus, porro operam da, ut coram invenias,

& inde patri suo reducas. Nulla itaque in istis locutionibus significatio est Futuri; sed quam, saltem aliqua ex parte, forsitan reperires in his, in quibus eo ipso, quod dicitur aliquid nunquam vel non temere factum, significatur simul non solere, vel non debere fieri. Veluti quum Gell. II. 6. *illaudatus exponit esse quasi illaudabilis, qui neque mentione aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus est.* Atque ita Sall. *orat.* 1. ad Cæsarem, *sacro & in spoliato fano.* Et in *Jug.* cap. 2. ubi corporis & animi bona opponit, illa ait omnia oria occidere, & aucta senescere; *animum incorruptum, æternum, agere atque habere cuncta, neque ipsum haberi.* Et maxime cap. 91. *Genus hominum mobile, insidum, neque beneficio, neque metu coercitum, q. d. haud temere unquam coercitum, & proinde neque facile deinceps coercendum.* Non intellexere hoc Librarii & Editores nonnulli, qui idcirco de suo addiderunt *ante*, sed quam vocem abesse deprehendi ipse a duobus MStis, altero Daventriensi, quem Pater meus quondam istius urbis Bibliothecæ comparavit, altero Viri Amplissimi, & vere Optimi, quum viveret, Theoph. Hogersii. Idem de præcipuis suis testatur Gruterus, sed qui male item reponi voluit *coercendum.* Retinenda lectio præ-

„ [& Georg. 1. *Quam quibus in patriam ventosa per æ-*
 „ *quora vestis Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi.*
 „ Ubi Servius: *Vestis, his qui vebuntur, quia Latina*
 „ *locutio non habet præsens participium passivæ significatio-*
 „ *nis.* Prop. *Quandocunque igitur nostros mors claudet*
 „ *ocellos, Accipe quæ serves funeris acta mei,* pro agen-
 „ *da.*] Lucanus lib. 1. *Cæsosque duces, & funera Regum,*
 „ *id est, cædendos.* Terent. *Andria; Utinam aut hic sur-*
 „ *dus, aut hæc muta facta sit,* id est, fiat. „ [Idem; *Cave*
 „ *quicquam admiratus sis, qua causa id fiat,* pro, admi-
 „ *reris.*] Lucanus 2. *Victis bona spes partibus esto;* id
 „ *est, vincendis.* „ [Catull. *Brixia Veronæ mater amata*
 „ *meæ;* id est, quæ amaris a Verona.] Causam vero
 quare hoc participium magis videatur perfecti, & præ-
 teriti esse temporis, videtur assignare Priscianus, in-
 quiens lib. 8. *Itaque præteriti quoque perfecti vim habet*
verbum, Est, quod ostenditur, quando participiis præteri-
ti junctum officio fungitur præteriti perfecti, per passivorum
declinationem, vel similium passivis. Hæc ille. Mihi ta-
 men alia videtur potior ratio; solet enim contingere sæ-
 pissime, ut narrando præsentibus utamur pro præterito.
 Terent. *Andria; ubi te non invenio, ibi ascendo in*
quendam excelsum locum, circumspicio, nusquam. Ibidem;
 Funus

stantissimorum codicum, & ex-
 ponenda, sicut a me factum.
 Nam & Græcis eadem locutio
 eodem sensu est usitatissima. Ael.
 Var. Hist. XIII. 2. *ἔπειν δὲ ὁ Μα-*
καρεὺς δὲ μεμπτὴν τὴν δίκην, h.
c. nunquam a quoquam deinceps
reprehensam. Ant. Liber. fab. 30.
ἄφατ' ἔρω, nunquam dictus vel
auditus, & idcirco insandus amor.
 Epict. Enchir. cap. 2. *τὰ μὲν ἐφ'*
ἡμῖν ἐστὶ φύσις ἐλεύθερος, ἀκώλυτα,
ἀπαρεμπόδιτα, τὰ δὲ ἐκ ἐφ' ἡμῖν
ἄσθενῆ, δόλα, κωλύτα. *Ακώλυτα*
 & *κωλύτα* sunt vel *nunquam,*

vel sæpe ab aliis *inhibita*, atque
 adeo quæ vel *non facile*, vel e-
 tiam *facile, inhiberi queant.* In-
 nuunt hæc aliquo modo futu-
 rum, sed tamen proprie & pri-
 mitus præteritum notant, seu
 eo, quod vel factum sæpius,
 vel nunquam factum, tacite qua-
 si significant, etiam deinceps vel
 faciendum vel non faciendum.
 Sed quia hæc consequentia ali-
 quanto validior est in negativis,
 idcirco & in iis longe frequen-
 tior est hæc locutio.

Funus interim procedit, sequimur, ad sepulchrum venimus, in ignem posita est, fletur. Idem Phormio; Persuasit homini, factum est, ventum est, vincimur. Idem; Ignotum est, tacitum est, creditum est. ⁶ *Hæc omnia præsentis temporis esse ostendunt alia præsentia. Sic illud Valerii Max. Postquam in patriam revertitur, Cicero ad Lucejum; Qui tunc denique sibi avelli spiculum jubet, posteaquam illi percunctanti dictum est, clypeum esse salvum; & illud tritum, Hic situs est Phaëton. Sed jam omnes abutuntur hoc participio de præterito cum verbo Est: sed cum aliis verbis* ⁷ *nullius esse temporis ostenditur; ut, iussus feci, iussus facio, iussus non faciam. Cicero ad Treb. Quum ille tardior tibi erit visus, perferto. Ibidem; Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro venies, eique pollicitus fueris. Juvenal. Converso pollice quemlibet occidunt, id est, quum convertunt. Cæsar 1. Gall. Nam etsi sine ullo periculo legionis delectæ commissum cum equitatu prælium fore videbat, id est, committendum, vel quod possit committi. Plinius lib. 2. Lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, nec insusus augetur. Idem; Anisum strangulationes vulvæ, si manducetur, sedat: Et mox; Portulaca alias manducata refrigerat intestina,*

6. *Hæc omnia præsentis temporis esse &c.* Præsentis est solum *Est*, at Præteriti, *Factum*, *Ventum*. At quare in superioribus non item dicitur, *Fletum est*, *Victi sumus &c.*? Nempe in narranda re præterita diversis hisce locutionibus, Præsens adhiberi videtur a Terentio in re longioris moræ, at Præteritum in re, quæ uno actu perpetrata, seu breviter confecta est. Veluti, *in ignem posita est*, *Ventum est*. At *Fletur*, *Vincimur* scil. causam utrinquè dicendo, longioris erant moræ. Præterea Præsens

Tempus, ut revera existit, ita & adhibetur sæpissime, tum in re jam Præterita, tum in Futura. Ipsum autem utrobique manet Præsentis significationis, ut jam sæpe diximus.

7. *Nullius esse temporis &c.* At vero annon diversi est sensus, *obsecutus tibi venio*, & *obsecuturus tibi venio*? In quo autem diversitas illa est sita, nisi in solo Tempore adsignificando? Certum itaque, *iussus* in omnibus illis locutionibus Præteriti esse temporis, sicuti & præteritum notat. Sed & sic reliqua hic allata.

testina, potuisset in utraque parte uti participio, vel verbo.

8. *Amandus* non semper esse futuri subindicat Valla:
Nescio,

8. *Amandus non semper esse futuri*] Magna est de hac forma, & esse potest, controversia. Aug. Saturnius & Em. Alvarus negant esse Participium, hoc est, negant assignificare ullum Tempus. Reliqui affirmant Futuri esse Temporis, nisi quod Sanctius more suo nullius certi Temporis, sed omnium, esse tradat. Ego vero nullus dubito, utcumque id jam paradoxum forsan alicui videbitur, proprie & primitus fuisse Præsentis Temporis. Ut ita statuiam, facit primo Analogia derivationis. Manifeste enim deducitur a Particip. activo Præsenti, *amandus* ab *amans*. Si hæsitās, considera sis participia in IENS exeuntia, veluti *capiens*, *audiens*. Habes hinc eodem plane modo *capiendus*, *audiendus*. Immo ab ipso *Tens*, sicuti in obliquis casibus est *Euntis* &c. sic & *Fundus*. Admittit hanc derivationem Ursinus, qui in *Gramm. Instit.* Sect. VI. p. 873. meæ sententiæ acriter ceteroqui se opponit, & ideo hoc quoque argumentum rejicit, quia & alia dentur tempora a diversis plane temporibus formata, ut *Amavi* ab *Amas*, *Amaturus* vel a Supino *Amatu* vel a Præterito *amatus*. Prius plane est frivolum. Nec enim *Amavi* a secunda Persona Præsentis proprie derivatur, sed ab ipso Themate, terminatione O mutata in AVL. At Posterius habet hoc commune cum aliis Futuris, quæ apud Latinos a

Præteritis fere derivantur. Certa ita *Amavero* ab *Amaverim*, *Amasso* antiquum & obsoletum ab *Amassim*. Sic ergo & *Amaturus* ab *Amatus* recte formes. Imperativa, quæ itidem Futura censet, & tamen a Præsenti Indicativi formata, Præsentis potissimum sunt Temporis, licet res, quæ imperatur in Præsenti, sit etiamdum futura. Distinguendum enim omnino inter Rem futuram, quæ nihil ad Grammaticam pertinet, & Tempus verbi Grammaticum. Recte ergo & illa a Præsenti Indicativi derivantur; neque vero Exempla isthæc idoneam nobis rationem præbent, quo minus *Amandus* Passivum probabiliter saltem statuatur ejusdem fuisse Temporis, cujus est *Amans* Activum, a quo manifeste derivatur. Porro plerumque Participium hoc assignificat simpliciter Præsens Tempus, at rarissime ita simpliciter Futurum, sed sæpius id, quod fieri debet. Prætermittam nunc *Oriundus* h. e. originem habens ex certa Urbe; *jurandum* h. e. jus; quod juratur, vel jurando sancitur: *Actio repetundarum* scil. pecuniarum, h. e. quæ repetuntur. Manifeste hæc tamen notant Præsens tempus. Neque aliter illa, quæ sequuntur, Plaut. Epid. III. 3. 32. *Pugnis memorandis meis eradicabam pures boninum*, h. e. dum memorabam. *Persa* L. I. *ta fui miser, querendo argento multo*. Cic. Famil. II. 10. *Non eram*

*Nescio, inquit, an dicendum sit Gerundium esse participium
præsentis*

eram minor ex contemnenda provincia, quam ex conservata. XIII. 10. Videor mihi in ipsa causa exponenda satis de probitate ejus dixisse. Offic. III. 5. Si nihil existimat contra naturam fieri hominibus violandis. Nep. Pelop. c. 4. Hac liberandarum Thebarum laus propria est Pelopidae. Liv. I. 18. Sicuti Romulus augurato Urbe condenda regnum adeptus est. quod per imperfectum exponi debet. Nam sicuti Præsens Infiniti etiam imperfectum includit, ut jam supra probavimus, sic idem facit Participii Præsens, quod & ab Imperfecto Indicativi est formatum, ab *Amabam Amans, Faciebam, Faciens, Audiebam, Audiens*. Hinc jam *Amandus, Faciendus, Audiendus*. Sic porro Idem Livius I. 44. *Locus, quem in condendis Urbibus quondam Etrusci consecrabant.* c. 55. *Inter initia condendi hujus operis movisse numen traditur Deos.* Ex his etiam patet sensus verborum Livii in præfat. *Quæ ante conditam condendamve urbem traduntur, &c.* Manifesta hic est distinctio Temporum, & quidem Præteriti, ac Præsentis, ut recte exposuit Nannius *Miscell. V. 2.* & Sanctius in extr. hujus capituli. Nihil proinde opus emendatione, quam idem Sanctius tamen tentat, nec causæ quicquam, ut contra Nannium assentiamur Ursino, qui *Observ. Philol. cap. 12.* tradit, melius ex propria & communi illa Participiorum in DUS significatione exponi, Ante condendam urbem antequam condi deberet, ut adeo

remotius tempus significet, quam alterum illud, Ante conditam urbem. At vero propriam & vulgarem maxime horum Participiorum significationem esse Præsentis Temporis, ex allatis jam locis & innumeris aliis, (Vide hic Sanctium, & Voss. *Anal. IV. 14.* & Th. Linac. de *Emendat. struct. Latin. Serm. lib. 1.*) tum ex omni Gerundiorum, quæ semper præsens Tempus notant, usu, satis superque constare nobis debet. Futurum vero, ut dixi, rarissime hac forma simpliciter significatur. Quæ Vossius *Anal. IV. 11.* duo sola loca, & ex Gellio quidem, adfert, non satis clare id probant. Certe non prius. Nam quod ait Gell. III. 10. *ad homines nascendos vim numeri septenarii pertinere*, pene idem est, ac si diceretur, ad homines in nascendi negotio consideratos, seu in nascendo, per omne illud hominis in utero formandi tempus, constitutos. *Non capere se id* ait Ursinus. Sed hoc ex eo haud dubie oritur, quod non videt Verbum *Nasci*, quod origine sua est Passivum, ut ostendi infra ad III. 2. nota 2. extr. a me hic sumi, non de partu proprie, quo fetus editur in lucem, ut plerumque sumitur, sed de tota ejus formatione in utero, & gestatione usque ad partum. Quod illud ita hic in Gellio sit accipiendum, liquet utique clarissimum in modum ex ratione, quam addit, & quam non extendit ultra septem hebdomadas a conceptione, intra quas totus homo

præsentis temporis, more Græcorum. Et infra; Unde indicatur

homo in utero absolvatur. Et ita fere apud Festum de fructibus, qui proferri incipiunt, Nasctitur, cum faba granum se Nascenti gratia aperit. Ponitur immo hoc Verbum etiam pro Crescere de jam natis, ut apud Petronium cap. 4. Eloquentiam induunt pueris adhuc nascentibus. Quanto magis ergo de foetu in utero adhuc formando & crescente exponi hic poterit, si de pueris in virilem ætatem adolescentibus adhibetur hoc verbum? Neque aliter Horat. lib. II. Sat. 4. Lubrica nascentes implent conchyliæ Luna, h. e. crescentes, quæ proinde tam diu nasci dicuntur, quamdiu nondum plenæ evaserunt. Præsentis ergo temporis sensu nascendos homines dixit Gellius, & sic eodem plane modo III. 10. adolescendi corporis humani summum modum septem pedes esse ait, h. e. corpus hum. adolescere in tot summum pedes. Plane ut Varro de L. L. lib. 5. Seculum longissimum spatium senescendorum hominum dicit. Neque alter a Vossio prolatus Gellii locus XVIII. 6. Matronam dictam esse a Matris nomine, non adepto jam, sed cum spe & omine mox Adipiscendi, liquido satis probat Futuri significationem. Nam ibi τὸ Adipiscendi notat simpliciter actionem, quæ sperabatur, atque adeo erat Futura quidem forsan re ipsa, at Præsens in Spe, quæ plerumque respicit quidem futurum, sed cogitatione sua & desiderio rem habet præsentem: & ita hujus sive Participii sive Gerundii eadem est ra-

tio respectu Temporis, quæ est Infiniti præsentis, quando jungitur Verbis Volo, Promitto, Nego &c. Vide caput superius: Vel, quæ est Nominum Verbalium. Certe quod ad significationem etiam Temporis, nullum est discrimen inter spem adipiscendi, & spem adeptionis. Sed tamen, si quis in hisce Futuri Temporis adsignificationem omnino agnoscat, non valde ei refragabor, præsertim quum eo sensu sæpius tandem posteriores hanc formam adhibuerint. Sulpic. Sev. Cum polliceretur, nec hydriam farre, nec vas oleo esse minuendum, h. e. minutum iri. Et, si id fecissent, Dei presidio tuendos. Adde Priscianum lib. XI. qui amandus vertit ὁ φιλῶν, ὁ φιλοῦμαι, docendus, ὁ διδάσκω, ὁ διδασκόμενος &c. Sed nos usum investigamus temporis, quo Latinitas constituta est, & dein floruit: quo ipso tamen non negaverim aliquot loca occurrere cum manifesta Futuri significatione in hac forma, sed pauca. Sic enim Cæsar B. Civ. I. 72. Movebatur etiam misericordia civium, quos interficiendos videbat, h. e. interfectum iri, interficiendos fore, vel debere necessario interfici, si scil. id fieret, quod flagitabant milites. Potuisset etiam dixisse, quos interfici videbat, pro, interfectum iri. Certe quando hæc Participia etiam Futuri in significatione reperiuntur olim posita, quum tamen raro id fiat, credi possit, non alia id fieri ratione, quam qua Præsens in Verbo tum Finito, tum Infinito,

dicatur Gerundium esse participium præsens. Idem sentit Thomas

Infinito, sæpius, ut probavimus supra *cap. 13. & 14.* ad Futurum itidem denotandum adhibetur. Quapropter, utut hæc forma utrumque, & Præsens, quod certe frequentissime facit, & Futurum aliquando etiam significet, tamen quia, quod vel in primis hic observandum arbitrator, etiam in ipso verbo Finito & Infinito, quod proprie est Præsens, Tempus aliquando notat futurum, Futurum vero nunquam notat præsens, nullum idcirco nobis debet esse dubium, quin & hæc forma revera sit ex duobus controversis Temporibus vel maxime & proprie Præsens Temporis, æque ac *amo, amare, & amari*, quæ item aliquando futurum notant. Adde quod sicut in Activo tres sunt formæ Infiniti, & totidem Participii, ut ostendimus supra, sic & hac ratione in Passivo erit conveniens, ut, quia solum est Præsens Infiniti proprium, *amari*, Participium quoque habeat saltem suum proprium & verum Præsens, *Amandus*. Nihil fere habet Urfinus, quo suam tueatur sententiam, licet longum texat de his sermonem, nisi id unum, quod raro hæc Forma reperiatur in Nominativo, quin officium vel necessitatem notet. In illo autem casu, *tanquam themate ipso, propriam vim vocum declinabilium querendam esse*: atque adeo primam & propriam horum Participiorum significationem censet esse eam, quæ in hoc casu FERÈ sola reperitur. Si Fere sola, ergo Non sola. Et sane

passim *oriundus & iusjurandum* occurrunt, quæ Præsens aut imperfecti Temporis habent adsignificationem, certe Futuri nihil adsignificant. Sic *Volvendus*, ex Ennio apud Varronem *L. L. lib. 6. Clamor ad cælum volvendus per athera vagit*. Et in Femin. apud Virgilium & Lucretium *Volvenda Dies*, *Glans* h. e. quæ volvitur. Deinde complura utique sunt nomina in obliquis casibus satis usitata, at nominativum habentia nullum. Quod si ita se habet, tum vero nihil argumenti est in eo, quod certa quædam significatio in Nominativo forsan minus frequenter reperiatur, ad eam prorsus etiam reliquis Casibus negandam. In quibus adeo certe frequens est illa Præsens Temporis adsignificatio, ut Urfinus, quum nihil ferme Futuri in iis inveniret, maluerit omnia permiscere, & eandem Formam modo pro Participiis, modo pro meris Nominibus accipere, prout Tempus Futurum adsignificent, vel non adsignificent; aut Temporis ab aliis demum Verbis, quæ adduntur, adsignificationem repetere, quod plane putidum est, & sæpius a me jam refutatum. Quando Virgilius ait *Aen. IX. 6. Turne, quod optanti Divum promittere nemo Auderet, volvenda dies, en, attulit ultro*, in his non accipit *ad Volvenda suum Tempus* a Præterito *Attulit*, sed manet Præsens Temporis, sive *Attulit*, sive *Adferet*, sibi adjunctum habeat. Vide de alijs Participiis

Thomas Linacer. Clarius Donatus in illud Terentii;
Vix sum apud me, ita animus commotus est metu, spe, gau-
dio, mirando hos tanto, tam repentino bono: mirando, in-
quit, id est, quum miror; & est participium. Ego au-
tem assero omnium temporum esse posse; ut, legendis
carminibus fuit poeta, legendis carminibus erit poeta. Vir-
gil. Volvenda dies en attulit ultro, id est, quæ volvitur.
 Lucret. Plumbea vero glans etiam longo cursu volvenda
 liquescit. Terent. Quod in opere faciendo operæ consumis
 tuæ. Cicero de Senectute; His enim ipsis legendis in
 memoriam redeo mortuorum. Idem 2. de Divinatione;
 Neque vero superstitione tollenda religio tollitur. Idem 4.
 Epistolarum; Gratiam nos quoque inire ab eo defendenda
 pace arbitrabamur. Juvenal. Provida Pompejo dederat Cam-
 pania febres optandas, id est, quas optare debuerat.
 „ [Lucillius; Lippus edenda acri assidue cepariu' cepa;]
 ubi, edenda significat 9 præteritum; ceparius est lip-
 pus,

piis supra. Ceterum 'quemad-
 modum in superiori Nota 5. pag.
 139. 140. docui, per præteritum
 ipsum, seu per id, quod jam
 factum est, aliquando designari,
 quid deinceps fieri debeat, vel
 futurum sit; sic & per hoc ip-
 sum Præsens, quia quod revera
 jam fit, creditur etiam debere
 fieri, seu quia, quod debet om-
 nino fieri, pene pro eo, quasi
 jam fiat, & cœptum sit, habe-
 tur, quodque cœpit fieri, etiam
 porro futurum creditur, hinc
 per illud ipsum, inquam, Præ-
 sens sæpe designatur officium &
 necessitas rei faciendæ, adeo ut
 nonnulli non esse Participium,
 sed Nomen tantummodo, offi-
 cium & necessitatem designans,
 statuerint. Sic Cic. Famil. VII.
 3. Discessi ab eo bello, in quo aut
 ex acie cadendum fuit, aut in in-

sidias incidendum; aut in victoris
 manus deveniendum, aut ad Ju-
 bam confugiendum. Offic. I. 21.
 Iis, qui habent a natura adjumen-
 ta rerum gerendarum, adipiscendi
 sunt Magistratus, & gerenda resp.
 Vide & Voss. Anal. IV. 11. Sed
 & in eundem sensum Nomina
 quoque Verbalia aliquando ad-
 hibentur: ut apud Terentium
 Andr. II. 3. 26. Puerum ne re-
 sciscat mihi esse ex illa, cautio est.
 Adelph. III. 3. 67. Hi (pisces)
 mihi ne corrumpantur, cautio est.
 Hec. IV. 4. 28. Nulla tibi his
 consultatio est: h. e. cavendum
 mihi; non deliberandum tibi,
 quin statim arripias, quod offer-
 tur.

9. Præteritum] Immo Præsens:
 Edenda enim cepa notat, dum
 edit assidue cepam,

pus, comesa assidue acri cepa : quam ipsam sententiam sic Nævius extulit ; *Cui cepe edendo oculus alter profuit.* Cic. *Sed res multis querelis de Repub. interponendis transacta est.* Plin. in Epist. *Abstini a causis agendis.* Livius in prologo obscure dixit ; *Ante conditam, condendamve urbem.* Quidam explicant ; *ante condendam*, id est, paulo antequam conderetur. Mihi videtur, in ipsa ædificatione : aut fortasse legendum ; *Ante conditam, condendove urbem.* Quæ vero hic solent addere grammatici de Gerundio adjectivo, & de Gerundivis, mera deliramenta sunt. Vide reliqua lib. 3. cap. 8.

CAP. XVI.

De natura & numero Præpositionum. Prope Adverbium est, non Præpositio. Propius Nomen est, non Præpositio. Proxime Adverbium. Pridie, Postridie, Procul, Usque, Versus, non sunt Præpositiones. [Ut nec Propter, Juxta, Secundum, Adversus, Secus, in Notis.]

PRæpositio, etiam si postponatur, non desinit vocari Præpositio; ut Cæsar Scaliger videtur innuere: Nam si grammaticum ordinem spectes, semper præponi debet; ut *transstra per*, expone *per transstra*: etiam in illis, *mecum, tecum, secum.*

Porro ex receptis a grammaticis præpositionibus rejeci: *Circiter, prope, propius, proxime, pridie, postridie, procul, secus, usque, ¹ versus, versum.* Circiter Kalendas,

1. *Versus, Versum*] Addi his forsitan & aliæ possent, certe deberent *propter, juxta, secundum, adversus.* Etenim *Propter* habet ipsam adverbii formam, & dicitur contracte pro *propiter*, a *propus* vel *propis*, unde & *prope.* Sic a *firmus, firme* & *firmiter*, a *durus, dure* & *duriter*, a *fortis, forte* & *fortiter*, a *suavis, suave* & *suaviter*, a *Circa, Circiter* &c. Construitur quidem plerumque, tanquam si esset Præpositio, sed id fit per Ellipsin veræ præpositionis *ad*, vel *ob.* Sallust. *Ca-*
til. 59. Ipse propter Aquilam ad-
sistit a

das, circiter meridiem, octavam circiter horam, non probant

fistit, h. e. propter ad Aquilam. Et sic plane pleraque, quæ hoc capite memorantur, explenda. Quando Plautus in Rud. prologo v. 34, ait, *ibi habitat Demones in agro atque villa proxima propter mare*, pleonasmus est per *ἐν ἑνὶ* quandam, qua non tantum dicitur habitare propter ad mare, sed etiam in villa proxima ad mare. Neque aliter τὸ *Prope*, unde illud *Propter* descendit, & quod item, ut Præpositionem, sæpe Accusativo junxerunt Veteres, explicatur. Sed manifeste Adverbium est τὸ *Propter* apud Terent. in Adelph. IV. 2. 37. *Ibi angiporum propter est*, h. e. ibi in propinquo est angip. Sic Tacitus *Anal.* IV. 54. *Cum propter discumberet.* Et Phædrus *fab.* 37. *propter volans.* Similiter *Juxta*, & *Juxtim*, non Præpositiones sunt, sed Adverbia, derivata a *jugo*, *juxi*, pro quo posteriores *jungo*, *junxi*, dixerunt; quæ proinde significant *prope*, *tum post*, & *equali modo*, Mela I. 19. *Æstus hiememque juxta ferens.* Sall. *Jug.* 85. *Me vosque in omnibus juxta geram.* Cap. 95. *Literis Gracis & Latinis juxta eruditus.* Tac. *An.* I. 6. *Juxta periculosum*, ficta seu vera promeret. Hinc sæpe etiam sequitur *ac*, vel *atque*. Liv. I. 54. *Absentium bona juxta atque damnatorum divisa sunt.* Sall. *Jug.* 45. *juxta ac si hostes adessent*, vallo fossaque munire castra. Immo & præpositio *cum*. Plaut. *Pseud.* IV. 7. 62. *juxta cum ignarissimis scio.* Persa V. 3. 75. *juxta tecum aequi scio.* Sall.

Catil. 58. *juxta meam omnes intelligitis.* Aliquando omittitur etiam τὸ *Cum*, vel potius construitur τὸ *Juxta* cum Dativo, & notat tunc *Similiter*, *Æqualiter*. Liv. xxv. 19. *Rem parvam & juxta magnis difficilem*, h. e. æque ac res magnæ. *Secundum* ejusdem est generis & naturæ, cujus *primum*, *malum*, *plurimum*, &c. h. e. non modo non est Præpositio, sed neque Adverbium. Quid ergo? Est Nomen adjectivum, neutrius Generis, cujusmodi quamplurima usurpantur *ἐξαιπνηώς*, ut si essent Adverbia: hoc vero etiam duplici plerumque Ellipsi, ut si esset etiam Præpositio. *Plerumque* dico, quia occurrit etiam ut Adverbium, cum significatione *sequendi*, unde ortum est. Plaut. *Amphit.* II. 1. 1. *Am. Age, i tu secundum.* SO. *Sequor, subsequor te.* Mil. *Glor.* IV. 8. 39. *Nos secundum ferre per urbem hac omnia*: h. e. ut patiamur illos præcedere, & sic nos subsequamur. Denique *Adversus*, *Adversum*, & *Exadversus* revera sunt Adverbia, cum præpositionibus composita, si simplex *Versus* vere est, ut est, adverbium: quod & sunt illa, quæ cum aliis Præpositionibus & τὰς *Versus* occurrunt composita, ut, *Prorsus* & *Prorsum*, *Rursus* & *Rursum*, denique & *Sursum*. Si vero accusandi casum illa penes se habent, eo significatur, istic, æque ac in Simpliciter *Versus*, esse Ellipsin, & quidem repetendæ præpositionis *ad*, quæ in compositione apparet;

paret; plane sicuti Præpositio, quæ in Verbis comparet, cum sequitur illius Casus, solet vel repeti, vel per Ellipsin supprimi. Miror certe Ursinum, qui Verba etiam Neutra regere Accusativum censet; vi Præpositionis cum illis compositæ, sine ulla Ellipsi, quod ergo non tradat & hic, *non Adversus* æque esse Adverbium ac *Versus*, at quando additum sibi habeat Accusativum, regere Eum, non sua Adverbii, sed Præpositionis secum compositæ, vi: idque potius, quam ut *Versus* dicat esse Adverbium, *Adversus* vero Præpositionem, tantum propter Accusativum, qui sæpe etiam *versus* adiungitur. Hæc autem vocula *Adversus* reperitur non modo cum Accusativo, sed & cum Dativo, conjuncta; certo pene indicio, neutrum horum casuum proxime ab ea regi. Nam sicuti Nep. Hann. c. 4. *Scipio apud Trebiam adversus eum venit*: sic. Plaut. *Casini*. II. 8. 19. *Cum ei adversum veneram*, & *Trin*. III. 2. 98. *Qui ei adversus venerit*. Sed & sine casu ullo. Sallust. *orat*. I. ad Cæs. *Quoniam neque adversus, neque a tergo, aut lateribus tutus*. Ceterum his quoque se opponit acriter Ursinus *sect*. VII. pag. 1047. 1048. sed talibus rationibus, ut ex se ipso aliis in locis, refutari abunde queat, & res recidat tandem in unam de nomine controversiam, utrum illæ *Præpositiones dici meruerint usque*: utque adeo harum me disputationum plane tandem tædeat, tanquam prorsus inutilium. Dicit sibi Ellipses, quæ præter necessitatem statuuntur, neque unquam supplentur, esse suspectas.

Nescio quid necessitatem vocet. Ostendi quatuor illa, *Propter*, *Juxta*, *Secundum*, & *Adversus*, origine sua & natura esse potius Adverbia, & construi etiam, ut adverbia; Agnoscit utrumque Ursinus, sed induisse ait *Præpositionis naturam*: scilicet quia etiam quasi Præpositiones proxime cum Accusativo junguntur. At quæ est Necessitas, idcirco eas voculas habere etiam, & potissimum, pro Præpositionibus, quum tam frequens in Lingua Latina sit Ellipseos usus? Sumamus duo hæc, *Propter*, & *Adversus*: Quum passim non Adverbia tantum, *Prope*, *Proxime*, sed & Adjectiva *Propior*, *Proximus*, cum Accusativo construuntur, & necessario per Ellipsin explicentur, quæ ratio est, quare non & vocabulum *Propter* inde derivatum, quod formam & speciem omnem habet Adverbii, eodem modo constructum, eodem etiam modo explicetur: Immo quæ ratio est, quare *Propter* a *Prope* Adverbio derivatum, minus haberi debeat pro Adverbio, quam *Circiter* habetur, quod tamen eodem modo, sed a *Circa*, quæ Præpositio esse creditur, derivatum est, & fere ubique, æque ac *Propter*, cum Accusativo construitur? Similiter si *Versus* est & mahet Adverbium, licet sæpissime Accusativo præmittatur tanquam Præpositio, quidni & inde Compositum *Adversus*? Verum, ait, in hisce *Propter* & *Adversus* nusquam occurrit nobis suppleta Ellipsis Præpositionis *Ad*, quæ aliquando reperitur suppleta in *Versus*, *Prope*, *Proxime*, *Circiter*, &c. Sed quid? si respondeam

ipſius Verbis ex *Obſerv. Philol.* cap. XII. p. 231. *Non ſi noſtris temporibus verba* (ſupplementa) *hæc non exſtent, neceſſario hinc conſequi, nec apud Vetiſtiores illos, quorum pauciſſima ad nos pervenere, ea exſtiſſe.* Deinde vero innumeræ proriſus reperiuntur utique & admittuntur ab omnibus Ellipſes, quarum tamen ſupplementa nuſquam invenies. Cenſet ipſe, ubi de Adverbiis agit, *ſalſo omnino Adverbiis accenſeri, Mane, Peſſum, Rite, Admodum, Nequaquam, Obiter, &c.* quia Nomina certorum Caſuum illa ſint: ſed & *tolerabilius* quidem *haberi pro Adverbiis, Aclutum, Parum, Sæpe, Nimirum, Nequaquam, Cur, Quin, &c.* ea tamen non magis vera eſſe *Adverbia*, quam *Facile, Nimium, &c.* immo addit, *nec diverſam literaturam, ſeu obſoletam declinationem, nec Syncopen vel Apocopen* in quibuſdam eorum, *naturam vocum immutare proprie poſſe*, quo minus maneat, quod natura ſint, Nomina. Sed tamen non poſſunt illa ut Nomina explicari, niſi inſolita ſeu paradoxa pene ſtatuatur Ellipſis, cujus certe ſupplementum nuſquam reperiatur. Nam ubi occurrat *Mane tempus, ne quaquam ratione, Aclutum negotium, Ne quicquam vel quoquam modo?* Quanto hiſce jam lenius & probabilius eſt, *Propter Aquilam* accipere poſitum eadem Ellipſi, qua dicitur *Prope Aquilam, Proxime Aquilam*, unde *Propter*, & quidem ſolita Adverbiis forma, derivatur: *Adverſus Urbem*, ſeadeam Ellipſi, qua *Verſus Urbem?* Accedit quod illa, quæ Adverbiorum ordine Urſinus movit, in-

que Nominum claſſem retulit, vix alio in Caſu aut Conſtructione uſquam occurrant, ut adeo, eandem ſemper formam retinentia, *Adverbiorum naturam* quoque videantur induiſſe; magis certe, quam *Propter* &c. Præpoſitionum. Quod ſi nunc moroſior quiſpiam Urſinus Urſino ingereret, Nomina iſthæc ſine ulla majore Neceſſitate per varias Ellipſes explenti, *sibi Ellipſes, quæ præter Neceſſitatem ſtatuuntur, nec unquam ſupplentur, eſſe ſuſpectas*, qua, quæſo, ratione tueretur ſuam de illis Adverbiis ſententiam, ut non ſimul meam de hiſ Præpoſitionibus firmet contra eandem objectionem? Deinde ait, *non ex prima facie aut origine de vocum genuina ſede temere judicandum.* At qua aliâ ratione tot ille voces Adverbiorum claſſe excludit? Hoccine ergo uti argumento illi licet, aliis non licet? An non miraris, Lector, tam contrariam agendi rationem in ſimili plane caſu? Ego vero vix dubito, haud aliam eſſe ejus cauſam, quam quod Vir Doctus quatuor illas voculas ſuos inter Auditores ſemper pro Præpoſitionibus habuerit, idque nunc demum mutare, indecorum ſibi duxerit. Quod ad me, facile patior, illas dici quoque *Præpoſitiones*, mallet tamen dici, eas conſtrui uſu ipſo proxime cum Accuſativo, tanquam Præpoſitiones. Neque enim ex uſu & conſtructione ſolâ vocum, judicandum de earum natura, ſed vel maxime ex Analogia derivationum. Ipſe in Adverbiis non vult naturam vocum mutari ex uſu; neque ex Syncope uſu confirmata: & in *Obſerv. Philol.*

Philol. cap. XI. recte autumat, distinguendum diligenter inter significationem, & significandi modum, h. e. rationem. Hæc ex Analogia, illa ex Usu cognoscitur. Ceterum *Propter* quando causam (Vide mox Nota 4.) notat; veluti *Feci hoc propter Te*, expleverim illud propter ob Te, vel quod ad Te, h. e. maxime, proxime tua causa, *Secundum Deum* notat ad secundum locum post Deum. Durior etiam, fa-
teor, in aliis constructionibus hujus voculæ est Ellipsis, quia duplex statui debet, & quia usu ipso paulatim longius a prima origine & analogia abiit vocis significatio, ideoque nulla ex-
pletæ istius Ellipseos exempla occurrunt. Sed hoc non mutat naturam vocabulorum. Quando dicitur *Plus millies id audiui*, certissimum est, expleri id debere hoc aut simili modo, *audiui, id usque ad negotium plus, quam est millies audire*. At ubi hoc ita expressum reperitur? Et tamen vel sic *Id Plus* est & manet Ad-
jectivum. Si quis tamen *Id Secundum* malit ita accipere, ut exuerit paulatim usu ipso Ad-
jectivi naturam, & induerit illam Præpositionis, per me id licet. In reliquis, *Juxta* & *Adversus*,
nulla objicitur nobis hæsitatio, quæ aliquam habeat speciem. Ad-
de his *Clam*, & *Clanculum*, quæ miror etiam pro Præpositionibus haberi. Diserte tamen Ursinus
To. 1. p. 1071. contra Priscia-
num contendit esse Præpositio-
nes, & To. 2. p. 434. *Clancu-
lum* plane Præpositionem esse affir-
mat. Rationem si quæras, unica
hæc est, quia apud Terentium
in *Adelph.* I. 1. cum Accusativo

reperitur constructum, *clanculum Patres*, licet plus centies alibi, ut adverbium, absolute positum, occurrat, & licet sicut *commo-
dum*, *commodo*, *postmodum*, *post-
modo*, sic & *clanculum*, *clanculo*
dicatur ipso teste To. 1. p. 993. At eadem ratione etiam *Intus*,
Cominus &c. deberent esse Præ-
positiones, quia Plautus dicit *in-
tus domum*, Propertius, *agrestes
cominus ire suos*. Et tamen non
sunt, neque ex ipsius sententia
To. 1. pag. 988. Quæ vero istius
discriminis causa? Nulla, nisi ar-
bitrium merum. Dicit forsan,
nusquam nunc reperiri præposi-
tionem aliam, qua suppleri pos-
sit Ellipsis, inter *clam* vel *clan-
culum*, & Casus, qui regi ab his
creduntur, interjectam. At ubi
hoc monstrabit factum in *in-
tus*, *cominus*, *pridie*, *postridie*? Et
tamen hæc posteriora, licet cum
Accusativis, *Nonas*, *Idus* &c.
construantur passim, absque *Ante*
vel *Post*, quibus suppleri illa con-
structio debeat, *Præpositionibus
sine dubio neulquam accensenda*
tradit To. 1. p. 1062. Priscianus
vero lib. XIV. multa etiam alia
ex Præpositionum in Adverbi-
orum ordinem refert. Veluti *ex-
tra*, *infra*, *contra*, *citra*, *supra*,
& hæc quidem non male forsan.
Naturam autem utrorumque hanc
esse ait apud Græcos, quod *ad-
verbia quidem derivativa possint
esse*, at *Præpositiones positiva, id
est, primitiva, sint omnes*. Deinde
quod Adverbia sint, quæ certam
aliquam habent significationem e-
tiam per se posita, quod *Præposi-
tiones habere nolint per se prolata*;
ut &, quæ componi non possunt,
cum omnes Præpositiones apud Græ-
cos & componi & apponi soleant.

probant *circiter* esse ² præpositionem; nam deest, *ad*, vel *in*. Cicero Attico lib. 10. *Verum hæc in Arpinati ad sextum circiter Idus Majas non defleamus. Prope*, adverbium est, quasi *pro pedibus*: accipitur *pro fere*, aut *proxime*; & fuit aliquando nomen *Propus*, *a*, *um*. At dicces, sæpe legimus; *Prope montes consistere*; *Prope ripam Anienis*; & *Prope metum res fuerat*; *Prope seditionem ventum est*. Sed in his omnibus ³ deest *ad*, ut jam dicemus. Quid? quod jungitur ⁴ ablativis cum *Ab*; ut Cicero; *Prope a Sicilia*. Plin. *tam prope a muris habemus hostem*. Idem: *Prope ab origine*. Cicero; *Prope ab domo detineri*. *Propius*, non solum non est Præpositio, sed nec Adverbium quidem, nam *Melius*, *Pejus*, *Propius*, Nomina sunt adjectiva, ut diximus, cum de accusativo egimus, & in κατὰ. Quare quum legis; *propius urbem*; *propius mortem abest*; deest, *ad*. Cicero de Finib. *Sed ut ad ea propius, Cato, accedam*. Idem 1. Natur. deorum; *Ad similitudinem enim Deo propius accedebat humana virtus*. Idem in Partitionibus; *Accedere propius ad sensum alicujus*. Dicimus etiam; *propius ab aliquo loco stare*. *Stellæ aliæ propius a terris, aliæ remotius ab eisdem principiis*. Hæc Cicero de Natur.

Similia vero Adverbia Græci habent, vel potius Nomina, quæ casibus certis præmissa, videntur construi tanquam Præpositiones, licet id minime sint. Sic ἐνδὲ & ἀδὲ. Ael. Var. Hist. IX. 18. *rectâ ad inferos*. Et ἀπὸ πνεύματος πύθωνος ἐκείνων, coram omnibus, Isaïas orat. 1. ubi pessime vertitur.

2. *Præpositionem*] Construitur etiam cum ablativo. Sulpicius ad Cicer. Famil. IV. 15. *Circiter hora decima noctis*. Inepte autem Vossius Anal. IV. 22. *circiter dictum putat*, quasi *circa*, vel *circum iter*, quum usitatissima hæc sit forma & terminatio

Adverbiorum aliunde derivatorum, sicuti modo ostendimus in *propter*.

3. Deest *ad*.] Nep. Phoc. c.

2. *Cum prope ad annum octogestimum secunda pervenisset fortuna*.

4.] Ablativis cum *Ab*.] Et cum In. Liv. I. 14. *In ipsis prope portis bellum ortum*, h. e. ferme. Quo ipso sensu etiam Liv. III.

2. *Legari prope violati sunt*. Et

I, 23. *Civili simillimum bello, prope inter parentes natosque*. Quum ita in hac voce augeatur significatio, nihil mirum, etiam in *Propter* causam ad finalem notandam id factum, salva tamen utriusque natura.

tur. deorum; ubi nescio, cur Grammatici non annu-
merent præpositionibus illud *remotius*, ut *propius*;
quum nulla discriminis ratio inter hæc duo inveniri
queat. Cur non etiam dicas, *propius* esse præpositionem
dativi: ut in illo Virgilii; *propiusque periclo it metus*.
Et 2. Georg. *Propius stabulis*. Et 3. Georg. *Et fa-
ciem tauro propior*. „ [Et Livii lib. 4. „ *Hoc pro-
pius vero est.*] *Proxime*, adverbium semper est: ne-
que obstat illud Cicer. *Habere exercitum quam proxime
hostem*; nec Varronis, *Proxime januam*; nec Livii,
Proxime morem: nam idem Cicero dixit; *Proxime ac-
cedere ad verum*. Et idem cum ablativo, *Proxime a
Lacyde solo retenta est*. Livius lib. 1. *Is ducit exer-
citum quam proxime ad hostem potest*. Ubi legitur in
Sallustio, *Proxime Carthaginem Numidia appellatur*,
Fronto legit, *Proxima Carthagini Numidia*: Et infra,
Proxime Hispaniam, Fronto legit, *Proximi Hispaniæ*.
Cicero pro Milone; *Proxime ad deos accessit Clodius*:
Lambinus legit, *proxime deos*. Vide in Thesauro,
Quum proxime, & *Prope ab*. Sed quid in his mora-
mur, si nomen ipsum *Proximus* invenitur cum ac-
culativo? An dices esse præpositionem, *Proximus, a,
um*? Plaut. Poen. *Proximus te sum*. Cicero Attic. lib.
1. *Proximus Pompejum sedebam*. Alii legunt; *Pro-
ximus Pompejo*: sed illa lectio verior. Itaque dicimus
Latine; *Proximus Pompejo, Pompejum, ad Pompejum,
a Pompejo, post Pompejum*. Ovid. *Proximus ad domi-
nam, nullo prohibente, sedeto*. „ [Potest etiam in *Pro-
ximus*, subaudiri *Secundum, Propter*. Plautus Rud.
„ prolog. *In agro atque villa proxima propter mare*.
„ Idem Capt. act. 2. sc. 1. *Secundum patrem tu es*
„ pater

5. Nomen ipsum *proximus* etc.]
Sic. Sall. Jug. 49. *Dextro latere,
quod proximum hostes erat*. Gell.
III. 2. *Dies qui proximus eam no-
stem illucescit*. Pl. Poen. V. 3. 1.

qui te *proximus* est. Livius VIII.
32. qui *proximi* forte tribunal ste-
terant. Ubi vide Gronovium
Patrem. Sed & ita *Propior*. Sall.
eod. cap. *propior mentem*.

„ *pater proximus.*] *Pridie Nonas, Pridie Kalendas,* non indicant, *Pridie* esse accusativi præpositionem, quum legamus apud Ciceronem; *usque ad Pridie Kalendas:* & apud Plin. *ad pridie Idus Septembres.* Sed in *Kalendas, & Idus, & Nonas,* deest *ante.* ut sit; *pridie ante Nonas:* ubi ⁶ *pridie* ablativus est a die; quasi dicas, *primo die, vel priori die ante Nonas.* „ (Justinus lib. 2. *Pridie constitutam diem;* ubi palam est subaudi-
ri *Ante.*) *Postridie ludos Apollinares,* dixit Cicero. Et Sueton. *Postridie nundinas,* deest, *post.* Cicero Terentia: *Quid causæ autem fuerit postridie intellexi, quam a vobis discessi;* id est, postquam, posteaquam. ⁷ *Procul*

6. *Pridie ablativus est &c.*] Immo *pridie* & *postridie* dicuntur conjunctim, eadem utrumque ratione, qua *die crastini, die perendini, die septimi* Pl. Persa II. 3. 8. Vide & omnino infra IV, 4. 118. & IV, 12, 11. Neque aliter se res habet in *Quotidie.* Non ergo illud *pridie* ex duobus constat Nominibus ablativi Casus, quorum alterum sit *pri* h. e. primo, a *pris*, alterum *die*, ut etiam sentit Georg. H. Ursinus *Observ.* cap. 8. Sed ex Genitivo *Pris*, elisa litera S, & Ablativo. At Vir Doctus in *Instit. Gramm. Sect. VII.* p. 921. mavult confugere ad metaplasmm declinationis, ut scilicet *posteri, quoti,* &c. fuerint itidem Ablativi, quasi a *posteris, quotis, pro posterus, quotus.* Supplementum autem Sanctii, quod est *Solis, si non respuant, certe non admittunt,* ait, phrasas *pridie & postridie ludorum.* Ego vero sic eas suppleo, *Die pris Solis ante tempus, vel diem, ludorum, Die posteri Solis post diem ludorum.* Durius adhuc est, *Postridie ejus diei* apud

Cæsarem B. Gall. I. 23. h. e. die posteri Solis post tempus ejus diei: nisi malinus hoc abusi adscribere orto ex similium cum Genitivo constructionum usu. Solent autem in hisce *ra Ante & Post* ita omitti per Ellipsin, ut liquet ex die designando per *Kalendas, Nonas, & Idus.* Illud vero de Metaplasmo nullam meretur responsonem. Ceterum *Pris* antiquum est, unde *prior, primus, & pristinus,* quod notat idem quod *prior.* Cæs. B. Gall. IV. 14. *Milites nostri pristini diei perfidia incitati.* Ubi Vide Notas. Derivatur autem *Pris* a Gr. *πρῆ* seu *πρῆν.*

7. *Procul urbem*] *Procul* manifeste est Adverbium, & dicitur, ut *simul* a *similis, facul* a *facilis,* sic illud a *proculis,* quod a *procello,* h. e. porro moveo, pello, derivat Voßius in *Erymol.* Ego vero derivem illud potius ab antiquo *Procio,* h. e. promoveo, proyoco. Unde *Procitum* in Supino, & *Procite,* apud Festum: immo & *Procus,* & *Procan,* h. e. qui petit & elicit

cul urbem, dixit Curtius. & Livius *Locus procul muros satis equus agendis vineis fuit*. Nescio an alibi repariatur *procul*, cum accusativo, sæpissime cum ablativo; ut, *procul mari Oceano, procul dubio*. „[apud Lucret.] *procul ambitione, procul discordibus armis*.] Exempla non adscribam cum præpositione, quia sunt innumera, & cuilibet in promptu; „⁸ [ut verisimile sit „ Curtium scripsisse, *Procul urbe*; Livium; *Procul numero*.] *Secus decursus aquarum*, Latinis inauditum est: ⁹ semper autem adverbium esse censeo: ut, *Recte, an se-*

elicit quid ab alio. Certe Analogia Derivationis id postulat. Nam ita a *facio Facilis*, a *doceo Docilis*, ab *ago Agilis*, &c. Ceterum hisce derivationibus adversari videtur, quod Viri Docti, etiam in Lexicis, *procul* tradunt poni quoque pro *prope*, secuti in eo Servium, qui ad Virg. *Eclog. VI. 16. Serta procul tantum capiti delapsa jacebant*, notat, *Procul, modo Prope, i. e. juxta. Nam ideo intulit, Tantum capiti delapsa, ut ostenderet non longius provolutam coronam*. Et sic Idem Virg. *Aen. VI. 10. At prius Aeneas arces, quibus altus Apollo Prasidet, horrendaque procul secreta Sibylla, Antrum immane, petit*. Nec enim longe, sed prope aberat hoc antrum a Templo Apollinis. Sic qui tam prope abest, ut alterius sermonem privatum cum alio habitum audire possit, dicitur tamen *procul* esse. Ter. *Hec. IV. 3. 1. Quem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi*. Similiter in *Eun. III. 4. 10. At verum est quidem, Procul dici etiam de spatio non ita longo; sed tamen semper notat separa-*

tionem ac remotionem ex suo loco in alium, quæ separatio seu propulsio, sive in breve spatium, sive in longum, semper fit *procul*; immo ipsa illa brevis spatii, pro rei, de qua agitur, natura, considerari & dici potest longa. Sic quando Terentius *Eun. II. 3. 43. ait; continuus accurrit ad me, quam longe quidem*. Et *III. 5. 61. ubi paratum est convivium? Apud libertum Discum. Perlonge est*: utrobique breve intelligitur spatium, sed quod istis in rebus erat, aut videbatur, satis longum. 8. *Ut verisimile sit*.] Hæc videntur a Scioppio, licet ita quoque edant Patavini, statim subiecta superioribus exemplis de Ablativo, cujusmodi plura refert Rivius ad Sallust. *Jug. cap. 89. In eadem porro sententia de hisce locis Curtii & Livii, usque vocis, procul, est Vossius Anal. IV. 22. Mox in hisce Scioppianis repone muro pro numero, quod tamen Ed. Patavina quoque exhibet.*

9. *Semper autem adverb. etc.*] Recte, sicut & alia ejusdem terminationis, veluti, *Intus, Subtus, Versus, Rursus*. Adhibetur

secus facias, nihil ad nos. Plaut. *Quid diximus tibi secus, quam velles?* Citat Erasmus ex Plinio; *secus fluvios*, lib. 24. Sed in correctis legitur, *secundum fluvios*.
 „ [Charisius lib. 1. *Secus adverbium significat Aliter*:
 „ unde nascitur *Secius*, ἀλλοιοτέρως. Caterum id quod vul-
 „ gus usurpat, *Secus illum sedi*, hoc est, *secundum illum*;
 „ & *fatuum*, & *sordidum est*. Plebem quidem Roma-
 „ nam sic loqui solitam, ex illo apparet, quod affert
 „ Quintilianus; *Cecus conductus est secus viam stare*.)
Usque nihil aliud significat, quam continue, aut per-
 veranter; Terent. *Andr.* 2. 1. 3. *Animus usque antehac*
attentus; qua in parte Donatus valde laborat, & nihil
 explicat.

betur tamen aliquando, ut præpositio, constructum cum Accusativo, ut ostendit Vossius *Anal.* IV. 22. Nec tamen ideo, ut Idem sentit, est vera Præpositio, quum diserte Charisius *Adverbium esse* affirmet, & constructionem illam *fatuam ac sordidam* pronunciet, atque ipse Vossius rectius ea abstinere censeat, *utcumque semel atque iterum*
EXCIDERIT Bonis Scriptoribus: e contrario plus millies etiam apud optimos Scriptores occurrit ut Adverbium, modo absolute positum, modo ad sequens *Ac, Atque*, aut similes particulas, relatum: sed & hinc Composita *Extrinscus* &c. manifesta sint Adverbia. Adde, quod etiam comparetur, ut alia quædam Adverbia; nam a *secus* habemus *Secius*, ut a *diu*, *Diutius*, *penitus*, *Penitius*, *prope* *Propius* &c. Quando ergo constructum fuit cum Accusativo, factum id per Ellipsin veræ præpositionis ad, plane ut *Juxta* & *Secundum*. Ergo *secus viam* est concise dictum, pro, *secus ad viam*. Similiter se-

cus decursus aquarum, quod est ex Psalmo. 1. Vulgatæ Versionis. Ursinum, qui *Secl.* VII. p. 1049. neque hoc admittit, & satis inepte requirit locum, ubi *secus* ad reperiatur conjunctum, quum ipsa illa constructio & *Secus* cum Accusativo vix bis vel ter in universonum in locis integris & indubiiis occurrat, suis præjudiciis relinquo: maxime quum & ipse alibi (pag. 347.) Adverbium esse pronunciet. Derivatur autem *secus* vulgo a Gr. ἐκὰς, procul, idque auctoritate quorundam Veterum, & Casauboni ad Sueton. *Tib.* 2. Sed refutat id Festus, & sine dubio verius deducitur a Verbo *Sequor*, unde & *Secundus*, h. e. Proximus, & dein, Alius a Primo. *Usque*, quod sequitur, formatum est a Græco ὠσπερ, vel ὡσπερ, usquedum, donec. Atque adeo neque illud Præpositionibus accenseri potest. Plaut. *Pœn.* III. 1. 31. *ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque assatim*, h. e. usque ad tantum, quantum velis.

explicat. Quum legis; *usque Romam*; & *usque Roma*, deest semper præpositio. Catull. *hunc ad usque locum*: quod ita frequens est, ut probatione non indigeat. *Romam versus*, & similia, præpositiones non sunt; neque *versum*; 10 quod probant *adversus*, & *adversum*. Cicer. lib. 4. epist. 12. *In Italiam versus navigaturus erat*. [Plaut. Epid. *Cæpi versum ad illas accedere*. Livius lib. 7. *Romano corvus in galea confedit in hostem versus*.]

CAP.

10. Quod probant *adversus* &c.] Sentio & ipse *versus* & *versum*, non esse præpositiones, sed tamen non probari illud ex compositione voculæ *adversus*. Nam & præpositiones cum præpositionibus possunt esse compositæ. Veluti *inante*, & alia. Vi-

de Vossium de Anal. IV. 23. Constructur autem *versus*, æque ac *Prope*, cum Præpositionibus non modo Accusativum regentibus, sed & Ablativum. Livius XXV, 25. *Tumulus est in extrema parte Urbis Versus a mari*.

CAP. XVII.

De Adverbiorum natura, & differentia. Præcipue Verbis junguntur. Adverbiorum divisio per terminationes & significationes. Interjectiones.

Adverbium est dictum, quasi *ad verbum*, quod sit quasi verborum adjectivum, & modus; ut, *bene currit*. Adjungitur tamen & aliis partibus; ut, *bene doctus*, *valde mane*, *semper Deus*, *semper lenitas*. Formas ejus adnumerare ad Grammaticum non pertinet: pertineret tamen, si fines adverbiorum recenserentur; ut quum alia finiuntur in *IM*, ut *punctim*, *cæsum*, *membratim*; alia in *US*, *subtus*, *intus*; alia in *O*, *cito*, *profecto*; in *AS*, ut *alias*, *cras*; in *I*, *ubi*, *ibi*: in *E*, *bene*, *pulchre*, *sane*; in *ER*, *duriter*, *fortiter*; & sic deinceps. Significationes vero adverbiorum enumerare magis Phi-

1. Magis Philosophi] Immo Salmanticensi ac Patavina Edd. Philologi, Sed sic haud dubie voluit Sanctius, quamvis & in legatur philosophi.

Philosophi est, quam Grammatici; quia Grammatici munus non est, teste Varrone, vocum significationes indagare, sed earum usum. Propterea nos in Arte hæc prætermisimus: sed ne hic aliquis forte ea desideret, utcumque dicentur.

Affirmandi sunt, *Certe, na, quidni, quidem.*

Negandi, seu prohibendi, *Non, [Ne,] haud, minime, nequaquam, [neutiquam.]*

Loci, *Hic, intus, foris*, de quibus copiose in Arte.

Temporis, *Diu, cras, nuper, dudum.*

Quantitatis, *Valde, nimis, satis, perquam, impense.*

Qualitatis, *Bene, pulchre, eleganter, nimis.*

Comparandi, *Magis*; nam cætera, ut *melius, doctius*, Accusativi sunt, in quibus deest *κατά*, ut sæpe monuimus, & in Ellipsi late.

Congregandi, *Una, pariter, simul, conjunctim.*

Demonstrandi, *En, ecce*, quamvis hæc potius sint soni inarticulati.

Vocandi, *O, Heus*: sed soni potius, quam partes orationis.

Dubitandi, seu Eventus, *forte, fortasse, forsitan*; quamvis hic sint tres dictiones, *Fors sit an.*

Remittendi, *Vix, sensim*: Hortandi, *Eia, age, agite, agedum, [quin.]*

Interrogandi, *Cur, quare*, etsi hoc sit *Qua de re*, „ *[Ubi, unde, qua, quorsum, quo, quando, quoties.]*

Jurantis, *Hercle, Medius fidius, Ædepol, Æcastor*; nisi malis nomina appellare.

Ordinis, *Deinde, deinceps*. At vero *Primum, primo; Secundum, secundo*, 2 nomina sunt ubique.

Nu-

2. Nomina sunt ubique.] Huius generis etiam alia sunt hic notata. Veluti *Alias*, de quo Grosop. *Parad. Ep. I.* qui tamen male fecit in *Ind. de silo Hist.* quod tam acerbe invehitur in Viros Doctos, qui *alias* pro alio-quin usurpaverint, ut, quod eo sensu vix de plebe literatoribus sit dignum, & tantummodo significet, vel alio tempore, vel alio loco. Fateor equidem, potissimum de tempore usurpari voculam, & tunc intelligi *horas*. Sed

Numerandi, *Semel, bis, deinde, deinceps, centies, &c.*

Græci, quas nos vocamus Interjectiones, inter Adverbia connumerant. Mihi sunt Soni Inarticulati & Naturales; ideo inter partes orationis non adnumeravi. Hæc sunt hujusmodi, *Apæ! phy! væ! papæ! vab! o! oh! ei, hei, eu, heu. At at, au, st, pro, prob, hababe, euge.* Adverbiis etiam adnumerantur illa, quæ modo expunxi ex Præpositionum numero juxta Grammaticorum enumerationem.

Sed & intelligi simpliciter res quascunque, patet ex Plauti *Epid.* IV. 1. 39. *Ille eam rem sobrie accuravit, ut alias res est impense improbus:* potuisset simpliciter *alias* vel *alioqui* dixisse. Atque adeo patet inde, duo hæc etiam promiscue usurpari posse, idque pluribus exemplis probatum vide apud Virum longe Eruditissimum, Joh. G. Grævium ad Sueton. *Tib.* c. 71. & Ursinum To. I. p. 978. Similiter Nominibus

accensenda sunt, *Una*, quod est Ablativi casus, generis feminini, tum *sorte*, *quare*, *qua*, *quo*: Etiam Verbis, *age*, *agite*, *agendum*, & mox ex Interjectionibus, seu, ut Sanctius ait, Sonis inarticulatis, *Apæ*, quod est imperativæ formæ ab *Ἀπά-γω*. Adde his, quæ Cl. Ursinus disputat *Secl.* VII. cap. 1. De Interjectionum autem natura contra Sanctium vide Me su- pra I, 2, 6.*

CAP. XVIII.

De Conjunctiōe. Etiam Disjunctiva conjungit. Verum, Quare, Quapropter, Quod, non sunt Conjunctiōes.

Conjunctio non jungit similes casus, ut inepte traditur, ¹ sed tantum jungit sententias: nam quum dicis; *Emi equum centum aureis, & pluris*; syntaxis est, ego emi equum centum aureis, & ego emi equum pretio pluris æris. *Petrus, & Paulus disputant*, id est, Petrus

1. *Sed tantum jungit sententias.* Res manifesta ex multis Auctorum locis, in quibus diversi plane casus per conjunctionem connectuntur. Salustius *Jug.* 7. *Ubi videt neque per vim, neque insidiis, opprimi posse hominem.* cap. 23. *aut per vim, sed quantum,* lateque, (pro, &

aut dolis. lib. 1. *Histor.* in Orat. Philippi, quos per fidem aut perjurio violasti, ut recte ex MStis restituit Ciacconius. Tacitus *Histor.* I. 55. *Non tamen quisquam in modum concionis, aut suggestu, locutus.* Florus III. 23. quam

trus disputat, & Paulus disputat. Conjunctionum officia

quam late) *sax illius motus exarsit?* Sallust. Jug. 5. *ejus in Africa magnum, atque late imperium valuit.* Sic integræ sententiæ diversarum constructionum, Livius I. 46. *Criminandi Servii occasionem sibi datam ratus est, & ipse juvenis ardens animi, & domi uxore Tullia inquietum animum stimulantem.* Sall. Jug. 25. *Hi quod in invidia res erat, simul & a Numidis obsecrati, triduo navim ascendere.* Actor. Apost. XXII. 17. *ἐγένετο δὲ μοι ὁπότε-ψαυσι, & προερχομένην με, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσι, accidit mihi, ut essem in ekstasi, quum reversus essem, & quum precarer Deum.* Et diversi plane Nominativi, etiam per Ellipsin omissi, Livius XLV. 20. *Omnibus honoribus & presens est cultus, & proficiscentem prosecuti sunt, scil. Romani.* cap. 28. *Ubi & alia quidem spectanda visa, scil. sunt ab Aem. Paulo, & Jovem veluti presentem intuens, motus animo est scil. Paulus ipse.* Sallust. Jug. 101. *Cum pedatibus, quos Volux adduxerat, neque in priore pugna adfuerant, pro & qui non &c.* cap. 79. *Carthaginienses eo in loco Philenis Fratribus aras consecravere, alique illis domi honores instituti.* quod male mutavit Popma. Alia vide in Notis meis ad Aeliani Var. Hist. XIII. 40. & infra III. 14. 1. Non tamen adeo inapte tradi, dixerim cum Sanctio, Vossio, &c. Conjunctionem jungere etiam similes Casus, aut Voces singulas. Quando duo Nomina referuntur ad Unum Verbum, aut ab uno pariter pendent, quid

opus est, ea distrahere in duas sententias & constructiones, ut duplex videatur actio, quæ simplex & una est? Certe enim duplex videretur emptio diversorum equorum, si diceres, *Emiequum centum aureis, & emiequum pretio pluris aris*, ut exponit Sanctius verba unius emptionis, *emiequum centum aureis & pluris scil. auri pretio.* Sic si dicas, *Emilibrum X. drachmis & IV. obolis*, in eo non duplex est sententia, sed unica, & copula nihil jungit, nisi similes casus & voces, quæ pariter unum conficiunt pretium, quo liber unus est emptus. Sic recte dixeris, *Saulus & Paulus sunt iidem*, at si hæc distrahās, *Saulus est idem, & Paulus est idem*, prius membrum nullum habebit sensum, quia nihil eo continetur, & præcessit nihil, quo referatur idem, quod utique relationem quandam comparisonis ad rem aliam & specie tantum diversam requirit. Ursinus To. 1. p. 1010. *parum recte vulgo dicere ait, Conjunctione vocabula quoque singula conjungi.* at To. 2. p. 453. 454. disputat contra Sanctium, affirmantem non casus similes, sed orationes conjunctionibus conjungi. Quæ non video, quæ prioribus congruant. Pergit dein contra Vossium, Scioppium, & Me, notare *Similitudinem* conjunctorum non ita stricte capiendam, quasi in omnibus voces consentire debeant, sufficere aliqua in parte inter se similes esse. Ea vero quid sibi velint nescio, quum certe Ego id (*debere*) nusquam monuerim, nec unquam voluerim.

ficia distinguere, veluti diximus de Adverbio, Grammatici munus non est: nam si ad Grammaticam spectes, omnes sunt Conjunctiones, etiam si videantur disjungere; nam quî minus conjungit, *dormit, aut vigilat*, quam *dormit, & vigilat*? In sensu multum differt, in grammatica nihil. Eas tamen explicationis majoris causa in classes distribuamus:

Copulantes absolute, *Et, que, nec, neque, ac, atque, quoque, etiam, item, itemque.*

Copulantes ex conditione, *Quum, tum, si, sem, nisi.*

Disjungentes, *Aut, vel, ve, sive, seu, an, nec ne, utrum*: sed hoc Nomen est.

Adversantes, *At, sed, porro, tamen, tametsi, etsi, licet, quanquam, quamvis, autem.*

Rationes illativæ, sive colligentes, quas ratio præcedit, *Ergo, igitur, ideo, itaque, quocirca, proinde, quare, quapropter, sed* hæc duo Nomina potius, *Qua de re, Propter quæ.*

Causales, quando causa sequitur, *Nam, namque, enim, enimvero, etenim, quia, quoniam, siquidem, quippe, utpote, propterea quod. Quod, non, ut putant grammatici, Conjunctio est, sed semper est Nomen relativum, ubi intelligitur præpositio.*

Declarantes, *ut, uti, velut, veluti, sicut, sicuti, ceu, tanquam.*

Sed Grammatico satis est, ut dixi, si tres has Partes posteriores vocet Particulas indeclinabiles, & functus erit officio perfecti Grammatici. Atque hæc de natura sex Partium orationis, nunc ad illarum Constructiones accedamus.

2. *Hæc duo Nomina potius etc.]* Nomina etiam sunt *Ergo*, quod est Græcum *εργω*, sicuti alibi Sanctius & Scioppius ostenderunt, & Nos pluribus. Vide infra III. 14. & maxime IV. 14. *Ideo*, quod constat duobus No-

minibus, (Vide Me infra ad III. 14.) sicuti *Quocirca* Nomine & Adverbio, *Quamvis* Nomine, & Verbo, *Quanquam* geminato Nomine, seu Pronomine. Sed & *Licet* inter Adversantes collocatum, liquido est Verbum.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De constructione Nominum. Constructio est Duplex. Concordia Triplex.

CONSTRUCTIONEM diximus dividi in Concordiam, & Rectionem: item, Concordiam triplicem esse, Adjectivi & Substantivi; Nominis & Verbi; Relativi & Antecedentis. Substantivum & Adjectivum numero & casu tantum consentiunt, non genere; nam Adjectiva Genus non habent, [vide lib. i. c. 7. p. 55, 56.] sed certas terminationes ad Genera, propter quas Substantivorum Genus indagamus. Itaque postquam scieris, cujus generis sit *paries*, tunc necessario dices, *paries albus*; quia *albus* est terminatio ad genera masculina: restat deinde ut accedat concordia numeri, & casus. Quod si objicias: *Paries alba* in numero & casu concordant, nec tamen est perfecta Concordia. Respondeo: Concordiam perfectam esse, sed a te peccatum esse in regula, quæ ante Concordiam est, quæ jubet, terminationem in *us* deberi necessario masculinis. Eadem ratio est in Concordia Nominis, & Verbi; diximus enim hanc Concordiam ex solo Numero constare. Tu objicis; *ego docet*, est numeri Concordia; non tamen congruit omnino oratio. Peccatum item a te est in regula, quæ docet, omnem nominativum esse tertiæ personæ, præter, *ego*, & *tu*, &c. Quia igitur ignorasti, *ego*, esse primæ personæ verbalis, non adaptasti concordiam, quæ post regulam sequeretur.

CAP. II.

Concordia Nominis & Verbi. Nominativus a nulla parte regitur. Duo Nominativi simul in eadem oratione.

EX Nomine & Verbo, tanquam ex materia & forma, quæ brevissima fit, constituitur oratio: id docet Plato in *Sophista*, & Aristoteles lib. 2. *Ἐξ ἐμπνεύσεως*. Porro Nomen cum Verbo in solo Numero convenit, ut diximus, non in Persona, ut docent Grammatici: nam ea, quæ conveniunt, debent in aliquo tertio, quod sit ambobus commune, convenire: ¹ Sed nomina non habent Personas, id est facies illas, quas sola Verba retinent. Non ergo in persona, casu, genere, Nomina cum Verbis conveniunt, sed quum sint omnia, exceptis duobus, tertiæ personæ verbalis, semper in illam tertiam personam ferentur: opus tamen est Concordia, quia duplex illa persona est, singularis, & pluralis: itaque qui dixit; *ego disputat*, erravit in Regula; qui dixit; *ego disputamus*, erravit in Concordia; illud enim necessitatis fuit, hoc concordia. Rectus præterea nunquam regitur: nam in hac oratione, *Cato scribit*, *Cato* non regitur a verbo; ² *nec scribit a Cato*: sed Con-

1. *Sed nomina non habent personas.*] At vide, quæ contra hanc sententiam notavi supra ad Lib. 1. cap. 12. Nota 2. & 3.

2. *Nec scribit a Cato*] Quum dico, *Cato scribit*, est hæc quidem Concordia Nominis & Verbi, & ea quidem tum in Numero, tum in Persona, ac personali terminatione, uti patet ex iis quæ docui supra d. 1. Sed & *Rectio* recte possit appellari. Nam illud in constructione *regere* vide-

tur, quod in naturali vocabulorum ordine præcedit, & flagitat sibi jungi aliud vocabulum certa terminatione. Quum ergo dico, *Cato scribit librum*, sicuti *scribit*, quia flagitat ex omnibus terminationibus vocabuli *liber* proprie illam, quæ est *librum*, eam ideo *regere* dicitur, sic & *Cato* flagitat, & proinde *regit* revera, ex omnibus sex terminationibus vocabuli *scribo* eam, quæ est tertiæ personæ singularis Numeri. Sed

Concordia est Nominis & Verbi, & Cato suppositum est; non persona agens aut patiens, ut somniant Grammatici. Nec ullo alio modo reperitur Nominativus in Latino sermone: nam in illis; *O vir fortis, atque amicus; En primus; ecce homo*, vel *ecce hominem*, quærendum Verbum est, ut docemus in *Ellipsi Verborum*. Duplex Nominativus non uno modo videtur reperiri in eadem oratione; ut *Ego Annibal peto pacem*: sed deest, *Ens*, vel, *qui sum Annibal*, Vide *Ens*, in *Ellipsi*. Omne præterea Verbum utrinque Nominativum videtur habere; ut *legis invitus, doceo libens*; sed hic quoque deest *Ens*. In Verbis quibusdam passivis fit reciprocatio; ut *vocor Sanctius; Diceris poeta*. Sed hoc est ab activo, *Dicunt te poetam*.

tamen quia Grammatici solent eos potius, quam ut de appellatione sola litigemus.

CAP. III.

Genitivus significat possessorem: neque Græce, nec Latine a Verbo regi potest. Græce Constructiones Genitivorum. In præsentiarum qua ratione dicatur. Urbs Toleti Latine dicitur. Duo genitivi ab uno eodemque nomine reguntur.

GENITIVUS perpetuo significat possessorem, sive active, sive passive capiatur; ut *amor patriæ, vulnus Achillis*; unde fit, ut a verbo regi non possit; nam possessor,

I. *Vulnus Achillis*] h. e. ab Achille profectum. Est enim exemplum hoc Genitivi Active sumpti, sicuti prius est Passive sumpti. Sic Cicero active, *Famil. V. 8. Quadam pestes hominum, aliena laude dolentium. VIII. 8. Illa Cn. Pompeji sunt animadversa.* Lucianus de *Morte Peregr.*

μῦθον ὑπὸ πόδας, καὶ παντὸς ἀν' ἑν; h. e. hac quidem facilia sunt. & ab omni homine fieri possunt. Sed prorsus simile huic nostro est illud Virgilii, & *Vulnere tardus Ulyxi*, de quo vide Gellium IX. 12. ubi etiam de Genitivo Passive sumpto agitur. Cujus generis quoque sunt illa Taciti *An. XI. 8. Desertores*

ſeſſor & res poſſeſſa nomina *relata* ſunt, ut vocant Dialeſtici, quum alterum ſine altero nequeat intelligiſ *poſſidere* verba ſignificabunt, at *poſſeſſionem* nunquam. Hæc quum ignorarent Grammatici, varias ſpecies ſta- tuerunt Verborum, quæ Genitivum regerent: quæ pec- cata ſigillatim diſcutienda ſunt.

In verbis pretii & æſtimationis, ſi ſit genitivus, a nomine, non a verbo regitur; ut *magni emi*, deeſt *pretio*: integrum enim erat, *emi hoc magni æris pretio*. Et quum dico, *Nihili*, vel *Pluris te facio*,² deeſt *æſtimationis*, vel *pretii*. Vide *Pretium* in Ellipſi, & *Aeris*. „ [*Magni ſit a multis*, ſubaud. *Homo*: Id eſt, ſit „ homo magni pretii, faciunt eum hominem magni „ pretii.]

In verbis accuſandi, & abſolvendi manifeſte patet genitivi natura; nam deeſt Ablativus *Crimine*; & ut

³ Bar-

ſtores patris ſui, pro, à patre ſuo. Sueton. *Claud.* 29. *In concubitu dilecti adoleſcentuli conſoſſus*, Ae- lian. Var. Hiſt. V. 21. ὁπὲρ ἑ πολυήμαλτον παῖδαν, propter fa- cinus in pueros. Vide & Me in Add. ad Ael. II, 25. 5. & hic in extr. huius Capituli pag. 177.

2. Deeſt *æſtimationis*] Immo vero deeſt, *rem æſtimationis*, vel *pretii*, vel etiam *momenti*, *Pluris Nep. Alcib.* 8. *Videt ſe nullius momenti futurum*. Plaut. Cap. III. 1. 17. *Neque ridiculos jam terun- cii faciunt*, intellige *rem*: quod rectius hic intelligi puto, quam, quod cum Scioppio proferit Urſinus To. 2. p. 205. *Hominem*. Nam certe uſitatius erit & concinnius quod ad ſenſum, ſi phra- ſin, *Ego te non facio flocci*, ſup- plexeris, *Ego te non facio rem flocci*, potius quam *Hominem flocci*. Immo non aliter expleri aut explicari poteſt, quod Plautus ait

in Rud. Prol. v. 47. *is Leno*, ut ſe aquum eſt, *flocci non fecit fidem*, h. e. fidem non fecit rem flocci. Et Perſ. II, 2. 42. *Nihili facio ſcire*, h. e. ſcire illud eſt apud me res nihili, ſeu facio illud rem nihili. Cicero Famil. III. 10. *Quod ſi tanti facies, quanti Ego faciendum eſſe iudicavi*, pro, quod ſi facies rem tanti pretii, &c. At- que ita paſſim. Sed non eſt tan- ti hæc res, ut in controverſiam abeat. Porro Plautus *Pſeud.* III. 2. 20. *Me nemo poteſt minoris nummo*, ut ſurgam, ſubigere, h. e. pecunia, vel re, pretii minoris nummo. Terent. *Heautont.* IV. 5. 40. *equidem iſtuc equi bonique facio*, h. e. facio illud rem æqui & boni negotii. Adelph. II. 1. 9. *Tu quod te poſterius purges*, &c. *huius non faciam*, h. e. non fa- ciam illud rem huius negotii aut pretii. Sic paſſim *Flocci pendere*, *Magni reſert*, &c.

3 Barbare dicitur, *Accuso te criminis*, ita Latine dicitur, *Accuso te furti*. Vide *Crimen* in Ellipsi.

Miseret, *Misereor*, *tædet*, *pertædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet*, genitivum regere videntur; sed non ita est. Audiamus Priscianum: *Hoc*, inquit, *sciendum*, *Impersonalia*, quæ accusativo simul casui & genitivo copulantur, ut, *Pudet me tui*, similiter *Pœnitet*, *Tædet*, *Miseret*, *Accusativo quidem significant personam, in qua fit passio; Genitivo vero illam, ex qua fit actus. Neque est mira hujusmodi ordinatio, quum in eisdem casus resolvitur: est enim Pudet me tui, Pudor habet me tui: Tædet me tui, Tædium habet me tui: Pœnitet me tui, Pœnitentia habet me tui. Hæc Priscianus præclare, ni vocasset hæc verba Impersonalia, quæ vere activa sunt, & genitivum Agentis, qui regitur a nomine, quod in verbis latet; ut, pudor peccati pudet me; & 4 miseratio pauperis miseret me, id est, me tenet. Vide in Ellipsi, Nominativus cognatus: & lib. 3. cap. 1. „ [Lucretius tamen Nominativum*

, alie-

3. Barbare dicitur &c.] Non ita barbare. Sic enim Tac. Ann. VI. 29. quia male administrate provincia, aliorumque criminum urgebatur, h. e. accusabatur. Adde Ursinum Instit. Sect. VIII. Cap. 9. p. 210, 211. Sed & sicuti accusare & arguere facinoris recte dicimus, sic quidni & criminis? Nam licet Sanctius infra IV. 4. in v. Crimine, distinguat inter Crimen & scelus, & hoc generale nomen non esse contendat, ut est criminis vox, & licet Ursinus d. l. hoc arripiat, quasi recte factum; certum est tamen Vocabula Facinoris & sceleris æque esse Generalia, & æque de quibusvis majoribus Criminibus singularibus adhiberi, ac ipsam Criminis Vocem. Certe ita Plaut. Pseud. II. 4. 56. Malorum facin-

rum sapissime, scil. argutus est. Cic. Fam. VI. 6. Nefariorum scelerum condemnati. XIV. 14. Piso sceleris condemnat generum suum, Potest autem in his omnibus intelligi causa vel nomine, ut Dam-natus nomine conjurationis apud Ciceronem, vel judicio, ut judicio capitis arcessere aliquem Cic. de Offic. II, 14. Vide & infra in Ellipsi dicto loco, ad Vocem Crimine, & ad Vocem Causa.

4. Miseratio pauperis miseret me.] Regi hic Genitivus videtur aliquando a vocabulo vicem. Terentius Heaut. IV. 5. 1. Menedemi vicem miseret me, tantum devenisse ad eum mali: Ubi posterius compta habendum pro Nominativo. Vide & infra ad III. 3. & IV. 3. init. Vicem autem ponitur pro propter vi-

„ alienum verbo, *Miseret*, supponit lib. 3. *Ipse sui miseret*, pro *Miseretur*, quod est, miser fit ex animo, seu cruciatur miseria sui.]

Ubi partitio significatur, Genitivus ab alio nomine subintellecto pendet; ut *Quis vestrum? Omnium primus, Romanorum fortior, Græcorum doctissimus*. Vide Ellip-

vicem; ut apud Livium XXVIII, 19. *Solliciti vicem Imperatoris Milites*. Sic Plautus *Epid.* IV. 1. 1. *si quid est homini miseriarum, quod miserescat miser ex animo, id ego experior*. Cicero de *Invent.* II. 13. *Utrum id facinus sit, quod poenitere fuerit necesse*, in quibus quod ponitur pro propter quod. Vide & Vossium de Construct. cap. 13. extr. At ubi absolute sine addita ulla Nominativi specie occurrit, ut *Miseret me tui, Pudet me Filii*, tum vero intelligi videtur *negotium, factum, status, fortuna, respectus*. Atque ita tunc Genitivo significatur, ut ait Priscianus, *persona, ex qua fit actus*, sed ita, ut alius subintelligatur Nominativus, quam quem ille vult intelligi. Sic ergo Ter. *Phorm.* I. 3. 20. *Nostri nosmet poenitet*, h. e. fortuna, vel negotium nostri status, vel mali, vel absolute *Nostri*, ut, *Mei, Tui* &c. Sic *Miseret me tui*, possis explere, negotium tui mali miseret me, vel respectus tui miseret me. Certe *respectus* vel *cogitatio* aut simile quid deesse videtur in locutionibus personæ, etiam in diverso paululum sensu. Sic Terent. *Adel.* III. 4. 27. *Fratris me quidem pudet pigetque*, h. e. respectus Fratris male rem gerentis. At quando Filius ad Patrem dicit *ibid.* IV. 5. 49. *Et me tui pudet*, sensus est, respectus

tui tam boni Patris. Belgice hæc distinguimus, *in schaeme my Ouer u/en/ Dooz u*. At quando in Genitivo non persona, sed res exprimitur, tum manifeste intelligitur *negotium*, vel etiam, si quis malit, *respectus, cogitatio*. Certe nihil discriminis est, quod ad sensum, & constructionem Ellipsi manifesta adjutam, inter illa, *Non te hæc pudet?* Ter. *Ad.* IV. 7. 36. Et, *Non te horum pudet*, scil. negotium vel cogitatio? *Phorm.* II. 3. 45. Ut & inter, *quem neque pudet quidquam*, scil. factum, *Adel.* I. 2. 4. Et, *apud alium ipsius facti pudet* scil. negotium, *Heaut.* III. 3. 35. Et ita jam Livius II. 5. *Miserabat homines non poena magis, quam sceleris* scil. negotium vel respectus. At apud Terent. *Phorm.* V. 7. 78. *neque hujus sis veritus semina primaria*, supple vel *causa, eventus* vel *respectu*, aut *respectum*, Vide & Vossium de Construct. cap. 27.

5. *Ipse sui misere et*] Male hoc accepisse videtur Scioppius, licet sensum satis bene expresserit. Etenim ratio Grammatica locutionis hæc est, *Ipse miseret se ob factum vel fortunam sui*. Idem vero est *Miserere se & Misereri*. Hinc Plautus *Captiv.* III. 5. 107. *Neminis misereri certum est, quia mei miseret neminem*. h. e. certum est propter neminis negotium miserere me ipsum, quia mei

Ellipsin *Ex numero lib. 4. cap. 3. ut & lib. 2. cap. 10. II.*

Desine querelarum, Abstine irarum, Integer vitæ, Lassus viarum; ⁶ Græca sunt, in quibus deest præpositio ἐκ, quæ genitivum apud illos regit. Et quum dicis, *impleo granarium frumenti*, si Latine loqueris, significas te implere granarium, quod sit frumento dicatum; ut si dicas, *impleo pateram Regis.* [Ita Plaut. Stich. act. 3. sc. 1. „*Cadum vini veteris tibi propino.* Et Truc. act. 5. sc. 1. „*Uirem ut habeat veteris vini*, pro *cadum*, vel *utrem*, ⁷ *vino destinatum.*] Sed poetæ aliquando Græcos imitantur: unde Virg. *Implentur veteris Bacchi*; Græci dicunt, πληρῶ τὸ ἀγγεῖον οἴνου, id est, *impleo pateram de vino*; vel, si verbum verbo reddas, *de vini*. Nec tibi mira

negotium miseret neminem. Ceterum ut Personaliter hic construitur *Miseret*, sic & reliqua passim reperiuntur constructa. Nam sic, *Ita nunc pudeo*, Plautus Casin. V. 2. 3. *Nullus est, qui peccavit, quin pudeat*, Aulul. IV. 10. 6. *Piget me parum pudere te*, Trinum. III. 2. 35. *Perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & poeniteat*, Gellius V. 1. Sed vide & ipsum Sanctium infra lib. III. cap. 1. & cap. 3. ad V. *Pudet, & Poenitet.*

6. *Græca sunt, in quibus &c.*] Græciffant sane, sed non ita, ut Genitivus Græco more a præpositione suppressa regatur, sed potius, per aliam & Latinis usitatam Ellipsin, ab alio casu. Ergo *desine querelarum*, intellige *negotium*, vel *in negotio*. *Lassus viarum*, supple *de causa*. Vide omnino Vossium de Construction. cap. 30. 33. Sed & ita passim Veteres. *Pecunie liberales erant* Sall. Catil. 7. *Pecu-*

nia sua parcus, publica avarus Tac. Hist. I. 49. *Severitatis & munificentia summus* Ann. I. 46. *Modicus voluptatum* II, 73. *Expertus industria* Sueton. Vesp. 4. Et cum Substantivis, vel absolute. Cicero de Senect. cap. 2. *Ipse mirari soleo cum ceterarum rerum tuam excellentem sapientiam, tum* &c. Adde quæ notavi infra *Hoc Cap. ad pag. 175.*

7. *Vino destinatum.*] Immo, & *Vino plenum*. Sic Sueton. Ner. 47. *Pyxis veneni*. Cic. Parad. III. 1. *Auri navim evertat, an palea, nihil interest*, h. e. onustam auro, vel palea. Matth. XXVI. 7. ἀλάβαστρον μύρον βαρυτίμου, *vas unguenti pretiosi*. Et Lucian. dial. Mēretr. p. 751. ἀλάβαστρον μύρον ἐν Φοινίκῃς. Simile his ferme est illud Terentii Heaut. IV, 7. 10. *Hæc talenta dotis apposcent duo*. h. e. duo talenta, quibus constet dos. Qui locus potius, quam ille Appuleji, conferendus erat a Vossio de

mira videatur hujusmodi constructio; nam antiqui Latini, verbum ex verbo reddentes, ⁸ Genitivo addebant præpositionem. Vitruv. lib. 1. c. 2. *Quantitas autem est*

Construct. cap. 7. cum Plauto Persa III. 2. 66. Dabuntur dotis tibi sexcenti logi. Sic idem in Trinum. v. 2. 34. Spondeo, & mille auri. Philippum dotis. Sed & Alii sic quoque loquuntur, veluti Corn. Nepos in Alcib. cap. 9. Ex quo quinquaginta talenta vestigalis accipiebat. in Timoth. cap. I. Mille & Ducenta talenta præda in publicum detulit. In hisce non ponitur regens Substantivum in Casu recti, h. e. in Genitivo, nec rectum in casu regentis, seu, non ponitur dotis sexcenti logi, pro dos sexcentorum logorum, ut volunt Vossius & Urfinus, sed summæ hæ referuntur ad dotem, vestigal, prædam, tanquam quibus continentur, & quasi possidentur, quibus tribuuntur, & sese vel rationem suam ac originem debent. Sic plane Cic. Famil. V. 20. Non est id rationum, h. e. non pertinet hoc ad rationes, non referendum hoc in rationes.

8. *Genitivo addebant præpositionem*] Indignum profecto Sanctio, qui adeo probe perspexit indolem linguæ, & frequentissimum in ea Ellipseos usum, existimasse hosce Genitivos regi proxime a præpositionibus sine intercedente Ellipsi alterius casus. Nec longe tamen abscedit Urfinus To. 2. pag. 55. ubi *Latinos hoc genus structuræ simpliciter in Linguam suam transfuisse censet, quum multi Latini Græcis debeant, & magna sit utriusque linguæ*

etiam hic convenientia. Et pag. 234. Constructionem Verborum cum Genitivis simpliciter ex Græco sermone traductum ab Auctoribus Latinis, suæ nempe Græcæque linguæ causarum ignavis æque atque incuriosis, quæ sententia non tam improbabilis est, quam videtur Perizonio. Utrobique tamen addit, AUT, si Latina Latine supplendi ratio magis arridet, intelligendum tunc in negotio vel simile quid, quæ mea erat sententia, & quæ sine dubio naturæ rei est convenientior, quum indaganda sit Linguæ Analogia ex ejusdem potissimum Linguæ rationibus: Neque vero adeo ignari aut incuriosi suæ Linguæ fuerunt præcipui optimæ ætatis Auctores Latini, apud quos sæpius talia reperiuntur, ut simpliciter Græcas constructiones, Latinis prorsus inusitatas, Latinis tamen verbis expresse- rint. Conveniat hoc in Hyginum, in antiquum Irenæi Interpretem, & similes; neutiquam convenit in classicos Auctores. Certe in his Præpositionibus Genitivo junctis, non simpliciter Græcam constructionis formam, verbum ex verbo reddentes, tenuisse Latinos, patet utique manifeste ex eo, quod & præpositio IN cum Genitivo in his Vitruvii exemplis occurrit. Atqui neque apud Græcos E, Genitivum admittit, sed solum Dativum; & proinde, si quando Genitivum penes se habet, sine ulla hæsitacione etiam apud illos per Ellipsin explicari debet.

est modulorum ex ipsius operis sumptio; ibid. cap. 4. Aquatiles

Veluti apud Ael. Var. Hist. III. 45. Philippo dicitur oraculum datum *ἐν Βοιωτοῖς ἐν Τροφονίᾳ*, h. e. in *Bœtia in Trophonii æde*. Et IV. 15, de Alcibiade, *ἐν Φαρναβάδῃ γενόμενον*, h. e. apud Pharnabazum, seu proprie, in Pharnabazi aula, agens. Similiter ergo apud Latinos se res habet. Neque solum hujusmodi Ellipsis occurrit apud Vitruvium, licet is præcipue, ut sæpe alii Auctores alias phrasas præ ceteris frequentant, ea videatur delectatus, (si modo loca hæc ita, ut a Sanctio hic exhibentur, legenda sint: nam in nostris & ultimis edd. pleraque aliter eduntur) sed & apud Alios, ut videre est in Vossio de Construct. cap. 7. extr. Adde illis Gellium I. 25. *Inducis, in mensium aliquot factis* scil. spatium, vel tempus, nisi tamen & istuc delenda sit vocula *in*, quod pene putem. Sed tamen eandem Ellipsin deprehendes in Græca Inscriptione apud Jac. Sponium Itiner. Tō. 2. p. 233. Ed. Amstel. *γενέθην. ἐν ἐλίγαν. ἐπέων. ἐναχίδμιν. scil. χρόνον*. Hinc porro etiam petenda ratio locutionis illius antiquæ, *In presentiarum*, non tantquam si Genitivus regeretur ab IN, ut perperam vult Sanctius, sed a suppleto tempore, usitata in similibus Ellipsi. Quod cum ita sit, non debuisset Scioppius in *Jud. de Stylo Hist.* p. 59. tanta confidentia illam locutionem tantquam prorsus lutulentam rejicere, & Viris Doctis hujus seculi vitio vertere, Catoni, Fannio, Ne-

poti, Tacito, Apulejo, Minucio, & aliis olim usurpatam. Neque satis etiam causâ, quare Vir Doctissimus, & mihi, quum viveret, Amicissimus, Christoph. Cellarius, in *proleg. ad Curas poster. de Barbar.* ei analogiam reclamare tradat, ac propterea de bonitate ejus dubitet. Nectamen Ego illam in optima Lingua Lat. ætate frequentatam, atque adeo nobis sine hæsitazione imitandam, aut crebro adhibendam putem, sed tantum, Latinitatis finibus ejiciendam penitus, atque usu ipso & analogiæ rationibus plane destitutam, & eo usque de bonitate ejus dubitandum, non arbitrer. Non possum enim mihi persuadere, in tot Auctorum loca simul phrasin hanc culpa librariorum irrepsisse. Quocirca quum videam jam ab antiquissimis Aucto-ribus, Catone & Fannio, adhibitam, ac dein, sæculo certe Cæsarum secundo, & deinceps, a Tacito, Appulejo, Ulpiano, Minucio Felice, Cypriano &c. sæpius usitatam, haud censeam ergo MStis codicibus Cornelii Nepotis, ex præjudicio in eam phrasin concepto, fidem temere abrogandam, aut ipsam ex Nepote excludendam, quod neque Cellarius facit. At si illa hunc quoque vindicare sibi potest, magnum sane habet Auctorem, Virum quippe Tullianæ ætatis, & sermonis elegantissimi. Sed desiderat Clariss. Cellarius probari sibi *tempus presentie* aut *presentiarum*, Latinis unquam dictum. Vidi etiam nuper Dissertationem sive Godefr. Hechtii, five

iles autem piscium natura, quod temperata sunt a calido plu-

five Joh. Georg. Schulzii, de hac ipsa phrasi in Academia Wittenbergenfi publice an. 1609. propositam, cujus Auctor etiam ipsam vocem *præsentiarum* in plurali demonstrari sibi postulat. Posterius hoc amolitur pro me Cl. Ursinus *Institut. To. I. p. 923.* & *præsentias* exponit præsentēs res, sicuti Cicero dixerit *forpitudines* pro fortibus factis. Esse itaque in *præsentiarum* idem quod in *Præsentium rerum tempore*. Et fane complura sunt Nomina rarius & vix usitata in plurali, quorum tamen exemplum unum aut alterum etiam ex optimis Auctoribus proferri potest. Sic *Avaritia*, *Culpa*, *Gloria*, *Quietes*, *Soboles*, apud ipsum reperiuntur Ciceronem. Vide alia complura apud Ursinum *To. I. p. 106.* Sed & occurrit passim in *præsentia*: at qua præsentia? Potest enim intelligi *Hominis*, vel *Rei*; sed ex sensu manifestum est intelligi *Temporis*. Terent. Heaut. V. 2. 9. *Suavia in præsentia quæ essent habere prima, neque consulere in longitudinem.* Adel. II. 2. 14. *Nunquam adeo astutus fui, Quin quicquid possem, malletm auferre potius in præsentia.* Tac. Agric. 39. *Optimum in præsentia statim seponere odium.* Idem sæpissime *Præsentia* in plurali pro statu rerum præsentis temporis, vel præsentibus negotiis istius temporis, posuit, & futuris vel veteribus opposuit. Quidni ergo analogice quoque dicatur *præsentia* vel *præsentiarum tempus*? Sed tamen de supplemento Ellipseos cum nemine contenderim. Modo locu-

tio ipsa habeatur Elliptica, per me licet, ut alia & commodior ejus explendæ via tentetur. At nihil huic simile, ajunt, in tota invenitur lingua. Sit ita: Nihil tamen hoc impedit, quo minus usu fuerit recepta in Latinum sermonem, maxime quum Analogice per Ellipsin expediri queat. Plurima enim sunt, quorum simile nihil usquam reperimus, & quorum Analogia est insuper nulla, vel certe impeditissima. *Matte* omnem habet speciem Vocativi, & tamen eadem formâ ad aliorum quoque casuum Constructionem adhiberi illud, certum est. Quid huic habemus simile, aut quod aliud ejus formæ vocabulum hoc modo adhibitum tota in Lingua? Sic *Mane*, & multa similia, quorum ratio significationis, & Syntaxeos, atque explendæ Ellipseos, ex ipsis Veteribus demonstrari nequit, notissimi tamen sunt usus. Ast hujus ipsius prorsus simile habemus apud Petronium, qui bis cap. 58. & 74. dixit de *præsentiarum*, eodem sensu, forma, & Ellipsi, qua in *præsentiarum*. Sed neutrum imitabuntur facile, nisi qui rarioribus inepte delectantur. Porro similia istis Genitivi cum Præpositione Constructionibus Ellipticis sunt etiam illa, quæ Genitivum item jungunt variis præpositionibus, intellecta voce, *ade* vel *adibus*, ut dicatur, *ad Opes*, *ad Castoris*, *eis ædes*, *eis pseudo-xiæws*, in *Veneris*, *a Vesta*, quæ passim apud Græcos & Latinos eadem Ellipsi occurrunt. Qua-

plurimumque ex aëris & terreni sunt compositæ: ibidem cap. 5. *Quum ergo iis rationibus erit salubritatis in mœnium collocandorum explicatio: & lib. 3. cap. 2. Præterea si ex imbrium aquæ vis occupaverit: & lib. 9. cap. ult. Descriptioque ex duodecim cælestium signorum sit figurata.* Hæc testimonia Vitruvii aliqui conati sunt emendare, nescientes ad Græcam formam esse dicta; sed in antiquis manuscriptis ita, ut citavi, leguntur: hinc illud antiquum, *in præsentiarum*. Nec hæc, ut imitere, afferuntur, sed ut intelligas, quoties genitivus videtur adhærere verbis, vel etiam adjectivis nominibus, esse Græcam phrasim, camque figuratam. Hinc illud Horatii; *Desine mollium tandem querelarum: Idem, Abstineto, dixit, irarum, calidæque rixæ: quod Homericum est;*

propter statuenda semper Ellipsis alterius Nominis Substantivi, quoties Genitivus jungitur vel Verbis, vel Nominibus Adjectivis, vel etiam particulis quibuscunque. Veluti Adverbis, Plaut. Rud. iv. 4. 144. *Credo ego illic inesse auri & argenti largiter*, intellige *negotium*. Neque aliter Græci. Vide me ad Aelianum X. 18. 5. in Addendis. Existimat tamen Ursinus To. 2. p. 437. ex Græcismo explicandam harum locutionum constructionem, atque adeo in isto Plauti loco Genitivos *argenti & auri* regi proxime a *Τῷ largiter*, quia & Græci dicant, *ἄλλ' ἔστιν*. At quid opus, ad insolita, & analogicis Linguae legibus prorsus adversa decurrere, quando usitatissima Ellipsi & commodissima locutione rem expédire satis superque possumus. Latine prorsus & commode satis dicemus, *credo ego negotium auri & argenti illic inesse largiter*, æque ac, *aurum & argentum illic inesse largiter*.

Quin ipse Ursinus pag. proxima superiore loca adfert ex Terentio, Cicerone, Sallustio, quibus Accusativus & Adverbium copiae vel inopiae simul Verbis junguntur, veluti *Parentes*, h. e. subiectos, *abunde habemus*, pro quo usitatus, sed eodem sensu, dicitur, *Parentium abunde habemus*, h. e. negotium parentium. Quidni eodem igitur modo dixerit Plautus *habere negotium auri & argenti largiter*? Sæpe autem Genitivum expressum regi a suppressa voce *Negotium*, adeo usitatum est, ut ipse Ursinus id pag. 436. agnoscat. Sed & sic in exclamatione, Plaut. *Mossell. III. 3. 9. Dii Immortales, mercimonii lepidi!* scil. *est res* Catull. car. 9. *O mihi nuncii beati!* h. e. res hæc est mihi res beati nuncii. Quibus conveniunt plene locutiones usitatissimæ, quas Auctor ipse in verbis memoriae illius diei, cum in animo haberem navigandi.

est; Α'δ' ἄγε λῆγε ἐπιδ'; id est, *desine contentionis*. Virg. *Nec veterum memini, latorve malorum*: idem, *Iustitiane prius mirer, belline laborum*? Plautus *Rudent, Ut me iam omnium laborum levas*: idem Sticho; *Hæ res vitæ meæ, soror, saturant*: idem Cistellaria; *Pater-num servum sui participat consilii*. Ovid. *Successorumque Minervæ indoluit*. Horat. *Et morbi miror purgatum te illius*. Tacit. *Veteres oratores* 9. *Grammatica, Musica, & Geometria imbuebantur*. Vide E^x in *Hellenismo*, & in *Ellipsi Causa*.

Deest etiam in genitivis Græcorum sæpissime adverbium ἐνεκα, id est, *causa, vel gratia*. Vide *Causa* in *Ellipsi*.

In verbis memoriæ, si genitivis utimur, aut est eadem phrasis Græca, aut nomen verbi supplendum est; ut *memini tuorum consiliorum*, supple, *mentionem*; *venit in mentem illius diei*, sup. *mentio vel recordatio*. Ubi errant, qui dicunt esse antiptofin, ut *illius diei* dicant esse, pro, *ille dies*: quos merito ridet Valla lib. 1. cap. 5. Cic. *Quum in animo haberem navigandi*, supple, *propositum*, teste eodem Valla; & Linacro lib. 6. Vide in *Ellipsi, Mentio*.

Potiri rerum. Vide in *Ellipsi Imperium*: contra Valla lib. 3. cap. 34.

¹⁰ *Natus Romæ, Ægypti educatus*, & similia, deest *Urbs*, vel *locus*, vel *provincia*. Vide *Urbs*.

¹¹ *Non est tui muneris; non est moris; Regis est gubernare*. Vide *Officium*, vel *Negotium*.

¹² *Sata-*

9. *Grammatica, Musica, & Geometria*] At Omnes, quos vidi, vidi autem præcipuos, Lipsius, Pichena, Freinshemius, J. F. Gronovius, Ryckius, ediderunt *Grammatica, Musica, & Geometria*.

10. *Natus Romæ*] Sic & in Appellativis. Plaut. *Bacchid. II.*

2. 27. *Proxima vicinia habitat*. Mil. Glor. II. 3. 2. *Me vidisse hic proxima vicinia*, scil. in loco.

11. *Non est tui muneris*] Cic. *Famil. V. 20. Non est id rationum*, h. e. non est negotium, quod in rationes inferri debeat. Sic ibid. *Reliquum est de HS. centum millibus, non mei errati, sed tui*.

¹² *Satagit rerum suarum*, dixit Terent. Heaut. unde Grammatici putant *satago* regere genitivum, quum sit *agere satis rerum suarum*. Plaut. Bacch. IV. 3. *Nunc agitas tute sat tuarum rerum*.

Pendeo animi; Discrucior animi; Despicio mentis; Felix animi; Impotens letitiæ; Integer vitæ; Sceleris purus; Lassus mari, & viarum, militiæque, ¹³ *Græca omnino sunt, & figurata*. Vide *Mens* in Ellipsi, & *Hel-lenismum*.

Eo ad Minervæ, subaudi Ædem; Tullius Ciceronis,
supple

tui. Plautus Merc. IV. 5. 12. *Pol haud censebam istarum esse op-er-arum Patrem*, h. e. istis operis esse deditum, vel occupatum. Hic tamen intelligitur *Hominem*, quasi dictum esset. *Patrem non esse Hominem istar. oper.*

¹². *Satagit rerum suarum*] Genitivus hic regitur, nec a verbo *Satagit*, nec a vocula *Sat*, ut velle videtur Sanctius, sed ab Ellipsi in *negotio* vel nomine. Nam *Satagere* per se & simpliciter significat affligi, laborare. Plaut. Merc. II. 1. 4. *Eo hac nocte in somnis e. i. satis, & fui homo exercitus*. Gell. III. 8. *Cum Pyrrhus unam atque alteram pugnam prospere pugnasset, satisque agerent Romani*. Additur & præpositio DE. Gell. IX. 11. *consulibus de vi ac multitudine hostium satis agentibus*. Plerumque tamen Genitivus. Gell. I. 17. de Socrate, *Itarum & molestiarum muliebrium per diem perque noctem sat agebat*. Intellige vel *de causa*, vel in *negotio*. Ita vero cum aliis etiam Verbis ac Nominibus jungitur eodem fere sensu Genitivus. Plaut. Asin. II. 4. 53. *Cui omnium rerum ipse semper*

credit. V. 2. 5. *Si me mendacem hujus rei inveneris*. Terent. Adelph. IV. 5. 61. *Nolim te ceterarum rerum secordem eodem modo*. Gell. VI. 15. *qua est omnium rerum verecunda mediocritate*, h. e. in negotio omnium rerum. Cael. Famil. VIII. 14. *Neque mearum, quid consilii capiam, reperio*. Cic. de Off. I. 8. *Nulla sancta societas nec fides regni est*. Tac. Ann. VI. 4. *Præcipuus olim circumvenienti Sabini, & tunc luenda poena primus*. Cuius generis sunt frequentia illi, *Velus militia, Modicus voluptatum, severitatis & munificentia summus*, &c. Vide & alia supra nota 6. Similes & ejusdem analogiæ sunt Adjectivorum quorundam constructiones cum Gerundiis in DI. Ovid. Heroid. I. 8. *Neve revertendi liber abesse velis*, h. e. liber in negotio revertendi.

¹³. *Græca omnino sunt &c.*] Latina tamen ellipsis, & similis ei, quæ modo explicita, & cui fere similis est & illa, quæ in Accusativo Adjectivis & Passivis juncto reperitur. Vide & supra notam 6.

supple filius; *Catonis Marcia*, subaudi uxor; *Castra ab-
erant bidui*, subaudi, itinere vel via; *Hujus vidi Byr-
rbiam*, subaudi servum; *Secundarum, tertiatarumque Pam-
philus*, supple, actor. Vide Ellipsin.

Sunt qui dicant, non posse dici, *Urbs Toleti*, *Arbor
mori*, *Flumen Tagi*; quia nomen generale cum speciali
in eodem casu debeat collocari; ut *Urbem Romam*,
Flumen Tagus, *Arbor Morus*: quod ut non negaverim,
ita & illud affirmandum est. Nam si dicimus, *Urbs
Spartana*, inquit Scaliger, cur non dicimus, *urbs Spar-
tae*? Sed quod attinet ad Nomina Urbium, vide *Urbs*
in Ellipsi. De cæteris ¹⁴ accipe testimonia: Virgil.
Demessum florem viola, & hyacinthi, dixit Horat. in
Epodo; *Aut herba lapathi prata amantis*. Plin. *Herba
pulegii*. Cicero pro Flacco; *Qui arborem fici nunquam
vidisset*. Virgil. *Flumen Hymelæ*. Sueton. Caligula *Sed
quum ad visendum nemus, flumenque Clitumni, Mevaniam
processisset*. Horat. Denique quatenus exscindi vitium iræ,
cætera item nequeunt. Plin. *Arbor palmæ*: idem, *Arbor
mori*. Columella lib. 6. *In scrobem fici arbusculum de-
posito*: ibidem, *Tunc arborem fici detrunca*. Cicero 5.
epist. *Ne vitium arrogantiae subsequatur*: idem pro Mu-
rena; *Alis ego te virtutibus, continentia, gravitatis, ju-
stitiæ, fidei, cæteris omnibus, consulatu & omni honore
semper*

14. Accipe testimonia] Adde
his Sall. Jug. 92. *Flumen Mu-
luche*. cap. 90. *Oppidum Laris*.
Sulp. Sev. *Opp. Sarapta*. Idem.
*Septuaginta arboribus palmarum re-
pertis*. Sueton. Aug. 94. *Arbo-
rem palmæ repertam*. Sic malum
servitius apud Sulpic. Sev. *Ma-
la discordia, & bona concordia*.
Sall. or. 1. ad Cæs. *Quamobrem
quum in Senecæ Herc. Oct. v.
447. omnes codd. habeant, ut
testatur Doctiss. ejus Interpres
Observ. l. 6. Leve esse credis pel-
licis nupta malum? nulla satis*

justa fuit causa, cur contra eos
reponeret pellicem. Sensus est,
an credis nuptæ leve esse ma-
lum, malum pellicis? plane ut,
quod ex Horatio attulit Sancti-
us, *vitium iræ*, & ex Cicerone,
vitium arrogantiae. Neque ob-
stat, quod conjunguntur *pellicis
nupta*, quæ tamen diversæ pror-
sus sunt constructionis. Nam
talía sæpe ita jungi, multis do-
cuit idem *Observ. IV. 9. ad illud
Ciceronis: Bonis semissibus magna
est copia*.

semper dignissimum judicavi. Quem locum, hujus regulæ ignoratione, conatur emendare Lambinus. Fallo item citatur a Grammaticis; *In mensem Januarii*: Hoc enim Latine non dicitur, cum *Januarius* adjectivum sit. Vide *Mensis* in Ellipsi.

Duos genitivos ab uno eodemque nomine pendere aliquando animadverti. Cicero in Pisonem: *Famne sentis, bellua, quæ sit hominum querela frontis tuæ?* Idem ad Plancum; *Consul es designatus maxima orbitate Reip. virorum talium.* Idem pro Cornelio Balbo; *Habetis summorum hominum interpretationem juris ac fæderum.* Cæsar. 1. Civili; *Omnium temporum injurias inimicorum in se commemorat*, ibid. *cujus rei magnam partem laudis ac æstimationis ad Libonem perventuram.* Valer. Max. de Cyro; *Cujus ortus ad imperium totius Asiæ spectantis, maternus avus Astyages duos prænuntios somni frustra*

15. *Aliquando animadverti.*] Sic passim apud optimos Auctores Duo Genitivi. Cæsar B. Gall. II. 17. *Eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspecta.* Et III. 8. *Hujus Civitatis est longe amplissima auctoritas omnis ora maritima regionum earum.* Ubi tres jam Genitivi, sed quorum tertius a Secundo regitur. Ceterum Duorum alter plerumque est quasi activus, alter Passivus. Cic. Famil. II. 13. *Illius (Appii) administratio provinciae.* IX. 8. *Superiorum temporum fortuna Reip.* de Offic. I. 14. *Cæsaris translatio pecuniarum.* Cap. 16. *Quæ natura sint principia communitatis.* Nep. Epam. 5. *Quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus.* Pelop. 2. *Quorum imperii majestas.* Plaut. Pseud. I. 1. 3. *Duorum ego labori hominum parissens lubens, Mei, te rogan-*

di, Tui, respondendi mihi. Florus. III. 5. 6. *inexplebilis honorum Marii fames.* Liv. XXXIV. 26. *Omnium Principum Græcia eadem sententia erat inde potissimum ordiendi belli.* Ubi vide Virum summum, Gronovium Patrem, similia adferentem. Vide & supra me ad initium hujus Capituli. Sæpe etiam plures Genitivi concurrunt, sed alter ex altero pendentes. Liv. præf. *Meipsum consuluisse memoria rerum gestarum principis terrarum populi.* I. 38. *Fratris hic filius erat Regis.* Sall. Jug. 30. *Odio potentia nobilitatis.* Cic. Famil. VI. 20. *De curatione munerum regionum cum Oppio sum locutus.* Justinus. V. 9. *Milites in auxilium Patria communis Eloquentia misit.* Cap. 10. *Mittunt legatos, qui portionem præda communis belli periculique peterent.* Et IX. 2. *Impensa obsidionis portionem petens.*

frustra discutere tentavit. Cicer. 1. Catil. Exhaustur ex urbe tuorum comitum magna & pernicioſa ſentina Reip. Auctor ad Herennium: Memoria eſt firma animi, rerum & verborum diſpoſitionis perceptio. Sed frequentius alter genitivorum ¹⁶ in poſſeſſivum convertitur; ut, Mea doctrina præceptoris; &, Fructibus Siculis Agrippæ:

16. *In poſſeſſivum.*] Sic Cato a-^{vitute noſtra eſſent.} Vide infra
pud Gellium VII. 3. *Nē in ſer-* ad Cap. XIII. nota 7.

CAP. IV.

Dativus nunquam regitur, nec ab activo; nec a paſſivo; & ubique acquisitionem ſignificat. Nunquam eſt rei agentis. [Sed vide infra ad lib. III. cap. 4. Nota 1.] Verba Decet, Celo, Oportet, Lateo, Præſtolor, Mæneo, Deficio, Adjuvo, Refert, Inter-eſt, Præſtat, Precor, Miſereor, Aufero, Eripio, Jubeo, cum Dativo conſtructa. Duo Dativi in una periodo.

Dormio tibi; Tibi ſervio; do tibi pecunias; tibi emitur liber; nihil differunt, ſi dativi naturam ſpectes: ubique enim ſignificatur acquisitionis; ut, *ſurripuit mihi nummos; & lac ſubducitur agnis:* nam dativus ultimum finem ſignificat; quare jam compoſitæ & ſtructuræ orationi poteſt accedere. Domus conſtat ex materia, ut lapidibus & lignis, producitur ab artifice, quæ cauſa efficiens eſt, habet formam, qua diſtinguitur a rebus aliis: quum igitur conſtructa, & perfectæ eſt, tunc quærimus, cui negotio vel domino ſit accommodanda: ſic Dativus conſtructuræ atque perfectæ orationi per modum acquisitionis ſupervenit. Nulla igitur erit oratio, cui per modum acquisitionis Dativus adjungi non poſſit: ut, *tibi doceo; tibi ſoli amas;*, [*tibi deſerit* „ *Hesperus*

1. *Tibi doceo*] Non tamen ferret, non Uſus tantum, ſed neque Analogia iſtam locutionem, *pro Te doceo*: ſicut neque recte dixeris iſto ſenſu, *Ego cado*, vel *verbero, tibi, Ego video tibi*, & ſimilia.

„ *Hesperus Oetam* ; *Omnis jam pueris pater, & matercula* ;
 „ *pallent* ; *Sed ne forte tuo careat mihi funus amore.*] Cur
 enim in his orationibus ; *Filius mihi peccat* , non omnibus
dormio ; fateris esse acquisitionem : & in illis ; *Do tibi*
pecunias , non *fratri* , a verbo dicis regi dativum ? In-
 telligendum igitur , nullam esse orationem , aut ver-
 bum ullum , cui dativus non possit accommodari ; dum
 tamen hoc intelligatur , aliud esse , *Amo me* ; aliud ,
Amo mihi : aliud , *doceo vos* , aliud , *doceo vobis* . Unde
 jam mirari desinamus hujusmodi phrasas cum dativo.
 Terent. Adelph. *Ut vobis decet* . Cornelius Fronto de
 exemplis eloquutionum , citat Sallustium in 1. histor.
Locum editiorem , quam victoribus decebat , capit . Plaut.
 Amphitryon. *Nostro generi non decet* . (Hispane , *Para*
quiem nosotros somos) „ [*Ibidem* ; *Capiam ornatum* , qui
 „ *potis decet* , id est , capiam coronam , tanquam homo
 „ *potus* , sive *ebrius* .] Idem *Afinaria* ; *Ut me , teque*
maxime , atque ingenio nostro decuit , vides hic dativum ,
 & accusativum , * sed diversa significatione . Cic. de
 Oratore ; *Quandoquidem id deceat prudentia tua* . Terent.
 Adelph. *Imo Hercle ita nobis decet* ; *ibid* . *Ut vobis decet* ,
 Græce , ὑμῶν πρέπει . Gellius lib. 8. *Adolescens præfatur*
elatus , quam ætati ejus decebat : *ibid* lib. 7. *Fæminis so-*
lis vestem longe lateque diffusam indecere existimaverunt .
 Tacit. *decere nobis terram* . Terent. 3 *Si hoc fratri ce-*
letur .

similia . At alio sensu recte ita
 loquaris : Veluti , *Ego doceo vo-*
bis istos pueros , *Ego verbero hunc*
hominem tibi , h. e. tuum in- u-
 sum , aut commodum , aut tu-
 am ad voluntatem . Et ita mox
 Auctor aliud esse fatetur , *Doceo*
vos , & , *Doceo vobis* .

2. *Sed diversa significatione*]
 Eadem est significatio sive hoc
 Verbum cum Dativo , sive cum
 Accusativo construas . Nam si
 dicas *decet tibi* , h. e. est tibi or-

namento & decori , at *decet te* ,
 idem est , quod , ornat & deco-
 rat te , quæ utique eodem reci-
 dunt . At mox hac pag. ex Gellio
 adfertur locus , ubi Accusativus
 & Dativus diversa significatione
 uni verbo reperitur junctus , scil.
Ut messem hanc nobis adjuvent .

3. *Si hoc fratri celetur*] Apud
 Terentium in hoc loco , qui est
 in *horm*. V , 4 , 6. τὸ *Fratri* nec
 legitur , nec intelligitur . Verba
 sunt , *Ego nullo possum remedia*
 176

setur. Plaut. Amphitryon. *Homini servo suos domitos habere oportet oculos & manus.* „ Cicero post reditum ;
 „ *Ubi nobis hæc auctoritas tanta tamdiu latuit ?* Varro 8.
 „ *de ling. Lat. Similia non solum a facie dici, sed etiam*
 „ *ab aliqua conjuncta vi, quæ & oculis, & auribus, la-*
 „ *tere soleat.* Plaut. Trin. *Quid ille mihi latitabat.*] Ci-
 cero 1. Catilinar. *Nihil agis, nihil moliris, quod mihi*
latere valeat in tempore. Quod non intelligens Lambi-
 nus conatur emendare. Lucanus lib. 1. *Tu mihi causa*
lates. Cicero 1. Catilinar. *Ut tibi ad forum Aurelium*
præstolarentur armati. Virgilius ; *Hæc eadem matricque tuæ*
generique manebunt ; idem ; & tibi pœna manet. Cicero
 11. Philipp. *Cujus quidem tibi fatum, sicut Cajo Curioni,*
manet. „ [Ita est in veteribus libris. Virgil. *O mihi*
 „ *tam longæ maneat pars ultima vitæ.*] Catullus ; *Scelestæ*
tene, quæ tibi manet vita ? Cæsar 2. Gall. *Quum tela no-*
stris deficerent. Gellius lib. 11. cap. 29 *Ut messëm hanc*
nobis adjuvent. Plaut. Truc. Act. 2. Sc. 4. *Cui rei, te*
assimulare, retulit. Plautus Bacchid. *Quum nihilo pluris*
ea res referat sibi. Idem Pseudolo : *Nam quanti refert,*
4. ei nec recte dicere, qui nihil recte facit. Horatius lib. 1.
 satyra

me evolvere ex his turbis, Quin,
si hoc celetur, in metu ; sin pate-
fit, in probro siem. Locus ergo
 hic afferri non debuerat, id quod
 jam monuit Ursinus *Gramm.*
Inst. To. 2. p. 246 qui & alium
 rectius profert ex Alvaro, nem-
 pe Corn. Nepotij in *Alcib. cap. 5.*
Id Alcibiadi diutius celari non po-
tuit.

4. *Ei nec recte dicere &c.]*
 Exemplum hoc est alienum ab
 hoc loco. Nam primum in opti-
 mis edd legitur, *te nec recte di-*
cere. Dein si maxime *ei* legen-
 dum foret, nihil id pertineret ad
refert, sed construendum foret,
dicere ei qui &c. Nam de leno-

ne sermo est. Locus est in
 Pseud. IV, 6, 23. Sed & locus
 ille ex *Bacchid.* qui est III, 4,
 20. aliter legitur in ultimis edd.
 etiam Douzæ, Taubmanni, &
 Gronovii, nempe, *Tum quum*
mea illud nihilo pluris referet. At
 MSti habent tantum, *Tum cum*
mibi nihilo pl. referet, quæ verba
 non explent carminis metrum,
 atque ideo, ut corruptelæ ma-
 nifesta, variis subinde modis
 tentata sunt ab Editoribus. An-
 gelius Florentiæ an. 1522. edi-
 dit, quod secutus est Sanctius,
Tum quom nihilo pluris ea res re-
feret sibi. Eadem ita exhibuit
 dein Cælius Sec. Curio Basileæ,

fatyra 1. *vel dic, quid referat intra Natura sineis venti jugera centum An mille aret.* Plinius lib. 18. *Acino plurimum refert, si contingat crescente luna vindemiare.* Tertull. *interest homini, Deo cedere.* Sed mihi videtur hic

nisi quod ultimum illud *Sibi* neglexit & rejectit. Alii dein, omisso etiam *ea res*, mutarunt insuper *et mihi in mea illud*. Mihi videtur sensus verborum primum indagandus, & dein lectio constituenda. Agitur ergo hic de utilitate Bacchidis, seu fructu, quem illa percipiet ex suo facto apud Mnesticum, Amatorem suum, qui hæc loquitur. Verba sunt ex MSS. *igitur mihi inani atque inopi subblandibitur Tum quum mihi nihilo plus referet, Quam si ad sepulcrum mortuo dicat jocum.* Sensus est apertus: Tum igitur Bacchis mihi inani atque inopi blanditias dicet, quando nihilo plus illis juvabitur, quam si dicat jocum mortuo. Manifestum inde, nihil hic dici ejus, quod juvet Mnesticum, atque adeo phrasin hanc, *mihi referet*, si notet aliquid Mnesticum utile, esse ab hoc loco alienam, id quod satis perspexerunt, qui expungentes *mihi* addiderunt *Sibi*. Sed neque constructionem hanc eo sensu patitur Genitivus *pluris*. Nam dicitur quidem *refert id mihi aliquid*, pro prodest id mihi: quod occurrit apud Horatium in loco, qui sequitur. Et ita cum Dativo rei apud Plaut. *Trucul.* II. 4. 40. *Quoi rei, id te assimilare, retulit?* h. e. *quam ad rem illud retulit*, aut profuit, ut loquitur in *Epidico* II. 2. 91. & alibi. Sed tamen in hac Constructione nullum locum

habet Genitivus ille. Dicendum enim foret, *quum nihilo plus ea res referet mihi*, vel *sibi*, non *pluris*. Quid ergo? si *et ea res* ex MSS. hauserunt prisca Edd. crederem illud *mihi* ex duabus prioribus syllabis (*nibi*) sequentis vocabuli esse ortum, ac legem, *Tum quum nihilo plus ea res sua referet*. Ceteroqui proximum videtur, ut legamus, *Tum quum mihi nihilo plus sua referet*, h. e. quum mihi illud, quod faciet Bacchis, non referet se ad sua (Bacchidis) negotia, eaque momenti nihilo plus, quam si dicat &c. Vide usum *et Mihi*, five emphaticum, five abundantem, in seq. Nota, & considera inprimis illa, *Mihi quidem illam laudas? Mihi quidem Scipio vivit, vivetque semper. Annon tibi hoc maximum est? An ille mihi liber, cui mulier imperat? ubi Mihi nihil aliud notat, quam apud me.* Locus Plinii, qui est lib. XVIII. cap. 31. aliter itidem editur ab Harduino. Nempe *Acinos plurimos fert, si contingat* &c. Sed quid *vindemia* facere potest ad multitudinem acinorum subito augendam! Legendum forsan *Annos*. Verum quum priores edd. Sanctii lectionem ostendent, eaque commodum satis sensum recipiat, eam retinuerim, vel ex vet. cod. Pintiani legerim *Acinos plures refert*, scil. in annum sequentem.

hic deesse literula, & legendum, *hominis*: ut in illo Plinii cap. 1. *nec interest hominis*. Terent. Eunuchos; *Homini homo quid præstat*! Plaut. Aſinaria. *Pergin præcarè peſſimo?* Seneca de vita beata; *Huic ſuccurro, huic miſereor*: idem Controverſi. *Miſereri debent omnes mei*: & ego miſereor tibi, puella. Unde in ſacris; *Miſerere mihi Domine*; &, *miſerere nobis*. Plautus Aulular. *Nihil e quidem tibi abſtuli*: reſp. *At quod tibi abſtuleras, cedo*. Ambiguitas eſt in dativo; nam primo loco, *tibi*, id eſt, *a te*; in ſecundo ſi manifeſta eſt acquiſitio. Catul. *Eripite hanc peſtem, perniciemque mihi*. Doctiores quidam negant poſſe dici, *jubeo tibi*; qui ſi hæc intelligerent, Cornelio Tacito aſſentirentur, ⁶ quum dixit lib.

5. *Manifeſta eſt acquiſitio.*] Hinc ſæpe Emphaſis magna in illo Dativo. Plaut. Cap. IV. 2. 86. *Eſurire mihi videre*. reſp. *Mihi quidem eſurio, non tibi*. Aulul. III. 2. 19. *Utinam mea mihi modo auferam*. IV. 2. 16. *Verum ego mihi bibam*. IV. 10. 38. *Tametsi fur mihi es*. Bacchid. I. 1. 31. *Mihi ceſſo, cum ſto*. Terent. Heaut. III. 1. 10. *Hic mihi quanto nunc plus ſapit, quam ego met mihi?* IV. 6. 16. *Scin' ubi nunc ſit tibi tua Bacchis?* & IV. 7. 1. *Ubi Clitipho nunc eſt?* *Ecce hic Tibi*. Eun. V. 8. 23. *Mihi illam laudas?* h. e. apud me. Cic. Famil. VI. 15. *Tibi gratulor, mihi gaudeo*. II. 11. *Quicquid erit, tibi erit*. ep. 18. *ſi quid eſſendet, ſibi totum, nihil tibi oſſendarit*. de Amic. cap. 3. *Factus eſt iterum Conſul, ſibi ſuo tempore, Reip. pene ſero*. cap. 27. *Mihi quidem capio vivit, vivetque ſemper*. Suet. Tib. 1. *Agrum accepit clientibus, cum ad ſepulturam ſibi, a populo*. Obſeq. cap. 104.

Matri Idea ſe præcidit. Tac. Hiſtor. II. 26. *tanquam Fratri apud Othonem militanti proditionem ageret*. Plin. Paneg. *Nemo jam parens filio, niſi fragilitatis humanæ vices, horret*. Vide & ad Ælian. V. H. II. 20. 5. Sed & ſæpe eleganter prorſus abundat. Plaut. Aul. III. 3. 22. *Qua mihi poteſt interbibere fontem Corinthienſem* Terent. Eun. V. 4. 37. *qua audacia tantum facinus audet?* PY *quid ita tantum?* PA. *annon tibi hoc maximum eſt?* Cic. Fam. VII. 1. *Tu mihi iſtam imbecillitatem valetudinis tuæ juſſenta*. Parad. III. 2. *An ille mihi liber, cui mulier imperat?* Catil. II. 2. *Tongillum mihi eduxit*. Sall. Catil. 52. *Hic mihi quisquam miſericordiam nominat?* Liv. præfat. *Ad illa mihi quique acruer intendat animum*. Sic Græci. Ælian. V. H. IX. 4. *μῆτις ἧν τις διαβαδίτω τὸ πόντον*. Vide & Notas meas ad Eundem XII. 25.

6 *Quum dixit Græc.] Sic & M 2 IV,*

lib. 13. cap. 15. *Uni Britannico jussit, exurgeret.* „[Li-
 „ vius lib. 42. cap. 28. *Cui primo tempore magistratus cre-*
 „ *are jussum erat.* Cicero lib. 9. ad Attic. epist. 13. *Hæ*
 „ *literæ Dolabella mihi jubent ad pristinas cogitationes re-*
 „ *verti.* Ascon. in 3. Verr. *Defensionem de Sylla exclu-*
 „ *sit, ne liceret illi dicere, Sylla mihi jussit.* Curtius lib.
 „ 7. 1. *Armigero lanceam ei dare jussit.*]

Væ

IV. 72. *Tributum eis Drusus jus-*
serat medicum. & XIII 40. *Qui-*
bis (Equitibus) jusserat, ut in-
stantibus cominus resisterent, resu-
gos non sequerentur. Sall. Jug. 48.
Postquam ei provinciam Numidiam
populus jussit. Cæs. B. Civ. III.
 98 *milibusque suis jussit, ne qui*
eorum violarentur. Liv. XLII.
 43. *queis Legati, nullo in presen-*
tia responso dato, Chalcidem se
sequi jusserunt. Corrigit quidem,
 & hunc locum, quamvis in eo
 Dativus utique referri etiam
 possit ad *to dato*, & alterum di-
 fertiorem Capitis 28. a Sciop-
 pio hic allatum, Gronovius
 Pater, tanquam si solœca sit
 ea locutio. Sed tamen quum
 tot exemplis a Sanctio, Sciop-
 pio, me denique, allatis probata
 jam sit, immo & ab illo ipso ad
 Liv. XXVII. 24. non putem
 eam temere proscribendam, o-
 mniaque istæ loca conjecturis
 sollicitanda. Sic neque in Silio
 Ital. XII. 600. *Caliculis rapim*
excitis defendere tecta Dardana,
& in septem discurrere jusserat ar-
ces, legendum cum Eodem Ob-
 serv. I. 17. censeam, *Caliculas*
excitas; quum, si maxime so-
 lœca esset locutio, *jubeo tibi hoc*
facere, vel sic tamen nulla eum
 locum foret mutandi causa,
 quippe quum *Caliculis excitis,*

possint esse Ablativi. Construi-
 tur hoc Verbum etiam cum Accu-
 sativo. Plaut. Stich. II. 3. 71.
Jube famulos, rem divinam mihi
apparent. Suet. Vesp. 23. *Nun-*
ciantes legatos, decretam sibi sta-
tuam, jussit, continuo ponerent.
 Festus: *Admissiva aves, quæ con-*
sulentem juberent, ubi sine causa
malunt nonnulli jvarent. Ita
 enim etiam apud Livium I. 12.
 Romulus ad Jovem, *jussus tuis*
avibus, prima fundamenta jeci.
 Liqueat vero ex his, male ergo
 etiam Vossium de *Construct.* cap.
 36. posteriorem hanc phrasin,
 ut minime Latinam, rejicere. Nisi
 tamen in his exemplis, in Festo
 quidem malimus intelligere Infi-
 nitum, scil. *facere id, de quo*
consulebat: Plane uti expediend-
 dum censeo locum Ciceronis
 Famil. XIII. 26. *Literas ad Te a M.*
Lepido Consule, non qua te aliquid
juberent, (neque enim id tua digni-
tatis esse arbitrabamur) sed quo-
dammmodo quasi commendavitias,
sumpsimus. Nam istuc omnino
 videtur intelligendum *facere*, ut
 plenum sit, *qua te aliquid facere*
juberent. In Prioribus vero Accu-
 sativum malimus exponere, ut in
 illo Plauti, *Velim illum corvum,*
ut ad me veniat, de quo infra ad
 cap. seq. circa finem.

Vae victis, Hei mihi, etiam sunt dativi acquisitionis, & particula *vae* est suppositum verbi subintellecti: Syntaxis est, *Vae victis est, Hei mihi erit*. Vide Elipsin verborum.

Sum ruri, Natus Carthagini, dativos esse somniant grammatici, quum sint sexti casus, ut dicimus in Cap. 7. de sexto casu.

Vehementer errant grammatici, quum dativum in passiva voce esse rei agentis inculcant: ut, *Deus amatur mihi*, id est, a me. quem errorem suo loco, quum de passivis agemus, 7 exagitabimus lib. 3. cap. 4.

Duo Dativi saepe simul reperiuntur; sed neuter a verbo regitur, imo uterque suo modo significat acquisitionem; ut, *Hoc erit tibi curae; Datur tibi hoc vitio*. Plaut. *Nucleum amissi, reliquit mihi pignori putamina*. „ [Lucret. 6. *multa volant quæ sint vitalia nobis, Et* „ *contra quæ sint morbo, mortique.*]

7. Exagitabimus lib. 3. cap. 4.] tium Capitis notavimus.
Sed Vide, quæ nos istuc ad ini-

CAP. V.

Accusativus multis modis a præpositione pendet: Eo in Romam, in rus. Exclamatio postulat verbum. Exploditur grammaticorum Synecdoche. Duo accusativi ab eodem verbo non reguntur.

Accusativus (nisi sit infiniti verbi suppositum; ut, *me amari*: aut Activorum appositum; ut, *amo literas*) semper a præpositione pendet: ut, *vixit annos centum; latus pedes viginti; eo Romam; niger oculos*.

Tempus continuum & mensuram præcipiunt debere collocari in accusativo sine præpositione: ut, *studui decem annos; pendet libras triginta*. Hoc falsum est; virtute enim præpositionis subintellectæ ponitur ille accusativus, & non ex vi temporis: dicimus enim, *com-*

moda mihi librum in decem menses, aut intra quinque dies. Dicimus item, *Vixit annos centum, & per annos centum; & ante annos centum, & centum annis.* Denique ratione præpositionis subintellectæ aut appositæ, uteris accusativo vel ablativo. Cicero sæpissime dicit; *aliquot per annos; per eos dies; per decem menses.* Liv. *Obsidio vix in paucos dies tolerabilis.* Horat. *Quod & in hunc annum vivat, & plures.* Plinius lib. 15. *Atqui tertium ante diem scitote decerptum Carthagine.* Sueton. *Sed in reliquum anni tempus curia abstinuit.* In illis, *pridie Compitalia, pridie ludos*, Erasmus & alii docti fatentur deesse præpositionem *Ante*.

Quintilianus lib. 1. cap. 5. solæcismum¹ putat esse, si quis dicat; *Venio de Susi in Alexandriam*: sed decipitur, deceptique gregem Grammaticorum. Nam ausim sancte dejerare, nescire me, plurane testimonia invenerim cum præpositione, an secus: inclinatur tamen animus, ut plura cum præpositione legerim; e quibus aliqua proponam, nam omnia esset infinitum. Ac primo hanc meam opinionem satis confirmant Græcioratores, qui fere semper nominibus locorum addunt præpositiones: Poëtæ vero suo jure utuntur, qui nunc apponunt, nunc detrahunt. Augustus Cæsar, teste Suetonio cap. 86. semper dictionibus præpositiones addebat; quia genus dicendi apertum amabat, & ambiguitatem fugiebat. Sed nostri Grammatici adverbialiter dici putarunt, *eo Romam, venio Roma*. O crassam ignorantiam! Anne quum Græci dicunt, *γλαῦκας εἰς Ἀθῆνας*; Latini, *Noctuas Athenas*; Græcis accusativus erit, Latinis Adverbium? Similiter² *πλέυσειν εἰς Ἀντικύρας*, id est, *naviget Anticyras*: & sexcenta hujusmodi. Sed si essent

1. Putat esse.] Immo vero, quosdam ait, qui plurimos statuunt solæcismos, hanc quoque locutionem eo referre, at alios eam a solæcismo separare, & *pleonasmum* vocare: ipse rem quasi in medio relinquit.

2. Πλέυσειν.] Videtur voluisse, ut respondeant Latinis Græca, *πλέυσει*.

essent adverbia, quomodo acciperent „[cum præpositiones, tum] adjectiva fœminina? Ovid. *Atque aliquis doctas jam nunc eat, inquit, Athenas.* „[Propert. „*Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.*] Sed quia isti rationibus parvam habent fidem, testimoniis agamus. „[Plaut. *Most. Ego ire in Piræum volo.*] Cicero Attico libro texto; *In Pyræa cum venissim*; idem libro septimo; *E navi egressum in Pyræum*: idem ibidem multa disputat de *Pyræo* & præpositione *In*, quæ ipse non observat, ut idem satis indicat ad Atticum libro tertio; *Quod a Vibone subito discessimus*: idem; *nisi eum ab Epheſo ante aliquando profectum*: idem; *Nec me in Arpinum hoc tempore abdam*: idem; *Is ad Messanam venturum esse dicebatur*: idem; de illius ab *Alexandria* discessu; & lib. 8. *a Brundusio absum propius*; ibid. *ne citius ad Brundisium, quam opus sit, accesserit*: ibid. *Dum certum nobis ab Essernia de eo quod audieram referretur*: idem *Familiar. Tertio die, abs te ad Ariciam accesseramus*: ibid. *ab Epidaurō navi adveſtus*; & *ab Athenis proficisci*: ibid. *ipse iter ad Mutinam dirigerem*: ibid. *Fuisse a Mutina videretur*: ibid. *exclusis enim ab Antiochia*: ibid. *Nunciatum esse quadridui iter a Laodicea abfuisse*: idem; *Antonii reditus a Brundusio*: „[Idem 13. Attic. *Epistolas missas a Corintho*; & 15. Attic. 23. *Venisse eum ad Bajas audiebam*.] Idem 3. *Verrina*; *Hoc illi navigio ad omnes populi Romani hostes usque ab Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopem, quæ in Ponto est, navigaverunt*: Idem de Senectute; *Miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum Quæstor*. Ubi notat Erasmus, propriis nominibus additam præpositionem. Sed notant grammaticistæ contra nostram hanc doctrinam, aliud esse *eo Romam*, aliud, *eo ad Romam*: nam *eo Romam*, significari ajunt ipsam urbem; *eo ad Romam*,³ loca propinqua Romæ. De-

lirat

3. *Loca propinqua Romæ*] Non quæritur, quid præposito significet, sed an jungi queat nominibus propriis Urbium. Id quod satis superque ex his exemplis patet, & longe pluribus demonstrari

lirat igitur Livius, qui lib. 5. sæpe dicit, *Vejos*, & ad *Vejos* eodem sensu: & in hoc loco de Senectute, *profectus sum ad Tarentum quæstor*, non designat loca circa Tarentum. Cæsar 3. Civili; *Prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de adventu ejus cognosceret*: „[Ibid. *Cum classe ad Brundisium venit*: & 1. Gall. *Cæsar in Galliam contendit, & ad Genuam pervenit*.] Si ex Tito Livio testimonia vellem congerere, nunquam finis esset. Curtius lib. 4. *Jam pervenerat ad Arbelam, vicum nobilem sua clade facturum*. „[Plaut. Pœn. *Is ex Anactorio huc commigravit in Calydonem*:] idem Epidico; *quando hinc iturus est ipse in Seleuciam*: idem Menæchmis; *Geminus, qui Syracusis habet, hodie in Epidaurum migravit*: idem Bacch. *Nam ut in Ephesum hinc abii, ex Epheso huc ad sodalem litteras misi*: ibid. *Ibo in Piræum, visam ecquæ advenerit in portum ex Epheso navis*: Idem Pseudolo; *Illam in Sicyonem ex urbe abduxit modo*: Ibid. *ex Sicyone huc pervenisti*: „[Idem Trinum. *A patre ex Seleucia venit. Ubi ipse erat? In Seleucia*.] Terent. Eunuch. *Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræum*. Propertius lib. 3. *magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas*. Martial. *Tybur in Herculeum migravit nigra Lycoris*. His adde multa proverbia; ut, *Naviges in Massiliam*; & *e Massilia venisti*.

Addunt ineptiæ suæ, nomina provinciarum non posse poni sine præpositione: Poëticum enim esse, *Italiam veni*. Hæc refelluntur in *Ellipsi Præpositionum*. *Rus*, & *domus*, admittunt præpositionem in utroque numero. Vide *Ellipsin Præpositionum*. „[Servius in illud Virgilii, *Italiam, Lavinaque venit Litora*, *Ars quidem*, „inquit, *hoc exigit, ut Provinciarum nominibus Præpositionem addamus, Civitatum nunquam*; hoc tamen plerumque perverso ordine legitur: sciendum enim usurpa-

„tum

stirari posset, si esset opus: ut de, quæ notavimus infra ad Lib. & a Nominibus Regionum ab- IV. cap. 6. Notâ 1. 2. & 3. esse aliquando Præpositiones. Vi-

„ *tum ab auctoribus, ut vel addant, vel detrahant prae-*
 „ *sitionem.* Hæc ille; quibus aperte fert, inertem
 „ istam Grammaticorum artem ab usu bonorum aucto-
 „ rum dissidere.]

O curas hominum! En quatuor aras; Ecce hominem;
 deest Verbum aliquod. Vide Ellipsin Verborum in Au-
 dio, vel Narro, vel Aspicio. „ [Catull. epigr. 9. O mi-
 „ bi nuncii beati! Græcorum imitatione, quasi dicam,
 „ O quam beati nuncii rem mihi narras!]

5 *Fractus membra; cætera Grajus: albus dentes, ad in-*
 eptissimam

4. O quam beati nuncii!] Vel
 potius, O, beati nuncii mihi res
 hæc est. Vide supra ad cap. 3.
 Notâ 8. in extr.

5. *Fractus membra*) Huc refer
 etiam illud Ovidii Heroid. vi, 3.
Hoc tamen ipso Debueram scripto
certior esse tuo, pro quod ad hoc:
 nam manifeste est Accusativus,
 qui aliter cum *τῷς* certior esse
 jungi nequit; tum vel maxime
 istas locutiones, quæ Accusati-
 vum verbis habent junctum, sed
 pro quo usitatus in sequenti
 commate Nominativus ejusdem
 vocabuli exprimitur. Cæsar B.
 Gall. I. 39. *Rem frumentariam,*
ut satis commode supportari posset,
timebant. Terent. Eun. I. 2. 86.
Istam nunc times, Ne illum talem
præripiat tibi, pro, nunc times,
ne ista illum &c. Cicero Famil.
 IV. 1. *rem viles, quomodo se ha-*
beat. Quod minus recte, ut pu-
 to, mutatur a Viris Eruditissi-
 mis. VIII. 10. *Nostri Marcellum,*
quam tardus sit. Plane, ut Lu-
 cas Actis Apost. XVI. 3. *ἡδεῖσαν*
ὅδ' ἀπαντες τὸ πατέρα αὐτοῦ, ὅτι
ἐκ τοῦ ὕπνου ἐγείναντο. Ælianus Varia
 Hist. VIII. 13. *Λέγουσιν Ἡρώκλει-*
στον, ὅτι πάντα ἐκλασεν. Hyginus

fab. 34. *Ille moriens quum sciret*
sagittas hydra Lerneæ felle tinctas,
quantam vim haberent veneni. I-
 terum Terent. Eun. V. 8. 5. *scin-*
te, in quibus sim gaudiis. Adelp-
 V. 4. 20. *Illum, ut vivat, op-*
tant. Hæc. prol. 2. v. 4. *Novas*
qui exactas feci, ut inveterascerent.
 Et frequentissime Plautus. Amph.
Nescio me, qui sim. Bacch. *Re-*
scisces illum, quanto in periculo sit.
 Afin. *Faciam te, ut scias.* Au-
 lul. *Velim illum corvum, ut ad*
me veniat. &c. Supple in his
 omnibus, *quod ad, vel plenius,*
in negotio, quod ad rem frumen-
tariam attinet, &c. Similia vide
 infra ad Cap. 9. Nota 1. & apud
 ipsum Sanctium IV. 12. p. 730.
 Sed vel maxime confirmatur hæc
 Ellipsis ex accusativo Absoluto
 in initio Periodi, cujus non alia
 est ratio. Cicero Famil. I, 8.
Cetera, qua ad Te pertinebunt,
quum etiam plus contenderimus,
quam possumus, minus tamen fa-
ciemus, quam debemus. h. e. quod
 ad cetera, quæ &c. in iis, quum
 &c. Florus III, 21, extr. *Nam*
Sulmonem vetus oppidum atque
amicum, &c. ut obsides jure belli
&c. duci jubentur, sic damnatam
civitatem

eptissimam quandam Synecdochen referunt Grammatici, quum Græca sint, & ad Ellipsin referantur: deest enim κατὰ, ut in *Ellipsi præpositionum*.

Duos accusativos diversæ rei verbum regere non potest; quia efficiens unum duas simul res efficere æque non potest: nec enim dices, *Amo patrem litteras*, sed *amo patrem & amo litteras*: neque Philosophi concedent, duo prædicata de uno subjecto dici. At rancidi Grammatici dicunt, hanc esse constructionem vehementissimam: habent enim illi tres constructiones, *vehementes, vehementiores, & vehementissimas*. Sed eos vehementissime insanire dicamus, & nostrum propositum urgeamus. Illi ⁶ pauca verba constituerunt, quæ duos

civitatem jussit Sylla deleri. Quæ male tentat Salmasius, & urunt ac secant Alii, quum etiam absque hac Constructione exponi per Appositionem possit Vulgata istic lectio. Refert huc quoque Davisius locum Cic. Tuscul. II. 15. *Militiam vero (nostram dico, non Spartiatarum, quorum procedit mora ad tibiam, &c.) nostri Exercitus unde nomen habeant vides*. Putat enim primam vocem poni pro quod ad militiam attinet, & rejicit ideo conjecturam Gronovii Patris, legentis *Militia*. At mihi vulgatum illud valde videtur durum, & corruptum, quia sequitur statim, *nostram dico* &c. Conjectura autem ista & optimi est sensus, & frequentissimæ locutionis. Nam quid frequentius, quam ita absolute adhiberi *militia*, & opponi πρὸς *domi*, æque ac πρὸς *belli*, quæ omnia ejusdem sunt constructionis. Certius vero inde explices Lucam Evang. 21, 6. ταῦτα, ἃ θείωστέ, ἐλευθερίαν ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφιστά-

σεται λίθον ἐπὶ λίθῳ. h. e. quod ad illa, quæ videtis, venient dies &c. Confer Aelianum Var. Histor. III. 5. & XII. 39. atque adde, quæ notavi infra ad *Minervam* hanc IV, II. extr.

6. *Pauca verba* Sæpe duo Accusativi, alter personæ, alter rei, reperiuntur uni verbo juncti. Terent. Phorm. V, 7. 21. *ferme eadem omnia, Quæ tunc dudum coram me incusaveras*. Plaut. Men. IV. 3. *Consulam hanc rem amicos*. Trin. I. 2. *Si id me non accusas*. Amphitr. II, 2. 229. *Mirum est, qui illi collibitum sit, sic me insimulare falsum facinus tam malum*. Afin. II. 2. *Argentum intervortam & adventorem & Sauream*. Curcul. V. 2. *quem (annulum) parafitus te elusit*. Varro apud Nonium, *as defraudasse coponem*. Adde Sanctium infra IV. 13. Immo & Tertius, tempus notans, duobus additus reperitur. Plaut. Merc. I. 1. 46. *Objurgare pater hæc me noctes & dies*. Ex his tamen unus tantum regitur

duos accusativos regerent; ut, *doceo, moneo, posco*: sed inter hæc aliqua, quæ nunquam duos accusativos agnoverunt; qualia sunt, *Dedoceo, Postulo, Peto, Induo, Exuo, Cingo, Calceo, Excalceo*. At, inquirunt, satis est, si hæc verba in passiva cum accusativo reperiantur; ut, *Accingitur ense, Induitur lorica, Postulatur pecunias*: O debilem rationem! Cur igitur isto pacto non addis tuæ quartæ speciei innumera alia verba, quæ hos accusativos accipere in passiva possunt? ut, *Dido vultum sermone movetur: & Dido expleri mentem nequit: & Carpitur attonitos sensus*. Sed hæc latius in *Ellipsi præpositionum* Græcarum disputabuntur.

regitur a Verbo, ceteri per Ellipsin, quasi dictum esset, pater objurgavit me propter hæc per noctes & dies; Vel, objurgans me, hæc dixit & ingessit mihi. Vide de posteriore hac ratione infra III, 3, ad vocem *Aestuo*.

7. *Dedoceo*] Atqui primum hoc Verbum agnoscit revera Duos aliquando *Accusativos*. Cic de Fin. I. 6. si a Polyano, familiari suo, Geometriam discere maluisset, quam illam etiam ipsum dedocere. Statius Theb. II. 409, moneo, regnorum gaudia semet *Dedoceas*. Quæ loca Urfinus To. 2. p. 277. jam attulit. Sed & quod sequitur, *Postulo*, etiam cum Accusativo Personæ, præter Acc. Rei, qui usitatissimus est, reperitur constructus. Certe Suetonius Calig. 18. *Commisit & subitos* (Circenses ludos) *quum e*

Geotiana apparatus Circi prospicientem pauci ex proximis mænianis postulassent, quid quæso, nisi ludos illos, quos subitos commisit. Quod vero Idem Urfinus pag. 281. Sanctium nostrum putat contraria sibi invicem dicere, dum hic inter pauca Verba a Grammaticis memorata, esse aliqua tradit, quæ nunquam duos accusativos agnoverunt, at infra IV. 13. nullum omnino ait esse Verbum, quod hujusmodi Accusativum cum *æ&* non possit habere, atque adeo posse omnia activa duos accusativos habere, at passiva & neutra unum, in eo errat ipse, siquidem Sanctius posteriore loco dicit, Verba talia admittere & habere POSSE duos Accusativos, at priore agit de iis, quæ facto ipso constructa reperiuntur cum duobus Accusativis.

CAP. VI.

Vocativus nunquam regitur. Duo Vocativi. Vocativus cum Nominativo conjunctus. Defenditur Plinius a calumnia Laurentii.

Vocativus ¹ non est secundæ personæ, ut ajunt Grammatici, sed res aliqua, cum qua sermonem communicamus: nam ut artifex, perfecto opere, vocat homines spectatum; sic qui composuit orationem, auditorem vocat auditum: unde non potest hic casus regi, quia tota composita oratio ad Vocativum dirigitur. Si dicas, regi ab adverbio *ô*, quia hæc particula sæpe conjungitur vocativo; concedam sæpe conjungi, at non semper: imo vero alicubi nec apponitur, nec apponi potest; ut in Hispanico idiomate aperte ostenditur: nam quum quis servos suos inclamat: *mocos, pajes, criados*, illi respondent *Senor*; ibi non potest suppleri *ô*. Quid quod sæpe invenias *ô* sine vocativo? Virgil. *O ubi campi, Sperchiusque? O qui me gelidis in montibus Aemi Sistat*. Sed particula *ô*, nihil aliud est, quam signum lætitiæ, vel doloris, vel exclamationis. Et vero vocativum a verbo non regi aperte indicat Vox Passiva, quum hujusmodi orationem vertis; *Petre doce illum*; ille, *Petre, doceatur a te*. Indicat quoque Nomen Adjectivum, quum post verbum imperandi additur; ut, *discipule esto bonus*. Mart. *Esto Nazæole sollicitus*: Idem apertius; *Esto tu Caesar amicus*. Ovid. 1. Tristium; *Vade sed incultus*. Denique Adverbia, nisi pro nomine sumantur, casum regere non possunt, ut docet

1. Non est Secunda persona] Immo vero est. Hoc enim Secundæ in arte grammatica dici debet, quod designat eum, cum quo loquens sermonem communicat, seu quem alloquitur.

Vide quæ disputavi I. 12. 2. pag. 80. Vocativus autem semper dirigitur ad eum, quem alloquimur. Est itaque vocabulum secundæ personæ, seu secundam personam notans.

docet lib. 9. de caus. ling. Lat. Cæsar Scaliger.

Nunc exoritur quæstio, sitne dicendum, *veni puer dicende doctus*, an, *dicende docte*. Utriusque loquutionis accipe testimonia. Per vocativum loquutus est Horatius; *Age dic latinum Barbite carmen*, *Lesbio primum modulate civi*: Idem; *Invicte mortalis*, *Dea nate puer Thetide*. Ovid. 2. Trist. *O princeps parce viribus use tuis*. Propert. *Lectule deliciis facte beate meis*. Martial. lib. 4. *Libelle inversa pueris arande charta*. Ovid. 3. Amorum; *Amnis arundinibus limosas obste ripas*, *Sisle parumper aquas*. Tibullus lib. 4. *Jam nimium Messala mei studiose quiescas*, *Non tempestiva sæpe propinque via*. Virgil. Æneid. 10. *O dolor atque decus magnum rediture parenti*. Persius; *Stemmata quod Tusco ramum milesime ducis*, *Censoremq; tuum vel quod trabeate salutas*. Quo in loco nugantur interpretes cum sua Antiptosi: Idem, *Audaci quicumque afflate Cratino*. Tibullus ad Bacchum; *Huc venias hodiernæ, tibi dum thuris honorem*. Albinovanus in Mæcenatis obitum; *Impiger Alcide multo defuncte labore*, *Te memorant curas sic posuisse tuas*. Ausonius: *Distentas interne vias mirere domorum*. Exemplum de Vocativo & Recto; Statius 7. Theb. *Haud vetito nudus jaciture sepulcro*. Propertius lib. 2. *Tu criminis autor*, *Nutritus duro Romule lacte lupa*: idem lib. 3. el. 3. *Nudus ab inferna stulte vehere rate*. Ovid. Epist. *Surge age Belide de toto modo fratribus unus*. Virgil. *Nate, meæ vires, mea magna potentia solus*. Martial. lib. 6. *Nile jussus cedere Bruma* Mitte tuas messes. Idem lib. 7. *Secretusque tua mule lavaris aqua*. Virgil. 10. Æneid. *Dardania stratus dextra miserande jaceres*. Plinius autem lib. 7. c. 30. salutans Ciceronem, utrumque casum miscuit, his verbis: *Salve primus omnium parens patriæ appellate*; *Primus in toga triumphum linguæque lauream merite*. Quod imperitissime carpit Laurentius Valla lib. 3. cap. 22. nam etsi contra leges Grammaticorum videtur dictum, Græce

2. Contra Leges Grammaticorum.] Immo vel maxime secundum

tamen defendi poterat. Sic enim illi loquuntur, teste Budæo in commentariis: Synesius ad Aurelium, ὦ μεγαλοπρεπέστατε, μόνῳ, ἢ μετὰ ὀλίγων σὺ μόνῳ, δίκαιῳ καλέμενε, id est, *O eximie, solus, vel inter paucos tu solus, justus vocande*. Sed Valla in illo loco non putat Latine dici, *Tace tu imperitus homo*, sed *imperite*, quod non dixisset, si in hæc, quæ retulimus, testimonia incidisset. Dicimus itaque recte; *Defende me amice mi;* & *defende me amicus meus*; sed diverso sensu, & Syntaxi: nam in hoc posteriore sunt veluti duæ Orationes, & deest *ens*, vel *qui es*. Vide *Ens* in Ellipsi. Unde falluntur, qui in sacris litteris putant nomen *Deus* facere vocativum *Deus*, quum legunt, *Deus, Deus meus respice in me*; quum rectus sit, & legamus apud Prudentium *Dee* in vocativo.

dum Leges Grammaticorum, secundum quas in Nominativo poni debebat illud Adjectivum, quod non est proximum Epitheton Substantivi, sed quod in constructione jungitur Verbo vel Participio, tantum ad denotandum aliquem rei modum. Malim dicere in prosa, *Lectule delictis meis facte beatus*, quam uti Propertius, *facte beate*. Contra malim etiam dicere, *Romule nutriti lacte lupa*, quam ut Idem, *nutritus*. Sic a Plinio recte dictum, *Salve Cicero* appellate, quia hoc dependet proxime a Substantivo. At quod deinde in naturali constructionis ordine sequitur, id, quia accedit ad modum significandum, quo *appellatus*

est *primus Parens Patrie*, rectius in hujusmodi directa oratione ponitur in Nominativo. Sed & alit Casus post Verbum Substantivum sæpe iidem sunt illis, qui præcesserunt, sæpe diversi, maxime apud Græcos. Ael. Var. Hist. IX. 9. ἔμελεν αὐτῷ εἶναι καλῶ. Cap. 10. νοσερὲς χωρὶς λεγόμενος εἶναι τῆς Ἀκαδημίας. Ibid. ὑπὲρ τῆς μακροβιώτου γενέσθαι. Florus III. 12. 6. *Ac nescio an satius fuerit Populo Romano, Sicilia & Africa contento fuisse, aut his etiam ipsis carere dominanti in Italia sua*. Nihil itaque mirum, idem in Vocativo accidere post Verbum vel Participium, ut modo repetatur, modo in alium mutetur casum.

CAP. VII.

Sextus casus male dicitur Ablativus: rectius vocatur Casus Præpositionis: nam in universum a præpositione pendet. Ablativus absolutus rejicitur. Se Consule orabat Cicero, Latinum. Sextus casus tertiæ in e, vet i.

Sextus casus ¹ proprium nomen non habet; neque enim semper significat *ablationem*, ut inde *ablativus* dicatur. Priscianus *comparativum* casum nominat; quia in sola comparatione, ut ipse putat, a præpositione non regitur, sed ex comparativi natura. Nos *sextum casum* appellemus, aut *casum præpositionis*; quia semper a præpositione regitur, ut sigillatim exponemus.

In comparatione, ut *doctior omnibus*, deest *Præ*, vide Ellipfin.

In illis formis: *Ditior opinione; Calceus major pede*:
² potius videtur deesse *Pro*, quam *Præ*; nam solet addi
læpe

1. *Proprium nomen non habet.*] At vide, quæ notavi ad *Lib. I. cap. 6. pag. 34.*

2. *Potius videtur deesse Pro, quam Præ.*] Ego vero putem rectius intelligi in his quoque locutionibus *præ*. Nam *ditior præ opinione hominum* significat supra opinionem, æque, ac si dicerem, *ditior est Mævius præ Sempronio*. Vide & infra ad IV. 6. 12. & 7. 10. At si dicas, *ditior pro opinione hominum*, longe aliud dixeris, scilicet, eum, de quo loqueris, ditiores esse aliis quibusdam, prout fert opinio hominum. Confirmatur hoc, aliquo modo, ex Suet. Oth. cap. 7. *Nec quicquam prius pro*

potestate subscripsit. Ubi *pro*, licet proxime sequatur comparativum, neutiquam tamen est præpositio comparationis, sed aliud quid notat. Immo vero, si etiam *triquam* addatur, tamen vel sic quoque in comparatione *præ* intelligi putem, vel ex eo, quod Vetusissimi dixere frequenter conjunctim *præquam*, ut videre est apud Plautum Mostel. V. 2. 25. *Minoris omnia facio, præquam quibus modis me ludificatus est*, q. d. integre, facio omnia *rem minoris momenti, præ ea re*. juxta *quam rem sunt modi, quibus &c.* Ita hæc explicanda & supplenda colligo ex alio loco, ubi occurrit *præquod*. Sticho II. 3. 38. *Omnes*

ſæpe Pro, aut, *Quam pro*; ut ſit Syntaxis, *Major eſt calceus pro pede*, vel *quam pro pede*. Liv. lib. 25. *Major quam pro numero hominum editur pugna*. Vide Ellipſin præpoſitionum.

De instrumenti, pretii, modi, & verborum copię & inopię, præpoſitionibus, vide Ellipſin.

In ablativo, quem falſo *abſolutum* vocant, valde ſunt allucinati Grammatici: ſed illis danda venia eſt; hoc enim altioris eſt conſiderationis, quam quo poſſit ingenium Grammaticorum aſcendere. Vide Ellipſin Præpoſitionum.

Præcipiunt grammatici in hoc ablativo, quem vocant *abſolutum*, cavendum eſſe, ne duę illę orationes ſint ejusdem ſuppoſiti: negant enim dici Latine, *Se Conſule orabat Cicero*. Sed ratio ſtat contra: nam ſi ſubintelligitur ſemper præpoſitio; cur non dicam, *ſub me præceptore diſcam*, ut dicitur; *Paulo præceptore diſcam*? Ovidius de Narcifſo; 3 *Lacrymas quoque ſæpe notavi, mē lacry-*

res relictas habeo, praquod tu velis, pro, pra eo quod &c. Vide & infra III. 14. 7. Aliud eſt pro *quam*, quod reperias apud Lucretium II. 1136. *Nec ſatis eſt, pro quam largos exæſtuas æſtus*, Unde queat tantum ſuboriri ac ſuppeditare. *Quantum opus eſt*, h. e. nec ſatis eſt materię, unde queat tantum ſuboriri, quantum opus eſt, pro ea ratione aut meſura, ad quam exæſtuat largos æſtus. At vero *Calcens major eſt pro pede*, vix ullum recipit commodum ſatis ſenſum. Aſt, *major quam pro pede* recte dixeris hoc ſenſu, major eſt præ ea ratione, ad quam eſſe debebat pro magnitudine pedis, h. e. prout magnitudo pedis poſtulat.

3. *Lacrymas quoque ſæpe &c.*

Locus hic Ovidii *Metam.* III. 459. non probat, ad quod probandum adfertur. Idem enim eſt, ac ſi diceretur, *vidi, Te quoque lacrymari, Me lacrymans*, ubi utique duę orationes ſibi invicem proximę, diverſi ſunt ſuppoſiti, altera Narcifſi ipſius, altera ejus Imaginis. Ejus generis ſunt nonnulla etiam in ſeqq. Veluti illud Lucani ex lib. 6. tum Plauti ex *Bacchid.* atque ex *Aulul.* &c. in quibus ſuppoſitum alterum & diverſum ineſt in Accuſativo, qui infinito verbo præmittitur, ut liquet ex eo, ſi locutionem infinitam redigamus in Finitam, veluti, *Magnus non vicit, Me adhuc arma tenente*: in quo videmus diverſa plane ſuppoſita; contra quam Sanctius cenſet, qui male in iis locis conjun-

erymante, tuas; & lib. 2. Amorum; *Me duce ad hunc voti finem, me milite, veni*: idem 2. Fastor. *Hic castas duce se jubet esse maritas*. Lucan. lib. 5. *Et latos fecit se Consule fastos*: idem lib. 6. *Seque arma tenente, ac nondum strato, Magnum vicisse, negavit*. Claudianus; *Illicitas Consul pœnas se Consule solvet*. Plaut. Bacchidib. *Nec equidem illam me vivo corrumpi sinam*: [idem Truc. *Ostendit se mihi infidelem nunquam, se viva, fore*.] idem Aulularia: *In meis edibus me absente neminem volo intrromitti*: idem Milite; *Si ego me sciente paterer vicino meo eam fieri injuriam*: ibidem; *Te vidente vides*: idem Mostell. *Priusquam te me vivo unquam sinam aut egere aut mendicare*. Terent. Heaut. *Qui se vidente amicam patiatur suam*. Seditigitus in Censura comicorum; *Eum me judice errorem dissolvam tibi*. Quintil. lib. 8. *Hibericas herbas se solo nequidquam intelligente dicebat*: idem declamatione 4. *Te volente misisti*. Curtius lib. 4. *Quibus occultatis, Sidona deVecti sunt*. Suetonius Tiberio 31. *Iterum censente, ut Trebianis legatam pecuniam transferre concederetur, obtinere non potuit*. Plinius lib. 10. cap. 9. *Absumique etiam se inspectante patitur*: idem lib. 8. *Prodentem se auctor est M. Varro*: idem lib. 7. cap. 2. *Horum supra centum viginti millia fuisse se prodente Ctesias scribit*. Cicero in Bruto; *Se audiente locuples auctor scribit Thucydides*. Idem 3. Philipp. *Nobis vigilantibus, & multum in posterum providentibus, populo Rom. consentiente, erimus profecto liberi brevi tempore*: idem lib. 15. Famil. *Non potes effugere hujus culpæ pœnam, te Patrono*: ibidem lib. 1. *Tenebam memoria nobis consulibus, &c.* Ibidem; *Denique memineram nobis privatis, &c.* Ibidem in Pisonem; *quæ ornamenta etiam in Sexto Clodio te Consule esse*
 vv.

jdngit, quæ non sunt conjungenda. Sic in illo Plinii VII. 2. connectenda sunt, non, *Ctesias scribit se prodente*, quod ineptissimum foret, sed, *fuisse eorum su-*

pra 120. millia; se prodente, h. e. tum, quum ipse hæc memoriæ proderet. Similiter se res habet in iis, quæ ex Ciceronis Epistolis, tum Plauto & Terentio, sunt

voluisti. Seneca de vita beata; Populo spectante fieri credam, quidquid me conscio faciam: Idem 3. epistolarum; Acerbum uri, quanto acerbius, si id te faciente patiaris. Laurentius Valla lib. 3. cap. 64. illud Horatii in Arte tanquam nove dictum admiratur; Laudator temporis acti se puero. Tur sic dispunge, & separa; Acti se puero, non laudator se puero.

Ablativus tertiæ declinationis in E, vel in I, ⁴ antiquitus desinebat, de quo sic Consentius Romanus; *Sed consuetudo & autoritas variat, & intra hoc pugnat, ut plerique in hac parte dubium dixerint ablativum. Hæc ille. Nos id probemus primum exemplis substantivorum adductis, deinde adjectivorum. Varro lib. 1. cap. 3. Rustic. Fenestras habere oportet ex ea parti, unde commodissime perflari possit: & lib. 3. cap. 3. In secunda parti: & infra; in tertia parti, Plaut. Menæch. Satur nunc loquitur de me, & de parti mea. Lucret. lib. 6. Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro: & lib. 4. Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum. Cato cap. 37. Ex segeti vellito ebulum. „ [Catull. Suscitatur a cano vulturinus „ capiti.] Persius; Nonne pudet capiti non posse pericula cano Pellere: idem; Vos, ô patricius sanguis, quos vivere fas est Occipiti cæco: idem Satyr. 2. & acri bile tumet. Virgilius in Sileno, Serta procul tantum capiti delapsa jacebant: idem 9. Æneid. Discussæque jubæ capiti: & lib. 7. Cum dentibus albis Indutus capiti: idem Eclog. 1. & ingrata premeretur caseus, urbi non unquam &c. ⁵ licenim dispungendus locus. Cic. 4. de Rep. citante Nonio:*

Or-

sunt allata. Rectius ergo distinguenda sunt talia, & ita, ut ipse fecit p. seq. in illo Horatii, Laudator temporis &c. At cetera pleraque satis sunt apposta, veluti quæ hic proxime sequuntur, ut adeo revera tamen probatum satis sit a Sanctio, quod probatum volebat.

4. Antiquitus desinebat] Im-

mo antiquitus erat idem cum Dativo. Vide quæ disputavi eadem re supra I. 6. 4. pag. 36. & 40. De utraque vero terminatione Ablativi in Adjectivis & Substantivis vide & Voss. Anal. lib. II. cap. II. & 12.

5. Sic enim dispungendus locus] Nihil hic videbam, nec intelligebam

Orbi terrarum comprehensos. Varro; Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo. Elegans jocus est Plauti in Milite, IV. 7. de mare & amare: Nam si abstinuisssem a mare, tanquam hoc: uterer. Aufonius de Occasione; Heus tu occipiti calvo es. Et lib. ff. 28. l. ult. de hæred. instituendis; licet modus institutioni contineretur; & in. l. fi. ff. de hæred. inst. Contenta esse doti: & l. 1. §. prævaricatorum ff. ad Turpil. Muneri defungi. Sæpe in Digestis legimus hos ablativos, petitioni, ferruminationi, affinitati, promissioni, conditioni: & l. 27. D. de Eviction. Noxale, pro noxali. „ [Plaut. Afin. Tanquam si „ claudus sim, cum fusti est ambulandum.] Tacit. Fusti caput ejus afflixit. Apulej. lib. 4. Paratus non fusti tantum, sed machæra percussus occumbere. Lucret. lib. 2. Nam sæpe in colli tondentes pabula lata: idem lib. 5. Terrarum qui in orbi, &c. Gell. lib. 1. c. 3. Hac fini ames: ibid. qua fini: & lib. 7. cap. 3. ea fini. Cato cap. 113. ansarum infirmarum fini. Jam de nominibus neutris, in E, AL, AR, hæc sunt Prisciani verba: Vetustissimi solebant hujusmodi nominum ablativum etiam in E proferre. Hæc ille, & citat antiquos. Ego addo Ovid. in Ibin; Et summum Lybico de mare carpat aquam: & 5. Trist. eleg. 2. Exiguum pleno de mare demat aqua. Lucret. lib. 1. E mare primum homines. Catull. Cum veniret amare novissimo. Quid dicam de nominibus adjectivis? Ovid. in epist. Hument inculta fonte perenne genæ: & Fastor. 3. Amne perenne latens Anna perenna vocor; & 6. Fast. Ex-

ta-

gebam, quid sibi vellet Sanctius ista dispungendi admonitione, aut toto hoc loco. Sed ex Salmanticensi editione didici, distinxisse eum ante *Urbi*, posito istic commate, quod editiones, Patavina & Batavica, omiserant, licet ex eo unice penderet intelligentia Sanctianæ Criseos, & allegati loci ratio. Nam in vul-

gata distinctione post *Urbi*, vox ea certissime est casus Dativi, at in hac Sanctiana erit Ablativi. Verba enim sunt, *Urbi Non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat*. Reposui itaque comma, ubi oportebat ex mente Sanctii. Sed tamen vulgatam distinctionem longe præfero.

taque de porca cruda bimestre tenet: idem in epist. Paridis;
Fore ut a caeleste sagitta figar: idem 15. Metam. Specie
caeleste resumpta: „[Idem 4. Trist. *Esse Chimæram, A*
„ truce quæ flammis separat angue leam. Catull. Sed Troja
„ absente, Troja infelice sepultum.] Lucanus lib. 7. *E-*
repto natale feret. Horatius; *Cærite cera digni*: idem 1.
 Carm. *Cum Tyburte via.* Varro 2. Rust. cap. 3. *Collo*
breve, gurgulione longiore. Suet. Vesp. *Convivabat assi-*
due, ac sapius recta, ac dapfile, ut macellarios adjuvaret.
Præterea vigil & pugil, confessione omnium, faciunt
in E, vel I. at sunt adjectiva. Et si *imber* facit E,
 vel I, ⁶ cur composita non facient similiter, quæ omnia
 sunt adjectiva; ut *September, October, &c.* Nomina
 quoque in *as* gentilia olim (teste Charisio, & Priscia-
 no) erant in *atis, & ate*; ut *Arpinatis, & Arpinate*: sed
 in E, & I, mittunt ablativum; quamvis sint, qui ne-
 gent per E. quos refellit Cicero pro Cluent. *Fratres*
gemini fuerunt ex municipio Aletrinate: idem 5. Tuscul.
Nisi ab homine Arpinate didicisset. Livius lib. 5. *In Ca-*
penate agro: idem lib. 10. *Ex agro Sentinate.* Valer.
 Maxim. lib. 6. *Ex illo Mario tam humili Arpinate, Mart.*
Metamque lactis Sarfinate de silva. Sunt & alia apud
 Plinium, & cæteros. Sosipater Charisius ex Cælare,
 Plinio, & Varrone: *Si de persona loquamur, in E. fiet*
ablativus: si vero de re alia, in I: ut, ab homine breve,
& ab itinere brevi: quare ab ædile semper dicendum,
quia,

6. Cur Composita &c.] Neuti-
 quam Composita sunt *September,*
October &c. multo minus forma-
 ta ab *imber*, sed derivata a *se-*
ptem, Octo, &c. addita tantum
 syllaba *ber*. Sic a *Colo* habemus
Celeber, a Salus, Saluber. Sed
 & res manifesta ex eo, quod
 quia dicitur *Octo*, ideo etiam *O-*
ctober, non *Octember* dicitur, at
September, November, December,

quia formata sunt a *Septem, No-*
vem, Decem Vide & Vossium
 Anal. II. 11. Similiter paulo an-
 te in loco Suetonii Vesp. 19.
dapfile putat Sanctius, sed itidem
 minus recte, esse Ablativum,
 quum sit Adverbium, ut *Facile*.
 Certe Pomponius apud Nonium
 conjunxit *dapfile ac dilucide*, atque
 ideo Hic etiam inter Adverbia
 diserte retulit *ti Dapfile*.

quia semper de homine dicitur. Hæc ille. Priscianus etiam ex eodem Charisio asserit; Si nomen sit proprium ex adjectivo, nunquam per I efferri; ut, a Juvenale, a Martiale, a Prudente, a Clemente: si de negotio loquaris, per I tantum; ut, in re clementi. Ego vera illos præcepisse puto, sed melius est, ut jam dicamus usu esse factum, ut promiscue adjectiva omnia mittant in E, vel I, ablativum. Ex tam multis colligitur errasse Grammaticos, dum præcipiunt, nomina oppidorum, ubi aliquid fit, si sint tertiæ declinationis, poni in dativo; ut, *natus Carthagini, Sicyoni habitat, & ruri vitam agit*. Ego assero, melius dici, *rure vivit, Carthagine natus*; sed si illa reperiantur, dativos non esse, sed ablativos. „[Horat. *Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum*. Plaut. Casin. *Uxorem ubi rus abduxero, rure incubabo usque in præfectura mea*: idem; Ego ajo hoc fieri in Græcia, & Carthagini:] Idem Mostell. *Veniunt ruri rustici*. Terent. Phor. *Opus ruri faciundum*: Justinus lib. 1. *Ruri iter ingressus*: A pluri nunc dicimus, Charisius magis probat a plure, his verbis; *Ab hoc veteri, majore, plure, non veteri, majori, pluri*. Quid? quod ipse Valla hoc etiam aliqua ex parte vidit lib. 4. cap. 10. *Reperiuntur, inquit, luci pro luce, & vesperi pro vespere, & ruri pro rure*. Hæc ille. Plaut. Cistell. *Postea autem cum primo luci*. Sic dicimus, *tempori venito*; & Cato dixit, *Satisne tempori opera sient confecta*; & *si tempori facias*. Charisius à rure vel ruri probat. „[Carthagini porro esse Carthagine, patet ex hoc Virgilii; Tyria Carthagine qui nunc expectat. Et Corn. Nepos; Ut Romæ Consules, sic Carthagine quotannis bini reges creabantur. Cic. 16. Attic epist. 4. *Sextum fuisse Carthagine*: & 8. Attic. 4. *Salmone C. Atticum aperuisse Antonio portas*.]

7. Salmone] Sic & Plautus Cistell. I. 2. *Patet ei vivit Sicyone*,

CAP. VIII.

Plura adjectiva uni substantivo eleganter jungi.

Dicimus, inquit Valla, *Hic robustus messor, ista robusta mulier: neque dicimus, antiquus robustus messor, antiqua robusta mulier.* Hæc ille. At vero ratio ipsa præscribit, uni substantiæ simul multa cohærere posse accidentia: nam ut libenter fateor, Catonem non posse simul esse frigidum & calidum, ita libenter concedam, simul frigidum, crassum, ac album esse. Cicero pro lege Manilia; *Mithridates magnis adventitiis multarum nationum copiis adjuvabatur: ibidem; Quum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neque privatam rem maritimam, neque publicam gerere jam possimus: idem 2. de Oratore; Hæc perpetua contra Scævolam Curiana defensio tota redundabit hilaritate: idem 5. paradoxo; Quem nutum locupletis orbi senis non observat? Idem 2. Tuscul. Sic ad malam domesticam disciplinam, vitamque umbratilem & delicatam quum accesserunt etiam Poëta, &c. idem. 1. Philip. Non igitur provocatio ista lege datur, sed duæ maxime salutares leges quæstionesque tolluntur: ibid. Carissimus tuus parvus filius in Capitolium a te missus pacis obses fuit: ibid. Ut omittam res avi tui prosperas, acerbissimum ejus diem supremum malim, quam L. Cinna dominationem. Idem. Phil. 5. Periculosissimum civile bellum: ibid. bellum acerbissimum civile sit restitutum: idem 8. epistol.*

ex-

1. Etiam externos multos &c.] Occurrunt hæc verba lib. VI. ep. 6. Similia porro sunt, III. 4. *Mea omnia summa in te officia.* VII. 23. *Priusquam tuas legi has proximas literas.* De Amic. cap. 7. *Agri-
gontinum doctum quendam virum.* Ter. Heaut. II. 3. 48. *Nulla mala re expolitam muliebri.* Plautus Trucul. IV. 2, 61. *Timeo, ne*

malefacta antiqua mea sint inventa omnia. Livius I. 14. *Denso obsito virgulto,* Cap. 54. *Invisam superbiam regiam,* Cap. 55. *Quadringenta ea sola talenta fuisse.* Et sic passim. Sed & exemplorum abunde, tum hic, tum in proximo superiore & inferiore Capite collegit ipse Auctor ad res suas probandas.

externos multos claros viros nominarem: ibid. Quasi devincti magnis meis veteribus officiis: Idem de Oratore; Assidua diligens scriptura: Idem Verrina 2. Creperejus ex acerrima illa equestri familia & disciplina: idem 2. de divin. Unde superstitiosa primum evasit vox fera: idem Attic. lib. 7. Belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Auster mitis: idem 7. Famil. Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Terent. Tum ut malevoli veteris poeta maledictis respondeat: Lucan. Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno. Martial. lib. 12. Ne mendica ferat barbati prandia nudi Pera rogat. Suet. Neron. In vetere gentili stemmate. Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6. Puerum infantem semestrem: idem lib. 4. Aurea Delphica mensa: idem lib. 9. cap. 3. Nonne multo alieno sanguine profuso, ad ultimum & suum erogavit. Sueton. Cæsare; In summo publico luctu. Curtius lib. 3. Quum captivis mulieribus nobilibus: ibid. Captiva nobilis mulier. Cæsar. 1. Gall. quem locum duplici altissimo muro munierant. Livius lib. 1. Insignique eum veste, & Curuli regia sella adornavit: idem lib. 38. Hic speciosus ultimus dies Scipioni illuxit. Terentius Phorm. Introit ater alienus canis: Idem Eunuch; Labore alieno magno partam gloriam sæpe in se transmovet. Sic enim legendus est locus, non magnam idem Adelph. Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium sequutus sum. Varro lib. de re rust. Quid rationes dominicas pecuarias conferre nequicquam recte potest: idem lib. 3. Quam severi boni viri laudabant. Plin lib. 1. cap. 2. est lamina cerea tenui aurata. Seneca in Medea; Candida thyrsiferi proles generosa Lyæi. Sed poetarum longum esset persequi testimonia. Passim etiam occurrit, ubi suppresso substantivo, plura leguntur adjectiva: ut, inclyti Romani, supple, homines: integrum Aprilem te expectavi, sub. mensem: Superos omnes & inferos testatur, sub. Deos; Miseri mortales, sub. homines; splendidus Oriens, subaudi Sol: immensi molares, subaudi, Lapides. Virgil. Centum lanigeras mactabat rite bi-

dentis, supple, *oves*. Tibull. lib. 2. Eleg. 2. *Fictilia antiquus primum sibi fecit agrestis* ² supple, *vasa*.

² *Supple vasa*] Hæc duo verba, a Patavinis primum addita, absunt a Salmanticensi editione. Et recte. Aliena enim sunt a mente Sanctii, qui locum hunc

adtulit, ut ostenderet, sæpe plura exprimi adjectiva, suppresso substantivo. Ergo addi potius debuerat, *Supple homo*, quod refertur ad *antiquus agrestis*.

CAP. IX.

De Relativorum Constructione & Ellipsi, ut & de relatione, quam habent inter se Hic, Ille.

Rogabit aliquis, cur in arte Grammatica non proposuerimus pueris aliud esse Relativum substantiæ, aliud accidentis; rogabo ego illos, cur velint artes confundere, & facere ut ne intelligendo nihil intelligant. Hæc & alia multa sustuli, quæ ad Grammaticum, etiam perfectissimum, nihil attinent: satis est enim grammatico scire, *Tantus*, *quantus*, *Talis*, *qualis*, *Tot*, *quot*, esse nomina adjectiva, nullamque habere relationem, nisi dialecticam; ut *pater*, *filius*, *discipulus*, *magister*. Diximus itaque, Relativum collocari inter duos casus nominis unius; ut *vidi hominem, qui homo disputat*. Hunc loquendi modum taxat D. Hieronymus in Ruffinum: sed multa sunt testimonia, quæ nostram regulam confirmant. Cicero Verr. 3. *Ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege multisimul accusati*: ibid. *Ex ea die, ad hanc diem quæ fecisti, in iudicium voco*; ibid. *Favonius qui legem nosset, qua in lege numerus tantum columnarum traditur*; & 4. Verr. *Edictum enim hominis cognoscite, quo edicto omnia iudicia redegerit in suam potestatem*: ibid. *Cephalidi mensis est certus: quo mense sacerdotem maximum creari oporteat*: idem pro Milone; *Ante fundum Clodii, quo in fundo*: idem pro Roscio Amer. *Qui de ea re posset dicere aliquid, in qua re nulla subesset suspicio*: idem 1. Verrina; *Emptum est ex*
S. C.

S. C. frumentum a Siculis, Pratore Verre, pro quo frumento pecunia omnis soluta non est: ibidem; Quum illius diei mihi venit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum sit. Nunc legitur, illius temporis; sed Pædianus, illius diei agnoscit. Idem 2. Agraria; sequitur enim caput, quo capite non permittit: idem ad Attic. lib. 3. Is causam habet, quam causam ad te defert: ibidem lib. 8. Litteras abs te M. Calenus ad me attulit, in quibus litteris scribis: idem ad Volumnium: Eutrapelia litterarum fecit, ut intelligerem tuas esse, quibus in litteris & Ad Herenn. lib. 1. Oratoris officium est, de iis rebus posse dicere, quæ res ad usum civilem &c. ibidem; firma similitudine ejus rei, qua de re agitur: ad eam rem, qua de re judicatum est: ibid. Expositio est, quum res, quibus de rebus dicturi sumus, exponimus breviter: ibidem libro 2, Deinde ea res similis sit rei ei, de qua re agitur, aut dissimilis: ibid. Oporteatne de ea re judicium fieri, quæ res in judicio non venit: ibidem lib. 3. Et quæ similes sententias habebunt, quibus sententiis, ibid. Imagines igitur nos in eo genere constituere oportebit, quod genus in memoria manere diutissime potest. Cæsar 1 Gall. Erant omnino duo itinera, quibus itineribus domo exire possent: ibid. Omnibus rebus ad profectionem comparatis, diem dicunt, qua die ad ripas Rhodani omnes conveniant; is dies erat ad 5. Kalend. Aprilis: idem; Ultra eum locum, quo in loco Germani confederant: idem 6. Gallic. Post diem septimum sese reversurum confirmat, quem ad diem ei legioni &c. Et paulo post; Diesque appetebat septimus, quem ad diem exirent &c. Suetonius Julio; Desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiae, quem rumorem auxit: idem Augusto; Dubium eventum meliore, an voluntate, quam voluntatem quum identidem præ se ferret. Terent. prol. Hecyr. Eodem ut jure uti senem liceat, quo jure sum usus adolescentior: ibid. Ita eam oppressit calamitas; eam calamitatem vestra intelligentia sedabit. Plaut. Stich. Est causa, qua causa mecum ire veritus est: idem Aulul. Id quod in rem tuam optimum esse arbitror, te id

admonitum advento. Plin. *Mareotim lacum*, qui lacus antea *Arapotes* nominabatur. Autor de viris illustribus; Ubi post multos annos *arcula cum libris a Terentio* quodam exarata, qui libri, quia leves quasdam sacrorum causas continebant. Livius lib. 39. Neque harum rerum ullam rem in se, aut alios admiserant. Sallust. Catil. Tunc lex Porcia aliæque leges paratæ sunt, quibus legibus exilium damnatis permissum est. „ [Vitruvius lib. 8. cap. 3. In Thessalia „ fons est profluens, ex quo fonte pecus nullum gustat, ad quem „ fontem proxime est arbor florens purpureo colore.]

Solet in relativo deesse primus casus, aliquando secundus, nonnunquam ambo simul. Exempla primi modi: Terent. Hecyra; *Quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt*: idem Heaut. Unde habes? resp. *quam Bacchis secum adduxit adolescentulam*: id est, ab ea adolescentula, quam adolescentulam. ¹ Plautus Aulul.

I. Plautus Aulul.] Expressiora sunt Amph. IV. I. I. *Naucratem quem convenire volui, in navi non erat*. Aulul. IV. 4. 28 *Quis illic est, qui Alter hic intus tecum erat*. Curcul. III. 49. *Sed istum quem quaris, ego sum*. Mostell. V. I. 5. *Ostium quod in angiportu est horti, patefeci fores*. h. e. pat. *fores ostii, quod ostium &c*. Pseud. I. 4. II. *Viginti mina quas nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen*. Ter. Eun. III. 3. 18. *Nisi si illa forte, qua olim porciit parvula soror, hanc se intendit esse*. IV. 3. II. *Eunuchum quem dedisti nobis, quantas dedit turbas*. Ovid. Metam. XIV. v. 350. *Cecidere manu, quas legerat herbas*. Cic. de Offic. III. 13. *Hec est illa, qua videtur utilium fieri cum honesto saepe dissensio*. Petron. cap. 134. *Hunc adolescentem quem vides, malo astro natus est*. Seneca Hercule Oet. v. 410.

Hunc quem per urbes ire præclarum vides, *Qui regna &c*. *Levis est*. Gell. V. 14. *Nam quas venabatur feras, membra opimiora mihi suggerbat*. In his nonnulla, quæ Accusativum habent præmissum, inprimis cum pronomine *istum*, *Hunc*, possint etiam explicari, sicuti illæ locutiones, de quibus egimus Cap. 5. pag. 188. 189. & infra IV. 11. extr. Atque ita in illo Plauti ex Curcul. sensus foret, *quod ad istum, quem quaris, ego is sum*. Et in Petronio, *quod ad hunc Adol. &c*. Similiter in Seneca. *Durum enim est & insolitum dictu, si repetatur Pronomen, Ego sum iste, quem Istum quaris*. *Malo astro natus est hic Adolescens, quem Hunc Adol. vides*. *Levis est Hic præclarus, quem Hunc præcl.* Et sic in Terentio, *quam durum est, quod sentit & explet Sacerdotius, quas has nuptias credis esse*

Iul. *Nemini credo, qui dives large blandus est pauperi*; id est, nemini diviti credo, qui dives. Horat. *Qui sit Mæcenæ, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, Seu fors objecerit, illa Contentus vivat?* Ordo est, ut nemo contentus vivat illa sorte, quam sortem. Cicer. *Quum quisque norit artem, in hoc se exerceat.* Quinctil. *Vereor, ne quos porrexerim cibos, venena fiant.* Terent. *Andria; Populo ut placerent, quas fecisset fabulas*; ibid. *Quas credis esse has, non sunt vera nuptiæ.* In quibus locis meras nugas & antiptoses machinantur isti, quum dicendum sit, Hæ nuptiæ non sunt veræ, quas has nuptias credis esse veras. Virgil. 2. *Æneid. Quod te per Superos, & conscia numina veri, per, si qua est intemerata fides, oro*; id est, per fidem, si qua est: idem 6. *Æneid. Per sidera juro, Per superos, & si qua fides tellure sub ima est*: idem *Æneid. 12. Turne, per has ego te lacrymas, per, si quis Amata tangit honos*: & 10 *Æneid. Unum hoc per (si qua est victis venia hostibus) oro.* Hinc intelliges, falli illos, qui præcipiunt, si relativum præcedat, trahere ad se antecedens: quasi relativum possit præcedere, non apposito, ad quod referendum est.

Exempla secundi modi passim sunt obvia: ut, *vidi hominem qui dormiebat.*

Uterque casus sic desideratur: Terentius Adelph. *Minime miror, qui insanire incipiunt ex injuria*: id est, *mini-*

se veras, & vel sic alio ordine explenda hæc forent, scil. *quas veras nuptias credis esse has nuptias.* Ego verò malim in hoc quidem loco *Quas* interpretari *quales*, ut sensus sit, *quas seu quales credis esse has nuptias.* Fateor tamen illa duritie exponendam fere & supplendam hanc Ellipfin, quando post Relativum *qui* vel *quæ* sequitur Verbum primæ vel secundæ personæ, ut in il-

lo Ovidii, quod mox adfert Sanctius, *Nec de plebe Deo, sed qui cælestia magna Sceptra Manteneo*, h. e. me Deo, qui ego Deus teneo. Nam id quidem durum itidem est, sed tamen suppleri aliter nequit. Sæpe etiam integra Constructio omittitur istius primi casus, ad quem refertur hoc pronomen. Vide in proximis Notis, & pag. 210.

minime miror² eos homines, qui homines. Horat. *Sunt quos curriculo pulverem Olympicum Collegisse juvat*, id est, sunt aliqui homines, quos homines juvat, &c. Obscurius hæc Livius lib. 34. *Cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus signati argenti & aris, domi haberemus*; id est, Cautum erat de modo, vel numero, quo numero ne plus auri haberemus: [aut, Quo, „ ficut Qui, pro Quomodo positum est, vel Ut; 3 Cautum est, ut ne plus auri haberemus.] Cicero Mario „ lib. 7. *Sed eo vidisti multum, quod præsinisti, quo ne pluris emerem*. Hæc Tranquillus planius protulit in Julio; *Cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret*: Ibid. *Ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumento & opportunitate idonea sit materia triumphorum*; id est, 4 Gallias e-

legit,

2. *Eos homines, qui homines.*] Sall. Jug. 4. *Atque ego credo fore, qui tam utili labori meo nomen inertia imponant, certe, quibus maxima indusiria videtur, salutare plebem*, h. e. fore homines, qui homines &c. imponant, certe eos fore illos homines, quibus hominibus videtur &c. cap. 108. *Magis Punica fide, quam ob qua prædicabat*, h. e. ob ea negotia, quæ præd. Ubi vide Rivium, Florus III. 10. *Et quamvis toto orbe divisa, tamen, qui vinceret, habuit Britannia*. h. e. habuit Hominem, qui Homo se vinceret. Gell. Noct. V. 13. *Unusquisque commentus paratusque ibat, quod quæreretur*, h. e. paratus ad id, quod quær. Sic & Aelianus Var. Hist. IX. 4. *μετρίως δὲ τὸ ἐγκλημα ἐπὶ τῷ μετρίως, ἐν δὲ τῷ ἐνέκαλει τόλμαν αὐτῶν καὶ ἀκαθίαν*. Ubi, quum Doctissimi interpretes adhæsisent, plura ejus generis notavi. Omissum autem istuc est per Elli-

psin, ἐν τῷ τοῖς ἐπὶ τοῖς, vel λόγοις

3. *Cautum est, ut ne plus &c.*] Is quidem est sensus, qui tandem exoritur, sed hic indagamus rationem constructionis. Ea vero hæc est manifeste, *cautum est de modo, quo modo ne plus &c.*

4. *Gallias elegit provinciam, cujus provincia.*] Hoc modo pleraque etiam sequentis paragraphi pag. 209, 210. exponenda. Veluti: inter alia prodigia etiam imbrem pluit carne, quem imbrem &c. Sic Philenorum ara, locus, quem locum &c. Remigravit Romam die, quem diem &c. Idem certe Nomen, quod in posterioribus exprimitur, in prioribus onisum esse, patet ex Livio I. 1. *Et in quem primum egressi sunt locum, Troja vocatur*. Ubi manifestum deesse locum. Porro istis similia sunt illa Plauti Epid. I. 1. 80. *Neque ego nunc quomodo me expeditum ex impedito faciam. Consilium placet*. Ubi vide Gronov. &

legit, provinciam, cujus provinciæ. Ovid. 2. Metamorph. *Præsident tuta Deo, nemorum secreta subibis, Nec de plebe Deo, sed qui cælestia magna Sceptra manu teneo*, i. me Deo, qui Deus ego teneo. Sallust. Catil. *Sed ante*

tea

& ad Liv. II. 20. Sall. Jug. cap. 16. *Decretum fit, uti decem Legati dividerent regnum, cujus legationis princeps fuit L. Opimius*, cap. 17. *Africa habet ab ortu solis declivem latitudinem, quem locum Catabathmon incolæ appellant*. cap. 36. *Ante comitia, quod tempus haud longe aberat*. cap. 75. *Ex flumine, quam proximam esse a quam oppido diximus*. Nepos Datam cap. 4. *Aspis Cataonia tenebat, quæ gens jacet supra Ciliciam*. Cim. c. 3. *Testarum suffragiis, quod illi ὁσπαισµὸν vocant, ejectus est*. Hygin. fab. 275. *Thebas heptapylas, quæ septem portas habuisse dicitur*. Ubi sine iusta ratione Munckerus voluit, dicuntur. Lucas Act. Apost. XV. 17. *πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' ἧς ἐπικέκληται τὸ ὄνομα µη*. Et XXVI. 17. *ἐξαιρέσθους σὲ ἐκ τῆ λαοῦ καὶ τῶ ἔθνων, εἰς ὃν σὲ ἀποστέλλω*. Duriora etiam his sunt sequentia, in quibus palam itidem mutatur Genus & Numerus. Cic. Famil. XVI. 27. *Incredibile est, quæ ego illos scio fecisse*. de Senect. cap. 3. *Sæpe interfui querelis morum equalium, quæ C. Salinator, quæ Sp. Albinus, deplorare solebant*. Sall. Jug. 13. *Ut ex maxima invidia in gratiam & favorem nobilitatis Jugurtha veniret, quorum pars spe, alii premio inducti*. cap. 41. *Otio atque abundantia earum rerum, quæ prima mortales dicunt*. cap. 100. *Vigilias ipse circumire, non tam dissidentia futuri, quæ imperavisset*.

Qui locus perperam tribus diversis doctissimorum hominum notis & conjecturis sollicitatur. Ellipseos ratio eadem est, quæ in illis locutionibus, *tempus est legendi librorum*. Supple ergo, *futuri negotii eorum, quæ imperavisset*. Vide infra III. 8. 2. extr. Et similis pene Ellipsis in illo Plauti, quod ipse Gronovius Observ. III. 2. attulit & recte explicuit, ac defendit contra Salmasium, Bacchid. IV. 1. *Quæ imperavisti, imperatum bene bonis, factum illico est*, h. e. negotium omnium istorum, quæ imperavisti, imperatum est bene bonis, & factum illico, q. d. dictum factum, sicuti imperatum, sic & factum. Similia quædam superioribus a me allatis istic congestisse deprehendo Virum Doctissimum. Sallustiano simillimum etiam est, quod occurrit in Inscr. apud Sponium Itiner. To. I. p. 417. *Benefici. ergo. quæ. sibi. benigne. fecit*. h. e. beneficii istorum negotiorum, quæ &c. Adde his tandem Gellium Noct. III. 7. ubi quasi digito demonstrat memoratam a me Ellipsin: *Misti adversum illos peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit strenuissimos* Pone abesse viros, sicuti abesse poterat, & cognosce nunc ex eo, quod adest, etiamsi abesset, in priori conmate intelligendum fuisse virorum.

tea item conjuravere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua, quam verissime potero, dicam; id est conjurare conjurationem, de qua conjuratione dicam. Cicero 1. Philip. Ut natum te esse cives tui gaudeant, sine quo nec beatus nec clarus esse quisquam potest; id est, gaudeant gaudium, sine quo gaudio.

Aliquando tota oratio præcedens per aliud nomen explicatur, & est Syllepsis, quia concipimus totam orationem esse pro priore casu; aut deesse potius casum priorum: Livius 1. 3. *Inter alia prodigia etiam carne pluit, quem imbrem ingens numerus avium intervalitando rapuisse fertur. Sallust. Jugurth: Deinde Philenorum aræ, quem locum Ægyptum versus finem Imperii habuerunt Carthaginenses.* „[Corn. Nepos in vita Attic. *Tranquillatis rebus Romanis remigravit Romam L. Cotta, & L. Torquato consulibus, quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrymis desiderii futuri dolorem indicaret. Quem locum frustra viri docti mutare conantur.*] Similiter enim locutus est Cicero: *Plancus me retinet, sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat; quem ego diem si videro, &c. Idem Attico; Quin etiam feci, (quod profecto ante me nemo) ut ipse per litteras me consolarer; quem librum ad te mittam. Virgil. Arcumque manu celesque sagittas corripuit, fidus quæ tela gerebat Achates; Idem; Interea socios inhumataque corpora terræ Mandemus, qui solus bonos Acheronte sub imo est. Hujus generis sunt Parentheses illæ (ⁱ quæ tua est pietas) (quæ vestra libido est) Quin-*

5. *Quæ tua est pietas.*] Frequentissima est hæc locutio Ciceroni & aliis, hoc modo expedienda. Nempe, quum dicit Cicero ad Marium VII. 2. *Si mihi permisisses, qui meus amor in te est, concessissem cum coheredibus*, idem est, ac si dixisset, concessissem pro eo amore, qui (h. e. qualis, vel quantus) amor est meus in te amor. Vide

istic, ut & ad IV. 5. Manutium. Tacitus Hist. II. 37. *Neque Paulinum, quæ prudentia fuit, sperasse.* Simile est, quod apud Sallust. legimus, & turbavit Gruterum ac Ciacconium, Jug. cap. 31. *Nam illis, quantum importunitatis habent, parum est, immane male fecisse, h. e. parum illis est pro tanto importunitatis nego-*
tio,

Quintil. *Pædagogi aut sint eruditi plane, (quam primam esse*

tio, quantum &c. Sed sæpe etiam aliis in locutionibus omititur omne illud, ad quod relativum referri debet. Augustus apud Sueton. Claud. 4. *In præsentia quibus de rebus me consulis, curare eum ludis Martialibus triclinium Sacerdotum, non displicet nobis*, h. e. secundum id, quod attinet ad eas res, de quibus in præsentia me &c. Apud Liv. I. 32. in illa formula consulendi Senatus de bello, *Quarum rerum condixit pater patratus populi Romani patri patrato Latinorum, &c. dic, quid censes?* Intellige, de iis rebus, quarum rerum nomine condixit &c. Tacit. Hist. I. 14. *Ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat*, intellige, eo magis placebat. Sed nonnulla potius paulo intricatiora hic expediamus. Tac. An. II. 52. *Legionem, & quod sub signis sociorum, in unum conductos, ad hostem duxit*. Integrum foret, *legionem, & id negotium sociorum, quod neg. sec. sub signis erat, eos omnes homines* (per appositionem) *conductos, &c.* Livius III. 14. *Juniores, id maxime, quod Cæsonis sodalium fuerat, auxere iras in plebem*. Ubi abesse poterat *id*, sed quia adest, ex eo discimus intelligi negotium, & constructionem esse, *juniores, idque maxime negotium juniorum, quod negotium juniorum erat negotium sodalium Cæsonis, hi omnes auxere*. Plaut. Curcul. II. 3. 48. *Sed quo te misi, nihilo sum certior*, h. e. nihilo sum certior in eo negotio, quod curari a te volebam in eo loco,

quo loco te misi, vel si malis brevius, in eo negotio, de quo negotio te misi. Prius tamen supplementum confirmari videtur ex eodem Plauto IV, 5. I. *Hera quo me misit ad Patrem, non est domi*, pro, *Pater non est in loco domi, quo loco ad Patrem Hera me misit*: ut & ex Sallust. Jug. 104. *Marius postquam infecto negotio, quo intenderat, Cirtham redit*, h. e. inf. neg. eo loci, quo &c. Quin immo illud ipsum postquam hoc modo expediendum, ut suppleas, *post istam temporis horam, ad quam Marius rediit*. Vera me dicere, patebit ex duobus Cornelii Nep. locis inter se collatis. Arist. III. 3. ait, *decessit fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus*, h. e. *post annum quartum ejus horæ, vel ab ea hora, ad (καὶ) quam Themistocles &c.* Vel etiam, *ad annum quartum post eam horam, ad quam Them.* Nam ita locutus videtur Cic. de Senect. cap. 14. *Qui sex annos ante quam ego natus sum, fabulam docuit*, h. e. *ad sex annos ante eam horam, ad quam ego &c.* At priore modo Suet. Tiber. 60. *in paucis diebus, quam Capreas attigit*, scil. illius horæ, vel, *ab illa hora ad quam attigit*. Sic Curtius IV, 4, 19. *Tyrus septimo mense, quam optugnari cæpta erat, capta est*. Vide & Sanctium infra IV, 7. ad vocem *Post*, & Me istic. Alter Nepotis locus est in Cim. cap. 3. *Post annum quintum, quo expulsus erat*, h. e. *post an. qu. ab illo tempore,*

esse curam velim) aut se non esse eruditos sciant. Hinc nomen negotium subintellectum in relativo neutrali explicat etiam præcedentem orationem. Terent. Eun. *Qui habet salem, quod in te est*; id est, quod negotium. Cicer. *Perdifficilis Brute questio est (quod tu minime ignoras) de Natura Deorum*. Plautus Aulul. *De alia re te rescivisse arbitrabar, quod ad me attinet*. Terent. Adelph. *Et quod fortunatum isti putant, uxorem nunquam habui*, Sallust. Catil. *Interea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copiae concurrebant*: id est, cujus negotii. Et in plurali; Cicero 2. epist. *Cum Pompejo complures dies, nullis aliis nisi de Rep. sermonibus, veratus sum*; quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt: idem; *Eadem mentem comprehendimus colorem, saporem, odorem, sonum, quæ nunquam animus cognoscet*. Et in sacris; *Lunam, & stellas, quæ tibi fundasti*. Quo etiam in genere falluntur, qui pueris inculcant, genus neutrum⁶ concipere scæmininum; ut, *triste lupus stabulis*: nam deest πρᾶγμα, id est, negotium. Atque hæc juxta Latinorum veram præ-

re, quo &c. Vel post annum quintum illius temporis, quo &c. Nam ita Sueton. Galba 17. *intra sexium adoptionis diem*. Ubi pro tempore adoptionis habetur omne illud tempus, quod ab adoptione cœpit. Aliud vero est, licet eodem recidat, quando ait Terent I 1. 77. *In diebus paucis, quibus hæc acta sunt, Chrysis moritur*. Cicero Famil. V. 20. *triginta diebus, quibus rationes retulisses, deferri beneficia necesse est*. Cæsar B. G. III. 23. *opridum paucis diebus, quibus eo ventum erat, expugnatum*, & B. Civ. II 6. *diebus XL, quibus venit in conspectum*. Suet. Cæs. 35. *Pharmacem intra quintum, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in*

conspectum venit, horis, una proflixavit acie. Adde, quæ infra ad IV. 6. in Ellipsi Præpos. in, notavimus. Sensus autem est idem, qui in superioribus: scilicet intra tot dies & horas ab illo tempore, quo primum venit in conspectum, sed diversa est constructionis ratio: Nempe, in tot diebus, in quibus ipsis diebus &c. h. e. in quarum dierum initio &c. ita ut ille dies, quæ res gesta, prima sit illarum dierum.

6 *Concipere scæmininum*.] Videtur voluisse, concipere etiam masculinum aut scæmininum. Nam masculinum etiam sub neutro intelligi secundum illos, liquet ex sequenti exemplo, *Triste lupus*. Sed & res satis est nota.

præceptionem sunt disputata. Græci vero circa hæc licentius evagantur, qui postquam unum casum regunt, alium huic sine rectione annectunt, dummodo aliquid cum illo habeat societatis: ut, *utor libris, quibus habeo.* Vide *Hellenismum*.

Hic & Ille sic differunt, ut ait Laurentius, *duobus positis, Hic, refert propinquius, Ille remotius*; ut, Corydon & Thyrsis ducebant greges, hic oves, ille capellas. Sed (quod ignoravit Valla) regula hæc non est latinitatis, sed ad vitandam ambiguitatem; quum vero nulla potest contingere ambiguitas, parum refert, utro modo loquaris: ut, *Vidi Hectorem & Achillem, hunc Trojanum, illum Græcum.* 7 Cicero pro Rosc. *Quid est,*

7. Cicero pro Rosc.] Sic Idem Famil. VII. 2. *Postremo oderam multo peius hunc, quam illum ipsum Clodium. Illum enim (Clodium) oppugnaram, hunc (Bursam) defenderam. Et ille (Clodius) quum omnis Resp. in meo capite discrimen esset aditura, magnum quiddam spectavit, hic (Bursa) Simiolus animi causa me delegerat etc.* Tacitus Hist. II. 77. *Acrior disciplina victi, quam victores agunt. Hos (victos) ira & ultionis cupiditas accendit, illi (victores) per fastidium hebesunt* Plura vide apud Gronovium Patrem, Observ. III. 16. Notabilis etiam, & inprimis, est locus Sallust. Jug. 18. *Medi autem & Armenii accessere Libyas. Nam hi propius mare Africum agitabant: Gætuli sub sole magis haud procul ab ardoribus; hi que mature oppida habuere, Loco inspecto & paulo altius repetito patebit, quod recte jam monuit istic Glareanus, prius hi referendum ad Libyas; posterius non ad proximos Gætulos, nec*

ad Libyas, sed ad *Medos & Armenios*, de quibus etiam præcipue hoc loco agitur, sicuti paulo ante de *Persis* actum erat, ut qui una cum istis in Africam venerint, sed qui juxta Gætulos habitarent & more Nomadum in tuguriis, quum Medi & Armenii apud Libyas habitarent. Sed & sic Cæsar B. Gall. I. 1. quum divisisset Galliam in Belgas, Aquitanos, & Celtas seu Gallos, subjicit continuo, *Hi omnes lingua etc. differunt: Gallos ab Aquitanis Garumna fl., a Belgis Matrona & Sequana dividit. Horum omnium fortissimi sunt Belgæ: cujus rei rationem satis longam dein memorat, & per eam causam transit ad Helvetios, qui itidem reliquos Gallos virtute præcedant, quod sere quotidianis præliis cum Germanis contendant, quum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est, initium capit a fl. Rhodano, etc.* Quæritur

est, quod negligenter scribamus adversaria? quid est, quod diligenter consciamus tabulas? qua de causa? quia hæc sunt menstrua; illæ sunt æternæ: Idem 4. de Finib. in princip. Quum duæ sint artes, quibus perfecta ratio & oratio compleatur, una inveniendi, altera differendi; hanc posteriorem & Stoici, & Peripatetici, priorem illi egregie tradiderunt, hi omnino ne attigerunt quidem. Virgil. Urbem, quam dicunt Romam, Melibæe, putavi Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus Pastores ovium teneros depellere fœtus. Verum hæc, &c. Valerius Maxim. libro 2. cap. 7. Scipio Africanus gravius in Romanos, quam Latinos transfugas animadvertit; hos enim tanquam patriæ fugitivos crucibus affixit, illos tanquam perfidos socios securi percussit: Ibidem; Quorum nescio utrum majus dedecus fuerit, quod patria spei, an quod hostis metus nihil in iis reposuerit: hæc pro se, ille ne adversus se dimicarent, parvi pendendo: Idem lib. 5, cap. 4. de Scipione & Coriolano: Ille enim metu patriam pulsavit, hic verecundia. Atque ita sæpe apud Valer. Maxim.

ritur, quo ultimum hoc Eorum fit referendum, aut quid sub eo intelligatur. Davissius refert ad fines, & miratur, hoc ab Interpretibus non fuisse animadvertitum. At fines, qui proximo loco memorantur, sunt Germanici, non Gallici. Et ideo alii Interpretes, redire Cæsarem ajunt eo, unde digressus erat; non ergo quærent illi in proximis id, ad quod referatur hoc Pronomen, sed diserte censent dici hic Eorum una pars, ut supra, Ho-

rum omnium fortissimi sunt Belgæ. Vide Rhellicanum & Ciacconium. Hos autem Ego quidem longe prætulerim Davissio, satis proclivi ad miranda aliena in sequiorem partem. Nam revera per hæc Eorum reditur & respicitur ad id, quod ante dictum erat, Hi omnes, Horum omnium. Pronomina autem referri aliquando ad satis remota nomina, ex allato Sallustii loco manifestum est, qui idcirco cum hocce Cæsaris conferri debet.

CAP. X.

De Comparativorum constructione. Comparatum Nomen quid sit. Nullum regit casum. In Comparativorum Ablativis deest Præ. Prior de pluribus etiam dicitur. Comparativus non regit genitivum: nunquam pro Positivo ponitur. Quam non postulat semper casum similem precedenti.

Circa Comparativorum constructionem, nugis armati pugnant Grammatici. Multa confinxit Priscianus, Scaliger multa frustra philosophatur; egregie tamen ineptus est Valla, cujus studium fuit Latinam linguam compedibus constringere. Hic reliquos Grammaticorum dedit præcipites: ex Prisciani tamen lib. 3. in princ. sic de Comparativis præcipimus.

Comparatum nomen est, quod unum, vel plura, sui,

1. *Comparatum nomen est &c.* Vossius de Anal. I. 23. explodit hanc definitionem, & aliam eum J. C. Scaligero hoc modo formare malit: *Comparativus est speciei dictionis excessum significans, ad alterum relatum.* Vix video, quid interfit, aut præstet. Nam quod ait, *Titius est nemine popularium inhumanior*, per *magis* non posse exponi, falsum est. Decepit haud dubie Virum, quod non animadvertit, in illa expositione negationem, quæ latet in *nemine*, esse seorsim accipiendam, hoc modo: *Titus non est magis inhumanus homine ullo popularium.* Sic Auctor ad Herenn. IV. 10. *Negat se accedere posse, nec edificare etiam nunc audere.* Ubi in posterioribus repetenda ex *nemine* *Negat* vis verbi dicit, quasi scriptum esset, Dicit

se accedere non posse, & dicit se etiam nunc non audere edificare. Vide & infra ad III. 7. extr. & IV. 7. Porro quæ de vocula *magis* disputat, tanquam si & illa ipsa sit Comparativa, & proinde debeat & ipsa significare iterum *magis* supra suum Positivum, quo nihil infusius dici aut cogitari queat, ea verò ego infusa & falsa quam maxime arbitror. Nam Grammatici non volunt in expositione Comparativi adhibendam semper & necessario illam proprie voculam *magis*, sed quamcunque, ejus quæ sit significationis. Sed & quod *non negaturos* ait Grammaticos, id verò ego pernego, *Magis* esse comparativi gradus in arte Grammatica, quum sit vel Adverbium comparativæ solum significationis, cujus sunt & Præ-

fui, vel alieni generis superans, dissolvitur in positivum & adverbium *magis*, ut, *Cicero fuit eloquentior fratre; uberior Demosthene; Romanis facundior, ceteris oratoribus prudentior; Græcis, & Romanis, omnibus suavior, quo nemo vel Græcorum, vel Latinorum doctior*. Duo tamen hic sunt consideranda; quæ non solum Grammaticos, sed peritos etiam latuerunt. Primum est; Comparativa nullum calum regere; unde sunt illa, quæ Grammaticos conturbant: *Similior sum patri, quam matri: Litteris, quam moribus instructior: nulli omnium claritate inferior: Major quam pro numero sonus: celerius opinionione hominum*. Curt. lib. 5. *majorem quam pro flatu sonum edebat*. Alterum est; In comparativorum ablativis deesse *Præ*. vide *Ellipsim*. Nunc vero contra Vallam & eum sequutos, comparativa inter plura sui generis habere locum luce clarius ostendam: Plinius de tribus Pyramidibus, *Tertia*, inquit, *major prædictis, sed multo spectatior*. Sallust. de tribus filiis; *Te Jugurtha, qui etate, & sapientia prior es*. Val. Max. de tribus Tyrannis;

Tertium

positiones, *præ*, *ante*, & *supra*, vel potius origine sua Adjectivum positivi gradus. Dicitur enim *magis* & *magis*, plane ut *potis* & *pote*, unde Comp. *major* & Superl. *maximus*, per contractionem pro *magior* & *magissimus*. Nec obstat valde huic origini vel naturæ, quod usus has voculas adhibuerit tandem plane tanquam Adverbia extra rationem Generis & numeri, quum idem acciderit *potis* & *pote*. Plautus Amph. II. 2. 61. *Qui istuc potis est fieri*. Et in plurali, Pœn. I. 2. 17. *Dua potis sunt plus satis negotiis dare*. Terent. Adel. IV. 1. 5. *Ira fiat, & istoc si quid potis est vestius*. Vide & Sanctium infra IV. 17. & Me istic, sed & Vos-

sum de Anal. II. 21. Quia & alia existerunt olim, quæ per omne Genus tunc fuerunt adhibita, veluti *Prior* & *Posterior*, de quibus vide Vossium de Anal. II, 21. Quapropter quum dicunt Grammatici, Comparativum *dissolvi in positivum & magis*, idem est, ac si dixissent, explicari per *magis*, seu ejus significationem, positivo suo additam, & hoc utique est, *significare excessum* sui positivi, quod mavult Vossius. Ceterum *plura*, quod in Sanctiana occurrit definitione, pro uno tamen in explicanda comparatione est accipiendum, sicuti mox ostendemus.

Tertium te importuniorum superioribus habere cœpimus. Apul. l. 9. *E tribus junior.* Apud Horat. se comparat Hypermnestra reliquis fororibus l. 3. Oda 11. *Ego, inquit, mollior illis.* Plinius l. 36. c. 7. de generibus marmorum; *Viride cunctis hilarius*: idem l. 36. c. 9. de quadam navi; *omnibus, quæ unquam in mari visa sunt, mirabiliorum.* „ [Varro 2. rei rust. c. 5. *Boves Epirotici non solum meliores totius Græciæ, sed etiam Italiæ.* pro quo „ alii

2. *Totius Græciæ.*] Neutiquam tamen hic est casus, in quem proxime tendit Comparatio, ut nec casus Partitionis, sed casus, qui pendet seu regitur ab Ablativo, una cum præpositione comparationis, omisso per Ellipsin. Et proinde si dicas, *Boves Epirotici sunt meliores totius Græciæ*, est quidem, quod ad sensum, idem, ac si diceres, *optimi totius Græciæ*, non item quod ad rationem Grammaticam, secundum quam exponendum est, *meliores præ aliis bubus totius Græciæ*. Atque ita & Sanctius ipsum hunc locum interpretatur infra IV. 3. Similiter se res habet in iis Lentuli verbis ex Cicer. Ep. Famil. XII. 15. quæ mox Auctor adfert: *quarum (navium) minor nulla erat duum millium amphorarum.* Intellige, *navibus tot amphorarum.* Plane ut & in Plin. VII. 30. *Omniū triumphorum lauream adepte majorem*, ubi omissum *laureis*. Aliter vero accipienda verba Curtii X. 4. *In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt.* Heic enim, si modo locus est integer, genitivus occurrit partitionis, sed qui non pendet proxime a *tot* majora, sed a *tot*, *duo navigia*, quasi dictum sit, *duo navigia omnium*

navigiorum, quæ duo erant generis majoris, prout classis illa habuit majoris & minoris generis navigia. Quam interpretationem quare satis contortam dicat Ursinus Instit. Gramm. To. 2. p. 64. causæ satis non video, maxime, quum ipse eam post longas ambages tandem sequatur prorsus, *supplendo & exponendo, duo navigia ex numero navigiorum omnium reliquis majora.* Nam quid hæc differunt a meis? Certe sub *majora* me quoque intelligere ceteris vel *reliquis*, satis liquet ex iis, quæ in seqq. adtuli, & quod abesse per rationem Grammaticam locutionis istius potuisse censui vocem *majora*, ut quæ non pertineat ad Genitivum *omnium*, sed per se cum subintellecto suo Comparisonis casu consistat. Aliquid tamen in eo Curtii loco hæret ambiguitatis, quæ quia alienior est ab ejus stylo, ego sane accederem Freinshemio, & aliis, qui censent errore librarium factam transpositionem vocis *omnium*, eamque adjungendam *tot oculis*, quando sensus & constructio ipsa est expeditissima. Verba a Salmasio ad Solinum pag 991. allata, non designatis tamen locis, ex Tertulliano, A-

„ alii dicerent, Optimi totius Græciæ.] Valer. Max.

l. 4.

pulejo, Spartiano, ex quibus rem certam esse, Genitivum cum Comparativis construi etiam pro Ablativo, censet Urfinus, illa vero incertæ sunt probationis, & sequiorum insuper Auctorum. Ab istis enim non petitur ratio Linguae, præsertim quando antiquorum & meliorum consuetudini reperiuntur contrarii. Sed & in Spartiano (locus est in Caracalla cap. 2.) editur, *Patre superbior fuit*. Notat quidem Salmasius istic, Codicem suum habere *Patris*, sed quod corruptum videtur per causam primæ literæ sequentis vocabuli huic quoque perperam additæ. Locum Tertulliani, qui est in Apolog. cap. 40. minus recte accepit Vir Eximius, & dein ex memoriâ vel adversariis exhibuit, prout ipse eum explicuerat. Nec enim occurrit in eo *partem orbis*, sed verba sunt, *Memorat & Plato majorem Asia & Africe terram Atlantico mari ereptam*: eodem fere sensu, quo mox subjicit, *vis undarum Lucaniam Italia abscissam in Sicilia nomen relegavit*. Manifestum arbitror, *Asia & Africa* vel esse Dativos, vel, si Genitivi sint, regi a voce *terram*, ut adeo neutiquam ille locus probet, ad quod probandum adhibetur, & inde liqueat, quam male faciant, qui sola auctorum verba citant, ut inspicere & examinari nequeant. Appuleji verba ex Metamorph. IX. p. 168. *nec tamen sui molliorem provocaverat*, corrupta sunt haud dubie, partim quia oportuno destituuntur sensu, quam ille, ad quem

hæc referri debent, alterum certe non provocaverit, partim quia a MSto Colvii prorsus absunt. Ceterum ut ad Genitivum illum partitionis redeamus, recte is etiam Comparativis additur, sed & Positivis, æque ac Superlativis, neutiquam vero ab iis regitur. Manifestum id utique ex illis locis, in quibus præter Genitivum etiam usitatus comparationis casus occurrit. Veluti in istis Melæ, quæ Auctor protulit; *Eorum, qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor*. Et, *Sylvarum Hercynia, ut major aliis, ita & notior*. Potuisset sane in posteriori etiam omitti *et aliis*. Id vero si factum fuisset, per Ellipsin tunc tamen fuisse intelligendum tale quid, ex eo, quod adest nunc, videmus. Et sic abest ille casus in Cic. de Offic. II. 9. *Harum duarum justitia plus pollet, scilicet altera*. Sic illud Plauti in Capt. *Regum Rex regali* h. e. vel, *Rex Regum* (ut *Urbs Urbium*) *regali* Ceteris, vel, in numero *Regum, regali* ceteris *Rex*. In quo Genitivi non alia est ratio, quam in illo Suetonii Claud. cap. 28. *Libertorum præcipue suspexit Posiden*, h. e. ex libertis. Vide & cap. seq. num. 2. & Sanctium nostrum infra IV. 3. ad Ellipsin *Ex numero*, ut & Voss. de Construet. cap. 10. & 15. Porro autem habet comparativus revera quidem locum inter plura sui generis, sed tamen comparatio ipsa inter duo tantum instituitur, h. e. si quando quid comparatur pluribus, vel omnibus

I. 4. c. 3. *Fabrizius Luscinus honoribus & auctoritate, omni civi temporibus suis major, censu par unicuique pauperum: Idem lib. 5. cap. 3. Neminem Lycurgo aut majorem aut utiliorem Lacedamon genuit. Columella lib. 6. Nonnunquam etiam in olea unus ramus ceteris aliquanto latior est. Plinius Junior, Dies alibi, hic nox nigrior, & densior omnibus noctibus. Curtius lib. 6. Mare Caspium dulcius ceteris. Apulejus lib. 2. Floridum, Fuit Hippas e numero Sophistarum, prior omnibus. Lactant. Omnes Sibyllæ unum Deum prædicant, maxime tamen Erythræa, quæ celebrior inter ceteras habetur. Quem locum imprudentissime damnat Valla I. 13. quum ipse, qui alios audacter carpit, audeat dicere. Hic vero ipse Sanctius gravissime errat. Vide quæ diximus hoc de loco in Præfatione. cap. 8. de reciprocatione; Posterior, quæ & quarta est causa. Sed ego te, licet immerentem, defendam Valla. Cic. I. de Natura Deorum; Mundum rotundum esse velint, quod ea forma ullam neget esse pulchriorem Plato: ibid. Elephantum belluarum nulla prudentior: ibid. Quæ figura, quæ species humana potest esse pulchrior? & paulo post; Forma quoque esse pulcherrima debeat, nec esse humana ullam pulchriorem: & infra, Num etiam est una omnium facies? nam si plures, aliam esse alia pulchriorem necesse*

omnibus alijs, tunc hæc simul juncta pro uno sunt accipienda. Itaque quum ait Ovidius, Tanto formosior formosior omnibus illa est, comparatio instituitur inter duas quasi partes omnium, quantum est, formosarum, quæ sunt, una illa, & post eam reliquæ omnes simul sumptæ. Ut adeo minime ridicula, ut ait Sanctius mox pag. 220. 221. sit illa sive defensionis Vallæ, sive expositio locutionis, quando ajunt Despaute-rius & Ascensius, in eo, Cicero

est doctior Italis, deesse, reliquis vel ceteris, vel omnibus. Etenim ita diserte utique Curtius, Mare Caspium dulcius ceteris. Ac Gellius, Qui eorum prior alijs esset. Sed & multa hic memorantur exempla locutionum, quæ extra controversiam hanc sunt; veluti, Neminem Lycurgo majorem genuit Lacedamon. Quæ species humanâ potest esse pulchrior. Quo ego me majorem non vidiſſe cenſeo. Et similia multa, quæ nemo in dubium potuit vocare,

*vecesse est: ibid. Itaque in illis selectis, brevibusque sententiis hæc prior sententia est: idem de Oratore, Cumque illo nemo nec integrior esset in civitate, neque sanctior: idem Officiorum 1. Sed omnium societatum nulla præstantior, nulla firmitior, quam, &c. Idem lib. 1. de Natura Deorum; Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniendis, vel judicandis acrior Aristotele? Idem 2. Officior. Rerum autem omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligere. Idem, citante Nonio; Omnium autem rerum ex quibus aliquid acquiritur. Idem epist. 5. libro 9. Nemo est illorum omnium mihi te jucundior. Lentul. in epistolis Ciceronis; Idcirco naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarum. Curt. lib. 9. In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt. Sed hæc duo testimonia reprehendunt imperiti. Plin. Animalium fortiora, quibus sanguis crassior. Curtius libro 6. Cleander priores eorum intromitti jubet. Gell. lib. 14. cap. 7. Qui eorum prior aliis esset. Pompon. Mela de Danubio; Eorum qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor: idem lib. 3. cap. 3. Sylvarum Hercinia ut major aliis, ita & notior. Cornel. Nepos in Thra-sybulo; Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. Sed quando semel coepimus, addamus & poetarum testimonia. Hom. Iliad. 3. Ζεῦ Πάτερ, ἔτις σεῖο θεῶν ὀλωότες ἄλλοι, id est, Jupiter pater, non (est) Deorum aliquis te perniciosior, Virg. 8. Æneid. Sed cunctis altior ibat Anchises. Ovid. 3. Metam. Nam doctior illis Ismenis Crocale: idem 13. Omnibus inferior, quas sustinet arduus Æther: idem in Leandro; Tanto formosis formosior omnibus illa est: idem 1. Metamorph. Sanctius his animal, mentisque capacius altæ: ibidem de Zonis; Quinta est ardentior illis: ibid. Non illo melior quisquam, vel amantior æqui, Vir fuit, aut illâ reverentior ulla Dearum: idem 2. Metamorph. Quanto splendidior quam cætera sidera fulget Lucifer, Et quanto
quam*

quam lucifer aurea Phæbe: Tanto virginibus præstantior omnibus Herse. Horatius 4. Carm. *Ceteris major, tibi miles impar.* Plaut. Captivis; *Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior:* idem Stichus; *Verum ex multis nequiores nullum, quam hic est:* ibid. *Conspicatus sum interim cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo:* Idem Casina; *Te sene omnium senum neminem esse ignaviozem.* Papin. Statius libro 3. Theb. *Cunctisque prior Cadmeus Heros;* idem lib. 6. *Prior omnibus Idas proficit.* Martial. lib. 11. *Hic totus volo rideat libellus, & sit nequior omnibus libellis.* Ex his tam multis hæc velim colligas; Primum Comparativum inter plura sui generis habere locum; atque adeo cum genitivo plurali inter plura sui vel alieni generis; deinde errasse Priscianum, Diomedem, Donatum, Servium, & Laurentium, qui comparativum, Prior, de duobus dici tantum præceperunt: errasse etiam Laurentium, & eum sequutos, quum inculcant, 3 comparativum inter duo tantum regere genitivum pluralem: nam hoc monstri simile est, si dicas genitivum illum, qui sit partitionis, regi a comparativo: quum enim dicis; *Oculorum dexter est acutior, deest, sinistro, vel, quam sinister.* Itaque comparatio non fertur in genitivum; imo vero deest, ex numero: ut in Ellipsi. Istorum error convincitur, quum inter duo comparativum habet præpositionem *De*, vel *Ex*. Cæsar 1. Civil. *Sed ex propositis consiliis duobus, explicitius videbatur*

3. Comparativum inter duo tantum regere Genitivum] h.e. posse tantum adhiberi Comparativum cum Genitivo partitionis, si eo Genitivo duæ tantum res notentur, non vero, si plures. Et proinde recte dici, *formosior virginum illarum hæc est*, de duabus, non vero de tribus, pluribusve. Et sane frequentioris est illud u-

fus, sed tamen nec alterius deesse exempla, tum rationem Grammaticam utriusque esse eandem, ex modo a me, ut & a Sanctio & Vossio, disputatis constare potest. Nolim tamen temere ita loqui, prout nonnulla mox Sanctius ex Vulgata versione Scripturæ S. adfert.

videbatur ad Ilerdam reverti. Postremo ridiculam esse defensionem Despauterii & Ascensii, quum defendunt Vallam, dicentes, in hujusmodi sermone, *Cicero est doctior Italis, deesse, reliquis, vel cæteris.* At Valla non diceret, *medius digitus est cæteris major;* nam reprehendit Lactantium de Sibyllis dicentem; *Quæ celebrior, & nobilior inter cæteras habetur:* Nec diceret Valla ad illud Ovidii, *Quinta est ardentior illis, deesse, cæteris.* [At Vide Vallam I. 13. ubi ait, *Malim dicere per Comparativum, sed in Ablativo, Majus cæteris.*]

Ex his igitur liquido constat non esse reprehendendas phrasas illas in sacris litteris; *Major discipulorum, minor fratrum:* & illud Pauli ad Corinth. 1. cap. 3. *Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc; major autem horum est Charitas.* Hic ego non video, præcipue si Græca consulas, quomodo melius hoc potuerit enuntiari; nam Græci non fere aliter loquuntur: Matthæi cap. 13. de grano sinapis, ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶ πάντων σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μείζον τῶν λαχάνων ἐστὶ: id est, *Quod minus est omnibus feminibus, quando autem excreverit, majus est omnibus oleribus.* Eadem verba repetuntur Marci cap. 4. Sapient. 7. *Omnibus mobilibus mobilior est sapientia:* Item Sapient. cap. 10. *ut scirent omnium potentiores esse sapientiam.* Daniel cap. 9. *Quod esset honorabilior hominum.* Anacreon χαλεπώτερον δὲ πάντων, id est, *quod omnium difficilius:* & vulgatum illud, quod adducit Suidas; πάντων δὲ ἀνθρώπων σοφώτερος Σωκράτης, id est, *omnium hominum sapientior Socrates.* Celebris ad nostram doctrinam locus est apud Hor. 1. 3. Oda 6. *Ætas parentum pejor avis tulit nos nequiores, mox daturus progeniem vitiosorem.* Vides 4 tria ex ordine comparativa, non, ut Gram-

4. *Tria ex ordine comparativa*] Sed in omnibus comparatio vera est inter duas partes, veluti, paren-
 tes peiores fuerunt avis: nos sumus nequiores Parentibus: progenies nostra erit vitiosior nobis.

Grammatici docent, post comparativum addendum superlativum. Martialis item lib. 5. Epig. 2. *Creta dedit magnum, majus dedit Africa nomen, Nobilius Germania.* Cicero 6. Paradox. *Filiam quis habet? pecunia opus est, duas? majore; plures? majore etiam.*

Illud insuper non fuit omittendum, quod Scaliger & alii docti contra Quinctilianum viderunt, comparativum

5. *Comparativum nunquam sumi pro positivo*] Quinctiliani verba sunt IX. 3. *Utumur vulgo & Comparativis pro Absolutis, ut quum se quis infirmiores esse dixerit.* Quibus deceptus fuit Valla, ut affirmaverit Eleg. I. 12. contra Priscianum, Comparativo nunquam imminui significationem Positivi. Vossius quoque Anal. II. 23. *ocius, complures*, aliaque nonnulla simpliciter pro Positivis accipi posse asserit. Sed recte tamen in lib. de Construct. cap. 16. *ocius* exponit per Ellipsin & dictio. *Complures* vero eodem modo sumitur, quemadmodum *maiores* in familiis, *seniores*, *juniores* in Civitatibus, vel collegiis, *majora* navigia in classe. Eadem enim horum omnium ratio, ut intelligatur, in numero, vel *pra aliis ejusdem generis*. Posses etiam in *re* *Complures* intelligere *prater consuetudinem*. Nepos Hannib. 12. *Plures prater consuetudinem armatos apparere.* Terent. Phorm. IV. 3. 6. in eodem commate jungit *multa compluria*: *Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria*, scil. narrata sunt. Ubi manifeste posterius auget quasi corrigendo id, quod prius erat dictum. Male ergo etiam Sinnius Capito apud Gellium V. 21. *Pluria sive Plura absolutum*

esse sive Simplex, (h. e. positivum) non *Comparativum*, tradidit. Et debile prorsus istius sententiae adjuvamentum est, quod *compluries* quum dicimus, non *comparative* dicamus: ab eo autem, quod est *Compluria*, adverbium sui factum *Compluries*. Etenim *Compluries* idem notat, quod *sapius, sapiuscule*, quorum significatio nihil impedit, quo minus alterum sit vere Comparativum, alterum Comparativae originis. Magis autem illos, qui Comparativos etiam pro positivis poni ajunt, juvaret forte, quod occurrit aliquando *Magis* cum illis Comparativis, quae proinde tunc nihil amplius significare possunt, quam Positiva. Nam quid est *magis locupletior* aliud, quam *magis locuples*? Sed hoc eodem modo accipiendum, quo omnia, quae habent Pleonasmum significationis, ut *rursus reverti, rursus denuo, praemittere prius, predicere prius, subnexus aliquid, nimis demoror, Insanum valde deamat, propere ocius, iterum mihi iterum*. In his, quae Plautina sunt omnia, non mutatur significatio vocabulorum, sed augetur insuper. Et sic res habet etiam in Comparativis incremento quodam auctis; veluti quum ait idem Plautus: *Nulla res magis plus negotii habent*,

rativum nunquam sumi pro positivo, sed debere intelligi calum comparationis: ut, *sum paulo infirmior*, *supple, solito*, vel *quam antea*: *Ocyus hic venite omnes: supple, dicto*; ut; & *dicto citius tumida æquora placat*. Neque vero assentior Varroni (si modo Varronis sunt, quæ citant Servius, & Laurentius lib. 1. cap. 12.) *Juvenior*, inquit, & *senior comparativi sunt* ⁶ *per diminutionem*; *Senior*, non satis *senex*; *Junior*, non satis *juvenis*, vel *intra juvenem*; sicut *Pauperior*, *intra pauperem*. Simile quiddam ex Varrone citat Censorinus de die natali cap. 14. *Usque ad sexagesimum annum Seniores vocitatos, quod tunc primum senescere corpus incipiat; inde usque ad finem vitæ unius cujusque quintum gradum factum, in quo qui esset, Senex appellaretur, quod ea ætate corpus senio laboret*. Gellius lib. 10. cap. 38. eadem fere videtur sentire, quibus oppono Quintil. lib. 3. cap. 1. de Iso-
crate

bent, Magis modum in majorem, Amplius plus, Magis majores nugæ egerit. Vide omnino infra IV. 9.

6. *Per diminutionem*] Intelligendum hoc de effectu significationis, quo adeo verum id est, ut etiam a Comparativis deducantur deminutiva, veluti *duriusculus, longiusculus, putidiusculus*. Atque ita, si dicam ex. gr. *Tristior erat*, minus revera significo, quam si dixissem absolute, *Tristis erat*. Ratio est in promptu, quoniam hæc locutio plena est, & simpliciter affirmat tristitiam hominis, illa vero Ellipsis habet relativam ad aliud, quæ Ellipsis, non vero Comparativa vocabuli forma, minuit significationem. Nam cum isto modo loquor, idem est, ac si dicerem integre, *paulo tristior est, quam solebat esse*, vel, *quam antea fuit*, Gell. IV. 1. *quæspiam Grammatica rei doctior* h. e. non

ita prorsus & absolute doctus, sed tamen aliquantum doctior vulgo. Diserte Terentius addidit paulo. *Heaut. II. 1. 8. Ubi adhibet plus paulo. & Eunuchus II. 3. 23. Si qua est habitior paulo*. At Plautus absolute, *Epidico I. 1. 7. Videre corpulentior atque habitior*, h. e. paulo habitior, quam ante fuisti. Sic Plancus apud Cic. *Famil. X. 8. Si cui forte videor diutius tenuisse suspensam spem reip.* h. e. paulo diutius, quam expectabatur. Sic ergo & *Seniores*, apud Censorinum & Gellium, dicuntur per Ellipticam relationem ad reliquos Civitatis Romanæ Viros, qui *Juniores* illis erant. Plane ut apud Livium III. 14. *Seniores & Juniores Patrum*. Vide & Voss. de Construct. cap. 19. Nihil tamen hæc obstant, quo minus *Senior* notet etiam *Seniorem Sene*, quod frustra a Sanctio his opponitur.

trate scribentem, *Eo jam seniore* (octavum enim & octogesimum implevit annum) Ovid. 2. Trist. *Sospite sic te sit natus quoque sospes, & olim Imperium regat hic cam seniore senex*, id est filius senex, cum patre seniore. Mart. lib. 6. in principio; *Cui pater aternas post sacula tradat habenas, Quique regat orbem cum seniore senex*. Virgil. lib. 5. *Affueti sylvis comites senioris Aceste*: idem, *Ævi maturus Acestes*: & 2. Æneid. de Priamo; *Senior*: idem de Charonte lib. 6. *Jam senior, sed cruda Deo viridisque senectus*, id est, magis quam senex, hoc est, aliquantum sene senior. Plinius de apibus lib. 11. cap. 10. *Seniores intus operantur*. Cicero de Senectute; *Tum etiam Calo loquutus, quo erat nemo fere senior temporibus illis, nemo prudentior. Facio te certiore*, non est facio te certum, sed Romanæ urbanitatis causa, ne viderentur docere alios, dicebant, *Faciam te certiore*, scilicet, quam tu es: Sic majores nostri; sic plures horas, scilicet, quam unam. *Plus eo*, dixit Terentius.

Particula *Quam* non semper petit similem casum præcedenti, ut imperiti docent: nec enim dices; *Utor Cicerone doctiore quam Sallustio, habeo vestem Titii melioris quam Sempronii*: sed 7 addes aliud verbum; ut; *dedi pecunias Titio fideliori, quam Sempronius est*. Cicero ad Quint. *Dixitque aperte se munitiorem ad custodiendam vitam suam fore, quam Africanus fuisset*. „ [Terent. A., delph. act. 4. sc. 5. *Quo vir multo melior es, quam ego sum*] Liv. lib. 26. *Ut gloriari possis, multo fortiore*,
quam

7. *Addes aliud verbum*] Quod, si quando omittitur, intelligendum. Neque vero unum modo verbum, sed sæpe integrum comma. Tac. An. III. 54, *Corruptus animus haud levioribus remediis reslinguendus est, quam libidinibus ardescit*. Supple, quam sunt istæ libidines, quibus libidinibus ardescit, vel adhuc plenius, levioribus remediis præ ea

re, ad quam sunt istæ libidines, quibus libid. &c. Sic Sall. Jug. 63. *In potestatibus eo modo agitata, ut ampliore, quam gerebat, dignus haberetur*. h. e. ampliore, quam erat potestas ea, quam gerebat. cap. 86. *Aliquanto majore numero, quam decretum erat, in Africam profectus* h. e. quam erat is numerus, quo numero eum proficisci decretum erat.

quam ipse es, virum abs te occisum, Valer. Max. lib. 3. cap. 2. *Ut gloriari possis, fortio- rem aliquanto virum, quam ipse es, tuo jussu esse interemptum.* Cicero lib. 1. de Invent. *Si vicinus tuus meliorem equum habet, quam tuus est: idem ad Pompejum; Ubi tibi multo majori, quam Africanus fuit, me non multo minorem, quam*⁸*Laelius, facile & in Rep, & in amicitia adjunctum esse pati- are.* Plaut. Curc. *Meliorem, quam ego sum, suppono tibi:* „ [idem „ Casin. *Lepidiorem uxorem nemo, quam ego habeo hanc, „ habet.*] Cicer. *Nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum.* Itaque Rectus Rectum petit, cum *quam*, expresso vel subintellecto Verbo; ut, *Cicero doctior est, quam Sallustius.* Aliquando particula *quam*, præcedente Accusativo petit Accusativum. Terent. *Ego callidiorem hominem, quam Parmenonem, vidi neminem;* ubi aliud verbum, *vidi*, supplendum est: non enim ex vi & natura particulae *quam*, accipimus similem casum præcedenti, si verbum subintellectum illum non regat. „ [Si „ milis ratio est particulae atque post comparativum; ut „ ex hoc Plauti loco discimus Cas. act. 5. sc. 1. *nec sal- „ laciam astutiorum ullus fecit poëta, atque ut hac est fabre- facta a nobis.*]

8. *Laelius*] Scil. fuit, quod ex superioribus potest repeti. Sed omnes Codd. habent *Lali- um*, testibus Gebhardo & Grævio, quod ideo præferendum, sed longiore expediendum Ellipsi, quasi dictum esset, *quam Laelium fuisse scimus.* Simile est illud

Suetonii Tib. 34. *dimidiatum a- prum affirmans omnia eadem habere, quæ totum.* h. e. quæ totum habere constet. Et Claud. 40. *Nihil habere se vociferatus est, quare eos demereatur; si quem alium, & se li- berum esse: pro si quem alium li- berum esse putant, & se &c.*

CAP. XI.

Superlativa neque casum regunt, neque magis comparant, quam Positiva. Positiva etiam junguntur Genitivo Plurali.

Perverſa Grammaticorum opinio ita late pervagata est, ut jam fere nullis machinis labefactari queat: jam

jam enim persuasum est omnibus * tres esse gradus in com-

1. *Tres esse gradus &c.*] Cum de usu rerum constat, inane est, receptis dudum appellationibus litem movere, quæ in Systemate linguarum, quarum norma & usus loquendi est in potestate inconstantissimi vulgi, & proinde sæpenumero varius & incertus, non solent, nec possunt semper, ita accurate & per omnia rebus ipsis respondere. At hæc *Graduum* appellationes a Grammaticis sunt profectæ, æque ac aliarum rerum, scil. *Casuum*, *Generum* &c. Difficile autem fuit & illis, Vocabula invenire, quæ omnem earum rerum naturam complecterentur & declararent. Ut alibi, ita & in hisce accidere debuit, a potissima parte ut fierent denominationes, Appellaverunt ergo Grammatici *Gradus Comparationis*, quoniam illi inter se comparati, vel juxta se positi, alius alium exsuperat, ut si dicam, *Titius est doctus*, *Mævius doctior*, scil. Titio, at *Sempronius doctissimus* scil. eorum, quos modo nominavi, quibus proinde ille est doctior, & cum quibus eum sic quasi comparo. Proprie autem primus, si per se solus consideretur, nec reliquos *Gradus* admittat, non est *Gradus*, nedum *Comparationis*, quia tantum *Ponit* & affirmat rei descriptionem, sine ullo istius descriptionis *Gradu* aut *Comparatione*. Quæ & causa est, quare *Positivus* satis recte dicatur, vel etiam *Absolutus* & *Simplex*, ut fit apud Gellium Noct. Att. V. 21. Quod autem talia sint *Adjectiva*, quorum *Gradus* præter

Positivum nulli sint, aut possint per causam suæ significationis esse in usu, liquido ostendit Doctiss. Ursinus Instit. Sect. III. c. 28. *Comparasio* itaque aut *Gradus* tunc nullus statui potest, sed potest, si plures in eodem *Adjectivo* reperiantur significationis aut descriptionis *Gradus*, qui si cum *Positivis* conjungantur, tribuunt etiam illi speciem quandam *Gradus*, & *Comparationis* vim. Nam, ut cœpi probare, quum dico simpliciter, *Titius est doctus*, nullum dico *Gradum* aut *comparationem*, at si dico, *Titius est doctus, sed Mævius est doctior*, tum vero significo Titium esse minus doctum, quam Mævius est. Tertius vero, quia supra alios, sive plures sive omnes, excessum quandam notat, notat simul *comparationem* quoque aliquam, quæ in illo supra alios excessu inest. Hinc ergo, quod adfert Auctor, *Gratissima mihi fuerunt literæ tuæ*, intelligendum in eo, inter & ante omnes alias res, vel literas. Quocirca revera etiam *Comparationem fieri* tertio gradu censet Vossius Anal. II. 23. Et sane si, ut ipse Sanctius fatetur num. III. per *Superlativum* fit *comparatio* tunc, quando accedunt præpositiones non modo *Ante*, & *Præter*, sed & *Inter*, quæ ratio est, quare non item fiat *comparatio* accedente *Genitivo partitionis*? in quo, ut ipse passim inculcat, intelligitur *Ex numero*, cujus utique eadem est vis, quæ est & *Inter*. Sed inferent, hunc *graduum ordinem*, seu tertii *gradus* significationem aliquam

Com-

comparatione, *Doctus, doctior, Doctissimus*; quod in præ-

Comparisonis supra omnes, destrui eo, quod interdum secundus plus significet ipso tertio. Vide infra num. XI. & Voss. d. I. Ego vero vix putem, Comparativum unquam per se plus significare Superlativo. Nam in huiusmodi locutionibus, in quibus id videtur, sæpe est aliquid, quod accedit ad ὀξύμωρον, quo contraria duo simul præter expectationem affirmantur, sicuti in illo Cæli Ep. I. *Ea palam secreto narrantur inter paucos*. Cui simile fere est, quando quem dico *doctiorem, quam qui sit doctissimus*. Sed forsan dicendum potius, inesse in eo & in reliquis pene omnibus negationem ejus, quod modo dictum fuerat. Etenim si tu Titium *doctissimum* vocites, ego vero Mævium *doctiorem* esse reponam, eo neutiquam significo, *doctior* esse amplius quid, quam *doctissimus*, sed nego, Titium esse omnium *doctissimum*. Quocirca quum dicit Cicero, *Ego inferior sum, quam tu, quæ es miserrima*, in eo inesse videtur negatio seu potius Exceptio sui ipsius ex eo, quod de Terentia affirmarat, tanquam omnium aliorum Hominum miserrima, sed præter Ciceronem, qui etiam ipsa sit inferior, vel immodica quædam locutionis ὑπερβολή, sicuti innumera sunt tales in Oratoribus & Poëtis, vel denique *miserrima* notat istuc simpliciter valde miseram. Nam certe neutiquam negaverim, Superlativum sæpe etiam absolute sine ulla prorsus Comparisone illo sensu poni, siquidem id usu af-

fatim obtinuit, & maxime in encomiorum epithetis; verba autem usu valent. Quin immo, ut vere loquar, Superlativum proprie non significat (Vide & infra ad num. IX.) disertam comparationem unius cum altero, seu unius exsuperantis in eo genere, de quo agitur, alterum, quippe quæ fit inter duo tantum; seu inter *par* aliquod, unde etiam *comparare* deducitur; sed notat excellentiam plerumque & excessum, ut modo dixi, super omnia alia, (Vide & infra num. XII.) & aliquando simpliciter aliquam modo exaggerationem positivæ significationis. Ut quam ait Nepos Agel. 8. *Ut eorum ornatus non modo in his Regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem praberet*. Manifeste hic per *beatissimum* non significatur excessus beatitudinis ultimus, qualis creditur esse in Regibus, sed modicus plane, & aliquantulum vulgarem hominum fortunam excedens: atque adeo eodem prorsus modo sumitur, quo in negationibus dici solet *non valde beatus*, cui locutioni proinde accurate aliquando respondere Superlativum hinc patet. Porro etiam hæc causa est, quare tertius gradus vocetur *Superlativus*, h. e. qui intensiorem primi gradus significationi *superinfert*, modo ita, ut superaddat, quantum potest, h. e. summum supra alios in ea significatione excessum, modo ut eam modice, sed tamen valide etiam, intendat, ut sit in absoluto Superlativi usu. Plane uti *superlatio Veritatis* Cice-

præsentia, si attentis animis excipiamus, facili negotio dissolvemus. Sola nomina comparativa comparant: nam in illis, *Gratæ mihi fuerunt litteræ tuæ*, & *Gratissima mihi fuerunt litteræ tuæ*, nulla est comparatio, sed quædam amplificatio qualitatis in *superlativo*, ut vocant; nam hoc nullum aliud pejus nomen potuit inveniri. Sed nos hoc nomine utemur, ut tantum intelligamur, siquidem ita fert Barbarorum usus. Hispane dicimus, non per comparationem, sed per incrementum, *Es hombre doctissimo*; *es muy hermoso*; *es hermosissimo*. Nullam igitur in his nominibus esse comparationem, argumentis convincam necessariis.

I. Grammatici ipsi fatentur, Superlativum idem significare, quod positivum cum adverbio *valde*; ego dicerem, cum adverbio *maxime*; ut *doctissimus*, id est *valde doctus*: seu *maxime doctus*: ubi ego nullam comparationem video. At dices, in Superlato absolute posito hoc facile potest concedi; dubium est, si genitivus pluralis accedat: tunc enim non videtur ullo modo excludi posse comparatio.

II. Accedat igitur secunda ratio. Hæc comparatio, quam

Ciceroni & Auctori ad Herenn. notat orationem, quæ veritatem aliquantum auget vel minuit, h.e. veritatem seu affirmativam, seu negativam, supra ipsius veri modum intendit. Liqueat ex his, non adeo alienum aut absonum esse hoc *Superlativi* nomen, ut nullam aliud pejus inveniri potuerit, quod ait hic loci Sanctius. Secundus vero Gradus *æξ* *εξοχῆς* dicitur *Comparativus*, quoniam propria illi est proprie dicta comparatio, qua semper com-

paratur quid cum uno alio, seu, si quidem cum pluribus, cum iis tamen tunc simul junctis, & pro uno habitis; & idcirco ei præter Genitivum partitionis adiungitur etiam casus vel expressus vel intellectus, qui a præpositione regitur; & in quem fertur directe ipsa Comparatio. Atque ita diverso respectu possunt aliquo modo tres illi gradus appellari *comparationis*, sed tamen secundus maxime, immo proprie, est *Comparativus*.

quam tu existimas, ² fit etiam apte per positiva, etiam cum genitivo plurali; Ut *sancte deorum*; *Sanctissime deorum*. Plinius lib. 13. *Inter omnes potentissimus odor*. quo sensu dixit Livius lib. 36. *Inter ceteras pugna fuit insignis*, Virgil. 4. *Æneid. Sequimur te sancte deorum, quisquis es*. Et sæpe apud Homer. *Δῖα θεῶων*, id est, *diva Dearum*. Unde Ennius; *Dia Dearum*: idem; *Respondet Juno Saturnia sancta deorum*. Sic dicimus; *Una sororum*, *Unus Gallorum*, vel *ex Gallis*, *Primus sapientum*; *Medius digitorum*. *Octavus sapientum* dixit Horatius. Ovidius *Metamorph. Mite Deum numen Bacchus*. Liv. *Macedonum fere omnibus, & quibusdam Hadrianorum, ut manerent, permisit*. Plin. *Lanarum nigrae nullum colorem bibunt*. In omnibus iis deest, *ex numero*, ut in ipsis Superlativis. Vide *Ellipsin*. Græci sæpissime utuntur genitivo plurali cum positivis, in quibus credo deesse *ωὶ*. Apollonius lib. primo *Argonaut. ωὶ γὰρ βαθυλῆι & ἄλλων Νήσων*: id est, *præ aliis fertilis insulis*. Hesiodus in *Ergis*; *Ἰαπετιονίδη πάντων περὶ μῆδεα εἰδώς*, id est, *Japetide ex omnibus consilia sciens*. Aratus de *Ariete*; *ωὶ γὰρ πολέων εὐάστερός ἐστι*; id est, *præ multis enim fulgidus est*. Apollonius rursus superlativo jungit *ωὶ*, l. 2. de *Phineo*; *ὅς περὶ δὴ πάντων ὀλωτάτα πῆματα ἀνέτλη*; id est *qui præ omnibus miseriam passus gravissimam*. Frequentius addunt Græci *ἐν*; Aristoph. *Equitib. φίλτατε ἐν τῷ ἄλ-*

λων

2. *Fit etiam apte &c.* Nullum est hocce argumentum, ad probandum, nullam esse in Constructione Superlativi cum Genitivo comparisonem, quia eodem modo etiam Positiva construuntur. Nam eadem Positiva construuntur etiam ut Comparativa cum Præpos. *Præ*, ut apud Cicer. *Tu beatus præ nobis*. Vide infra IV. 6. Nec tamen inde con-

ficiet, ut opinor, Sanctius, nullam ergo fieri ista Comparativi gradus constructione Comparisonem, quod hic illo argumento affirmat de Superlativis. Adde, quod neque Positiva sint prorsus aliena ab aliqua Comparisonem facienda, ut paulo ante ostendimus, & vel ex his ipsis Constructionibus cum Genitivo Plurali, & cum Præp. *Præ*, liquet.

λων θεῶν: id est, *Amice ex omnibus diis*. Lucianus de Sectis; ἀρίστους ἐξ ἀπάντων θεωρῶν, id est, *Optimos omnium significans*.

III. Non possum tibi negare, per superlativum fieri comparisonem, si accedant præpositiones, ³ *Ante*, *Propter*, vel *Inter*; ut in illo Virgil. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus*. „ [*Nec*, pos in vita Attici; *Ei unus ante alios fuit cæ-*, *rissimus*] Sueton. Vitell. *Famossissima super cæteras cæna fuit ei data*. Sed ⁴ vis comparisonis non est in Nomine, sed in Præpositione. Vide plura in *Ellipsi*.

IV. Deinde si Superlativum compararet, necessario haberet casum comparisonis, ad quem fieret comparatio: ⁵ sed hoc non fit; nam genitivus ille partitionis est, non comparisonis; & ita absolute ponuntur semper superlativa; siquidem nullus casus adjunctus ad eorum naturam spectat. Vide Ellipsin *Ex numero*.

V. Quid quod eadem hæc vis partitionis fit per comparativa, & alia nomina. Superlativa igitur, sicut & alia, ponuntur semper absolute. ⁶ Cicer. *Nemo*

mo

3. *Ante, propter*] Sic quidem & in edit. Patavina & Salmanticensi. Sed tamen haud dubie voluit Sanctius *Præter*, quod significat etiam *præ* vel *super*, unde & comparisonibus adhibetur. Sueton. Galb. cap. 9. *Crucem multo præter ceteras altior*. Nepos Hann. 12. *Plures præter consuetudinem armatos apparere*.

4. *Vis Comparisonis &c.*] At Vide, quæ diximus infra ad IV. 6.

5. *Sed hoc non fit*] Immo fit. Nam Genitivus iste non tantum est partitionis, sed & Superlativus, in qua consistit omnis Grammatica unius cum uno vel

pluribus aliis Comparatio; certe non minus spectat ad Superlativum, quam Ablativus ad Comparativi naturam, qui cum eo nequitur per Ellipsin præpos. *Præ*, sicuti Genitivus iste cum Superlativo, per Ellipsin & *Ex numero*, vel potius *In numero*: Cæsar B. Gall. V. 3. *Hæc Civitas longe plurimum totius Galliæ pediatu valet*, supple, *plurimum in* vel *ex numero Civitatum tot. Galliæ*. Hanc vero Ellipsin si quis dicat cum aliis etiam gradibus reperiri, sciat etiam illam proprie dictis Comparativis usitatam itidem cum aliis reperiri.

6 Cicer. *Nemo &c.*] In his certe vis illa partitionis non fit

mo est illorum omnium mihi te jucundior. Plin. *Belluarum Elephanto nulla prudentior: & cætera, quæ diximus in Comparativis.*

VI. Si superlativa compararent, id etiam negando facerent, aut interrogando; sed id non fit: non enim dices; *Romanorum nemo Cicerone, vel quam Cicero fuit doctissimus, sed doctior.* Cicero pro Ligario; *Nulla de virtutibus tuis plurimis, neque gravior, nec admirabilior misericordia est.* Idem contingit interrogando; ut, *Quis Romanorum fuit Cicerone uberior, vel elegantior?*

VII. Jam *fortissimus Græcorum; Fortissimus ex Græcis, Fortissimus ex numero Græcorum; Fortissimus inter Græcos,* idem significare fatentur omnes. Cur igitur tibi concedam, in primo esse comparisonem, ⁸ in cæteris partitionem?

VIII. Si in superlatis esset comparatio, vitiose & ambigue scripsisset Cicero ad Trebat. *Sic habeto, non tibi majori curæ esse, ut iste tuus discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi:* non enim scire possemus, quo referri deberet particula, *Quam,* ad *fructuosissimus* ne, an ad *majori.* At vero hic una est comparatio, non duæ, & ordo est; *sic habeto, non tibi majori esse curæ, quam mihi,*

per Comparativa, sed per voces *Nemo,* & *Nulla,* cum quibus Genitivus ille jungitur. Comparatio autem fit inter unumquemque omnium Hominum & illum, ad quem scribit Cicero, ut & inter unamquamque belluarum & Elephantum.

7. *Quis Romanorum &c.*] Recte tamen dicitur, *Quis Romanorum fuit doctissimus?* h. e. quis inter & supra omnes Romanos fuit maxime doctus. Sed & in negando quidni recte dicerem? *Plures fuerunt Græcorum fortissimi, at Trojanorum præter Hectorem ne*

mo alius fuit fortissimus, h. e. qui supra alios fortes Trojanos fortitudinis gloria emeretur.

8. *In cæteris partitionem*] Immo omnibus hisce notatur superlatio quædam, in qua, ut dixi, etiam vis quædam Comparisonis latet: vel potius, in qua tota ratio Grammaticæ Comparisonis hæret. Unde ipse Sanctius Num. XI. fatetur, *in Comparativis quoque excessum esse,* h. e. iis notari aliquem excessum supra alium, seu superlati-
tionem quandam.

hi, ut iste tuus discessus sit tibi fructuosissimus; id est, maxime fructuosus, ² ut superlatum semper absolutum maneat.

IX. Si superlatum significaret ¹° ultimum excessum, quod

9. Ut superlatum etc.] In ea locutione & multis aliis sit sane absolutum, sed non in omnibus, nec proinde *Semper*, id est. Et tamen etiam in illa & similibus Superlatio quædam inest, cum relatione Elliptica *istius discessus* ad alios discessus.

10. *Ultimum excessum*] Facile concefferim Sanctio, Superlativo proprie non significari *Comparisonem* simplicem & vulgarem, licet Comparatio Grammatica, quæ unice consistit in excessu unius supra alios, eo vel maxime notetur, magis certe quam Positivo, qui non adeo per se, quam per additos alios Gradus, aut per Constructionem cum præpos. *Præ*, ad Comparisonem ejus generis faciendam quodque adhibetur. Sed quod Sanctius vult, Superlativo neque *ultimum* unquam notari *excessum*, id vero neutiquam agnosco. Quando ipse *Doctissimus* mavult exponere per *maxime Doctus*, quam cum Grammaticis per *valde Doctus*, nullam video discrepantiam, nisi quod hoc modo non tam aperte vis illa *ultimi excessus* exprimi videatur, quam isto. Cum Cicero ait Famil. XIII. 3. *Tam gratum id mihi erit, quam quod gratissimum*, nonne eo significatur infinitus, seu quantus esse potest, excessus supra Positivum? Non semper tamen *ultimum* plane excessum notat, ne populariter quidem, nedum Mathematicæ.

Ostendimus enim jam supra, non *beatissimum* poni ita pro non *valde beato*, in cujusmodi locutionibus Superlativus iste modice intendit Positivi significationem, sed in quendam tamen rei excessum, quo ille Homo superet multos alios. Similiter se res habet, quando dicitur quis *doctior, quam, qui est doctissimus, miserior, quam illa, quæ est miserrima*. Nam in his quoque superlativi *valde doctum, valde miseram*, notare videntur. Neque vero excessum quum notat ultimum, eum statim aut unice notat, quem res capere queat, sed eum, qui est ultimus respectu aliorum hominum aut rerum, cum quibus comparatio fit. Ratio autem, quam in contrarium hoc numero allegat Sanctius, est ineptissima, quum sæpe plures pariter sint & esse queant in eodem extremo rei gradu, vel si maxime non sint revera, aliis tamen videantur esse; homines vero loquantur, & usus linguæ formarit phrasés, secundum hominum opinionem veritati accuratæ sæpe contrariam. Debet autem distingui accurata rerum veritas, & verborum de rebus usus, qui quoniam est penes vulgum, & homines affectibus, unde oriuntur immodicæ exaggerationes, obnoxios, sæpe veritati parum respondet. Quæ de Carthagine & Numantia scribit, non sunt ex-

quod Grammatici asserunt, non haberet numerum pluralem, quia unus semper in eodem genere tantum deberet excellere: sed Cicero dixit; *Duos Scipiones fortissimos & optimos viros; & duas opulentissimas urbes, Carthaginem & Numantiam.* Carthago igitur est opulentior Numantia, & Numantia est opulentior Carthagine, quod ridiculum est. At si dicas, hæc eadem ratio erit in Comparatis nominibus, nihil ages; omnes enim mecum concedunt, in comparativis excessum esse, sed non ultimum excessum, quod de Superlativis Grammatici asseruerunt. Eadem ratione Superlata non possent jungi nominibus distributivis; ut, *Doctissimus quisque, omnes doctissimi;* quod & Valla negavit, dicens, nomen, *omnis*, non posse jungi superlativis. At Cicero dixit; *Observor a familiarissimis Caesaris omnibus;* idem; *non omnia minutissima confectabitur.*

X. " Si superlativa significarent ultimum excessum, in-

ponenda, ut ille vult, sed ita, ut Carthago simul & Numantia dicantur opulentiores aliis Urbibus.

II. *Si Superlativa &c.*] Speciosior hæc ratio, sed tamen habemus & hic, quod respondeamus. Nec enim sequitur; Superlatum habet etiam inter duo locum, ergo non significat etiam ultimum excessum supra plures alios. Nam in lingua certe vernacula adeo ultimum excessum notat, ut non possit usurpari nisi cum articulo demonstrativo, quali unum aliquem in ultimo excessus gradu reliquos omnes superantem designante: & tamen etiam in ea de duobus usurpatur, sicuti & in Græca fit lingua, quemadmodum ostendi pu-

blice in Dissertatione de Augustæ Descriptione apud Lucam memorata. Nihil ergo obstat, quo minus & in Latina lingua, licet aliquando adhibeatur ad notandum excessum manifestum unius supra unum alterum, tamen aliquando etiam ultimum excessum unius supra reliquos omnes notet. Dico *aliquando*, quia mea certe sententia, non semper ultimi quasi puncti excessum significat, sicuti accipere hæc verba videtur Sanctius, sed aliquando etiam modicum, id quod declaravi abunde paulo ante & ad initium hujus capituli. Confirmatur vero id etiam ex eo, quod a Superlativis hisce alii etiam gradus porro formentur, veluti *proximior, postremissimus*.

inter duo locum non haberent: sed locum inter duo habere contra Grammaticorum turbam ostendamus. Terent. Adelph. de duobus fratribus, inquit De-meæ; *Id mea minime refert, qui sum natu maximus.* Pomponius Mela de duobus Euxini angulis, lib. 1. cap. 21. *Angustissimum Ponti facit angulum.* Cicero 2. de Invent. *Quanquam præstat honestas incolumitati, tamen utri potissimum consulendum sit, deliberetur:* idem ad Marium; *Quum dubitaret in Italia ne maneret, an ad bellum tenderet, sic intulit, quo tempore vidisti me profecto ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu:* idem lib. 11. epist. 10. *Sed neque Cæsari imperari potest, neque Cæsar suo exercitui, quod utrumque pessimum est.* Livius lib. 1. Numitori, qui erat stirpis maximus, regnum legat.

XI. Præcipiunt Grammatici comparativum, si præcedat superlatum, plus significare; ut *Cato doctissimus est, sed Cicero doctior.* Ego assero in universum, comparatum semper comparare, Superlatum minime, quocunque loco ponatur; ut, *doctior est Cato, quam qui doctissimus.* Plautus Trinummo; *Verum meliora sunt, quam quæ deterrima.* Cicero ad Terentiam; *Ego sum miserior, quam tu, quæ es miserrima.* Denique ubicunque sit comparatum, majorem vim habet, quam superlatum; imo omnis comparatio semper fit in comparativo, aut per illas, quas diximus, præpositiones. „ [Itaque cum a *pris* obsoleto formentur *Prior* & *Primus*; apud Ciceronem tamen *Prior* plus est quam „ *Primus*; sic enim loquitur; *Est utrique primas, priores tamen deferunt Lælio.* Apud Livium quoque *Pejus* „ plus significat *pessimo*, lib. 3. *Orare, ne pessimum facinus pejore exemplo admitterent.*

XII. Non tamen dissimulabo, esse aliquas phrasas apud

ἐσχάτως &c. Id quod certo indicio est, non semper ultimum prorsus excessum, cui nihil su-

peraddi possit, eis notari. De sequentis Numeri observatione egimus ad initium capituli.

apud Latinos, quæ videantur agere partes Grammaticorum; qui præcipiunt, tres esse gradus; ut, *Doctus*, *Doctior*, *Doctissimus*, quod ego semper negavi: nam si superlativum ponatur in tertio gradu, ¹² non propterea (ut dixi) significat comparisonem, sed idem significabit, ac si solum poneretur, „ [aut si comparandi „ particula *Præ* esset expressa.] Quod acriter est advertendum, ne parum perspicaces Grammatici iis testimoniis ad suam comprobendam inscitiam abutantur; quod planum fiet, si in quatuor, vel quinque, fiat comparatio: nam in septem Nili ostiis, si dicas, *primum magnum est, secundum majus, tertium maximum*, quonam, rogo, pacto reliqua numerabis? nisi dixeris; *Primum magnum est, secundum majus, tertium majus, quartum majus, quintum adhuc majus, &c.* Potuisses primo loco dicere; *Primum maximum est*. Sic igitur intelligendus est Cicero pro Ligario; *Alii errorem appellant, alii timorem; qui durius, spem, cupiditatem, odium, pertinaciam; qui gravissime, temeritatem*: idem lib. 4. epist. 13. *Sed tu hoc melius, vel optime omnium*: idem lib. 11. epist. 1. *Si melior casus fuerit, revertemur Romam; si mediocris, in exilio vivemus: si pessimus, ad novissima auxilia descendemus*. Hic incepit a comparativo, ¹³ ascendens ad positivum, & fu-

^{12.} Non propterea significat comparisonem] Sanè significat excessum aliquem supra alios, atque ita etiam aliquam comparisonem talis excessus inter alios, si de aliis alii adhibeantur gradus. Quin in seqq. utique exemplis Superlativus ultimo semper loco occurrit: Quorsum illud? nisi quia in plerisque ultimum excessum notat, ultra significationem non modo Positivi, sed & Comparativi. Quando Cicero ait, *sed hoc Tu melius, vel optime omnium*, quid aliud istie notatur Comparativo, quam Compara-

tionem illius cum solo Cicerone, vel excessum ea in re supra unum Ciceronem; Superlativo autem eandem plane vel comparisonem vel excessum, sed supra alios omnes? Significat ergo Superlativus istie talem prorsus Comparisonem, qualem Comparativus, nisi quod illa sit ultimi excessus supra omnes, hæc excessus simplicis supra unum. Et sic in reliquis hujus numeri exemplis se res habet.

^{13.} Ascendens ad Positivum &c.] Immo descendens ad deteriora per Positivum & Superlativum

superlativum. Plautus Captivis act. 3. *Miser homo est, qui ipse sibi, quod edat, quarit, & id agre invenit; sed ille est miserior, qui & agre quarit, & nihil invenit; ille miserrimus est, qui quum esse cupit, quod edat, non habet. Miserrimus; id est, omnino miser, vel maxime miser, „ [vel præ omnibus miser.]* Ita & Plin. l. 18. c. 6. *Malum patremfamilias, quisquis interdum faceret, quod noctu posset, nisi in tempestate cæli; pejorem, qui profectis diebus ageret, quod feriatis deberet; pessimum, qui sereno die sub tecto potius operetur, quam in agro.* Corn. Celsus lib. 2. cap. 18. *Gravior his ex lacu aqua; gravissima ex palude.* Sed si locum integrum legas, videbis alium superlativum, ante comparativum. Terent. act. 5. sc. 8. Adolph. *Quid si majus aliquid te oret?* Mic. *Quasi hoc non sit maximum.* Helena Paridi apud Ovidium; *Lude, sed occulte, major, non maxima, nobis est data libertas, quod Menelaus abest: id est, non est nobis maxima libertas, sed major, quam antea.* In omnibus his potuisses incipere a superlativo.

XIII. Nomen *Proximus* superlatum esse nemo, ut opinor, negabit; at Cicero & alii, quum aliquid enumerant, ¹⁴ in secundis locis ponunt, non in tertiis, aut quartis; unde tota tua doctrina de superlatis, atque adeo nomen ipsum *Superlativorum* evanescit & profternitur. Cicero 1. Offic. *Prima societas in conjugio est, proxima in liberis; deinde una domus, &c. ibid. Sed si contentio quedam, & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum sit officii, principes sint patria & parentes, pro-*
ximi

vum, sed aliorum nominum, quæ deterius quid bono vel meliore casu notant.

14. In secundis ponunt] Hoc verò est absurdissimum, & tamen Sanctius præna hic canit, quasi triumphata Grammaticorum doctrina de Superlatis.

Quæso quo alio ordine ponetur *proximus*? An tertius vel quartus est propior, aut magis proximus primo, quam secundus est? Refutare hæc qui pluribus velit, nihilo magis agat, quam si lucernam Soli accendat.

ximi liberi, totaque domus: Idem 2. Invent. Summa necessitudo honestatis, huic proxima incolumitatis, tertia & levissima commoditatis: idem 1 Offic. Maximam vim natura habet, fortuna proximam. Plin. l. 12. c. 13. Asarum optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico.

XIV. Elegantissimus est locus Pomponii Melæ lib. 1. cap. 8. *Fons media nocte fervet, mox & paulatim tepescens, fit luce frigidus; tum ut sol surgit, ita frigidior, subinde per meridiem maxime riget: sumit deinde tepores iterum, & prima nocte calidus; atque ut illa procedit, ita calidior, rursusque, quum est media, perfervet.* Vides in tertio loco verbum positum pro comparativo, ubi Grammatici superlativum collocandum putant; quod & ego quoque sic collocarem, ¹⁵ sed sine comparatione ulla, & absolute. Ut de eodem fonte Plinius libro 2. cap. 103. *circa meridiem maxime frigidus, mox paulatim tepescens, ad noctis media fervore & amaritudine infestatur.*

Nunc aliquas Vallæ rationes convellamus; nam omnes persequi esset importunum. Non putat ille locum esse superlativo, ubi sit diversum genus; ut, *Cicere fuit Græcorum & Latinorum disertissimus.* ¹⁶ Sed longe

15. *Sed sine comparatione ulla*] At quando dicitur, *maxime riget*, annon est Comparatio Superlationis, super reliqua diei & noctis momenta, quibus minus riget?

16. *Sed longe fallitur*] Si tamen naturam spectemus Comparativi & Superlativi, ex usu Linguae cognitam, manifestum erit, non adeo in hisce lapsum esse Vallam. Etenim Comparativi Comparatio seu exsuperatio potissimum respicit eum vel etiam eos, qui extra ipsum sunt, & a quibus quasi oppositis sibi ipse distinguitur,

seu Comparativum ex analogia & Linguae usu refertur ad unum aliquod sibi oppositum, quod tamen ex pluribus simul sumptis sæpe est conflatum. Superlativum vero ad plura sui generis singula. Hinc, ut recte Valla monet, *Utrum*, quod de Duobus dici solet, Comparativo tribuitur, *Quid*, quod de Pluribus, Superlativo, Veluti apud Ciceronem, *Quarere, Utrum potius, aut, Quid potissimum dicamus:* apud Quinctilianum, *Ex duobus Uter dignior, ex Pluribus Quis dignissimus.* Requirit autem in Super-

ge fallitur, nec in hac parte quid sit genus intelligit, quum

Superlacione suum Genus, non *diversum*, aut *alienum*, non tantum Valla, sed & Priscianus lib. III. ex quo ille hoc repetiit. Et recte requiritur id, modo recte intelligatur. Volunt enim Grammatici recte dici ex. gr. *Homo est animalium prudentissimus*, at minus recte, *Homo est Simiorum prudentissimus*, sed recte denuo, *est Simiis prudentior*. Hinc jam quando dicitur quis *omnibus Gallis Doctior*, videtur potissimum tunc designari homo non Gallus. Quod si & ipse Gallus sit, dicendum tunc potius *Reliquis*, quam *Omnibus*. Si tamen Hoc vel Huic simile quid alicubi occurrat, ut sit, sed apud Poetas potissimum, intelligi tunc videtur illud ipsum *reliquis* vel *aliis*. Nam quin recte dicatur de Gallo, *ille est reliquis omnibus Gallis doctior*, nullum est dubium. Quando Valerius Max. IV. 2. 6. dicit Fabricium *omni cive fuisse majorem*, huc non pertinet. Nam comparatio ibi fit inter Fabricium & unumquemque alium Civem singulatim. Superlativi autem superlatio quum respiciat ferme alios ejusdem classis, ordinis, generis, homines aut res, non ergo ita fallitur Valla, quando censuit minus recte dici, *Cicero fuit Græcorum doctissimus*, quum Cicero utique non fuerit homo Græcus. Nec juvant quidquam, quæ contra illum hic afferuntur a Sanctio, Auctorum loca, quæ vel prorsus aliena sunt, vel per Ellipsin certissimam explicanda. Aliena sunt, veluti *Optimus malorum* & similia. Nam non

excluditur ille *Optimus* ex genere *malorum*, sed vel maxime includitur in illud genus, dum dicitur, *non est Bonus*, sed, quia inter Malos quoque datur magis & minus, ideo ille, qui erat paulo minus Malus quam reliqui, dicitur recte *Homo Optimus malorum* Hominum. At per Ellipsin explicari debent illa, quæ majorem paulo habent Speciem, & ideo a Saturnio, Vossio, Ursino quoque urgentur contra Vallam: qui & revera errat, quando Auctorum loca reprehendit identidem, quasi minus Linguae Latinae essent consentanea, quum explicare ea deberet, atque ita in suam retrahere sententiam, quod facile potuisset. Sed non attendit satis ad latitudinem *Sui Generis*, atque ita in *alienum* seu *diversum* genus male separavit, quæ unius latioris erant generis. Hinc ergo est, quod illud in Macrobio reprehendat, ubi *Servius* dicitur, *non solum Adolescentum, qui ipsi sunt aequavi, sed Senum quoque omnium doctissimus*, Nec enim vidit debere hic addi tantum illud, quod per manifestam Ellipsin est suppressum, & supprimi solet, quodque sub Adjectivis *Adolescentum* & *Senum* intelligitur, h. e. addi *Hominum*, & sic omnia fore plana. Nam sic dicitur, *Doctissimus omnium Hominum*, sive illi Adolescentes sint, sive Senes. Sic apud Ciceronem, *Ministro omnium, non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo*, adde *Animantium*, quod manifeste intelligitur, ut liquet ex illa distinctione *bipedum* & *quadrupedum*.

quum reprehendat illud Macrobi; *Age Servi, non solum*

pedum, in quam separantur omnia ferme animantia, sub quibus etiam Homines continentur. Confer locum Plinii, *Velocissimus omnium animalium, non solum marinarum, est Delphinus*. Potuisset dixisse, ut Cicero, *non marinarum solum, sed etiam terrestrium*, in quibus intelligendum tunc fore *animalium*, ex verbis Plinii, ut nunc se habent, manifestum, quod proinde itidem in Ciceronis verbis est intelligendum. Porro Phalereus laudatur, ut *eruditissimus horum omnium*, quos scilicet memoravit antea Cicero, & inter quos refert hunc ipsum quoque Phalereum. Segulius dicitur *Homo nequissimus omnium, qui sunt, qui fuerunt, &c.* At vero intelligi hic *Hominiū*, & nihil durius aut insoliti supereffe, tam manifestum est, ut verbis non sit opus. Vis ergo Superlativi tendit unice in Substantivum nomen sui generis, cujus constructionis natura non mutatur, etiamsi illud Substantivum porro dividatur in varias sui generis species. Atque ideo, qui nequitiam dicerem, *Cicero est Græcorum doctissimus*, sine hæsitatione tamen dixerim, *Cicero fuit omnium Oratorum, tam Græcorum, quam Romanorum, disertissimus*, quum & ipse Cicero fuerit Orator, & constructio absolvatur hisce, *disertissimus omnium Oratorum*, qui varii esse potuerunt. Locum Plinii XXXIII. 1. ubi Legati Romanorum ad exterarum Gentem, dicuntur *Exteriorum honoratissimi*, recte jam exposuit Vossius de Con-

struct. cap. 7. Adhæserunt ad has locutiones etiam Tan. Faber, & Schefferus ad Ælian. V. H. VII. 14. ubi de Epaminonda dicitur, *ἡ δὲ Πρωτανία ἡ Ἐπαινονδα*. Nam volunt, quia Epaminondas minime fuit Romanus, sed Thebanus, legi ergo *Θηβαίων*, contra omnium Codd. fidem pro *Πρωτανία*, quod *ridiculum & non ferendum* pronunciat Faber, sed male, ut ex dictis jam liquet. Proximi præcepti ab Valla profecti, & a Sanctio hic refutati, eadem fere est ratio. Certe dixerim lubentius, *Hæc est pulcherrima illarum sororum*, quam *suarum*, quia sorores sue in hac locutione quasi distinctæ ab ea considerantur, quum in priore ipsa quoque in numerum omnium sororum includatur. Inanissima sunt, quæ Sanctius heic Vallæ opponit, *Medius horum digitorum longissimus*, *Zeno istorum acutissimus*, *Demetrius horum ipsorum politissimus*, quum medius digitus sit utique unus horum digitorum, Zeno fuerit istorum Epicureorum acutissimus, inter quos & ipse erat, Demetrius fuerit horum a Cicerone memoratorum una cum ipso, politissimus. Sed tamen occurrunt etiam apud Auctores, quæ nos sententiæ dubios reddere queant. Nam plane ita, ut vult Sanctius, construuntur Superlativi etiam cum Genitivis *ceterorum*, *aliorum*, &c. quæ tamen illam distinctionem & exclusionem quandam manifeste videntur significare. Sic Tacitus Agric. 34. *superstitēs*

lum adolescentum, qui tibi æquari sunt, sed senum quoque omnium doctissime; quasi vox, doctissime, non sit genus juvenum, & senum. Sed quid attinet genus inculcare, quum hic sit partitio, ut sæpe diximus? Cur igitur eadem opera non reprehendis Ciceronem pro domo sua, dum inquit; *Hoc ministro omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo, Remp. perdidisti: & in Bruto; Phalereus successit iis senibus adolescens, eruditissimus ille quidem horum omnium: idem; Dii isti Segulio male faciant homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt.* Plinius in epistola; *Regulus omnium bipedum nequissimus.* Plinius lib. 9. *Velocissimus omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus: id est, maxime velox.* Cicero 1. de Oratore. *Juris peritorum eloquentissimus, & eloquentium juris peritissimus.* Catull. *Phaëlus novium celerrimus: idem; Disertissime Romuli nepotum, quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli, quotque post aliis erunt in annis.* Martialis lib. 12. *Non est, crede mihi, bonus, quid ergo? Ut verum loquar, Optimus malorum: ibidem; ultimus bonorum.* Idem Valla præcipit, ne dicamus; *hæc est pulcherrima suarum sororum, sed pulcherrima sororum; quia sororum ipsa una est, suarum sororum non est: egregia vero ratio, & tali viro digna: eodem ergo argumento dicere non possemus;*
horum

tes Britannos vocat *Ceterorum Britannorum furacissimos.* Et Macrobius Saturn VII. 8. *Ægyptum regionum aliarum calidissimam.* Hæc & similia loca si reprehendisset Valla, minus mirarer, quum revera aliquid in iis improprii & insoliti hæreat, quod in genuinam significationem ac receptum usum Superlativi incurrit. Ferri tamen nunc debent istæ locutiones talium exemplo-

rum auctoritate, licet haud dubie ab incuria ipsorum Auctorum sint profectæ, non satis animadvertentium, quid discriminis sit inter *Ceterorum Britannorum, & Omnium Brit. furacissimi.* Certe imitari illas nolin, nec imitandas putem. In tertio, quod in Valla notat Sanctius, hæret verus error Vallæ, recte hic a Nostro refutatus.

horum digitorum, aut *omnium digitorum medius est longissimus*. Erravit igitur Cicero 3. Tusc. cap. 17. *Zeno istorum acutissimus*: idem de Orat. 2. 23. *Demetrius horum ipsorum politissimus*, & multa quæ supra citavimus. Illud multo putidius; non potest (inquit) locus esse superlativo citra tertium gradum: nam si inter plura vascula æqualia unum sit magis capax, non recte dicas; *hoc est omnium maximum*. Quasi Latine non optime dicatur: *Pessime tecum actum est*; *mecum vero male*; *durius cum sociis nostris*: vel sic; *Salus homini pretiosissima est*, *vita dulcior*, *pecunia optabilis*. Si intelligeret Laurentius, nullam hic esse comparationem, quum dicimus, *omnium maximum*, sed partitionem, has argutias mitteret. Attende contra Vallam Livii verba libro 7. *Inde Barbari dissipati vertunt impetus in suos, fusque per campos (quod editissimum inter æquales tumulos occurrebat oculis) arcem Albanam petunt*. Non attenderat item Valla, quod superius adduximus, superlata inter duas res habere locum. Acutius disputabat amicus quondam meus, ex loco Ciceronis sic colligens, hoc nomen *summum* superlatum est, sed *summum* vocat Cicero, quo nihil sit superius: significat igitur ultimum excessum, simulque comparationem. Locus autem sic se habet in secunda Tusculana; *Summum dico, quo nihil est superius*; *breve, quo nihil est brevius*: & infra; *Summum autem dico, etiam si decem atomis est major alius*. Hæc Cicero. Sed hic locus nil oberit nostræ doctrinæ; nam si velim negare, *Summum* esse superlatum, commode id facere possem, sed sit sane superlatum, nonne sequitur statim, *breve voco, quo nihil est brevius*? Potuisset etiam dicere,

Magnum

17. Si velim negare, *summum* esse superlatum &c. Non id video: nam rêvera est Superlatum, æque ac *citimus*, *ultimus*, *infimus*, *postumus*, &c. Dicitur autem

Summus contracte pro *supimus*, P, quia sequitur M, mutatâ in eandem literam, ut & fit, quando *Sub* cum Verbis ab ea litera M incipientibus componitur.

Magnum voco, quo nihil est majus, & nigrum, quo nihil est nigrius. Sed illo in loco ridet Cicero Epicurum, de *summo & brevi* disputantem. Summa sit nostræ disputationis, comparata & superlata nullum penitus casum regere, nam si fuerit ablativus, ut, *Doctior Catone; Celerius opinione*, deest *Præ*. Si fuerit Genitivus, ut *Pedum dexter est velocior*, *Omnium horum major est charitas; sororum formosior*: vel *sororum formosissima*, deest, *Ex numero*, ut sæpe jam ostendimus; paritio enim est, non comparatio.

C A P. XII.

De Usu reciprocorum, contra Vallam, Budæum, & Quintilianum, qui perperam reprehendit Ciceronem. Obscuritas, vel Ambiguitas, in sermone signum est stultitiæ. Regula de Usu Reciprocorum.

IN labyrintho reciprocationis diligentiores The-
seum optarem, qui filum duceret, quam fuit Val-
la, qui magno conatu magnas, ut solet, nugas di-
cit, non parcens interim gravissimis Scriptoribus.
Quid hic sit tenendum, aut fugiendum, accipe; Stul-
tum est ea scribere aliquem, aut loqui, quæ ne pe-
ritissimi quidem intelligant: quare Amphibolia ma-
xime vitanda est; in Reciprocis vero continget vel
maxima, nisi regulis adhæreas, quibus poteris super-
federe, dum ambiguitas non potest contingere, aut
sentus est apertus. Quare ubi est prima vel secun-
da persona, regula nulla erit; ut, *cepi columbam in
nido suo*, vel *ejus*, vel *ipsius*: ille tibi irascitur,
quia sibi nocuisti, vel ei nocuisti. Hoc Valla nesci-
vit, quia damnat illud Ovidii; *Respice Laërten*, ut
jam sua lumina condas: & corrigit illud in Sallustium;
Nolite hunc judicare ex operibus suis. Budæus etiam
hoc non animadvertit, quum multa contra Vallam
con-

congerit in commentariis. Cicero 2. Verr. *Intelligit, me ita paratum in iudicium venire, ut non modo in auribus vestris, sed in oculis omnium sua furta atque flagitia defixurus sim:* & 3. Verr. *Suis eum certis propriisque criminibus accusabo:* idem 4. Attic. *Debemus patrem familias domi suæ occidere nolle.* Ovidius; *Ecce rogant teneræ, sibi dem præcepta, puellæ.* Plautus Milit. III. 2. 45. *Excruciabit me herus, domum si venerit, quum hæc scibit, quia sibi non dixerim.* Sen. ad Albinam matrem; *Puer ad tuum formetur arbitrium;*
multum sibi dabis, etiam si nil dederis præter exemplum.

1. *Multum sibi dabis*] Duriusculum quidem hoc, sed tamen sic fere & Plautus Pœn. V. 2. 123. *Suam rem sibi salvam sistam, si illo advenerit.* Trin. I. 2. 119. *Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.* Cic. Fam. IX. 15. *Gratias mihi agunt, quod se mea sententia Reges appellaverim.* De Invent. I. 23. *Hoc igitur vitandum, ne, cuius genus posueris, ejus sequam aliquam, sicut diversam, partem ponas in eadem partitione.* Ovid. Fast. III. 200. *Consus tibi cetera dicet Illo facta die, quum sua sacra canes.* Ubi nullam esse necessitatem emendandi canet, ex aliis & similibus utique locis patet. Sed [et in tertia persona non minus dura occurrunt; Plaut. Mil. II. 2. 31. *Ut vincat eum, qui vidit se, ne viderit.* Nepos Lyfandro cap. 3. *Itaque decemviralem suam potestatem sui ab illo constitutam sustulerunt.* Attico 10 *Ut non solum ei, sed et omnibus suis (h. e. ejus) amicis esset inimicus.* Florus II. 6. 26. *Adversus hostem tam callidum, non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportet.*

bat. Frequentiora sunt & minus dura, aut ambigua, si quando in eodem commate, vel nominatim, vel demonstrativo pronomine, designatur is, ad quem reciprocum referri debet. Plaut. Amph. I. 1. 39. *Stabilivis regnum suum regi Creonti.* Verba antiquæ rogationis, qua arrogatio fieri solebat, apud Gell. V. 19. *Velitis jubeatis Quirites, Uti L. Valerius L. Titio tam jure legeque filius sibi sit.* Ovid. Pont. I. 4. 2. *Qui miser est, ulli si suus esse potest.* Cic. de Inv. I. 14. *Si dicat Orestes ejusmodi animum matris sue fuisse, ut ab ea potissimum liberi sui poenas petere debuerint.* Liv. III. 18. *De captivis, ut quisque liber aut servus esset, sua fortuna a quoque sumptum supplicium, h. e. conveniens singulorum fortunæ.* XXV. 38. *Ne tamen subita res et nocturnus terror, et jam non sua fortunæ consilium perturbaret, scil. milites.* XXII. 39. *Ne suam occasionem hosti des.* Emenda ex his Liv. XXII. 12. *Increpans quidem victos tandem Martios animos Romanorum.* Optimi codd. tandem quos Mar-

plum. Plin. *Vinea si macruerit, sarmenta sua comburi-
to.*

Martios animos Romanis. Valla fustulit id quos. Gronovius conjectat, tandem quoque Martios animis Romanos. Propius vero & priscae scripturae est, si unica mutata litera simpliciter legas, victos tandem suos Martios animos Romanis. Similiter XLII. 50. Sicubi Populus Romanus sua fortuna laetetur. Gronov. Sicubi Populi R. Fortuna laetetur, delecto sua. At lege omnino, Sicubi Populo R. sua fortuna laetetur. Sic & in Curt. III. 2. 17. Erat Dario mite ac stabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumpere. Scabri aliquid inesse huic loco declarant variae eruditorum conjecturae, & quod a multis MSS. abest vox suam, teste Freinshemio. Sunt tamen, qui exponant suam naturam, cui adjuncta est, quamque possedit in homine felici fortuna, at alibi, fortunam accipiunt pro fortunatis, quia homines rebus secundis utentes, per fortunam mutant plerumque naturam suam in pejus. Alii per suam naturam intelligunt fortunam obnoxiam, quae totam sese illi permittit. Omnia sunt satis dura, & longe petita. Quapropter vix dubitem scripsisse Curtium, nisi sua naturam plerumque fortuna corrumpit. Sensu oportunissimo, qui est, nisi hominis cuiusque naturam, etiam per se bonam, corrumpere plerumque sua istius naturae & hominis fortuna. Recte enim sua fortuna ad naturam refertur. Sic in Sanctianis exemplis. Quum cum civis sui accusarent. Desinant insidiari domi sua Consuli. h. e. in adibus Con-

sulis. Sepulcrum imponit suaeque arma viro. His adde illa, Trahit sua quemque voluptas. Stabilivit regnum suum Creonti. Ulciscuntur illum mores sui. Sua riserunt saecula Maeoniden. Suis Rex Reginae placet. Mater quod suavis sua, adolescens mulier fecit. Plane haec similia sunt nostrae emendationis locutioni, naturam hominis plerumque corrumpit sua fortuna, quae liquidissimi est sensus, quum duri sit & perplexi, naturam suam plerumque corrumpit fortuna. Saepem etiam in proxime praecedenti commate designatur is, ad quem reciprocum sequenti commate referendum. Gell. I. 8. Ad Laidem Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. Sui refertur ad illam, quae designatur Nominativo & faceret, sibi ad illum, qui designatur Nominativo & petit in praecedenti commate. Et sic curari Florus debet manifesta emendatione I. 12. 5. Falisci quum obiderentur, mira visa est fides Imperatoris, quod ludimagistrum urbis proditorem, cum iis, quos adduxerat, pueris, vinctum sibi ultro remississet. Haesitant in his, & varie ea tentant eruditi interpretes. Puteum sine haesitatione legendum Faliscis, quo facto omnia erunt expedita. Sed hoc jam praecipisse Freinshemium in ultima sua Flori editione, postea deprehendi, qui antea prioribus ejus edd. fueram usus. Sic in tota fere oratione obliqua reciprocum refertur ad eum, cui haec oratio tribuitur. Vide Caesarem B. Gall. I. 20. Quibus opi-

to. Nec vero solum in primis & secundis personis sic loquuntur gravissimi viri, sed etiam in tertiis, quoties contigerit, ut dubius sermo esse non possit. Virgil. *Æneid.* 4. *Tunc breviter Barcen nutricem affata Sichæi: Namque suam parva antiqua cinis ater habebat.* Hoc Valla quibusdam argutiis emendare conatur, dicitque emendaturum Virgilium, si vixisset. Cur non etiam carpit illud *Æneid.* 6. *At pius Æneas ingenti mole sepulchrum Constituit, suæque arma viro, remumque, tubamque?* Cur etiam solœcismi non damnat Valerium Max. lib. 2. cap. 7 de Metello? neque singulas partes apprehendit, sed totam continuo in statum suum redegit. Ubi suum, non ad Metellum, sed ad disciplinam militarem retulit: idem 3. cap. 7. *Ad speculanda acta sua venisset: &* lib. 4. cap. 1. de Africano; Eodem robore mentis causam Annibalis in senatu protexit, quum eum cives sui missis legatis accusarent: & lib. 4. cap. 3. *Alexander Diogenem gradu suo divitiis pellere tentat.* Suo, id est, Diogenis. Quintus Curtius lib 3. *Alexander, inquit, urbem destitutam a suis intrat.* Cæsar 1. Gallico. *Biduo post Ariovistus*

bus non solum ad minuendam gratiam, sed et ad perniciem, suam (Divitiaci verba facientis) *uteretur* Dumnorix. Sæpe etiam in uno orationis contextu reciprocum ad diversos refertur. Liv. XLV. 13. in oratione Masgabæ, qui Masinissæ filius, ad Senatum Romanum nomine patris; *Summere itaque eosdem, (Romanos) non se rogare, æquum esse, neque emere ea ex fructibus agri ab se dati, quæ ibi proveniunt.* Posterior se refertur manifeste ad Romanos, quos non oporteat emere aliquid ex rebus, quas ipsi dederint; prius ad Masinissam, ejus nomine instituitur oratio.

Quo pene modo etiam apud Sallust. Jug. 20. reciprocum respicit simul eum, ad quem instituitur oratio, & qui loquitur. *Monere Bomilcar Nabdalsam, ne pramia Metelli in pestem suam converteret; Fugurtha exitium adesse, ceterum suæ, an Metelli viri periret, id modo agitari.* Per suæ intellige vel solum Nabdalsam, vel potius utrumque simul, Nabd. & Bomilcarem Sic & Ariovistus apud Cæsarem B. G. I. 36. *Neminem secum sine sua pernicie contendisse.* Ubi secum respicit ipsum Ariovistum, *Sua vero pernicie.*

rivivus legatos ad Cæsarem mittit, velle se agere cum
 eo, aut si id minus vellet, e suis legatis aliquem ad se
 mitteret: idem 1. Civili; Pompejus enim rescripserat,
 sese rem in summum periculum deducturum non esse, ne-
 que suo consilio aut voluntate Domitium se in oppidum
 Corfinium contulisse: ibidem; Cæsar interpellat, se non
 maleficii causa ex provincia egressum; sed uti se a contu-
 meliis inimicorum defenderet, ut tribunos plebis ea re
 e civitate expulsos ad suam dignitatem restitueret, ut se
 & populum Romanum in libertatem vindicaret: sequitur
 statim; Lentulus, ut in oppidum reverti liceat, petit,
 quod de sua salute impetraverit, fore etiam reliquis ad
 suam spem solatio. Cicero libro 11. Attico; Quum-
 que ex eo de me percontaretur, eum sibi ita dixisse narra-
 bat, se mihi esse inimicissimum, volumenque sibi ostendisse
 orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus,
 multa a se dicta contra ejus amentiam. Hic scribit Ci-
 cero Attico, Terentium scripssisse de amentia Q. Ci-
 ceronis. Voces sibi, referunt Terentium, voces Se,
 prima referunt Quintum, secunda Terentium. Cæ-
 cina ad Ciceronem lib. 6. Hoc si Cæsar non cogitat,
 omnibus rebus felix est; si scit, & persuasus est, quid
 irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem,
 quum ignoret omnibus, qui multa deos venerati sunt con-
 tra ejus salutem. ² Suam, subaudi scribentis, ejus,
 subaudi Cæsaris. Cicero 3. de Natura Deorum; Mi-
 nerva dicitur patrem interemisse, virginitatem suam vio-
 lare conantem: idem pro Milone; Vos ex M. Favonio
 audistis, Clodium sibi dixisse, & audistis vivo Clodio,
 periturum Milonem triduo: idem in Catil. Desinant
 insidiari domi suæ Consuli. Sallust. Catil. Cornelius
 & Varguntejus constituerant Ciceronem domi suæ impe-
 ratum confodere. „ [Plaut. Mil. Si quid faciendum
 „ est

2. Suam, Subaudi Scribentis] ris, æque ac in Ejus. Sed & ita
 Immo vero & hic subaudi Casa- demum huc pertinet hic locus.

„ est mulieri malitiose , ea sibi immortalis memoria est
 „ meminisse ; pro , ad ea recordanda immortalis illi
 „ est memoria.] Plinius libro 2. de Luna ; *Defectus autem suos & Solis, eorum magnitudinum umbræque indices existere* : idem libro 27. cap. 8. de quadam herba ; *Curatum ea scio, omnibus fere ossibus confractis, putatorem, circumdata universo corpori, aquam suam inspergentibus.* Lucanus libro 5. circa finem ; *Fida comes Magni vadit duce sola relicto, Pompejumque fugit : quæ nox sibi proxima venit, Insomnis.* Sensus est ; Nox proxima fuit sibi, id est Corneliae, sine somno. quem locum male pensitavit Budæus [at vide Budæum p. m. 28.] in commentariis, sicut & alios multos contra Vallam ibidem scribens. Neque Quintilianus recte contendit, Ciceronem incidisse in amphiboliam ; Fabii verba sunt libro 7. cap. 9. *In quod genus incidit Cicero, loquens de C. Fannii Soceri instituto, quem quia cooptatus in augurum collegium non erat, non admodum diligebat ; præsertim quum ille Q. Scævolam sibi minorem natu generum prætulisset : nam id (sibi) & ad Socerum referri, & ad Fannium potest.* Hæc Fabius oscitanter nimis : nam qui recte totum Ciceronis locum excutiat, videbit aperte sermonem fieri præcipue de Fannio, & Fannius est prius & præcipuum suppositum. Locus integer sic habet in Bruto ; *Alter autem Q. Fannius Marci F. Caji Lelii gener, & moribus & ipso genere dicendi durior. Is Soceri instituto, quem quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat, præsertim quum ille Q. Scævolam sibi minorem natu Generum prætulisset ; cui tamen Lelius se excusans, non Genero minori dixit se illud, sed majori Filiae detulisse : hic tamen instituto Lelii Panætium audierat.* Hæc disputavi verbosius, ut intelligas, magnos interdum viros in rebus parvis cæcutire. Regula igitur fit, quam sequi omnino debemus ; quoties am-
 biguus

3. Quoties ambiguus &c.] Si | ergo nihil ambigui fit in sensu, sæpe

biguus poterit esse sermo, reciprocum ad primum & præcipuum suppositum recurrat; ut si dicas; *Dios se aparta de los hombres por sus peccados; Los hombres se apartan de Dios por sus peccados; Deus discedit ab hominibus propter eorum peccata; Homines discedunt a Deo propter peccata sua.* Unde rursus non probo illud Quintiliani cap. citato; *Pluribus*, inquit, *verbis emendandum, nbi est id, quod, quo referatur, dubium est, & ipsum est ambiguum; Heres meus dare illi damnas esto omnia sua.* Hæc ille. Sed satis emendabitur ambiguitas, si supradicta regula oblervetur. „ [Vellejus l. i. „ *Alexander a Lysippo impetravit, ut eorum equitum, qui „ apud Granicum ceciderunt, faceret statuas, & ipsius „ quoque iis interponeret.* Ubi dixit ipsius, non suam, „ vitandæ causâ ambiguitatis, si enim dixisset *suam*, „ futurum erat ambiguum, de Alexandri, an de Ly- „ sippi, statua loqueretur.

saepe pro Reciproco adhibetur aliud Pronomen. Cæsar. B. G. II. 3. *Rhemi Legatos miserunt, qui dicerent &c. . . tantumque esse eorum omnium furorem, ut ne Sueffiones quidem, Fratres Consanguineosque Suos, qui eodem jure, iisdem legibus, utantur, unum imperium, unumque magistratum cum ipsis habeant, detertere possint, quin cum his consentirent.* Pro cum ipsis dicendum e-

rat *Secum*: nam referendum hoc ad eos, qui verba faciunt, itidem ut paulo ante *Suos*. Sed tamen quia de nullis aliis potest intelligi, & ideo nihil in eo est ambigui, licet mox sequatur *His* de aliis dictum, Reciproco hic abstinuit Cæsar. Sic III. 1. *Galba, secundis aliquot praeliis factis, missis ad Eum undique legatis, & pace facta, constituit &c.* pro, ad se. Vide & Urfinum To. 2. pag. 141.

C A P. XIII.

De Possessivis contra omnes fere. Possessiva nomina idem significant, quod Genitivus. Genitivi significatio.

De genitivis Mei, Tui, Sui.

Longa est apud Grammaticos de Possessivis nominibus controversia; nemo tamen hætenus quid rectum

Etum in illis sit demonstravit. Nos igitur contra Laurentium, qui in principio secundi libri longam de iis texit disputationem, differamus.

Possessivum idem significat, quod genitivus, unde creatur; ut, *Paterna domus*, & *paternæ possessiones*, id est, *patris*. Hujus regulæ nullam exceptionem esse patiar; nihil enim frigidius, quam illud, quod hic Laurentius adfert, *meus*, *tuus*, *suus*, non deduci a *mei*, *tui*, *sui*, primitivis, sed ab antiquis genitivis *mis*, *tis*, *sis*, quod figmentum fictis valde Grammaticis placuit. Ego non negaverim, apud Ennium & Antiquos reperiri *mis*, *ti*, *sis*, sed in ablativo, pro *meis*, *tuis*, *suis*, ut *sos* pro *suos*, *sas* pro *suas*, *sum* pro *suum*; ut, *postquam lumina sis oculis bonus Ancu' reliquit*. Vide Festum in voce *Sos*. „ [Ennius 2. Annal. *Cura ingens mis cum concordibus equiparare*. Ubi „ *mis* perperam Priscianus pro genitivo accipit. Plaut. „ Mil. act. 4. sc. 2. *Ait illam cruciari miseram, quia „ tis egeat, quia te careat*. ubi *tis* valet *tuis*, subaudi, „ forma & factis; sicut ibidem; *Ego hic adstabo cum „ hac forma & factis sic frustra*; & act. 1. sc. 7. *Vir- „ tute, & forma, & factis invictissimis*.] Res igitur „ sic se habet; * Omnis genitivus significat active, aut

1. Priscianus pro Genitivo] Vide Eum Lib. XIII. cap. 2. Si tamen hi quoque sint Genitivi, ut esse revera videntur, (Vide Voßium de Anal. IV. 4.) crediderim contractos ex obsoletis Genitivis, *meis*, *tuis*, *suis*, sicut a Fructus olim fuit *Fructuis*, & contracte dein *Fructus*. Ratio, quam Priscianus attulit, inepta est. Dixisse enim Græcos ait non tantum *εἰς*, *ος*, *ς*, sed & *Δορις* *εἰς*, *ος*, *ς*. Ex *ος* autem Græco Latinos formare is, ut ex *Διογενὲς*, *Demosthe-*

nis. Etenim magna est discrepantia inter simplicem, & sine accentu, terminationem *ος*, & inter eam, quæ est circumflexa, Veluti *Ἡχῆος*, *Ἀνδρῆος*, *Ἰδῆος*, quæ a Latinis neutiquam in *is* convertuntur, sicut illa in Simplex *ος* exeuntia solent.

2. Omnis genitivus significat active aut passive.] Exemplis id declaravimus supra ad pag. 177. in quibus uterque active & passive significans Genitivus conjungebatur. Vide & Gell. IX. 12. ubi docet *metum hostium restituci*,

aut passive; idem significabit semper possessivum; ut, *vulnus Achillis*, vel *Achilleum*, active & passive accipi potest. Eodem etiam pacto *mei*, *tui*, *sui*; & *meus*, *tuus*, *suus*, active & passive significabunt, ut mox apparebit: prius enim aperiā causam, quare aliquando non sit nobis concessum primitivorum genitivis uti. Regula est; *mei*, *tui*, *sui*, primitiva, substantivorum genitivis, etiam subintellectis, non junguntur. Latine dices; *Hic liber est mei præceptoris*; sed illud *mei*, adjectivum est: item *Præceptorī meo conducit castigare*, *tui autem est docere*; illud *tui*, non potest esse a *tu*; nam hæc primitiva fugimus in omni possessione, ne cum adjectivis subsit ambiguitas, quam Latine aures vehementer reformidant. Latine itaque dicitur; *Mei præceptoris interest docere*; sed ita tamen, ut illud *mei* omnino sit a *meus*. Ridiculum autem est, quod ajunt isti, propterea non dici, *Mei est legere*, quia *mei*, *tui*, *sui*, solum passive significant: ³ id falsum esse subiecta exempla demonstrabunt. Cicero ad Curionem;

ei, & quum timent hostes, & quum timeantur. Injuriam iidem dici, tam illorum, qui patiuntur, quam qui faciunt. &c.

3. *Id falsum esse subiecta exempla demonstrabunt.*] Immo vero pleraque omnia, quæ sequuntur, exempla probant contrarium, h. e. passive solum, non active, significant, vel ipsam notant possessionem. Posterius certe significat apud Cic. Fam. VI. 12. *tui charitate*, h. e. charitate, qua Tu aliis charus es, & quæ in Te est, nam Sanctius male hoc exponit, quia *me amas*. Sed neque recte Ursinus, qui in eundem fere lapidem impingens, miratur To. 2. p. 161. quare hanc phrasin, *ab aliis affectum si-*

gnificantibus divulgam, ad possessionis significationem retulerim. At mihi hæc ratio fuit, quod *carus* & *caritas* magis notet gratiam, qua quis alteri est in pretio, quam activum quandam amoris affectum. Unde passim Homines dicuntur *aliis cari*; Immo illud *cari esse* cum Passivis Verbis ideo conjungitur, tanquam plane itidem passivum. Cicero de Offic. II. 8. *In has clades incidimus, dum metui, quam cari esse & diligere, maluimus.* Accedit quod in priore Ciceronis loco, ut diversa conjunguntur *Caritas* & *Amor*. Verba enim sunt, *Vincebatur fortuna ipsa debilitata gratia nostræ tui Caritate, & meo perpetuo erga te Amore*: In quibus mera & inful-

nem; *Eam autem tui unius studio me assequi posse confido*;
idem

insulsa inesset tautologia, nisi *caritas* aliud quid notaret, quam activum Amoris affectum. Notat ergo gratiam & exsultationem in qua quis est apud alios. Sic Idem Famil. X. 6. *Me autem impulit tui caritas, ut vellem* &c. XI. 6. *Admirabilis est quadam tui nominis caritas* & XII. 16. *Cui nos & caritate* (h. e. pretio, in quo apud nos est) & *Amore, quum officium prestabimus*. Quum ergo passivum quid significet, & ab *Amore* distinguatur, hæc vox, recte eam, ni valde fallor, ad possessionis quandam speciem retuli, æque ac *Pretium sui*. Sic porro possessionem notant, *Pro sui dignitate*, *Nulla pars manet Nostræ*. *Et pressa est gravitate sui* &c. Hæc nempe omnia aliquo modo sunt possessionis. At passive significant manifesto genitorem sui, accusatorem mei, vindictam sui, conspectum tui, estimationem sui &c. Seneca Herc. Oct. 557. *perbibat flammæ mei*. Sueton. Vesp. 22. *quasi amore sui deperiret* scil. mulier quædam, h. e. amore Vespasiani, ubi utique amabatur Vespasianus. Ovid. Herojd. 111, 139. *Aut si versus amor tuus est in talia Nostræ*, *Quam sine te cogis vivere, coge mori*. *Usque facis, ceges: abut corpusque colorque: Sustinet hæc anima spes tamen una Tui*. Cicero de Harusp. Resp. cap. 3. *Nihil enim contra me facit odio Mei, sed odio severitatis, odio dignitatis, odio Reip.* Et sic, ut ut neget id Sanctius, maxime tamen ille genitivus in passiva significatione usurpatur; sed ta-

men cum & possessorem significet, nulla causa est, quominus & actorem, qui est actionis suæ quasi possessor, designare queat. Tale est illud Ciceronis Fam. II. 6. *Eam tui unius studio me assequi posse confido*, & Plaut. in Pseud. I. 1. *Duorum hominum labori parvissem lubens, mei & Tui*. Sed hæc loca Vir Magnus ad Plautum, licet hujus quidem locum tueatur Gellius XX. 6. spectata habet, haud sciò, utrum propter significationem activam, an vero simpliciter, quod ex ejus sententiâ dici nequeat *Labor mei*, pro *meus*, *labor nostri utriusque*, pro quo malit *nosser*; *Studium tui unius*, pro quo reponit *tuum*, *maiores vestrum*, pro *vestri*. Sed tamen sic passim quoque loquuntur Veteres, ut videre est apud Vossium de Construct. Cap. 57. Cicero sæpe etiam adhibet hunc Genitivum in Plurali, in quo eadem est constructionis ratio. *Voluntati vestrum omnium parvi*, *communis patria omnium nostrum*, *in me omnium vestrum ora & oculos conjectos*, immo *contentio vestrum*, plane utique ut *labor mei*. Sallustianum illud in Catil. *maiores vestrum*, genuinum esse, nec hodiernorum codicum scripturæ debuisse concedere, firmissimum & indubium Gellii dicto jam loco testimonium probat, & proinde nos in Animadversionibus historicis cap. X. Sallustio asseruimus & restituvimus. Sed & ne de ipsa phrasi dubites, en similem plane apud Plautum Menæch. V. 9. 97. *Vestrum patri filii*

idem libro sexto ad Ampium; *Vincebatur enim fortuna ipsa debilitata gratia nostrae, tui charitate, & meo perpetuo erga te amore; id est, quia me amas, & te amo. Hoc testimonium quum Valla non intellexisset, foedissime deturpat. Cicero pro Marcello; Quis non intelligat, tua salute contineri suam, & ex unius tui vita pendere omnium: idem Attico lib. 9. Nihil malo, quam me mei similem esse, & illos sui: idem Catilina; Uterque pro sui dignitate, & pro rerum magnitudine; idem libro 2. Finib. Ut & sui & Metrodori memoria colatur: idem in Universitate; Ita se ipse consumptione & senio alebat sui: ibid. Imitantes effectorem & genitorem sui: „ [Plaut. Cist. Suarum opum nos volunt esse indigentes. „ ⁴ Suique omnium rerum nos indigere, pro omnium „ rerum suarum. Valerius Max. lib. 1. Lento enim gradu ad vindictam sui Divina procedit ira: idem lib. 1. cap. 6. Priusquam exoptatum civium oculis conspectum tui offerres: idem lib. 3. cap. 7. Quid aliud est, quam faventem fortunam in adiutorium sui convertere: & paulo post; Fiducia est, quae estimatione sui certo pondere examinat. Plin. lib. 22. in procemio: Compleisse poterant miraculum sui, natura atque tellus. Seneca in Troade, act. 2. Nullaque pars manet nostri: idem Hercule Oetæo act. 3. Et partem mei ferat omne saxum. Cicero Attic. lib. 11. epist. 8. Quintus misit filium,*

fili qui quot eratis. Sueton. Cæs. 30. neque populi expectationem, quam de adventu sui fecerat, privatis opibus explere posset. Sed & congruenter Ciceronianis illis *Unius tui studio*, idem Cic. in Vatin. c. 3. *Civitatis salutem cum unius mei salute esse coniunctam*. Et pro Marcel. cap. 7. *Ex unius tui vita pendere omnium*. Sed quæ, sic citata a Sanctio vel Budæo, in nostris edd. ita leguntur, ut exhibeant mea, tua, pro mei, tui,

dubitem an recte.

4. *Suique omnium rerum nos indigere*] Male hic locus explicatur, & incassum huc adfertur a Scioppio. Sensus est; volunt indigere nos sui, in omnibus rebus. *Omnium rerum* per Ellipsin dicitur pro *in negotio omnium rerum*. Cui similia loca, eorumque explicitam rationem, vide in iis, quæ notavi supra ad pag. 175.

filium, non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. Ovid. 1 Metam. Et pressa est gravitate sui: ibid. lib. ultimo; Parte tamen meliore mei; & in carmine obsceno: Quod partem madidam mei videtis. Terentius Adelph. Tetigine tui quidquam: ibid. Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat: idem Heauton. Tot mea unius solliciti sunt causa. Ubi Muretus ex antiquis exemplaribus restituit, Mei unius. Varro 3. Rust. cap. de villa; Et quum hæc sit communis universi populi, illa solius tui. Budæus in commentariis citat Ciceronem in Vatinius sic; Quid ergo præstantius mihi potuit accidere, quam omnes hos cives meus judicare, civitatis salutem cum unius mei salute esse conjunctam; Sic citat Budæus; nunc legitur, cum mea unius salute. Plautus Aulular. Neque tui me quidquam invenisti penes: idem Pseudolo.

*Si ex te tacente fieri possem certior Here,
Quæ miseria te tam misere macerent,
Duorum labori ego hominum parvissem libens,
Mei, te rogandi, & tui, respondendi mihi.*

Hæc Plauti verba expendit Gellius lib. 20. cap. 6. & insuper ait; Itaque si dicere velis, Patrem mei, pro Patrem meum, quo Græci modo πατέρα μὲν dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaque ratione dices, quæ Plautus dixit, labori mei, pro labori meo. Hæc ille; qui tamen si legeret illud Ciceronis, Genitorem sui, & Effectorem sui, & illud Maronis; Et nunc magna mei sub terras ibit imago & illud Macrobiani lib. 2. cap. 1. in somnio; Deinde tonus per naturam sui in duo dividi sibi æ-

qua

5. l'id. Qui se &c.] Locus hic est alienus plane. Nam apud Terent. Adel. III. 2. 35. additur patri. Nempe Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patri. Observavit hoc Urfinus quoque To. 2. p. 159. & addi-

dit illud Terentii, Tetigine tui quidquam? & Plauti, Neque tui me quidquam invenisti penes, quæ loca itidem plane sunt aliena, quum in iis Tui sit non Pronomen, sed Adjectivum, ab Neutro Tuum.

qua non poterit, ⁶ fortasse non diceret inusitate dici, *patrem mei*. In iis omnibus, quæ civitati, testimoniis, si aliqua tibi videantur significare passionem, non valde repugnabo; dum illud teneam, loco illorum poni posse possessiva; ut, *Effectorem sui, Effectorem suum*.

Rursus nunc contendam, *meus, tuus, suus*, posse accipi passive, & loco illorum posse succedere, *mei, tui, sui*. Cicero lib. 5. epist. *Ego quæ tua causa feci*; potuisset dicere, *tui*, „ [exemplo Plauti Mostel. „ *Urbem exsul linguat hinc actus causa tui*:] idem Cic. Philippica 10. *An vero hoc pro nihilo putas, in quo quidem pro amicitia tua jure dolere soleo*, &c. ⁷ *Pro amicitia*

6. *Fortasse non diceret &c.*] Immo vero vel sic diceret. Nam ubi ita absolute positum occurrit *Pater mei*? Aliud est, recte posse dici, aliud, usitate dici. Facilius etiam reperies hunc Genitivum cum Nominine Actionem notante, ut *Genitor*, quam cum alio, Lubentius quoque dixerim eum Plauto per quamdam appositionem & divisionem, *parissem labori duorum Hominum, Mei* in Te rogando, & *Tui* in respondendo, quam absolute, *labore tui* (pro, tuo) *magnam peperisti gloriam*. At in sensu mere passivo; veluti *studium Tui, desiderium Tui*, &c. recte simul & usitate hic Genitivus adhibetur. Rarior est, maxime in prosa, in sensu plane Possessivo. vel Activo, *imago mei, adventus sui*; &c. nisi accedat *unius*, aut simile quid.

7. *Pro amicitia tua*] Sic quidem & Sallust. Jug. 14. *Qui omnes familia nostra ob vestram amicitiam infesti sunt*. Et Cic. Famil. III. 10. *Ut tuis inimiciis*

suscipiendis oblivisceretur patroni, Dubitem tamen, an hæc prorsus passive sint interpretanda. Certe *Amicitia mea, vestra*, &c. notat amicitiam, quæ tibi mecum, aut mihi vobiscum mutua est, quæ inter nos utrimque est constituta, qua Tu mihi, Ego tibi sum amicus. Parum etiam recte Sanctius illud Terentii *Nunquam odio tuo me vinces*, passive exponit. Namque istuc *odium tuum*, significat molestiam tuam, quæ a Te proficiscitur, & qua alterum obtundis. Rectius passive accepit, quod itidem ex Terentio protulit. Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo. Sed & expressiora ac certiora sunt reliqua, quæ Auctor heic attulit, quibus adde illud Catonis apud Gellium VII. 3. *Ne in servitute nostra essent Sall. Jug. 4. Que sane fuerint nostra injurie* h. e. nobis factæ. Cic. Famil. X. 24. *Omnes gratas amicitias tua observantia, indulgentia, assiduitate, vincam*, quo in loco male *tui* edi jubet, idque postulare

amicitia tua, inquit Budæus in commentar. *pro eo dixit, quod est, pro amore quo te prosequor, hoc est, quo tu à me diligeris?* „ [quomodo Horat. *Cæsar*, „ *qui cogere posset, si peteret per amicitiam patris, atque suam, non proficeret quicquam:*] idem 2. Catil. *Invidia mea levanda causa*; id est, quam alii de me habent: idem 1. Catil. *Patria te nihil judicat, nisi de patricidio suo, cogitare.* Terent. Eunuch. *In ea utilitatem ego faciam ut cognoscas meam.* Hic passive. Rursus Cic. ad Tironem; ⁸ *Utilitatibus tuis possum carere,* active, vide Muret. 2. Catil. Terent. Phorm. *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo.* Laurentius dixisset *tui*: idem Heaut. *Et lachrymis opplet os totum sibi, ut facile scires desiderio id fieri tuo*: idem Phorm. *Nunquam odio tuo me vinces.* Itaque nostra querela est, & quam habemus, & quæ de nobis habetur. Martial. lib. 5. *Jam precor oblitus nostra Vulcane querela parce.* Valerius Maxim. lib. 9. cap. 2. *Nam quum animadvertet, quantum suo odio patria teneretur, timori remedium scelere petivit*: idem 6. cap. 2. *Vidi eodem habitu, & quiritatu tuo*; id est, in querela tui. „ [Livius lib. 3. „ *Multi exsulum cade sua sædare templum.*] Sed hujusmodi plura quilibet passim leget. Causa igitur qua vetamur dicere, *Hic liber est mei, & mei interest legere*, non passio est, sed ut vitemus ambiguitatem, quam facile vitamus, si genitivis primitivorum alios genitivos substantivorum non addiderimus: neque enim eodem

lare Latini sermonis consuetudinem affirmat, Stephanus in suo Pseudocic. p. 207. Cæl. VIII. 1. *Tua memoria dare operam.* Nep. Lys. 4. *Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.*

⁸ *Utilitatibus tuis*] Dicitur hoc eodem modo & sensu, quo superius, in quo & ipso *utilitatem meam* potius active, vel posses-

sive, accipiam, h. e. utilitatem, quæ a me proficiscitur, vel in me tibi sita est.

9. *Quantum suo odio &c.*] Edidit nunc apud Val. Max. quantum sui odio, & in seq. exemplo abest a nostris Edd. illud *tuo*, & recte. Certe inepta est illa interpretatio in querela tui, quam Sanctius adfert.

dem sensu dicam, *Miserere mei*; & *Miserere mei* præceptoris, nam illud *mei* est primitivi, hoc vero derivativi. Si vero ambiguitas in causa est, quominus hos genitivos non recipiamus, ubi ea non possit contingere, recte eis utemur. Quare quum illis addideris ¹⁰ genitivos adjectivorum, non errabis; ut, *liber est mei solius. Tui unius*; vel, *Tua unius interest legere*. Cicero Lentulo; *Quocumque tempore mihi potestas presentis tui fuerit*. Terent. Heaut. *Atque inopis nunc te miserescat mei*. Cic. *Tui unius studio*: idem; *Ex tui unius vita*, & quæ citavimus ex Varrone; *Hæc sit communis universi populi, illa solius tui*. „ [Aberit etiam ambiguitas, si additus substantivi genitivus, alium porro „ genitivum regat; ut, *Miserere mei, patris tot liberorum*: id est, *miserere mei, qui tot liberorum „ pater sum*.] Sed ut dixi, *Mei, Tui, Sui, Nostri, Vestri*, primitiva fugiuntur merito propter solam ambiguitatem, non propter passionem. At dices; ostende nobis hanc amphiboliam, præcipue in *nostri*, & *vestri*. Ostendam paucis his orationibus; *Meus populus legibus gubernatur, solius tui semper fuit sine lege vivere*; *Noster præceptor est doctus*; *vestri autem semper fuit male docere*. Imo etiam si istis primitivis addas ¹¹ substantiva, quæ genitivis non apte jungantur, ambo recte ponentur in genitivo; ut si dicas, *Miserere mei peccatoris*: nam hic non contingit amphibolia, quæ contingit in hac forma; *Miserere mei patris*: hic enim nescias, an *mei* sit a *meus*, an ab *ego*. Quare tutius consilium fuerit, ¹² iis genitivis primitivorum abstinere.

10. Genitivos adjectivorum] Et maxime participiorum passivorum. Cic. Fam. III. 6. *Non dubiam spem mei conveniendi mihi afferbas*. Epist. 10. *Purgandi mei necessarium videtur esse tempus*. V. 21. *Te summa cupiditate affectum videndi mei*. &c. Vide & supra

I. 2. p. 19. & infra III. 8. circa finem.

11. Substantiva quæ genitivis &c.) Vel etiam quæ feminini sunt generis. Veluti Ennius apud Nonium in *Miserere*: *Miserere mei annis*.

12. Iis Genitivis Primitivorum abstinere.)

abstinere, quod si feceris, latine recte dicis: *Mei præceptoris*, vel *mei regis*, vel *vestri magistri interest imperare*; quia illud *mei* & *vestri* semper est ab adjectivo *meus*, & *vester*. Et certe nulla alia de causa dicimus, *Cujus*, vel *Cuja interest*; *Cujus*, vel *Cujum est pecus*, nisi quia non contingit amphibologia.

Restat modo evertenda Vallæ opinio circa hanc eandem doctrinam; Verba illius sunt lib. 2. cap. 1. *Videmus licere dicere*, Meam unius operam, Tuum folius studium; non tamen dicemus; Meum Laurentii studium; tuum Prisciani prædium, sed *Meum studium*, qui sum *Laurentius*; *Prædium tuum*, qui es *Priscianus*. Hæc ille. Ego, si quid addendum esset in his formis, libentius dicerem; *Non mea Pompeji, sed tua Cæsaris interest*, quam, *mea*, qui sum *Pompejus*; & *tua*, qui *Cæsar es*: nostra enim regula est; ¹³ Si possessivis addatur

abstinere.) Scilicet in tali ambiguitatis periculo. Ceteroquin enim Veteres iis usi satis crebro, etiam *ni; Nostri* & *Vestri*. Sic Adherbal de suæ familiæ hominibus apud Sallust. Jug. 14. *An quisquam nostri misereri potest, qui aliquando vobis hostis fuit?* Et lib. I. Hist. in Orat. Philippi de Lepido, *Proditor nostri, isti insidus. Nostri*, h. e. Senatorum. Vide & Gellium Noct. Att. XX. 6. & superiora hujus Capituli.

13. Si possessivis addatur) Pleraque, quæ sequuntur, longe alienissima sunt ad evertendam Vallæ sententiam, veluti *Literis tuis primorum mensum* &c. Non enim quæritur, an talia dici queant, sed an, *Tuis Trebatii literis*. Similiter, *Quantum meum studium exciteat dignitatis tue*, si huc pertineret, debuisset dici, *Quantum meum Ciceronis studium*. Et sic, ut dixi, pleraque sunt

fatis aliena. Quod quum verum sit, (nec enim dixi *omnia* esse ejus generis) miror, Ursinum To. 2. p. 148. tradere, me hic Censorem agere *justo severiorem*. Patebit res ex hac nota, ✕ quam præmisi singulis exemplis, quæ aliena duxi. At manifeste contra Vallam est, præter nonnulla Sanctii, quod ait Plautus Menæch. V. 2. 8. *Tuum Apollinis imperium demutat*. Intelligitur autem in eo, non tam genitivus *tui*, quasi diceretur *tuum imperium tui*, *Apollinis*: ut voluere Scaliger ad Catullum, & Vossius de Construct. cap. 57 sed potius, ut Gronovius Pater ad Plautum Pseud. I. 1. 3. *Tuum imperium, quod est Apollinis*. Hoc quoque rejicit Ursinus pag. 150. 151. atque id ait esse interpretari illa, non integrare. Ipse autem vult *tuum* poni pro *tui*, atque hoc *tui* recipi ex sensu, quasi dictum esset

addatur aliud nomen etiam proprium, illud in genitivo potest.

esset plene, *tui*. *Apollinis imperium*. Quod an sit integrare, seu supplere, & rationem locutionis Grammaticam atque Ellipticam dare, Lectori judicandum relinquo. Ego certe vel Gronovio accesserim, ut dixi, sed ita, ut per Appositionem quandam ista explicem; quo certe modo expediendum est illud Ciceronis pro Sextio, *quod meam legem contemnat hominis inimici*, h. e. meam legem, legem hominis inimici, vel Genitivum regi censeam simul a Substantivo & Adjectivo conjunctis, uti saepe fit. Sic Terent. Phorm. I. 1. 5. *Herilem Filium ejus (servi) duxisse audio uxorem*. Ubi Genitivus neutiquam regitur a solo *Filium*, sed ab utroque *Her.* *Fil.* Et ita cum Adjectivo, in Eun. V. 5. 40. *Edico vobis, nostrum esse illum Herilem Filium*. Sic porro, *veri simile factum*, *Amicus homo Petri* &c. Sed & Genitivorum cum Participiis, ut *Amans* &c. constructorum eadem est ratio. Vide supra ad I. 15. Est ergo *tuum Apollinis imperium*, vel per Appositionem & repetitionem vocis *imperium* explicandum, quasi dictum esset, *tuum imperium, imperium Apollinis*; vel, quia *Meus*, *Tuus*, *Suus*, *Noster*, *Vester*, plerumque notant emphaticè idem, quod, *Proprius Mei*, *Tui*, &c. idcirco eadem debet haberi ratio constructionis illorum cum Genitivo, quæ est $\approx$ *Proprius* & *Communis* in simili Constructione. Nempe Hæ voces & Illæ construuntur æque vel cum Genitivo vel cum Dativo. De hoc

nullum est dubium in voce *Proprius*, sed & sic *Meus* &c. Plaut. Truc. V. 2. 30. *Mea mihi pecunia male accipiar*. Bacchid. IV. 9. 71. *Tuus tibi servus tuo arbitratus serviat*. Afin. I. 1. 57. *Suum sibi emere aliquem beneficii*. Prol. Capt. 5. *Suo sibi Patri*. Jam vero *Proprius* & *Communis* cum Genitivo construunt Terent. Hec. I. 2. 42. *Et hæc, communia omnium quæ sunt Patrum, dicere*, Corn. Nepos Lysand. I. qui se illius fore proprium, fide confirmaret. Cicero Famil. VII. 30. *Cujus cum proprium te esse scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fructu, contentus es sum*. Id enim cujusque proprium est, quo utitur & fruitur: de Offic. I. 1. *Quod est Oratoris proprium*. Sic passim alibi. Genitivus autem ille regitur ex analogia Grammatica a Substantivo, sed cum quo coalescit Adjectivum *Proprius*, suamque significationis vim, unde nexus significationis Genitivi pendet, communicat. Veluti *Proprium negotium cujusque*, *Proprius Homo Lysandri* pro quo posset etiam dici *Suus Lysandri Homo*, eadem Constructionis ratione. Aliquando tamen Genitivus quoque regitur unice a Substantivo, cui tunc jungitur Adjectivum *Proprius*, vel *Meus*, *Tuus* &c. Sic *Officium Oratoris Proprium*, *Ossa defunctæ meæ*, *Factum Consulis meum*. *Salus periclitantis meæ*. Certe qua ratione dicitur *Proprium cujusque* & *Proprius cuique*, eadem dicitur *Suum cujusque* & *Suum cuique*; qua *Proprium factum Thrasymbuli*, *Propria libertas Romæ*

potest poni; ut, ✠ *Opes Siculas Verris*; ✠ *Villa Tusculana Ciceronis*; ✠ *in paterna domo Neronis*. ✠ Cicero ad Trebatium libro 7. *Litteris tuis primorum mensum vehementer commovebar*. At dices, in cæteris possessivis verum hoc esse, sed *meus, tuus, suus*, aliter se habere: imo vero ego in universum de omnibus possessivis idem præcipio. ✠ Cicero 1. *Tuscul. Theodori quidem nihil interest, humine, an sublime putrescam*. ¹⁴ Deest, *mea*, propter *putrescam*; ut sit, *Mea Theodori*. Quod si non credis, audi Valerium Maxim. libro 6. cap. 2. de eodem Theodoro; *Mea quidem nihil interest, humine, an sublime putrescam*. Cicero 2. *Philip. Ille nunquam concionatus est nudus, tuum hominis simplicis pectus vidimus*. Valla diceret; *Tuum pectus, qui es homo simplex*. Cicero 5. *Verr. Ne tua quidem recentia proximi Prætoris vestigia persequi poterat, idem pro Sextio; Quem non tam admiror, quod meam legem contemnat hominis inimici*: ✠ idem ad Crassum; *Quantum meum studium extiterit dignitatis tue*: ✠ idem ad Lentulum; *Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tue*. Livius; *Quod meum factum dictumve Consul gravius, quam Tribuni, audistis*: idem libro 7. de Valerio Corvino; *Quum desiluisset ex equo; Nostrium, inquit, peditum illud, milites, est opus; id est, nostrum opus, qui sumus pedites*: idem libro 8. *Ut nostro duorum jam hinc eventu cernatur*. Cato ad Ciceron. *Tuam virtutem domi togati, armati foris*. Cic. L. Paulo Conf. *me consulem tuum studium adolescentis perspexisse*. Plin. lib. 8. *epistol. Post judicium tuum viri eruditissimi, gravissimi,*

norum, eadem dici potest Meum Thrasyluli factum, Nostra libertas, vel Sua Lib. Romanorum. Hinc conjungitur a Cic. Famil. V. 14. *Consuetudinem tuam solius ac propriam*. Ea ergo ratione recte quoque potest dici *Tuum imperium Apollinis*.

14. Deest *Mea* propter *Putrescam*] Atqui in omnibus optimis edd. legitur *putrescat*. Ut adeo hic locus, ex quo probari vult istius generis locutiones, *Mea Theodori nihil interest*, alienus sit, nec quidquam ejus probet. Vide & Ursinum To. 2. pag. 195.

visissimi, ac super ista verissimi. Seneca in Hippolyto; *Quis meas miseræ Deus, aut quis juvare Dedalus flammæ queat.* Et illud Boëtii, quod reprehendit Valla; *Solantur mæsti nunc mea fata senis.* Cæcilianus apud Marcellum; *Mea hominis quid referat.* ✠ Virgil. in Ciri. 15. *Perque tuum memoris haustum mihi pectus alumne;* ✠ idem 6. *Æneid.* Et Pater ipse suo Superum jam signat honore; id est, suo Deorum honore, ✠ & *Æneid.* 12. *Postquam arma Dei ad Vulcania ventum est,* Apul. lib. 8. *Quæ res circumstantium ab emptione mea, utpote ferocissimi, deterruit animos.* Ovid. 1. *Amorum;* *Ut mea defunctæ molliter esse cubent.* ✠ Terentius Hecyra; *Ut ne cui mea longinquitas ætatis obstet:* idem; *Nam herilem filium ejus duxisse audio uxorem:* ✠ idem; *Paternum amicum me assumulabo virginis.* Et in sacris 3. Reg. 3. *Tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis:* & illud quod damnat Valla ad Corinth. *Salutatio mea manu Pauli.* ✠ Qua etiam forma dixit Aufonius ad Theonem epist. 4. *Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen:* id est, tuum acumen Lucumonis, 16 ut recte annotat Josephus Scalig l. 2. c. 12. in Aufon. ubi hanc phrasin a Grammaticorum tenebris in lucem vindicat. Idem in Catullum 46. 18. *ita autem construendum, quasi dixisset; tuum pectus monstri;* tum citat quædam ex superioribus, deinde addit; *Quæ omnia dicta sunt per Ellipsin Tui.* In Græcis minus labo-

15. *Perque tuum memoris &c.]* Versus est in Ciri 274. atque editur, *Perque tuum memori haustum mihi pectus alumne*, elisione neglecta propter sequentem aspirationem. Ita vero constructio erit, per tuum pectus haustum mihi, memori alumne, in Dativo. Sequentem quoque versum Virgilii vix putem huc pertinere, & explicem, *Ipse pater superum,* h. e. Jupiter, jam signat suo ho-

nore. Certe, ut huc pertineret, dicendum fuisset *Suo Patris*, vel *Matris*, honore.

16. *Ut recte annotat &c.]* At rectius Douza noster Plautin. quæst. II. 22. tum Gronovius Pater ad Plautum Pseudolo I. 1. 4. & Ursinus To. 2. p. 147. legunt, *Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen.* Sic nihil & iste locus huc pertinet.

laboraremus ἢ πᾶν σε μεγαλῆς; ita hic pectus monstri; id est, pectus tuum, qui monstrum es. Sed vide locum Scaligeri. Ex aliis possessivis junctis cum genitivo nominis proprii & appellativi possem innumera exempla colligere; ut, ✠ *Imperatorius vultus Marii*; ✠ *Catuli Cumana villa*; ✠ *Calvi Licinii hipponacteum praconium*; ✠ *Fraternum nomen populi Romani*; ✠ *in aede Jovis Mariana*; ✠ *Fructibus Agrippæ Siculis*; ✠ *Litora fraterna Erycis*; ✠ *Nocturna Orgia Bacchi*; ✠ *Augusti paternus animus*, & alia hujusmodi innumera. Elegantius itaque credo dici; *Meum preceptoris officium*, quam, *Meum officium*, qui sum præceptor: non tamen dissimulabo dixisse Terent. *Mea*, qui sum natu maximus, & Ciceronem pro Sylla; *Vestra*, qui dixistis, hoc maxime interest. Sed Cicero hæc aliter dixisse non potuit, non enim hic participio erat locus.

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De Constructione Verborum, ejus species, Concordia & Rectio. Exploduntur Impersonalia Grammaticorum, Priscianus defenditur contra Saturnium.

IN Verborum constructione duo consideranda sunt, Concordia, & Rectio. Concordia est mutua complexio nominis & verbi, quando nomen in debitam verbi personam seu domicilium recipitur, quæ conjunctio ostendit verbum esse Personale. Rectio est, quum verbum ostendit vires & effectum in rem aliquam, unde verbum ostenditur Activum, vel Passivum. Dicamus igitur de Personalium Concordia primum, deinde de activorum, & passivorum Rectione.

Veteres (inquit Fabius lib. 1. cap. de Gramm.) *verba modo, & nomina, & conjunctiones tradiderunt; videlicet quod in verbis vim sermonis, in nominibus materiam; quia alterum est, quod loquimur, alterum, de quo loquimur; in conjunctionibus autem complexum eorum esse judicaverunt.* Hæc Fabius. Si igitur oratio, quemadmodum cæteræ res natura constantes, forma & materia constar, sine nomine & verbo nullus unquam sermo efformabitur; quod elegantissime ostendit Plato in dialogo de Ente (p. m. 261. extr.) in hæc verba; *Hosp. Duo sunt genera declarationum earum, quæ in voce fiunt, ad rerum naturam significandam. Th. Quo pacto? Hosp. unum quidem Οὐνόματα, id est, Nomina; alterum Πήματα, id est, Verba, vocatur. Th. dic Utrumque. Hosp. Declarationem, quæ actiones significantur, Verbum dicimus. Th. sic est. Hosp. signum autem vocis Agentibus ipsis impositum, Nomen. Th. Prorsus. Hosp. Ex solis Nominibus continue*

prolatis oratio nunquam efficitur, neque rursus ex Verbis absque Nominibus pronuntiatis. Th. quomodo? Hof. Ut, ambulat, currit, dormit, & alia Verba, quacumque Actiones significant, quamvis omnia ea ordine verba continenter quis protulerit, nunquam efficiet orationem. Th. quomodo vero? Hosp. Rursusque, quum dicitur, leo, cervus, equus, ceteraque Nomina, quæ ipsos Agentes significant, efferuntur, nondum hac continuatione efficitur oratio; nullum enim in hoc vel illo modo negotium aut otium, neque naturam vere vel fide significant prolata, [verte potius: actionem aut quietem, neque essentiam entis vel non entis significant &c.] priusquam ipsis Nominibus Verba misceantur: quando autem adaptantur, statim fit sermo, & prima horum complexio, licet brevissima, est Oratio. Th. Quomodo vero ista dicis? Hosp. Quum aliquis dicit, Homo discit, nonne hanc orationem & primam & prorsus exiguam esse ais? Th. Recte. Hæc, & alia latius Plato. Idem affirmat Aristoteles in principio secundi *æti ἐξωνεύας*. Ex his elicimus, etiam Verbum per se sumptum nihil aliud esse, quam vocem quandam nihil prorsus significantem, nisi suppositum accedat; eaque causa movit Platonem & Aristotelem, ut quum de Verbo agerent, in tertiis personis tantum exempla proponerent; Ut, *sanatur, agrotat, currit, dormit*. Si enim *ægrotō*, & *curro* dixissent, orationis, non verbi, exemplum adduxissent. Ubicumque igitur fuerit in oratione verbum aliquod, nisi suppositum intelligas, aut aliunde quæras, sensus nullus apparebit; unde ridicula sunt Grammaticorum *Impersonalia*, quæ totum Platonis & Aristotelis dogma evertunt. Evertamus & nos sigillatim eorum *Impersonalia* exemplis adducendis.

Accidit, contingit, evenit, liquet, „[licet,] & cæt. cur dicantur *Impersonalia* non video; quandoquidem
nun-

I. Unde ridicula sunt &c.] At [supra ad Lib. I. cap. 12. extr. vide, quæ disputavimus jam]

nunquam supposito carebunt. An obscurum est, ² Infinitum, vel totam orationem, sumi pro supposito? , [Res quoque, *Casus*, vel *Eventus* plerumque subaudi, diri posse?] Sed accipe clara supposita. Ovid. 1. Metam. *Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis contigit*: idem 2. Metam. *Nec contigit ullum Vox mea mortalem*. Ut igitur dicimus, *Accidit agritudo, calamitas, morbus*, ita dicimus, *accidit ut ille veniret*. Cic. pro Milone; *Qui dies quam crebro accadat, experti debemus scire*. Tacit. *En accido ad tua genua*. Contingo, idem fere est, quod Tango. Horat. *Nam neque divitibus contingunt gaudia solis*. Ovid. *Contigerat nostras infamia temporis aures*. *Evenire*, idem quod *Venire*. , [adeoque in *Evenit* ³ subauditur *Eventus*. Plaut. Rud. act. 2. sc. 1. *Cibum captamus e mari; sin eventus non venit, neque quicquam captum est piscium, dormimus incœnati*.] Sed hæc probationis non egent.

, [Licet semper vel nominativum, vel verbum infinitum, vel totam orationem, habet pro supposito. Cic. *Peccare nemini licet; Civi Romano licet esse Gaditanum; Non mihi idem licet, quod iis, qui nobili genere nati sunt; Hic pugnes licet, non repugnabo*. Terent. *Licet vivere*, pro quo recte quoque dicitur, *Licet ut vivas, Licet te vivere, Licet tibi vivere*, id est, vivere te, est licitum, & tibi est licitum: id enim licere dicimus, quod cuique conceditur, ait Cicero.]

In

2. Infinitum vel totam orationem] Corn. Nepos Pausan. cap. 5. Dicitur eo tempore matrem Pausania vixisse. Gell. Noct. II. 4. Videtur eum significare velle. IV. II. Videtur causam erroris fuisse. Pomp. de Or. Jur. §. 2. Ipsum Romulum traditur populum R. divisisse in xxx. curias. Vide & Nostrum infra III. 7.

3. Subauditur *Eventus*] Quare magis, quam in *Accidit, Contigit*? Nam recte dicitur quoque *Contigit, Accidit, hisce consilii talis eventus*. Nec tamen propterea in his subauditur *Eventus*, sed pro Nominativo est Infinitum, vel tota Oratio. Sic vero & in verbo *Evenit* se res habet.

In verbis, quæ falso dicuntur naturæ, ut, *pluit, fulminat, luceſcit*, placet Linacro & doctis, intelligi ſuppoſitum cognatæ ſignificationis; quæ cauſa eſt, ut fere nunquam niſi in tertiis perſonis reperiantur: ſed nihil erit impedimento, quominus verbum, *pluit*, primam perſonam habere dicatur, ſi modo loquatur Deus. Integra ergo eſt oratio, *pluit pluvia, fulget fulgur, luceſcit lux*. Licebit tamen pro proprio recto ſuppreſſo + aliud exprimere; Ut, *Deus pluit, & pluunt lapides*. Plaut. Moſtell. *Malum quum impluit cæteris, non impluat mihi*. Martial.

4. *Aliud exprimere*] Scil. Nomen, ſeu Suppoſitum. Sed & licebit addere Accuſativum. Sic Plantus Moſtell. I. 3. 8. *Quam tempeſtatem mihi in peſtus perpluit Amor*. Verum hæc & ſimilia in tali Conſtructione non ſunt Impersonalia, ut neque, ſi dicam ex. gr. *Licetne hic ambulare?* Etenim perſonalis eſt hæc locutio, dum tertiæ perſonæ vicem explet infinitivus, ut ſæpe facit, atque idem eſt ſenſus, & ratio conſtructionis, ac ſi dixiſſem, *an permittitur mihi ambulaſſio in hoc loco?* Sed ſciendum, quod jam declaraviſus ſupra ad I. 12. extr. non tam Verba debere dici *Impersonalia*, quam quædam Verborum Terminationes aut Conſtructiones. Etenim Verba vix ulla ſunt, quæ non admittant aliquando Nominativum, h. e. non ſint aliquando Perſonalia: at quædam ſunt locutiones certis Terminationibus, quibus ſimpliciter & ſine generalis rei actio denotatur, ſine ulla cogitatione Suppoſiti aut Perſonæ, ſeu, ut ait Priſcianus lib. XVIII. p. m. 1133. *quæ ad ipſas res verborum unice*

referuntur. Veluti, *Pluit*, cuius tamen Nominativus, *Cælum*, vel *Deus*, per Ellipſin videtur ſuppreſſus, ſed maxime Paſſiva, *Curritur, Statur, &c.* Horum enim ſignificatio non finitur in ullam Perſonam, aut Suppoſitum, ſed tantum Rem ipſam verbi ſimpliciter notat, id quod huic Tertiæ, & tantum Singulari, Terminationi eſt proprium. Nam in Plurali quidem Tertia talis ſignificationis locutionem habet Lingua Latina, ut recte monuit Diomedes lib. I. de Orat. pag. 391. & 393. Alia enim videtur Conſtructionis forma, ſi dicam, *Pluunt lapides*, Alia, *Pluit Lapidibus*, apud Livium I. 31. vel, *Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat*, apud Plautum Prol. Men. v. 63. De Paſſivis vero, quæ proriſus imperſonaliter conſtruuntur, vide me jam ſupra d. I. & infra ad Caput ſequens, & ad III. 8. In vernaculis quoque Linguis talis actio propriis denotatur locutionibus, Veluti *het regent / het waecht / men loopt* / & reciproca locutione, quæ uſum habet Paſſivæ, *het loopt ſich hier wel* / &c.